

Ε409
ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ Ι. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α΄ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

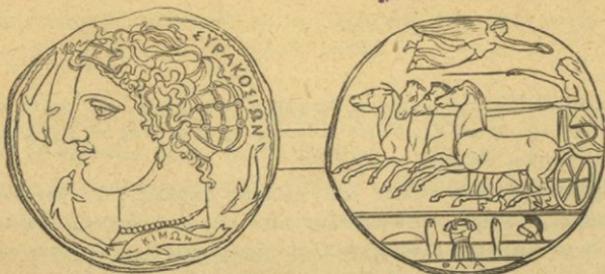
ΜΕ 100 ΠΕΡΙΠΟΥ ΕΙΚΟΝΑΣ ΚΑΙ ΧΑΡΤΑΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΛΕΩΤΙΜΟΥ Γ. ΠΡΟΕΣΤΟΥ

Αριθ. Βιβλίου.....

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΕΑΚΕΙΟΥ

1925

ΚΥΚΛΟΣ Α'— Διὰ τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα :

- 1) Ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἱστορία, διὰ τὴν α' τάξιν.
- 2) Ρωμαϊκὴ καὶ Βυζαντινὴ, διὰ τὴν β' τάξιν.
- 3) Νεωτέρα Ἑλληνικὴ καὶ Εὐρωπαϊκὴ, διὰ τὴν γ' τάξιν.

ΚΥΚΛΟΣ Β'— Διὰ τὰ Γυμνάδια :

- 1) Ἑλληνικὴ καὶ Ρωμαϊκὴ ἱστορία, διὰ τὴν Β' τάξιν.
- 2) Βυζαντινὴ ἱστορία, διὰ τὴν Γ' τάξιν.

Α. Διαίρεσις. Ἐκάστη ἱστορία διαιρεῖται εἰς μέρη, καὶ ταῦτα εἰς κεφάλαια. Ἐκαστον δὲ κεφάλαιον εἰς διδακτικὰς ἐνότητες. — Περιλήψεις ἐκτενεῖς καὶ γενικαὶ κρίσεις.

Β. Ἱστορικὸν ὕλικόν νέον καὶ μὲ νέας ἀπόψεις. Ὡς κέντρον εἶναι ὁ πολιτισμὸς, — ἔξαρσις τῶν μεγάλων ἐκπολιτιστικῶν φαινομένων.

Γ. Εἰκονογράφησις. Εἰκόνες πολλαί, πρωτότυποι, καὶ χάρται συνοπτικοί. Διὰ τῆς εἰκονογραφήσεως ἡ ἔρμηνεῖα τοῦ κειμένου.

Αἱ κρίσεις τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου ἐξαίρουν ἐντόνως τὴν λογοτεχνικὴν δεξιότητα, τὴν μετὰ τόλμης καινοτομίαν, τὴν μορφωτικὴν καὶ ἔθνικὴν σημασίαν τῶν ἱστορικῶν τούτων ἐγχειριδίων.

Αἱ μικραὶ αὗται ἱστορίαι ἀποτελοῦν ἑνιαῖον σύστημα διδασκαλίας τῆς Ἱστορίας τοῦ Α' κύκλου (διὰ τὴν α', β' καὶ γ' τάξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου).

Ἡ *Θεμελιώδης ἰδέα* εἶναι ἡ σαφὴς ἔκθεσις τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἔθνους ἡμῶν, τῆς δημιουργίας τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἐγένινεν ὁ σημερινὸς Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς. Ὑπεράνω δὲ πάντων οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ θυσίαι τῶν προγόνων πρὸς δημιουργίαν καὶ πρόσοδον τοῦ ἔθνους ἡμῶν.

Ἡ ἔκθεσις εἶναι ἀπλὴ καὶ σαφής, τὰ πολιτικὰ γεγονότα, αἱ λεπτομέρειαι μαχῶν κ.λ. ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτεραι, μόνον εἰς μερικὰ μεγάλα γεγονότα παραθέτω ἀφηγηματικὴν ἔκθεσιν. Ἡ σημαντικὴ θέσις ἀνήκει εἰς τὸν πολιτισμὸν.

Εἰς δὲ τὴν *εἰκονογράφειαν* διδεται ἐξαιρετικὴ προσοχή, διότι θεωρῶ αὐτὴν μεγάλῃς σημασίας. Ἀφορᾷ δὲ αὐτὴ εἰς τὰ *πράγματα*, τὰ ὅποια εἶναι ἀνάγκη νὰ ἴδῃ ὁ μαθητὴς, διὰ νὰ συμπληρώσῃ τὰς γνώσεις περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Αἱ ἐξηγήσεις συμπληρῶνουν τὸ κείμενον μὲ χαρακτηριστικὰς πληροφορίες.

Ἡ *Ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἱστορία*, εἶναι ἡ βῆσις καὶ ἡ ἀρχὴ πύσεως ἱστορικῆς γνώσεως. Δι' ὅλους τοὺς λαοὺς τοῦ κόσμου ἡ Ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἱστορία θεωρεῖται ὡς ἰδία ἱστορία. Διὰ τοὺς Ἑλληνοπαιδὰς πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἱστορία τῶν μεγάλων προγόνων καὶ τῶν μεγάλων δημιουργῶν τοῦ πολιτισμοῦ. Τὴν γενικὴν αὐτὴν ἰδέαν ἐπροσπάθησα εἰς ὅλην τὴν ἀνάπτυξίν μου μὲ ἀκριβείαν καὶ σαφήνειαν νὰ ἐξάρω.

ΑΔ. ΑΔ.

Τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον καὶ αἱ κρίσεις τῶν εισηγητῶν (κ. κ. Σ. Δίμψα καὶ Π. Γρατσιατόυ) ἐξαιροῦν τὰς ἀρετὰς αὐτάς.

«Ἡ γλῶσσα, λέγουν, εἶναι ἀπλὴ καὶ ὀμαλὴ, ἡ δὲ ἀφήγησις πάντοτε εὐληπτος καὶ πολὺ ζωνερά. Ἐνίοτε ὁ συγγραφεὺς παρενδύει περικοπὰς ἀπὸ ἀρχαίους συγγραφεῖς, καλῶς ἐξηγημένας καὶ ἐκλεκτάς, ὥστε νὰ συγκινοῦν τοὺς μαθητὰς καὶ νὰ διδάσκουν. Αἱ παρατιθέμεναι κρίσεις εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μέρους εἶναι σύντομοι, εὐληπτοι καὶ ὀρθοί. Ἰδίως πολὺ εὐστοχα εἶναι τὰ περὶ πολιτισμοῦ, περὶ τῶν ὁποίων ἐν ἐκάστῳ μέρει πραγματεύεται χωριστὰ καὶ μὲ ἰδιαιτέραν ἐπιγραφὴν».

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Γενική διαίρεσις :

- ΜΕΡΟΣ Α' : **Οί παλαιοί χρόνοι.**
[2000—500 π. Χ.].
- » Β' : **Ἡ ἀκμή τῆς Ἑλλάδος.**
[500—400 π. Χ.].
- » Γ' : **Ἡ παρακμή.—Ἡ Μακεδονικὴ κοσμο-
κρατορία.**
[400—300 π. Χ.].

ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Ο πολιτισμὸς καὶ ἡ ἱστορία.—Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἦσαν πάντοτε οἱ ἴδιοι, ὅπως εἶναι σήμερον. Ὑπῆρξαν χρόνοι, κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι ἦσαν σχεδὸν ἄγριοι. Δὲν ἐγνώριζον οὔτε νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν, οὔτε νὰ ἐνδύωνται. Ἐπέρασε πολὺς καιρὸς διὰ νὰ μάθουν νὰ ζοῦν καλύτερα. Ἀργότερα πάλιν, μὲ τὴν πάροδον χιλιάδων ἐτῶν, ἤρχισαν νὰ μανθάνουν μικρὸν κατὰ μικρὸν νὰ κτίζουν πόλεις, νὰ ἀναγινώσκουν καὶ νὰ γράφουν, νὰ ζωγραφίζουν, νὰ κάμνουν κτίρια καὶ ὄρατα ἀγάλματα.

Ἡ πρόοδος αὕτη, πρὸς τὴν ὁποίαν ἐβάδιζεν ἡ ἀνθρωπότης, ὀνομάζεται **πολιτισμὸς**. Ἡ διήγησις δὲ τῆς προόδου τῶν ἀνθρώπων, ὡς καὶ διήγησις ἐν γένει τοῦ παρελθόντος αὐτῶν, εἶναι ἡ **ἱστορία**.

Ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἤρχισαν νὰ συνενώνωνται πρὸς ἀλλήλους, ἀπετέλεσαν **κοινωνίαν** ἀνθρώπων. Πολλοὶ οἰκογένειαι ἀπετέλεσαν μίαν φυλὴν, καὶ πολλοὶ πάλιν φυλαὶ ἠνωμένοι ἓνα **λαὸν** ἢ **ἔθνος**. Οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ὁμιλοῦν τὴν ἰδίαν γλῶσσαν, καὶ ὑπακούουν εἰς μίαν διοίκησιν καὶ εἰς τοὺς ἰδίους νόμους, εἶναι **πολιτισμένοι** καὶ ἀνήκουν εἰς ἔθνος, τὸ ὁποῖον λέγεται **κράτος**.

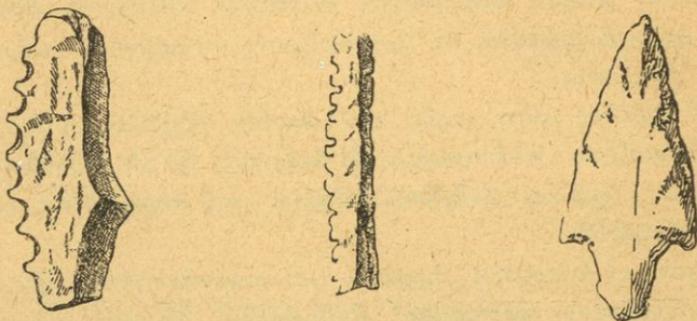
Αἱ πηγαί.—Τὴν ἱστορίαν τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων μανθάνομεν ἀπὸ ὅσα ἔγραψαν οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἐγεννήθησαν πρὶν ἀπὸ ἡμᾶς.

Ἀλ' ἐκτὸς τούτου διεσώθησαν διάφορα λείψανα τοῦ βίου τῶν παλαιότερων ἀνθρώπων, ὅπως κτίρια, τάφοι, μάρμαρα καὶ ἄλλα. Τὰ ἀρχαῖα αὐτὰ λείψανα ὀνομάζονται **μνημεῖα**. Ἡ ἐπιστήμη, ἡ ὁποία ἐξετάζει τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα λέγεται **ἀρχαιολογία** καὶ δίδει μεγάλην βοήθειαν εἰς τὴν ἱστορίαν.

Οἱ προϊστορικοὶ χρόνοι.—Ὑπῆρξαν χρόνοι, τῶν ὁποίων δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἱστορίαν. Διότι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἄφησαν οὔτε μνημεῖα, οὔτε συγγράμματα διὰ νὰ φωτισθῶμεν. Μὲ τὰς ἀνασκαφὰς ὅμως εἰς πολὺ βαθεὰ

στρώματα τῆς γῆς ἀνεκαλύφθησαν μερικὰ ἔχνη τῆς ὑπάρξεως τῶν παμπαλαίων ἐκείνων ἀνθρώπων.

Κατ' ἀρχὰς οἱ πανάρχαιοι ἐκείνοι ἄνθρωποι ἔζων ὡς ἄγριοι ἐν μέσῳ τῶν ἀγρίων θηρίων. Διὰ τὸ ὑπερασπίζονται τὴν ζωὴν των, κατεσκευάζον πελέκεις ἀπὸ λίθου. Ἐζων μὲ τὸ κρέας τῶν θηρίων, τὰ ὁποῖα ἐφόνευον, καὶ ἐνεδύοντο μὲ τὰ δέρματά των. Ἡ ἀπολίτιστος περίοδος αὕτη τῆς ἀνθρωπότητος ὀνομάζεται *ἐποχὴ τοῦ λίθου*.

Εἰκ. 1.—Τὰ πρῶτα ἐργαλεῖα τῶν ἀνθρώπων.—Πριόνια καὶ αἰχμηβέλους ἀπὸ πυρόλιθου (τουφεκόπετραν).

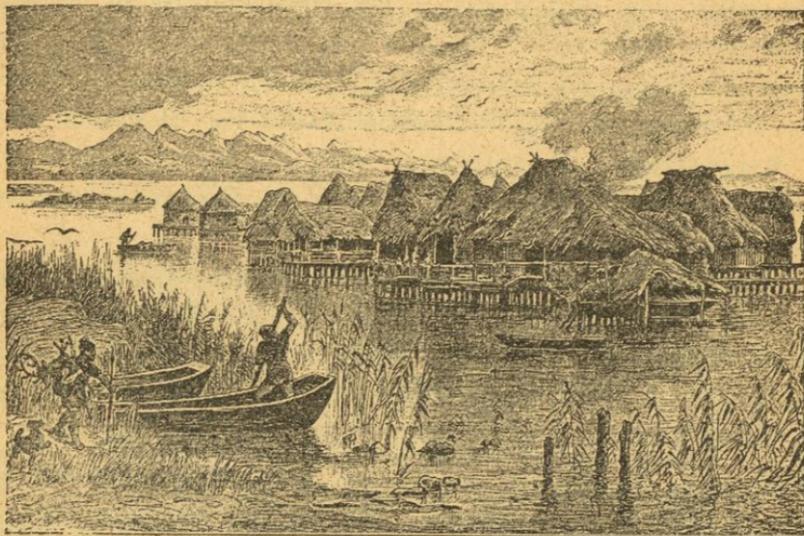
Πολλὰ χιλιάδες ἔτη ἐπέρασαν, ἕως οὗτου ὁ ἄνθρωπος μάθη νὰ ζῆ καλύτερα. Τότε εὔρε τὰ μέταλλα. Ἦρχισε νὰ κατασκευάζῃ ὄπλα καὶ ἄλλα ἐργαλεῖα ἀπὸ τὸν *χαλκόν*, ὁ ὁποῖος εἶναι μαλακὸν καὶ εὐχρηστον μέταλλον, ἔπειτα ἀπὸ τὸν σίδηρον. Αἱ περίοδοι αὗται ὀνομάζονται *ἐποχὴ τοῦ χαλκοῦ*, *ἐποχὴ τοῦ σιδήρου*.

Ἀπὸ τότε ἀρχίζουν οἱ ἄνθρωποι μικρὸν κατὰ μικρὸν νὰ γίνονται πολιτισμένοι. Ἀπὸ τότε ἀρχίζομεν νὰ γνωρίζωμεν καὶ τὴν ἱστορίαν των. Οἱ παλαιότεροι χρόνοι, κατὰ τοὺς ὁποίους δὲν γνωρίζομεν τὴν ἱστορίαν, οἱ χρόνοι πρὸ τῆς ἱστορίας, ὀνομάζονται *προϊστορικοὶ χρόνοι*.

Αἱ διαιρέσεις τῆς ἱστορίας. — Ὅταν διηγούμεθα ἐν γεγονὸς τῶν περασμένων χρόνων, θέλομεν νὰ γνωρίζωμεν καὶ πότε ἀκριβῶς συνέβη. Ὁ ἀριθμὸς, μὲ τὸν ὁποῖον δεικνύο-

μεν τὸ ἔτος, κατὰ τὸ ὁποῖον συνέβη τὸ γεγονός τοῦτο, ὀνομάζεται **χρονολογία**.

Ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ὡς ἀρχὴν τῆς χρονολογίας ἔχομεν τὴν **Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ**. Μετὰ Χριστὸν οἱ ἀριθμοὶ αὐξάνονται, ὅσον κατερχόμεθα εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους. Τὸ ἐνάντιον, πρὸ

Εἰκ. 2 Αἱ πρῶται κατοικίαι τῶν ἀνθρώπων ἦσαν σπήλαια. Κατόπιν ἔκαμαν ξυλίνας οἰκίας ἐπάνω εἰς πασσάλους εἰς τὰς λίμνας, διὰ νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία. Αἱ κατοικίαι αὗται λέγονται **λιμναῖαι οἰκῆσεις**.

Χριστοῦ οἱ ἀριθμοὶ αὐξάνονται, ὅσον ἀνερχόμεθα εἰς παλαιότερους χρόνους.

Ἅπαντα τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα συνέβησαν πρὸ Χριστοῦ, καὶ ὀλίγον ὕστερον, τὰ διηγῆται ἡ **Ἀρχαία ἱστορία**. Ὅσα συνέβησαν κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας ἀνήκουν εἰς τὴν **Νεωτέραν ἱστορίαν**. Μεταξὺ τῶν δύο εἶναι οἱ **Μέσοι χρόνοι ἢ αἰῶνες, ὁ Μεσαιών**.

Οἱ λαοὶ τῆς Μεσογείου.—Ὁ πολιτισμὸς, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ἰδικὸς μας, ὁ σημερινὸς πολιτισμὸς, ἤρχισεν ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν. Πέντε χιλιάδες ἔτη π. Χ. ἡ Εὐρώπη ἦτο κατοικη-

μένη, ἀλλ' οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν ἀκόμη ἄγριοι καὶ ἕξω εἰς τὰ σπῆλαια. Κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἕξω εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἦσαν πολὺ πολιτισμένοι καὶ εἶχον δημιουργήσει κράτη. Οἱ λαοὶ οὗτοι ἦσαν οἱ *Αἰγύπτιοι* καὶ οἱ *Ἀσσύριοι*, κατόπιν οἱ *Φοίνικες*, οἱ *Ἑβραῖοι* καὶ οἱ *Πέρσαι*. Τὸν πολιτισμὸν τῆς Ἀνατολῆς τὸν ἐτελειοποίησαν οἱ Ἕλληνες. Μετὰ τοὺς Ἕλληνας οἱ Ῥωμαῖοι, εἰς ἄλλος ἰσχυρὸς λαός, διέδωκαν τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Ἡ ἱστορία τῶν ἀρχαίων τούτων λαῶν τῆς Μεσογείου εἶναι ἡ *Ἀρχαιότης*. Ὁ πολιτισμὸς τῆς Ἀρχαιότητος, ὅπως τὸν ἐτελειοποίησαν οἱ Ἕλληνες, ἔγινεν ὁ ἰδικὸς μας, ὁ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία.—Ἡ Ἑλλὰς εἶναι αἱ χῶραι, τὰς ὁποίας βρέχει τὸ Αἰγαῖον πέλαγος μεταξὺ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης. Εἰς ὅλας τὰς χώρας αὐτὰς κατοικεῖ ἀπὸ τοὺς παναρχαίους χρόνους ἕως σήμερον εἰς καὶ ὁ ἴδιος λαός, οἱ Ἕλληνες. Ἡ Ἑλλὰς λοιπὸν εἶναι ἡ χώρα τῶν πατέρων μας, εἶναι ἡ πατρίς μας. Ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἡ τοῦ *Ἑλληνικοῦ ἔθνους* εἶναι ἡ *ἔθνικὴ μας ἱστορία*. Ἀρχίζει ἀπὸ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους καὶ φθάνει ἕως σήμερον.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία διαιρεῖται εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους, αἱ ὁποῖαι λέγονται:

1ον) *Ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἱστορία*, ἀπὸ τοὺς παναρχαίους χρόνους ἕως τὸν Δ' αἰῶνα μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ.

2ον) *Μεσαιωνικὴ Ἑλληνικὴ ἱστορία*, ἡ ὁποία λέγεται καὶ *Βυζαντινὴ ἱστορία*. Διότι τότε ἤκμασεν ἐν μέγα Ἑλληνικὸν κράτος μὲ πρωτεύουσαν τὴν *Κωνσταντινούπολιν* ἢ *Βυζάντιον*. Ἡ Βυζαντινὴ ἱστορία διαρκεῖ περισσότερον ἀπὸ 1100 ἔτη (325—1453 μ. Χ).

3ον) *Νεωτέρα Ἑλληνικὴ ἱστορία* (ἀπὸ τὸ 1453 ἕως σήμερον).

Ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία δὲν εἶναι μόνον ἡ πλέον μακρὰ ἱστορία. Θὰ μάθωμεν ὅτι εἶναι καὶ ἡ πλέον ἔνδοξος ἱστορία ἀπὸ τὰς ἱστορίας ὅλων τῶν ἄλλων λαῶν.

ΧΡΟΝΟΙ

2000-500 π.Χ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Η ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ

Ἡ Ἑλλάς κατέχει πολὺ μικρὰν θέσιν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, εἶχε δὲ καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα πολὺ ὀλίγους κατοίκους. Ἄλλ' ἡ ὠραία φύσις καὶ ἡ φιλεργία τῶν κατοίκων τῆς συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ δημιουργήσῃ τὴν λαμπροτάτην ἱστορίαν καὶ νὰ δοξασθῇ εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγεννήθησαν μεγάλοι ἄνδρες, ποιηταί, φιλόσοφοι, καλλιτέχναι. Εἰς τὴν Ἑλλάδα παρήχθησαν αἱ ὑψηλότεραι ἰδέαι, αἱ ὁποῖαι ἐξηγένησαν τὴν ἀνθρωπότητα. Οἱ Ἕλληνες πρῶτοι ἐδίδαξαν εἰς τὸν κόσμον, ὅτι ὀφείλει καθεὶς νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς νόμους καὶ ν' ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα του τόσον πολὺ, ὥστε νὰ θυσιάσῃ δι' αὐτὴν καὶ τὴν ζωὴν του ἀκόμη.

Τὰ ὑψηλὰ παραδείγματα καὶ διδάγματα, τὰ ὁποῖα ἀφήκεν ἡ ἀρχαία Ἑλλάς, μένουσιν ἀθάνατα διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Οἱ Ἕλληνες ὑπῆρξαν οἱ διδάσκαλοι τῶν λαῶν. Διὰ τοῦτο ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἱστορία διδάσκεται εἰς ὅλους τοὺς πολιτισμένους λαούς, ὡς νὰ εἶναι ἰδικὴ τῶν ἱστορίων. Δι' ἡμᾶς εἶναι ἡ ἱστορία μεγάλων καὶ ἐνδόξων προγόνων.

α. — Αἱ Ἑλληνικαὶ χῶραι.

Τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.— Αἱ χῶραι, τὰς ὁποίας βρέχει τὸ Αἰγαῖον πέλαγος εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ὑπῆρξαν ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἕως σήμερον ἡ κατοικία τῶν Ἑλλήνων. Ἡ θάλασσα τοῦ Αἰγαίου πελάγους εἰσχωρεῖ βαθέως εἰς τὴν ξηρὰν, ἡ ὁποία τὸ περιτριγυρίζει. Σχηματίζει ἀπείρους

κόλπους, λιμένας χερσονήσους και ἀκρωτήρια. Σκεπάζεται ἀπὸ νήσους μικρὰς και μεγάλας. Τὸ Αἰγαῖον πέλαγος εἶναι ὡς μία μεγάλη Ἑλληνική λίμνη.

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἑλλάς.—Ἡ κυρίως Ἑλλάς εἶναι τὸ Νότιον μέρος τῆς Α. Χερσονήσου τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἀσίαν, ἡ χώρα μεταξὺ τοῦ Αἰγαίου και τοῦ Ἴονιου πελάγους. Ὅλη ἡ χώρα αὐτὴ εἶναι ἡ *Εὐρωπαϊκὴ Ἑλλάς*.

Αἱ μεγάλαι Ἑλληνικαὶ χῶραι, ἡ Θράκη και ἡ Μακεδονία, κλείου πρὸς Β. τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Πρὸς Ν. εἶναι ἡ Ἡπειρος και ἡ Θεσσαλία, ἀκόμη δὲ νοτιώτερον ἡ Πελοπόννησος.

Τὸ κέντρον τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος διασχίζεται ἀπὸ μεγάλην σειρὰν ὄρέων, ἡ ὁποία λέγεται Πίνδος. Οἱ κλάδοι τῆς Πίνδου πηγαινὺν πρὸς Α. και πρὸς Δ. ἕως τὴν θάλασσαν και σχηματίζουν πολλὰ ὄρη.

Πρὸς Νότον τῆς Μακεδονίας εἶναι ἡ Θεσσαλία. Τὸ ὀνομαστὸν ὄρος Ὀλυμπος χωρίζει τὰς δύο αὐτὰς χώρας. Μεταξὺ τῶν ὄρέων και τῆς θαλάσσης εἶναι τὸ στενὸν αἱ *Θερμοπύλαι*, αἱ ὁποῖαι φέρου ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν πρὸς τὰς Νοτίας χώρας, ὅπου εἶναι ἡ Βοιωτία και ἡ Ἀττικὴ. Εἰς τὰς κοιλάδας αὐτῶν ἤχμασαν αἱ *Θῆβαι* και αἱ ἔνδοξοι Ἀθηναί.

Ἡ Πελοπόννησος.—Ἡ νοτιωτέρα χώρα τῆς Ἑλλάδος εἶναι μία μεγάλη νῆσος, τὴν ὁποῖαν χωρίζει ἀπὸ τὴν Ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα ὁ ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου.

Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν πεδιάδα τῆς Ἀργολίδος ἤχμασαν αἱ *Μυκῆναι*, τὸ Ἄργος και ἡ Κόρινθος. Πρὸς Δυσμὰς εἶναι ἡ Ἥλις μετὴν Ὀλυμπίαν. Πρὸς Ν. εἶναι ἡ Δακωνία μετὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα, ὅπου ἦτο ἡ ἔνδοξος Σπάρτη. Πρὸς Δυσμὰς ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν τοῦ Ταυγέτου ἀπλώνεται ἡ ὠραία Μεσσηνιακὴ πεδιάς.

Ἡ Νησιωτικὴ Ἑλλάς.—Ἡ Ἑλλάς εἶναι περιτριγυρισμένη ἀπὸ νῆσους. Πρὸς δυσμὰς ἔχομεν τὸ Ἴόνιον πέλαγος μετὰ τὰς Ἴονιους νῆσους. Ἰδίως ὁμως αἱ Ἀνατολικαὶ ἀκταί, τὰς ὁποῖας βλέχει τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, εἶναι γεμάται ἀπὸ νῆσους.

Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀποτελοῦν συμπλέγματα. Πρὸς Β. κείνται αἱ Σποράδες νῆσοι, εἰς τὸ μέσον αἱ Κυκλάδες, πρὸς Ν. τὰ Δωδεκάνησα. Αἱ δὲ μεγάλοι νῆσοι Κρήτη και Κύπρος κλείου πρὸς Ν. τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.

Ἡ Ἀσιατικὴ Ἑλλάς.—Αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελά-

γους είναι τόσον πολλάί, ὥστε φαίνονται ὡς μία γέφυρα, ἣ ὅποια ἐνώνει τὴν Ἑλλάδα μὲ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ Ἑλλὰς λοιπὸν ἐξακολουθεῖ καὶ πέραν τοῦ Αἰγαίου πελάγους, εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Αἱ δύο αὐταὶ χώραι εἶναι ὁμοιάταται καὶ ἔχουν τὸ ἴδιον κλίμα. Ὁ ἴδιος λαὸς κατοικεῖ εἰς αὐτὰς ἀπὸ ἀρχαιοτάτους χρόνους. Καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἦκμασαν μεγάλαι πόλεις, ὡς ἡ *Σμύρνη* καὶ ἡ *Μίλητος*, αἱ ὅποια καὶ αὐταὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν δόξαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος.

Ἡ χώρα καὶ τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος.—Καμμία ἄλλη χώρα εἰς τὸν κόσμον δὲν εἶναι τόσον ὀρεινὴ, ἐνῶ συγχρόνως εἶναι τόσον πλησίον εἰς τὴν θάλασσαν. Τὰ ὄρη διασχίζουν τὴν Ἑλλάδα καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ ἡ θάλασσα ἀπὸ παντοῦ τὴν τριγυρίζει. Ἡ χώρα ἔχει μεγάλην ποικιλίαν καὶ διαφόρων εἰδῶν φυσικὰς καλλόνας. Εἰς τὰς κοιλάδας ἐμεγάλωσαν αἱ πόλεις, καὶ κάθε χωρισμένος τόπος ἀπὸ βουνὰ ἀπειτέλεσε καὶ ἐν κράτος.

Ὅπως ἡ χώρα, ἐπίσης καὶ τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος ἔχει μεγάλην ποικιλίαν. Εἰς τὰ ὕψηλὰ βουνὰ εἶναι ψυχρὸν, εἰς τὰς πεδιάδας θερμὸν. Ὁ τόπος δὲν εἶναι παρὰ πολὺ εὐφορος. Μὲ κόπον καλλιεργείται. Διὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες ἐτίμων πολὺ τὴν ἐργασίαν καὶ ἔλεγον πάντοτε: «μὲ κόπους τὰ καλὰ ἀποκιοῦνται».

Ἡ θάλασσα καὶ οἱ Ἕλληνες.—Τὸ σπουδαιότερον εἶναι ὅτι εἶχον ἐμπρὸς τῶν τὴν θάλασσαν. Ἐκαμαν πλοῖα καὶ ἤρχισαν νὰ πλέουν. Πρῶτα μὲ δειλίαν πλησίον εἰς τὰς ἀκτὰς, ἔπειτα ἐπήραν τόλμην, ἐπροχώρησαν ἀνοικτὰ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν οἱ καλύτεροι ναυτικοὶ τῆς Μεσογείου. Ἡ θάλασσα ἔκαμε τοὺς Ἕλληνας ναυτικούς καὶ ἐμπόρους. Διὰ τοῦ ἐμπορίου ἀπέκτησαν μεγάλα πλοῦτη καὶ ἔκαμαν ἰσχυρὰ κράτη. Ὅπως ἡ ξηρά, ὁμοίως καὶ ἡ θάλασσα τοὺς ἠνάγκαζε νὰ κοπιάζουν. Συγχρόνως ὁμως ἀνεπτύσσετο καὶ τὸ πνεῦμα τῶν μὲ τὰ μακρινὰ ταξείδια.

Οἱ κάτοικοι.—Ἡ ὠραία φύσις, τὰ ὄρη καὶ ἡ θάλασσα ἐπέδρασαν πολὺ εἰς τὸ ν' ἀναδείξουν τοὺς Ἕλληνας. Τοὺς ἔκαμαν ν' ἀγαποῦν τὴν πατρίδα τῶν, νὰ γίνουν ἀνδρεῖοι καὶ φιλόπονοι. Ἐν μέσῳ τῆς καθαρᾶς ἀτμοσφαιρας καὶ τοῦ φωτεινοῦ οὐρανοῦ οἱ Ἕλληνες ἀπέκτησαν ζωηρὸν πνεῦμα καὶ λαμπρὰν φαντασίαν.

Τὸ σπουδαιότερον ὁμως αἷτιον, τὸ ὅποιον ἐξηγεῖ τὸ μεγαλεῖο ν τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὰ φυσικὰ χαρίσματα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ἐκ τῆς ἀρχῆς ἤλθον αἱ Ἑλληνες καὶ πῶς ἔγιναν μεγάλοι θὰ τὸ μάθω-
μεν εἰς τὰ ἐπόμενα κεφάλαια.

β. — Οἱ Πελασγοὶ καὶ οἱ Ἑλληνες.

Οἱ Πελασγοί.—Οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι κατόκησαν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, ἦσαν σχεδὸν ἄγριοι. Ἐξῶν εἰς τὰ σπή-
λαια, κατεσκεύαζον δὲ ὄπλα ἀπὸ λίθου διὰ ν' ἀποκρούουν τὰ ἄγρια
θηρία, ἔτρωγον τὸ κρέας τῶν, καὶ ἐνεδύοντο μὲ τὰ δέρματά των. Ἡ
ἐποχὴ ἐκείνη εἶναι διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ ἐποχὴ τοῦ λίθου.

Μετὰ τοὺς ἀγρίους ἐκείνους τῆς ἐποχῆς τοῦ λίθου κατέδησαν
ἀπὸ τὰ Βόρεια μέρη ἄλλοι λαοὶ ἡμερώτεροι. Οἱ λαοὶ οὗτοι ἤρχοντο
ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν. Εἶχον διάφορα ὀνόματα, οἱ ἀρχαῖοι τοὺς ὠνό-
μαζον μὲ ἓν ὄνομα *Πελασγούς*.

Οἱ Πελασγοὶ ἐκαθάρισαν τὸν τόπον ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία καὶ
ἀπὸ τὰ πυκνὰ δάση. Ἐπειτα ἐκαλλιέργησαν τὸ ἔδαφος καὶ ἔκαμαν
πολλὰ ὠφέλιμα ἔργα διὰ νὰ ἐξημερώσουν τὸν τόπον. Αὐτοὶ ἴδρυσαν
καὶ τὰς πρῶτας πόλεις, αἱ ὅποια ὑπήρξαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡρχι-
ζον λοιπὸν νὰ εἶναι ἄνθρωποι πολιτισμένοι.

Αἱ ἀρχαὶ τοῦ πολιτισμοῦ.—Εἰς πολὺ παλαιοὺς χρό-
νους, 3000 ἔτη πρὶν ἀπὸ σήμερον (3000 π. Χ.), αἱ πρῶτοι ἐκεῖ-
νοι κάτοικοι εἶχον κάμει μερικὰς προόδους εἰς τὸν πολιτισμόν.
Ἐγνώριζον τὸν χαλκόν, ὁ ὅποιος, ὡς μαλακώτερος, εἶναι τὸ πλέον
εὐχρηστον ἀπὸ τὰ μέταλλα. Μὲ τὸν χαλκόν καὶ μὲ ψυγμένον χῶμα
τῆς γῆς κατεσκεύαζον διάφορα ἐργαλεῖα καὶ οἰκιακὰ σκεύη. Ἦσαν
βέβαια κατεσκευασμένα χωρὶς τέχνην, ἀλλ' ἦσαν πράγματα χρήσιμα
διὰ τὸν βίον, ὄπλα ἀπὸ χαλκόν, ἀγγεῖα ἀπὸ χῶμα καὶ διάφορα ἄλλα
ἀντικείμενα.

Οἱ Ἑλληνες.—Μετὰ τοὺς Πελασγοὺς ἤλθον, πάλιν ἀπὸ τὰ
Βόρεια μέρη, οἱ Ἑλληνες, λαὸς συγγενῆς με αὐτοὺς. Ἀπὸ τοὺς Ἑλ-
ληνας ἔλαβεν ἡ χώρα τὸ ὄνομα, τὸ ὅποιον ἔχει ἕως σήμερον, Ἑλλάς.

Οἱ Ἑλληνες ἀνήκουν εἰς τὴν μεγάλην φυλὴν τῶν ἀνθρώπων, ἡ
ὅποια ὀνομάζεται Ἀρία ἢ Ἰνδοευρωπαϊκὴ φυλὴ. Ἀπὸ τὸ κέντρον
τῆς Ἀσίας διάφοροι Ἄριοι λαοὶ ἐξεκίνησαν πρὸς τὴν Εὐρώπην εἰς
χρόνους ἀμνημονεύτους, τοὺς ὁποίους δηλαδὴ δὲν ἐνθυμεῖται ἡ ἱστο-
ρία. Ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς ἐξηκολούθησαν τὸν δρόμον τῶν πρὸς Δυσμὰς
καὶ ἀπετέλεσαν τοὺς κατοίκους τῆς Εὐρώπης. Ἄλλοι κατήλθον πρὸς

Νότον. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἦσαν οἱ Πελασγοὶ καὶ ἔπειτα οἱ Ἕλληνες.

Αἱ Ἑλληνικαὶ φυλαί.—Οἱ Ἕλληνες δὲν ἦλθον ὅλοι μαζὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καθ' ὀμάδας καὶ κατὰ διαφόρους χρόνους. Ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας κατέβαινον ἀπὸ τὸν Βορρᾶν Ἑλληνικοὶ λαοί, οἱ ὅποιοι εἶχον διάφορα ὀνόματα. Διὰ τοῦτο ἀργότερον ἐσχηματίσθησαν τέσσαρες μεγάλαι Ἑλληνικαὶ φυλαί, δηλαδὴ οἰκογένειαι: οἱ Ἀχαιοί, οἱ Αἰολεῖς, οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Δωριεῖς. Ὅλα ἕμως τὰ ὀνόματα αὐτὰ δεικνύουν ἓνα καὶ τὸν ἴδιον λαόν, ὁ ὁποῖος ἔχει τὸ γενικὸν ὄνομα Ἕλληνες.

Αἱ παραδόσεις.—Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἐγνώριζον τὴν ἀληθινὴν καταγωγὴν των, οὔτε τὴν ἱστορίαν των κατὰ τοὺς παναρχαίους ἐκείνους χρόνους. Ἐπλασαν λοιπὸν διαφόρους διηγήσεις, αἱ ὅποιοι λέγονται παραδόσεις, διότι μεταδίδονται ἀπὸ στόμα εἰς στόμα.

Κατὰ τὰς παραδόσεις, τὰς ὁποίας διηγοῦντο οἱ Ἕλληνες, ὁ δημιουργὸς τῶν ἀνθρώπων ἦτο εἰς θεός, ὁ Προμηθεύς. Διὰ τὰ τοὺς βοηθήσῃ ἔκλεψε τὸ πῦρ ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ἄλλ' ὁ μέγας θεὸς Ζεὺς τὸν ἐτιμώρησεν. Ἐπειτα ὁ Ζεὺς ἠθέλησε νὰ τιμωρήσῃ ὀλοκλήρον τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ ἔκαμε κατακλυσμὸν διὰ τὰ καταστρέψῃ. Ἄλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Προμηθέως Δευκαλίων ἐσώθη. Ἐκ τοῦ Δευκαλίωνος ἐγεννήθη ὁ Ἕλλην, ἀπόγονοι δὲ τοῦ Ἕλληνοσ ἦσαν ὁ Δῶρος, ὁ Αἴολος, ὁ Ἴων, καὶ ὁ Ἀχαιός. Τοιαύτην ἐξηγήσιν ἔδιδον οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν καταγωγὴν των καὶ εἰς τὰ ὀνόματα τῶν τεσσάρων φυλῶν.

Οἱ ἥρωες.— Διὰ τὰ ἐξηγήσουν ἐπίσης πῶς ἐξεπολιτίσθη ἡ χώρα των, ἐφαντάσθησαν οἱ Ἕλληνες ὅτι οἱ πρόγονοί των ἦσαν ὑπερφυσικὰ ὄντα καὶ ὀνομάζονται ἥρωες. Μὲ τὴν ὑπεράνθρωπον δυνάμειν των οἱ ἥρωες ἐκαθάρισαν τὸν τόπον ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία καὶ ἀπὸ τοὺς ληστές, ἔκτισαν πόλεις καὶ ἱδρυσαν βασιλεία. Οἱ ἥρωες λοιπὸν εἶναι οἱ μεγάλοι πρόγονοι, οἱ παλαιοὶ βασιλεῖς, οἱ ἀνδρεῖοι πολεμισταί, οἱ ὅποιοι ἔφεραν τὴν ἐξημέρωσιν καὶ τὸν πολιτισμὸν εἰς τὸν τόπον.

Οἱ ξένοι ἥρωες.—Οἱ πρῶτοι μεγάλοι ἥρωες ἦλθον ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν. Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἦλθεν ὁ Κέκροψ εἰς τὴν Ἀττικὴν. Οἱ κάτοικοι ἔζων ὡς ἄγριοι. Ὁ Κέκροψ τοὺς ἔμαθε νὰ ζοῦν ἡνωμένοι, νὰ ὑπακούουν εἰς νόμους, καὶ νὰ καλλιεργοῦν τὴν ἄμπελον καὶ τὴν ἐλαίαν.

Ἄλλος πάλιν Αἰγύπτιος, ὁ Δαναός, ἔδρυσε τὸ Ἄργος. Ἀπὸ δὲ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἦλθεν ὁ Πέλοψ εἰς τὴν χώραν, ἣ ὀνομάσθη ἀπὸ τὸ ὄνομά τοῦ Πελοπόννησος. Ἀπὸ τὴν Φοινίκην ἦλθε ὁ Κάδμος, ὁ ὅποιος ἔκτισε τὰς Θήβας. Ὁ Κάδμος ἔμαθε τοὺς κατοίκους νὰ κατεργάζωνται τὰ μέταλλα διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ βίου, καὶ ἀκόμη τοὺς ἔμαθε τὸ ἀλφάβητον, δηλαδὴ τὰ γράμματα διὰ νὰ γράφουν.

Οἱ Ἕλληνας καὶ ἡ Ἀνατολή.—Εἰς τοὺς παμπαλαίους ἐκείνους χρόνους, οἱ ὅποιοι εἶναι πολὺ σκοτεινοί, δύσκολα ἤμποροῦμεν νὰ εὐρωμεν τὴν ἀλήθειαν. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς ἦσαν πολὺ παλαιότεροι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας καί, καθ' ὄν χρόνον οἱ Πελασγοὶ ἤρχισαν νὰ ἐξημερώνουν τὴν Ἑλλάδα, οἱ Ἀνατολικοὶ λαοὶ εἶχον ἤδη φθάσει εἰς μέγαν πολιτισμόν.

Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἤρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα διάφοροι ξένοι λαοὶ ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν. Οἱ κάτοικοι τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν εἶχον σχέσεις μὲ αὐτούς. Ἐπειτα κατεσκεύασαν πλοῖα καὶ ἐπήγαιναν εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς. Ἐσχετίζοντο λοιπὸν μὲ λαοὺς περισσότερον πολιτισμένους καὶ ἐδιδάσκοντο ἀπὸ αὐτούς. Διὰ τοῦτο πρὶν προχωρήσωμεν, πρέπει νὰ γνωρίσωμεν τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, οἱ ὅποιοι εἶχον κάμει μεγάλας προόδους εἰς τὸν πολιτισμόν.

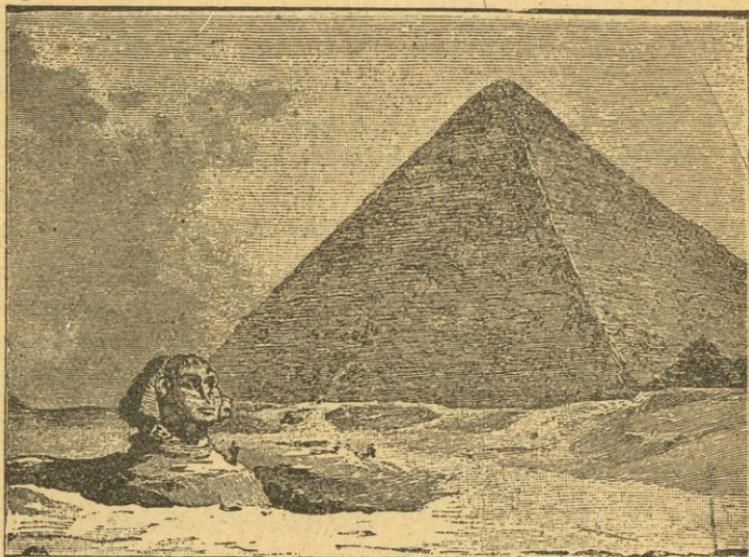
γ.— Οἱ Ἀνατολικοὶ λαοί.

Οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἐγνώριζον ὅλον τὸν κόσμον. Ἐγνώριζον καλῶς μόνον τὰς χώρας, τὰς ὁποίας βρέχει ἡ Μεσόγειος θάλασσα. Ἡ ἱστορία τῆς ἀρχαιότητος εἶναι ἡ ἱστορία τῶν ἀρχαίων λαῶν, οἱ ὅποιοι κατῴκουν τριγύρω εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου. Ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους δὲ τούτους λαοὺς πρῶτοι ἐδημιούργησαν πολιτισμόν οἱ Ἀνατολικοὶ λαοί.

Οἱ Αἰγύπτιοι.—Κατὰ τὴν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἦσαν ἀκόμη εἰς τὴν βαρβαρότητα, οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον κάμει μεγάλας προόδους εἰς τὸν βίον των, εἶχον φθάσει εἰς πολιτισμόν (ἀπὸ 4000 ἔτη π. Χ.). Ἐγνώριζον νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν, νὰ κτίζουν πόλεις καὶ νὰ ζοῦν ἠνωμένοι μὲ νόμους καὶ μὲ διοίκησιν ὑπὸ μίαν κυβέρνησιν. Ὁ μέγας ποταμὸς Νεῖλος, ὁ ὅποιος ποτίζει τὴν χώραν, συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ λαὸς τῆς Αἰγύπτου ὑπήκουεν εἰς ἓνα βασιλέα, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸν τίτλον Φαραῶ. Τὴν Αἴγυπτον ἐκυβέρνησαν πολλαὶ οἰκογένειαι τῶν Φαραῶ (26 οἰκογένειαι), αἱ ὁποῖαι ὀνομάζονται δυναστεῖαι. Ὁ πρῶτος Φαραῶ ἐβασίλευσε κατὰ τὰ 5.000 ἔτη π. Χ. εἶναι δὲ ὁ πρῶτος βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἐπίστευον εἰς πολλοὺς θεοὺς καὶ εἶχον βαθύτατον

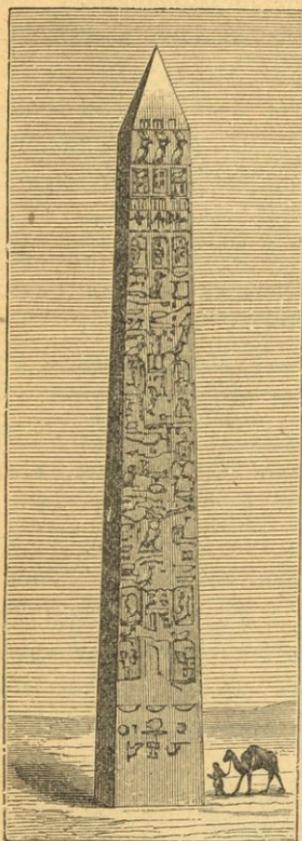

Εἰκ. 3. Αἱ μεγάλαι πυραμίδες τῆς Αἰγύπτου.—Διὰ τὰ κτισθῶν ἐχρειάσθησαν 100 ἔτη καὶ πολλαὶ χιλιάδες ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι εἰργάζοντο χωρὶς διακοπῆν. Ἡ μεγάλη πυραμὶς φθάνει εἰς ὕψος 160 μέτρων. Ὁ πύργος τοῦ Ἀἶρελ εἰς τὸ Παρίσι ἔχει ὕψος 300 μ.

σεβασμὸν εἰς αὐτούς. Μέγαν ἐπίσης σεβασμὸν εἶχον πρὸς τοὺς νεκροὺς των, τοὺς ὁποίους ἐλάτρευον ὡς εἰς θεοὺς. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχῃ καὶ μετὰ θάνατον, ἐφ' ὅσον τὸ σῶμα δὲν καταστρέφεται. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἔπρεπε νὰ διατηροῦν τὸ σῶμα ἀφθαρτον. Τὸ ἐδαλσάμωνεν καὶ τὸ ἐκαμναν μίαν μομίαν.

Ὡς κατοικίαν τῶν νεκρῶν (δηλαδὴ τῆς μομίας) οἱ Αἰγύπτιοι ἐκτιζον μεγάλους τάφους ὑπὸ τὴν γῆν (ὑπόγεια οἰκήματα). Πλησίον τοῦ Καίρου εἶναι ἀκόμη ὄρθιαι τρεῖς μεγάλαι πυραμίδες, αἱ ὁποῖαι

ἦσαν τάφοι βασιλέων. Πρὸς λατρείαν δὲ τῶν θεῶν ἔκτιζον οἱ Αἰγύπτιοι κολοσσιαίους ναοὺς. Ἐμπροσθεν τοῦ ναοῦ ἦσαν δύο ὑψηλότετοι μονόλιθοι, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο *ὀβελίσκοι*.

Ὀβελίσκος γεμάτος ἀπὸ ἱερογλυφικά.

Εἰς τοὺς τοίχους τῶν ναῶν καὶ εἰς ἄλλα τὰ κτίριά των οἱ Αἰγύπτιοι ἔγραφον διάφορα σημεῖα, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται *ἱερογλυφικά*. Ἦσαν μία γραφή πολὺ δύσκολος, διότι διὰ κάθε λέξιν ἐχρειάζετο ἰδιαιτερον σημεῖον. Συγχρόνως ἐζωγράφιζον εἰς τοὺς τοίχους διάφορους παραστάσεις. Εἰς τὰς ζωγραφίας αὐτὰς ἀπεικονίζετο ὁλόκληρος ὁ βίος των. Βλέπεις ἀνθρώπους νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν καὶ νὰ θερίζουν τὸν σῖτον, ἄλλους νὰ βόσκουν ποίμνια προβάτων. Βλέπεις ἐπίσης ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις, εἰς τὰς ὁποίας χορεύουν καὶ παίζουν λύραν, ἢ τοὺς πολέμους καὶ τὰ κατορθώματα τῶν Φαραῶ.

Οἱ Ἀσσύριοι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι.—Οἱ συγγενεῖς οὗτοι λαοὶ ἐδημιούργησαν ἰσχυρὰ κράτη εἰς τὴν *Μεσοποταμίαν*, τὴν ὁποῖαν ποτιζοῦν οἱ δύο ποταμοὶ Τίγρης καὶ Εὐφράτης. Αἱ δύο μεγάλαι πόλεις αὐτῶν ἦσαν ἡ *Νινευτ* καὶ ἡ *Βαβυλῶν*. Εἶχον ἰσχυ-

ροὺς βασιλεῖς. Περιφημοὺς ἦτο εἰς τοὺς ἀρχαίους ἢ ἡρωϊκὴ βασίλισσά των *Σεμίραμις*, κατὰ τὴν δὲ *Ναβουχοδονόσωρ*.

Ἡ Βαβυλῶν ὑπῆρξεν ἡ μεγαλύτερα πόλις τοῦ κόσμου. Ἦτο ἑπτὰ φορές μεγαλύτερα ἀπὸ τὸ σημερινὸν Παρίσι.

Εἶχε μεγάλους πύργους καὶ ἀπέραντα παλάτια.

Ἡ τεραστία ἐκεῖνη πόλις ἦτο περιφημοὺς διὰ

Σφίγξ.

τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πολυτέλειαν αὐτῆς. Οἱ Ἕλληνες ἐγνώριζον τὴν Βαβυλῶνα πολὺ καλὰ καὶ ὠμίλουν δι' αὐτὴν μὲ θαυμασμόν.

Οἱ Ἀσσύριοι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι ἐδημιούργησαν καὶ αὐτοὶ σπουδαῖον πολιτισμόν. Τὰ μεγάλα αἰκοδομήματά των τὰ ἐστόλιζον μὲ ἀγάλματα καὶ διαφόρων εἰδῶν διακοσμήσεις. Κατεσκεύαζον ὑφάσματα, ὠραιότατα σκεύη καὶ κοσμήματα. Ἴδιως εἶχον φήμην τὰ ἀγγεῖά των ἀπὸ ψημένον χῶμα. Οἱ ἱερεῖς των, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο *Χαλδαῖοι καὶ μάγοι*, ἦσαν πολὺ σοφοὶ καὶ ἐδημιούργησαν τὴν ἀστρονομίαν καὶ τὰ μαθηματικά.

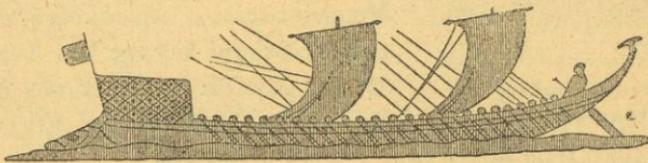

Πολεμισταὶ Ἀσσύριοι.—

Ἦσαν ἐνδεδυμένοι μὲ μακρὰ φορέματα καὶ ὀπλισμένοι μὲ μεγάλα τόξα.

Κανεῖς ἄλλος λαὸς δὲν εἶχε τολμήσει ἀκόμη νὰ ταξιδεύσῃ μακρὰν εἰς τὴν θάλασσαν. Πρῶτοι οἱ Φοῖνικες κατεσκεύασαν

Οἱ Φοῖνικες.—Ἡ χώρα, εἰς τὴν ὁποῖαν κατῶκουσιν οἱ Φοῖνικες, εἶναι πολὺ πτωχὴ, διότι ἡ *Φοινίκη* ἦτο μία στενὴ παραλία ἐπάνω ἀπὸ τὴν Συρίαν. Αἱ σπουδαιότεραι πόλεις ἦσαν ἡ *Σιδῶν* καὶ ἀργότερα ἡ *Τύρος*, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν περὶφημοὶ διὰ τὸν πλοῦτον αὐτῶν.

Τὸ Φοινικικὸν πλοῖον εἶχε 50 κώπας (πεντηκόντορος).

πλοῖα καὶ ἤρχισαν νὰ ταξιδεύουσιν. Ἀπὸ τὸ **1500** π. Χ. ἔπλεον μακρὰν εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν.

Ἡ βιομηχανία.—Οἱ Φοῖνικες ἐγνώριζον καὶ κατεσκεύαζον πολλῶν εἰδῶν πράγματα χρήσιμα διὰ τὸν βίον: διάφορα οἰκιακὰ σκεύη, ἰδίως ἀγγεῖα, κοσμήματα, λεπτότατα ὑφάσματα. Ἡ κατασκευὴ τοιούτων ἀντικειμένων εἶναι ἡ *βιομηχανία*.

Ἡ σπουδαιότερα βιομηχανία των ἦτο ἡ κατασκευὴ τῆς πορφύ-

ρας. Με τὸ κόκκινον χρῶμα ἑνὸς κογχυλλίου ἔδραφον τὰ πολυτελέστατα ὑφάσματα. Ὅλων τῶν ἀρχαίων λαῶν οἱ βασιλεῖς ἐφόρουσαν πορφύρας.

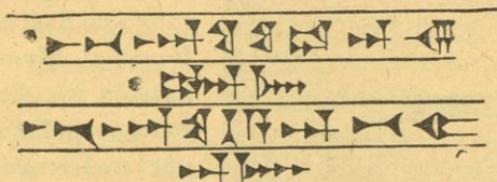
Τὸ ἐμπόριον. — Οἱ Φοίνικες μετέφερον διὰ τῆς θαλάσσης εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τὰ ἰδικά των καὶ τὰ ξένα προϊόντα (δέρματα ζῶων, μέταλλα, διάφορα προϊόντα τεχνητὰ ἢ φυσικά), καὶ ἐλάμβανον ὡς ἀντάλλαγμα ἄλλα χρήσιμα πράγματα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἤρχισε τὸ ἐμπόριον. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐγένετο μὲ ἀνταλλαγὴν πραγμάτων, ἀργότερα οἱ ἄνθρωποι κατεσκεύασαν τὰ νομίσματα καὶ τότε τὸ ἐμπόριον ἔγινεν εὐκολώτερον.

Οἱ Φοίνικες ἀπέκτησαν μὲ τὸ ἐμπόριον ἀπερίριθμα πλοῦτη. Αὐτοὶ πρῶτοι ἔδειξαν εἰς τὸν κόσμον πόσῃ σπουδαιότητα ἔχει ἡ βιομηχανία, ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἐμπόριον.

Τὸ ἀλφάβητον. — Οἱ Φοίνικες ἀκόμη ἀνεκάλυψαν καὶ τὴν γραφὴν. Ὡς ἔμποροι, εἶχον ἀνάγκη νὰ κρατοῦν ἐμπορικὰ βιβλία. Ἀνεκάλυψαν διὰ κάθε ἤχον φωνῆς καὶ ἓν ἰδιαιτέρον σημεῖον. Οἱ Ἕλληνες ἐπῆραν ἀπὸ τοὺς Φοίνικας τὰ σημεῖα αὐτὰ καὶ οὕτως ἔκαμαν τὰ γράμματα, τὰ ὁποῖα ὠνομάσθησαν ἀλφάβητον (διότι τὰ πρῶτα εἶναι τὸ Α καὶ τὸ Β).

Ἱερογλυφικὰ (δειγμα Αἰγυπτιακῆς γραφῆς)

Σφηνοειδῆ (δειγμα Ἀσσυριακῆς γραφῆς). Ἡ δύσκολος αὐτῆ γραφῆ τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Ἀσσυρίων δεῖκνυσι πόσον μεγάλη ἦτο ἡ ἀνεκάλυψις τοῦ ἀλφαβῆτου.

Οἱ Πέρσαι. — Τοὺς πολιτισμένους αὐτοῦ λαοῦ τῆς Ἀνατολῆς καὶ πολλοὺς ἄλλους ἀπολιτίστους καθυπέταξαν οἱ Πέρσαι. Ὅλαι αἱ χῶραι τῆς Ἀνατολῆς ἀπετέλεσαν τὸ ἀπέραντον Περσικὸν κράτος, τὸ μεγαλύτερον κράτος, ποῦ εἶχε γίνεῖ εἰς τὸν κόσμον ἕως τότε. Κατωτέρω θὰ γνωρίσωμεν καὶ τοὺς Πέρσας, διότι ἐπροσπάθησαν νὰ καθυποτάξουν καὶ τὴν Ἑλλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Η ΚΡΗΤΗ ΚΑΙ ΑΙ ΜΥΚΗΝΑΙ — ΟΙ ΗΡΩΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

2000—1000 π. Χ.

α'. — Ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς.

Εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἤρχισε νὰ δημιουργηθῆται ἀπὸ πανάρχαια ἔτη πολιτισμὸς, ὁ ὁποῖος ἔφθασεν εἰς μεγάλην λαμπρότητα. Ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς ἤρχισεν ἀπὸ τὴν Κρήτην

καὶ διεδόθη εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος. Διήρκεσε πολλοὺς αἰῶνας (ἀπὸ τὸ 2000 — 1000 π. Χ.), καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκμὴν του κατὰ τὸ 1500 π. Χ.

Τὸ μέγα κέντρον τοῦ παναρχαίου ἐκείνου πολιτισμοῦ ἔγιναν αἱ Μυκῆναι εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἀργολίδος. Διὰ τοῦτο ὀνομάζεται Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς.

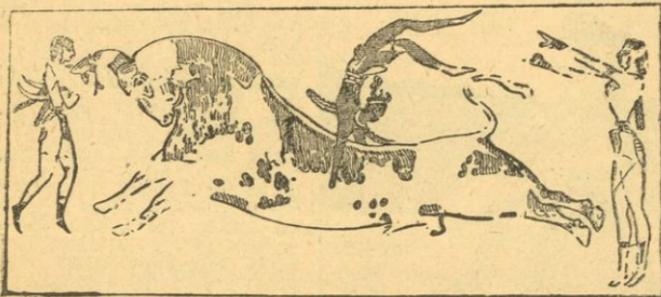
Τὰ Πελασγικὰ τείχη. — Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἐγνώριζον τίποτε ἀπὸ τὸν λαμπρὸν ἐκεῖνον πολιτισμόν. Ἔβλεπον μόνον εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος τεράστια τείχη, τὰ ὁποῖα ἦσαν κατεσκευασμένα ἀπὸ μεγάλους ὄγκους λίθων. Τὰ

Πελασγικὰ τείχη. Ἡ πύλη τῶν λεόντων εἰς τὰς Μυκῆνας.

τείχη αὐτὰ ἐκτίσθησαν ἀπὸ τοὺς Πελασγοὺς καὶ λέγονται *Πελασγικὰ τεῖχη*. Οἱ ἀρχαῖοι τὰ ἐθαύμαζον καὶ ἔμενον ἐκπληκτοὶ διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ βᾶρος των. Διηγούντο ὅτι κατεσκευάσθησαν ἀπὸ μίαν γενεὰν γιγάντων μὲ ὑπερφυσικὴν δύναμιν, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο Κύκλωπες. Διὰ τοῦτο τὰ ὠνόμαζον καὶ *Κυκλώπεια τεῖχη*.

Ἡμεῖς σήμερον γνωρίζομεν τὸν Μυκηναϊκὸν πολιτισμὸν ἀρκετὰ καλά. Οἱ ἀρχαιολόγοι ἔκαμαν ἀνασκαφὰς καὶ εὔρον σπουδαιὰ λείψανα τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ.

Ζωγραφία ἐπάνω εἰς τοῖχον (τοιχογραφία) τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς.
Παριστάνει ἀγῶνας μὲ ταύρον.

Τὰ ἀνάκτορα τῆς Κρήτης.— Εἰς τὴν Κνωσὸν τῆς Κρήτης καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς μεγαλονήσου ἀνεκαλύφθησαν μεγάλα ἀνάκτορα. Εἶναι στολισμένα μὲ ζωγραφίας εἰς τοὺς τοίχους, εἰς τὰς ὁποίας βλέπομεν ζωγραφισμένας γυναῖκας εἰς τὸ φυσικὸν μέγεθος· ἔπειτα βλέπομεν δλοκλήρους σκηνάς, αἱ ὁποῖαι παριστάνουν κυνήγια ἀγρίων θηρίων καὶ ἄλλας πολὺ ζωηρὰς παραστάσεις.

Αἱ ζωγραφίαι αὐταί, ὅπως καὶ ἄλλα εὐρήματα, μᾶς δεικνύουν εἰς πόσῃ ἀνάπτυξιν εἶχε φθάσει τότε ὁ πολιτισμὸς εἰς τὴν Κρήτην καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Οἱ παμπάλαιοι ἐκεῖνοι ζωγράφοι ἤξευραν καλὸν σχέδιον καὶ ἐζωγράφιζαν μὲ μεγάλην κομψότητα. Αἱ γυναῖκες εἶναι γεμάται ἀπὸ κοσμήματα, φοροῦν ἐνδύματα μόδας, ἢ ὁποῖα ἐνθυμίζει τὰς σημερινὰς.

Αἱ Μυκῆναι.— Ὅταν πηγαίνωμεν ἀπὸ τὴν Κόρινθον εἰς τὸ Ἄργος, περνοῦμεν ἐν στενὸν καὶ ἔπειτα ἐξερχόμεθα εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἀργολίδος, ἢ ὁποῖα φθάνει ἕως τὴν θάλασσαν. Ὅταν περάσωμεν τὸ στενὸν, βλέπομεν πρὸς Α. ἐνὰ λόφον, εἰς τὸν ὁποῖον σώζονται

ἀκόμη Πελασγικά τείχη. Ἐκεῖ ἦσαν αἱ «πολύχρυσοι Μυκῆναι», ὅπως τὰς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι ποιηταί.

Διὰ τὴν ἀναβῆν κανεῖς εἰς τὸν λόφον, ὅπου ἦτο τὸ ἀνάκτορον τῶν βασιλέων, διέρχεται τὴν Πύλην τῶν λεόντων. Εἶναι μία κολοσσιαία πύλη, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται μεγάλη πλάξ μὲ δύο σκαλιστοὺς λέοντας.

Οἱ θησαυροὶ τῶν Μυκηνῶν—Εἰς τὰς Μυκῆνας ἀνεκαλύφθησαν τάφοι μὲ σκελετοὺς καὶ μὲ πολλὰ πολύτιμα ἀντικείμενα.

Το ἱερογραφεῖα τῆς παλαιᾶς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Κυρία μὲ κομφῆν καὶ πολυτελεῖ ἔνδυμασίαν.

κοσμήματα. Ἀκόμη καὶ ὀλόκληροι σκηναὶ μάχης ἢ κυνηγίου περιστάνονται μὲ τόσην ζωηρότητα, ὥς νὰ εἶναι ἀληθιναί.

Παρόμοια ἀντικείμενα εὐρέθησαν καὶ εἰς τὴν Τίρυνθα καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ἐντύπωσιν κάμνει ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν πραγμάτων. Ἡ ἐποχὴ ἐκεῖνη ἦτο πάρα πολὺ πλουσία καὶ οἱ ἀρχόντες εἶχον τότε μεγάλην δύναμιν.

Τὰ πανάρχαια Ἑλληνικὰ βασίλεια.—Αἱ πανάρχαιαι ἐκεῖναι πόλεις ἦσαν κτισμέναι εἰς ἕν.χ. λόφον περιτειχισμένον. Ἐπά-

Εἰς τοὺς τάφους τῶν γυναικῶν εὐρέθησαν διάφορα γυναικεία κοσμήματα: χρυσαὶ δακτυλίδια, βραχιόλια, ἐνώτια, περιδέραια καὶ ἄλλα πολύτιμα πράγματα. Οἱ ἄνδρες ἦσαν ἐαμμένοι μὲ τὰ ὅπλα των, καὶ εἰς τοὺς τάφους των εὐρέθησαν ἐγχειρίδια, ξίφη καὶ λόγχαι. Εἰς ὅλους δὲ τοὺς τάφους ὑπῆρχον ἀγγεῖα κατεσκευασμένα ἀπὸ χῶμα, ἄλλα ἀγγεῖα χρυσαὶ ἢ ἀργυρᾶ, πολλὰ δακτυλίδια καὶ σφραγίδες. Οἱ τάφοι ἐκεῖνοι ἦσαν βεβαίως τάφοι βασιλέων.

Ἡ Μυκηναϊκὴ τέχνη.—

Ὅλα τὰ ἀντικείμενα αὐτὰ εἶναι μὲ πολὺ μεγάλην τέχνην κατεσκευασμένα. Τὰ ὅπλα, τὰ ἀγγεῖα εἶναι στολισμένα μὲ λεπτότατα

νω εἰς τὸν λόφον ἦτο τὸ ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως, στολισμένον μὲ ζωγραφίας εἰς τοὺς τοίχους καὶ μὲ ἄλλα ἔργα τέχνης. Ὁ λόφος ἦτο ἢ Ἀκρόπολις

Εἰς τὴν Ἀκρόπολιν κατήκουν οἱ βασιλεῖς τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, κάτω δὲ εἰς τὴν πεδιάδα κατήκουν οἱ ὑπήκοοι αὐτῶν. Ὅταν οἱ κάτοικοι ἤθελον νὰ προφυλαχθοῦν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς ἢ τοὺς πειρατάς, κατέφευγον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

Οἱ πανάρχαιοι ἐκεῖνοι βασιλεῖς εἶχον στρατόν, ἐπήγαιναν εἰς μακρινὰς χώρας μὲ τὰ πλοῖα των, διὰ νὰ κάμνουν κατακτήσεις. Ἦσαν ἰσχυροὶ καὶ σπουδαῖα ἦσαν τὰ βασίλειά των.

Τοιαῦτα πανάρχαια Ἑλληνικὰ βασίλεια ἦσαν τὸ βασίλειον τῆς Κρήτης, τῶν Μυκηνηῶν καὶ ἄλλα. Οἱ ἄρχαιοι ποιηταὶ ἔψαλλον δι' αὐτὰ διαφόρους παραδόσεις, καὶ σήμερον οἱ ἀρχαιολόγοι ἀνακαλύπτουν μὲ τὰς ἀνασκαφὰς των τὰ ἴχνη τοῦ βίου, τὰ ὅποια ἀφησαν οἱ πανάρχαιοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι (ἀνάκτορα, τάφους κ. λ.).

Πολεμιστὴς τῆς παναρχαίας ἐποχῆς (ἀπὸ ζωγραφίαν ἐπάνω εἰς ἀγγεῖον).

β'. — Οἱ ἀρχαῖοι χρόνοι.

Ἀργότερα ἢ ἐνθύμησις τῶν παναρχαίων ἐκείνων χρόνων ἐχάθη σχεδὸν ἀπὸ τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἱστορία τῶν πλουσίων βασιλείων τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς ἐλησμονήθη. Μὲ τὴν ζωηράν των ἔμωσ φαντασίαν ἐπλασαν οἱ Ἕλληνες ὠραιοτάτας παραδόσεις. Οἱ παλαιοὶ βασιλεῖς καὶ οἱ μεγάλοι πολεμισταὶ ἦσαν ἥρωες, καὶ διὰ τοῦτο οἱ πανάρχαιοι ἐκεῖνοι χρόνοι ὠνομάζοντο Ἡρωϊκοὶ χρόνοι.

Αἱ Ἡρωϊκαὶ παραδόσεις. — Εἰς τὴν ἀρχὴν λοιπὸν τῆς ἱστορίας των οἱ Ἕλληνες ἔθετον τὰς ἥρωϊκὰς των παραδόσεις. Ἦσαν δὲ αὐταὶ πολυάριθμοι. Κάθε πόλις τῆς Ἑλλάδος εἶχε τὰς ἰδικὰς της καὶ ἀνέφερε μὲ ὑπερηφάνειαν τοὺς ἥρωάς της, διότι ἦσαν δοξασμένοι πρόγονοι. Εἰς τὰς ἥρωϊκὰς παραδόσεις δύσκολον εἶναι νὰ εὑρωμεν ποῖα εἶναι ἢ ἀλήθεια καὶ ποῖοι εἶναι οἱ μῦθοι. Δικτηροῦν ἔμωσ

τὴν ἀνάμνησιν τῶν παλαιῶν βασιλείων καὶ μερικῶν μεγάλων γεγονότων τῆς παναρχαίας ἐποχῆς.

Οἱ μεγάλοι ἥρωες.—Εἰς τὰς Θήβας ἐτιμᾶτο ὁ ἥρωες *Οἰδίπους*, ὁ ὁποῖος εἶχε φονεύσει ἐν τέρας μὲ πρόσωπον γυναικὸς καὶ οὐρανὸν λέοντος, ὀνομαζόμενον *Σφίγξ*. Ὁ δὲ ἥρωες τοῦ Ἄργους *Περσεύς* εἶχε φονεύσει τὴν *Μέδουσαν*, τέρας μὲ κεφαλὴν γυναικὸς καὶ οὐρὰν ἀπὸ ὄφεις. Ἡ *Μέδουσα* ἀπελίθωνε κάθε ἄνθρωπον ποῦ τὴν ἐβλεπεν.

Ὅλους τοὺς ἥρωας καὶ τὰ κατορθώματά των τὰ ἐπέρασεν ὁ *Ἡρακλῆς*, ὁ ἥρωες ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Τὰ κατορθώματά του ἦσαν πολὺ δύσκολα καὶ ἔγιναν περιφημα μὲ τὸ ὄνομα *ἄθλοι τοῦ Ἡρακλέους*. Ὁ *Ἡρακλῆς* ἐφόνευε τὰ ἄγρια θηρία καὶ τέρατα, ἐτιμῶρει τοὺς ληστὰς καὶ τοὺς κακούργους, ἐκαθάριζε τὸν τόπον ἀπὸ τοὺς ὀρμητικὸς ποταμοὺς καὶ ἀπὸ τὰ ἀκάθαρτα ἔλη. Εἶναι ὁ μέγας ἥρωες, ὁ ὁποῖος ἔφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν τάξιν καὶ τὴν δικαιοσύνην διὰ νὰ ἠμπορέσουν ἔπειτα οἱ ἄνθρωποι νὰ ζήσουν καλύτερα.

Σύντροφος τοῦ *Ἡρακλέους* ἦτο ὁ *Θησεύς*, ὁ ἀγαπητὸς ἥρωες τῶν Ἀθηναίων. Καὶ ὁ *Θησεύς* ἔκαμε μεγάλα κατορθώματα, ἰδίως ἐκαθάρισε τὸν τόπον ἀπὸ τοὺς ληστὰς. Τὸ μεγαλύτερον κατόρθωμά του ἔγινεν εἰς τὴν Κρήτην. Ἐκεῖ ἦτο ἐν τέρας μὲ κεφαλὴν ταύρου καὶ σῶμα ἀνθρώπου, ὁ *Μινώταυρος*, κλεισμένος εἰς ἐν ἀνάκτορον, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο *Λαβύρινθος*. Ἦτο τόσο μὲγας ὁ *Λαβύρινθος* καὶ εἶχε τόσο πολλοὺς διαδρόμους, ὥστε ἐχάνετο κανεὶς. Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ στέλλουν κάθε χρόνον ὡς φόρον εἰς τὴν Κρήτην 7 νέας καὶ 7 νέους, οἱ ὁποῖοι ἐρρίπτοντο εἰς τὸν *Λαβύρινθον* καὶ τοὺς κατέτρωγεν ὁ *Μινώταυρος*. Ὁ *Θησεύς* ἐφόνευσε τὸν *Μινώταυρον* καὶ οὕτως ἀπηλευθέρωσε τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὴν δουλείαν.

Τὸ βασίλειον τῆς Κρήτης.—Κατὰ τὰς παλαιὰς παραδόσεις εἰς τὴν Κρήτην ὑπῆρχεν ἐν μέγα Βασίλειον, τὸ ὁποῖον εἶχε καθυποτάξει τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ὁ βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος εἶχε κάμει δυνατὸν τὸ βασίλειον τῆς Κρήτης, ὠνομάζετο *Μίνως*. Πρῶτος ὁ βασιλεὺς αὐτὸς εἶχε φέρει τὴν τάξιν καὶ εἶχε βάλει νόμους εἰς τὸ Κράτος του, καὶ ἐφημίζετο εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα διὰ τὴν δικαιοσύνην του.

Εἰς τὴν Κνωσὸν τῆς Κρήτης ὁ *Μίνως* εἶχε κατασκευάσει τὸν *Λα-*

βύρινθον. Τὸ ἀνάκτορον ἐκεῖνο τὸ γνωρίζομεν σήμερον, διότι εἶναι αὐτὸ, τὸ ὁποῖον ἀνεκαλύφθη, μὲ τὰς ἀνασκαφάς.

Αἱ ἐκστρατεῖαι τῶν ἡρώων.—Πολλοὶ δὲ μαζὶ ἥρωες ἔκαμαν κοινὰς ἐκστρατείας, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν περίφημοι, διότι τὰς ἔψαλλαν μεγάλοι ποιηταί. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἐκστρατεία τῶν Ἄργοναυτῶν. Μὲ τὸ πλοῖον Ἄργῶ οἱ Ἄργοναῦται ἐπῆγαν εἰς τὴν μακρινὴν Κολχίδα πλησίον εἰς τὸν Καύκασον. Τοὺς ὠδήγει ὁ ἥρωες τῆς Θεσσαλίας Ἰάσων, ὁ ὁποῖος μετὰ πολλὰς περιπετείας κατέκτησε τὸ χρυσοῦν δέρας.

Τὸ λαμπρότερον βασίλειον τῶν ἡρώων ὑπῆρξε τὸ Βασίλειον τῶν Μυκηνηῶν. Οἱ ποιηταὶ ἔψαλλον τὰς «πολυχρύσους Μυκήνας» καὶ τὴν δύναμιν τῶν βασιλέων. Ὁ πλέον φημισμένος ἦτο ὁ Ἀγαμέμνων, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο «βασιλεὺς τῶν βασιλέων». Ὁ Ἀγαμέμνων ὠδήγησε τοὺς Ἕλληνας ἐναντίον τῆς Τροίας, πόλεως τῆς Ἀσίας. Διὰ τοῦτο ἡ ἐκστρατεία ἐκεῖνη ὠνομάσθη Τρωϊκὸς πόλεμος καὶ ἐπέρασε πολὺ κατὰ τὴν φήμην ἕλας τὰς ἡρωϊκὰς παραδόσεις.

Ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος.—Ἡ Τροία, ἢ τὸ Ἴλιον, ἦτο κτισμένη πλησίον τοῦ Ἑλλησπόντου. Ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Τροίας, ὁ Πάρις, ἤρπασε ἀπὸ τὴν Σπάρτην τὴν ὥραϊαν Ἑλένην, καὶ τότε ὁ σύζυγός της Μενέλαος, βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τοὺς ἥρωας τῆς Ἑλλάδος. Ἀρχιστράτηγος τῆς ἐκστρατείας τῶν ἡρώων ἐναντίον τῆς Τροίας ἔγινεν ὁ Ἀγαμέμνων, ὁ βασιλεὺς τῶν Μυκηνηῶν καὶ τοῦ Ἄργους. Ὅλοι οἱ ἥρωες τῆς Ἑλλάδος ἔλαβον μέρος εἰς αὐτήν, οἱ λαμπρότεροι δὲ ἦσαν οἱ δύο Αἴαντες, ὁ σοφὸς Νέστωρ, ὁ πολυμήχανος Ὀδυσσεὺς καὶ πολλοὶ ἄλλοι, πρῶτος δὲ ἀπὸ ἕλους ὁ ἀνδρεῖος Ἀχιλλεύς.

Δέκα ἔτη ἐπολέμουν οἱ ἥρωες τῆς Ἑλλάδος, διότι καὶ οἱ Τρῶες ἐμάχοντο μὲ γενναιότητα. Φοβεραὶ μάχαι ἔγιναν τριγύρω εἰς τὰ τεῖχη τῆς Τροίας. Εἰς τὰς τάξεις τῶν Τρώων ἐπολέμουν οἱ υἱοὶ τοῦ βασιλέως Πριάμου, ἄξιος δὲ ἀντίπαλος τοῦ Ἀχιλλεύως ἦτο ὁ ἀνδρεῖος Ἔκτωρ. Μόλις τὸ δέκατον ἔτος τῆς πολιορκίας κατῴρθωσαν οἱ Ἕλληνες νὰ κυριεύσουν τὴν Τροίαν.

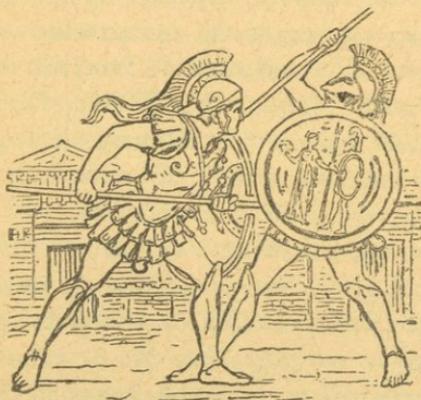
Ἡ ἐπάνοδος τῶν ἡρώων.— Πολλοὶ ἥρωες εἶχον φονευθῆ εἰς Τροίαν, μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὁ Ἀχιλλεύς. Ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἐσώθησαν, ὅλοι δὲν ἐχάρησαν τὴν πατρίδα των. Μερικοὶ ἔπαθον μεγάλα δυστυχήματα. Τὰ πλέον φημισμένα ἔγιναν αἱ περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεὺς.

Δέκα ἔτη ἐπεριπλανᾶτο ὁ Ὀδυσσεὺς διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ὑπέστη τρικυμίας καὶ ναυάγια, ἐπέρασεν ἀπὸ πολλῶν εἰδῶν κινδύνους. Μὲ τὴν φρόνησίν του σώζεται ἐπὶ τέλους, φθάνει εἰς τὴν ἀγαπητὴν του πατρίδα Ἰθάκην καὶ ἀποκτᾷ πάλιν τὴν πιστὴν σύζυγον Πηνελόπην καὶ τὸ βασίλειόν του.

γ'. — Τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα. — Ὁ Ὀμηρικὸς πολιτισμὸς.

Τὰ ἥρωϊκὰ ἄσματα.— Αἱ ἥρωϊκαὶ αὐταὶ παραδόσεις μὲ τὰ θαυμάσια ἐπεισόδιά, των κατεμάγευσαν τὴν φαντασίαν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ λαὸς τὰς ἔβαλεν εἰς στίχους καὶ ἔκαμε δημοτικὰ τραγούδια, τὰ ὁποῖα οἱ Ἕλληνες τοῦ παλαιοῦ καιροῦ ἠγάθιστοντο πολὺ ν' ἀκούουν, διότι ἔψαλλον τὰ καταθώματα τῶν προγόνων. Τὰ ἔψαλλον δὲ εἰς τὰ συμπόσια τῶν μὲ τὴν λύραν τῶν ποιητῶν, ὀνομαζόμενοι αἰδοί, ἔπως καὶ σήμερον εἰς τὰς πανηγύρεις τοῦ λαοῦ ψάλλουσι ποιητῶν μὲ τὴν λύραν τῶν παλαιᾶς ἱστορίας.

Τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα.— Τὰ πλέον φημισμένα ἀπὸ τὰ

Ἡρώες τοῦ Ὀμήρου, (οἱ ὁποῖοι μονομαχοῦν.

Ἀγγεῖον τῆς Μυκηναϊκῆς (καὶ Ὀμηρικῆς) ἐποχῆς.

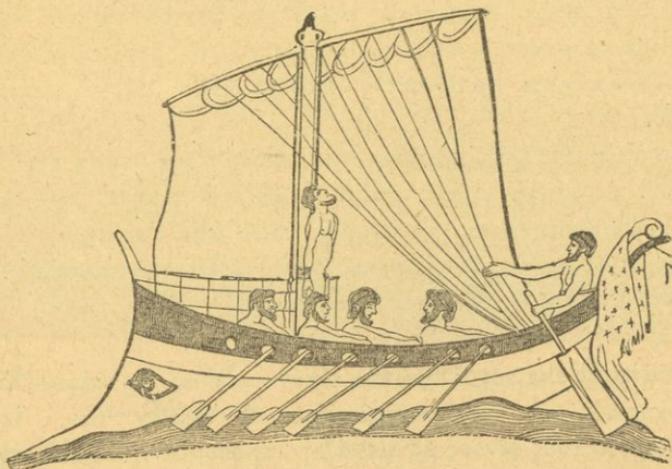
ἥρωϊκὰ ἐκεῖνα ἄσματα εἶναι δύο πολὺ μεγάλα ἢ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια. Λέγονται Ὀμηρικὰ ποιήματα διότι ἔγιναν ἀπὸ ἓνα μέγαν ποιητὴν, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται Ὀμηρος.

Ἡ Ἰλιάς ψάλλει τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον καὶ τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων εἰς τὴν Τροίαν. Ἡ Ὀδύσσεια ψάλλει τὰς περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεύς. Τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα ἔμειναν ἀθάνατα διὰ τὴν ὠραϊό-

Οἱ ἥρωες ἐμάχοντο συνήθως ἀπὸ ἐν ἄρμα.

τητα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ποιήσεώς των. Οἱ ἥρωες, τοὺς ὁποίους ἔφαλεν ὁ Ὅμηρος, ὁ Ἀγαμέμνων ὁ Ἀχιλλεύς, ὁ Ὀδυσσεύς, καὶ

Ἐπισόδιον ἀπὸ τὰς περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεύς (ὁ Ὀδυσσεύς καὶ αἱ Σειρήνες).
— Ἡ εἰκὼν μᾶς δεικνύει πῶς ἦσαν τὰ πρῶτα πλοῖα.

τόσοι ἄλλοι, δὲν ἐλθμονήθησαν ἀπὸ τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων.
Τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα διηγούνται παραδόσεις τῆς Ἡρωϊ-

κῆς ἐποχῆς. Μὲ μεγάλην ζωηρότητα μᾶς περιγράφουν πῶς ἔζων οἱ ἥρωες, δηλαδὴ οἱ ἄνθρωποι τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Ἄλλὰ συγχρόνως καὶ πῶς ἔζων οἱ Ἑλληνες ὑστερώτερα, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ἔξῃ ὁ ποιητῆς των (κατὰ τὸ 800 π. Χ.). Κατὰ τὴν παναρχαίαν ἐκείνην ἐποχὴν ὁ βίος τῶν Ἑλλήνων εἶχε ἀρχίσει νὰ ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὴν βαρβαρότητα. Οἱ Ἑλληνες εἶχαν ἀρχίσει νὰ ζοῦν καλύτερα δηλαδὴ νὰ ἔχουν κάποιον πολιτισμόν.

• **Ο βασιλεὺς.**—Κατὰ τοὺς παλαιούς ἐκείνους χρόνους οἱ Ἑλληνες ὠνομάζοντο Ἀχαιοὶ καὶ ἦσαν διηρημένοι εἰς πολλὰ βασίλεια. Ἀρχηγὸς τοῦ λαοῦ καὶ εἰς τὴν εἰρήνην καὶ εἰς τὸν πόλεμον ἦτο ὁ βασιλεὺς, ὁ ἀναξ. Δὲν ἦτο ὅμως παντοδύναμος. Οἱ ἄλλοι ἀρχηγοὶ οἱ σύντροφοὶ του, τὸν ἐσυμβούλευον καὶ τὸν ἐβοήθουν.

• **Ο βασιλεὺς κατῴκει εἰς τὸ ἀνάκτορον.** Τὸ σπουδαιότερον μέρος τοῦ ἀνακτόρου ἦτο ἡ μεγάλη αἴθουσα, τὸ μέγαρον. Παρόμοια μὲ τὰ ἀνάκτορα αὐτά, ὅπως τὰ περιγράφει ὁ Ὅμηρος, ἦσαν καὶ τὰ Μυκηναϊκὰ ἀνάκτορα, τὰ ὁποῖα ἀνεκαλύφθησαν εἰς τὴν Κρήτην καὶ τὰς Μυκήνας.

• **Ο βίος** — Οἱ ἥρωες ἠγάπων πολὺ τὸν πόλεμον. Οἱ πολεμισταί, διὰ νὰ προφυλάσσωνται, εἶχαν τὴν ἀσπίδα καὶ τὴν περικεφαλαίαν. Διὰ νὰ κτυποῦν τοὺς ἐχθρούς εἶχαν τὸ δόρυ, τὸ ξίφος καὶ τὸ τόξον. Οἱ ἀρχηγοὶ ἐπολέμουν ἀπὸ τὸ ἄρμα μὲ τὸ δόρυ καὶ μὲ τὸ ξίφος.

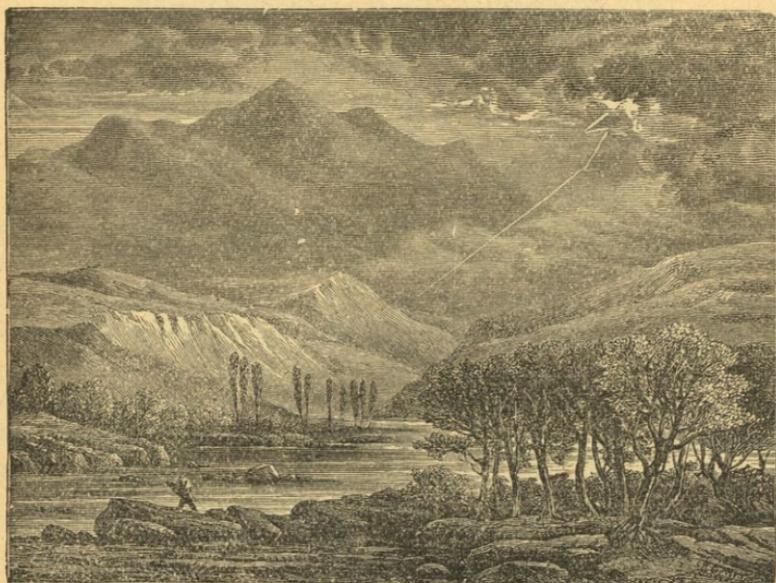
Εἰς τὸν καιρὸν τῆς εἰρήνης οἱ ἥρωες ἔζων ἡσυχὰ εἰς τὰς ἐξοχὰς των. Εἰργάζοντο καὶ αὐτοί, ὅπως οἱ ὑπηρέται των. Αἱ κόραι τῶν βασιλέων ἐπήγαιναν νὰ φέρουν ὕδωρ ἀπὸ τὴν πηγὴν Ἡ Νυσιτικῆ πηγαινὴ μὲ τὰς δούλας της νὰ πλύνη εἰς τὸν ποταμόν. Ὁ δὲ λαὸς κατεγίνετο εἰς τὴν γεωργίαν καὶ εἰς τὸ νὰ βόσκη τὰ ποιμνία του.

Οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι ἄνθρωποι εἶχαν πολλὰς ἀρετάς. Ἐσέβοντο τοὺς ἀρχηγούς των, ἐκράτουν μὲ πίστιν τὸν λόγον των. Ἴδίως δὲ ἐπεριποιοῦντο τοὺς ξένους μὲ μεγάλην προθυμίαν. Ἡ καλύτερα των διασχέδασις ἦτο ν' ἀκούουν εἰς τὰ συμπόσια καὶ εἰς τὰς πανηγύρεις τοὺς ἀοιδούς, οἱ ὁποῖοι ἐψαλλον τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων.

δ.—Οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἥρωες.

Ἡ Ἑλληνικὴ μυθολογία.—Εἰς τὴν Ἰλιάδα καὶ εἰς τὴν Ὀδύσειαν συναναστρέφονται μαζί με τοὺς ἀνθρώπους ὑπεράνθρωπα ὄντα, τὰ ὁποῖα εἶναι οἱ θεοί. Οἱ ἀρχαῖοι ἐνόμιζον ὅτι κάθε δύναμις τῆς φύσεως, ὅπως ὁ κεραυνός, ὁ ἥλιος, ἡ τρικυμία, παράγεται ἀπὸ ἓνα θεόν. Πολυάριθμοι λοιπὸν ἦσαν οἱ θεοί, οἱ ὁποῖοι ἐκυβέρνην τὸν κόσμον.

Ἐπίσης ἐνόμιζον ὅτι ὑπέρτερα ὄντα γίνονται μετὰ θάνατον οἱ μεγάλοι νεκροί. Οἱ παλαιοὶ βασιλεῖς, οἱ περίφημοι πολεμισταὶ ἦσαν οἱ

Ἄ Ὀλυμπος, ἡ κατοικία τῶν θεῶν. Κάτω ἡ περίφημος κοιλάς, τὰ Τέμπη. Εἰς τὸ ὄρος ἀστραπαί.

ἥρωες, οἱ ὁποῖοι εὐηργέτησαν τοὺς ἀνθρώπους μετὰ τὰ κατορθώματά των. Οἱ μεγάλοι πρόγονοι ἐθεωρήθησαν ἀπὸ θαυμασμὸν καὶ εὐγνωμοσύνην ὡς υἱοὶ θεῶν, *ἡμίθεοι*.

Οἱ Ἕλληνες ἐφαντάσθησαν τοὺς θεοὺς των μετὰ σῶμα καὶ μορφὴν ἀνθρώπου. Ἄλλ' ἡ δύναμις των ἦτο φοβερὰ καὶ τὸ πρόσωπόν των ἔλαμπε ἀπὸ αἰωνίαν νεότητά. Ἦσαν ἄνδρες ἢ γυναῖκες, ἐγεννήθησαν,

ἐπέρασαν διαφόρους περιπετείας, ἐπομένως εἶχον καὶ αὐτοί, ὅπως οἱ ἥρωες καὶ οἱ ἄνθρωποι, τὴν ἱστορίαν των.

Μετὰ τὴν λαμπρὰν φαντασίαν των οἱ Ἕλληνες ἐπλασαν θαυμασίας

Ὁ Αἴολος ἐξαπολύει τοὺς ἀνέμους, οἱ ὅποιοι εἶναι θεοί.— Ἡ εἰκὼν δεικνύει πῶς οἱ Ἕλληνες ἐφαντάζοντο τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως.

διηγήσεις διὰ τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωάς των. Οἱ ὠραῖοι οὗτοι μῦθοι ἀποτελοῦν τὴν μυθολογίαν, ἡ ὅποια διδάσκει τὴν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων. Ὅσον ὠρτίος, τόσον φαιδρὸς ἦτο ὁ κόσμος τῶν θεῶν καὶ

Θυσία, τὴν ὅποιαν προσφέρουν εἰς ἥρωα γυναῖκες.

τῶν ἡρώων ὥστε ἀκόμη καὶ σήμερον μᾶς μαγεύει. Οἱ ἀρχαῖοι ποιῆται ἔγραψαν ὑπέροχα ποιήματα καὶ οἱ ἀρχαῖοι καλλιτέχναι ἔκα-

μαν υπέροχα ἀγάλματα καὶ εἰκόνας μὲ θέμα τοὺς ὠραίους ἐκείνους μύθους. Ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ἠντιλητὰν οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ καλλιτέχναι ὄλων τῶν λαῶν καὶ τῶν αἰῶνων. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ γνωρίζωμεν τὸν ἀθάνατον ἐκείνον κόσμον τῶν θεῶν καὶ τῶν ἥρώων.

Οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων. — Οἱ μεγάλοι θεοὶ ἦσαν δώδεκα καὶ κατῴκουσιν εἰς τὸν Ὀλυμπον, τὸ ὑψηλὸν ὄρος τῆς Θεσσαλίας. Διὰ τοῦτο ἐλέγοντο **Ὀλύμπιοι θεοί.**

Ὁ Ζεὺς ἦτο ὁ κύριος τοῦ κόσμου, καὶ εἶχε σύζυγον τὴν Ἥραν. Ἐπειτα ἔρχονται ἡ Ἀθηνᾶ, θεὰ τῆς σοφίας· ὁ Ἀπόλλων, θεὸς τοῦ ἡλίου καὶ τῆς μουσικῆς· ἡ Ἀρτεμις, θεὰ τοῦ κυνηγίου· ὁ Ἄρης, θεὸς τοῦ πολέμου· ἡ Ἀφροδίτη, θεὰ τῆς ὠραιότητος· ὁ Ἥφαιστος θεὸς τῶν τεχνῶν· ὁ Ἑρμῆς, ὁ ἄγγελος τῶν θεῶν.

Ἡ θάλασσα, ἡ γῆ καὶ ὁ κάτω κόσμος εἶχον ἐπίσης τοὺς μεγάλους θεοὺς τῶν. Εἰς τὴν θάλασσαν ἐδασίλευεν ὁ Ποσειδῶν, ἡ θεὰ τῆς γεωργίας ἦτο ἡ Δήμητρα, ὁ Πλούτων ἦτο ὁ θεὸς τοῦ Ἄδου. Ἡ Ἑστία εἶναι ἡ σεβασμία θεὰ τοῦ οἴκου.

Πολυάριθμοι δὲ ἦσαν αἱ ἄλλοι κατώτεροι θεοί. Ὁ Διόνυσος (Βάκχος) εἶναι ὁ θεὸς τῆς ἀμπέλου καὶ τοῦ οἴνου. Ὁ Αἴολος ἐξάπελυνε τοὺς ἀνέμους. Εἰς δὲ τὴν θάλασσαν ἐπαίζον αἱ Νηρηίδες καὶ εἰς τὰ δάση αἱ Νύμφαι. Αἱ δὲ Μοῦσαι ἔσυρον τὸν χορὸν ἐπάνω εἰς τὰ ὄρη καὶ ἐνέπνεον τοὺς ποιητάς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ φαντασία τῶν Ἑλλήνων εἶχε δημιουργήσει ἕνα ὀκόκληρον κόσμον ἀπὸ θεοῦ.

Αἱ θυσίαι. Τὰ μαντεῖα. — Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐλάτρευον τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωας μὲ προσευχὰς καὶ μὲ θυσίας, διότι ἤθελον νὰ προσελκύσουν τὴν εὐνοίαν τῶν, ἀφοῦ ὡς θεοὶ ἦσαν δυνατοί. Πρὸς τιμὴν τῶν προσέφερον καρπούς, καὶ ἐθυσίαζον, δηλαδὴ ἐσφαγίαζον, διάφορα ζῷα. Οἱ ἱερεῖς ἔλεγον τὰς προσευχὰς.

Διὰ νὰ ἔχουν οἱ ἄνθρωποι τοὺς θεοὺς βοηθοὺς, ἐπροσπάθουν νὰ μανθάνουν τὰς θελήσεις τῶν. Ἐνόμιζον δέ, ὅτι τὸ κατώρθωνον, ἂν ἐδλεπον τὰ σπλάγχνα τῶν ζῶων, τὰ ὁποῖα ἐθυσίαζον. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐζήτησαν νὰ μαντεῦσουν τὸ μέλλον ἐλέγοντο **μάντις**. Ὑπήρχον δὲ καὶ ἱερὰ μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα ἤρχοντο οἱ Ἕλληνες νὰ συμβουλευθῶσιν τοὺς θεοὺς. Τὸ σπουδαιότερον ἦτο τὸ **Μαντεῖον τῶν Δελφῶν**, οὗ ὁ θεὸς Ἀπόλλων ἐδίδε τὰς συμβουλὰς του, καὶ οὗ μίαν ἱερεῖαν, ἡ **Πυθία**, ἐφώναζε τὰ λόγια τοῦ θεοῦ.

Ἀπὸ τοὺς παναρχαίους ἐκείνους χρόνους οἱ Ἕλληνες ἤσθάνοντο,

ἔτι ἀνήκον εἰς ἓνα καὶ τὸν ἴδιον λαόν. Εἰς τὴν συναίσθησιν αὐτὴν συνετέλεσαν πολὺ τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα.

Παντοῦ, ὅπου κατῴκουν Ἕλληνες, οἱ νέοι ἐμάνθανον ἀπ' ἔξω τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα. Διότι ὁ Ὀμηρος ἐδίδασκεν εἰς ὄλους τοὺς Ἕλληνας τὴν θρησκείαν των, τοὺς ἔκαμνε νὰ ἀγαποῦν κάθε ὑψηλὸν καὶ ὠραῖον. Δέκα ἔτη ἐπλανᾶτο ὁ Ὀδυσσεὺς διὰ νὰ γυρίσῃ εἰς τὴν πατρίδα του. «Καὶ καπνὸν μόνον, ἔλεγεν, ἄς ἴδω ἀπὸ μακρὰν τῆς πατρίδος μου, καὶ ἄς ἀποθάνω· διότι δὲν ὑπάρχει πρᾶγμα γλυκύτερον ἀπὸ τὴν πατρίδα».

Χρυσὸς Μυκηναϊκὸς δακτύλιος

ΚΑΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Η ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΟΙ ΔΩΡΙΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΙΩΝΕΣ

α.—Αί μεταναστεύσεις τῶν Ἑλλήνων Ἡ Ἀσιατικὴ Ἑλλάς.

Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Δωριέων. — Ὁ λαμπρὸς Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς διήρκεσε πολλοὺς αἰῶνας (2000—1000 π. Χ.), παρήκμασε δὲ ἀπὸ μίαν μεγάλην καταστροφὴν. Διάφοροι Ἑλληνικοὶ λαοὶ ἤρχισαν νὰ καταβαίνουν ἀπὸ τὸν Βορρᾶν. Οἱ σπουδαιότεροι ἦσαν Δωριεῖς, λαὸς τραχὺς καὶ πολεμικὸς. Ἐκαυσαν τὰς πλουσίας πόλεις τῶν βασιλέων καὶ κατέστρεψαν τὰ μεγάλα βασίλειά τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς.

Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον ὅτι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους, οἱ Ἡρακλειδαί, εἶχον ἐκδιωχθῆ ἄλλοτε ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον καὶ τώρα ἐπανήρχοντο εἰς τὴν παλαιάν των πατρίδα. Διὰ τοῦτο ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Δωριέων ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας *Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν*.

Ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος καὶ ἡ Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν εἶναι τὰ δύο μεγαλύτερα γεγονότα τῆς Ἡρωϊκῆς ἐποχῆς. Μετὰ τὴν Κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν ἤρχισαν οἱ ἀρχαῖοι νὰ γνωρίζουν καλύτερα τὴν ἱστορίαν των. Καὶ δι' ἡμᾶς οἱ ἱστορικοὶ χρόνοι τῆς Ἑλλάδος ἀρχίζουσι περίπου ἀπὸ τὸ 800 π. Χ.

Αἱ μεταναστεύσεις τῶν Ἑλλήνων. — Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Δωριέων διήρκεσε πολὺν καιρὸν, σχεδὸν δύο αἰῶνας (1200—1000 π. Χ.). Ἐφερε δὲ μεγάλην ἀναστάτῳσιν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλοι ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους ἔμειναν καὶ ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς νικητάς. Ἄλλοι ἔφευγαν διὰ νὰ ζητήσουν ἄλλας κατοικίας, *μετενάστευον* εἰς ἄλλας χώρας.

Οἱ μετανάσται ἔφευγον κατὰ μεγάλας ομάδας καὶ ἐπήγαιναν νὰ ἐγκτασταθοῦν εἰς τὰ Ἀνατολικά μέρη. Κατ' ἀρχὰς ἐπήγαν εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ὅσοι Ἕλληνες δὲν ἔμειναν εἰς τὰς νήσους, ἐπροχώρησαν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Αἱ παραδόσεις περὶ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου διατηροῦν τὴν ἐνθύμησιν τῶν Ἀδαμαντίου, *Ἱστορία Ἀρχ. Ἑλλ. διὰ α'. Ἑλλ. Σχολ. ἐκδ. Γ' 26* | 8 | 25 3

πολέμων, πού ἔκαμαν οἱ Ἕλληνες μὲ τοὺς ξένους λαούς, διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Αἱ Ἑλληνικαὶ φυλαί.—Ὅταν ἔλαβον τέλος αἱ μεγάλαὶ μεταναστεύσεις (κατὰ τὸ 1000 π. Χ.), οἱ Ἑλληνικοὶ λαοὶ ἤρχισαν νὰ ἐγκαθίστανται ὀριστικῶς εἰς τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν ἰδικαί

Εἰκ. 21. Αἱ μεταναστεύσεις τῶν Ἑλληνικῶν λαῶν (τὰ βέλη δεκνύουσι τὴν κίνησιν αὐτῶν πρὸς Νότον καὶ πρὸς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν).

των. Ἔως τότε, κατὰ τὴν Μυκηναϊκὴν ἐποχὴν, ὁ σπουδαιότερος Ἑλληνικὸς λαὸς ἦσαν οἱ Ἀχαιοί. Τώρα οἱ Ἀχαιοὶ περιορίζονται εἰς τὸ Βόρειον μέρος τῆς Πελοποννήσου, τὴν Ἀχαΐαν. Μετὰ τὰς μεταναστεύσεις αἱ μεγάλαὶ Ἑλληνικαὶ φυλαὶ ἦσαν τρεῖς.

1) Οἱ Δωριεῖς, λαὸς πολεμικὸς καὶ ἀνδρείος, ὁ ὁποῖος ἐκυριάρχησεν εἰς τὴν Πελοπόννησον.

2) Οἱ Ἴωνες, λαὸς εὐφυῆς καὶ δραστήριος. Οἱ Ἴωνες κατέφυκον ἰδίως εἰς τὴν Ἀττικὴν, τὰς νήσους καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

3) Ὅσοι Ἕλληνες δὲν ἀνήκον εἰς μίαν ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς με-

γάλας φυλάς, ὅσοι δηλαδή δὲν ἦσαν οὔτε Δωριεῖς, οὔτε Ἴωνες, ὠνομάζοντο *Αἰολεῖς* (ἀπὸ τὸ *αἶολος* = ποικίλος διότι ἀπετελοῦντο ἀπὸ διαφόρους λαούς).

Οἱ Αἰολεῖς — Ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν ἐπῆγαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν αἱ Αἰολεῖς. ἔκτισαν πολλὰς πόλεις εἰς τὸ Β. μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀπὸ τὸν Ἑλλάσποντον ἕως εἰς τὴν Σμύρνην. Ἡ σπουδαιότερα Αἰολικὴ πόλις ἦτο ἡ *Μυτιλήνη* εἰς τὴν νῆσον *Λέσβον*.

Εἰκ. 22. Αἱ ἐγκαταστάσεις τῶν Ἑλληνικῶν λαῶν. Αἱ χῶραι, εἰς τὰς ὁποίας ἐγκατεστάθησαν αἱ τρεῖς μεγάλαι φυλαί, οἱ Ἴωνες, οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Αἰολεῖς.

Οἱ Ἴωνες. — Οἱ Ἴωνες ἐπέρασαν εἰς τὰς Κυκλάδας καὶ ἐπῆγαν νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὰς νήσους Χίον καὶ Σάμον. Ἀπὸ ἐκεῖ κατέλαβον τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐξηπλώθησαν πρὸς Νότον τῶν Αἰολέων ἀπὸ τὴν Σμύρνην καὶ κάτω. Αἱ σπουδαιότεραι πόλεις τῶν ἦσαν ἡ *Σμύρνη*, ἡ *Ἐφεσος*, ἡ *Μίλητος*.

Οἱ Δωριεῖς. — Ἀργότερα μετενάστευσαν καὶ οἱ Δωριεῖς πρὸς Ἀνατολάς. Ἄλλοι ἐπῆγαν εἰς τὴν Κρήτην, ἄλλοι εἰς τὴν Ρόδον

καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου ἔκτισαν τὴν Ἀλικαρνασσόν. Εἰς δὲ τὴν νῆσον Κύπρον εἶχον ἐγκατασταθῆ οἱ Ἕλληνες ἀπὸ παλαιότερους χρόνους.

β. — Ἡ Ἀσιατικὴ Ἑλλάς. — Τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.

Οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. — Ἀπὸ ἀρχαιοτάτους λοιπὸν χρόνους ἔχουν ἐγκατασταθῆ οἱ Ἕλληνες εἰς ὅλας τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ εἰς τὴν παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἀπετέλεσαν μίαν συνεχῆ ζώνην ἀπὸ τὸν Ἑλλησποντον ἕως τὴν Κύπρον. Αἱ μεταναστεύσεις δὲ αὐταὶ ἦσαν ὀριστικαὶ ἐγκαταστάσεις τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Διότι ἀπὸ τὸ 1000 π. Χ. ἕως σήμερον δὲν ἔπαυσαν νὰ κατοικοῦν Ἕλληνες εἰς τὰς χώρας ἐκεῖνας. Ἐγίνε λοιπὸν καὶ ἐκεῖ ἀπὸ ἀρχαιοτάτους χρόνους ἕως σήμερον μία Ἑλλάς.

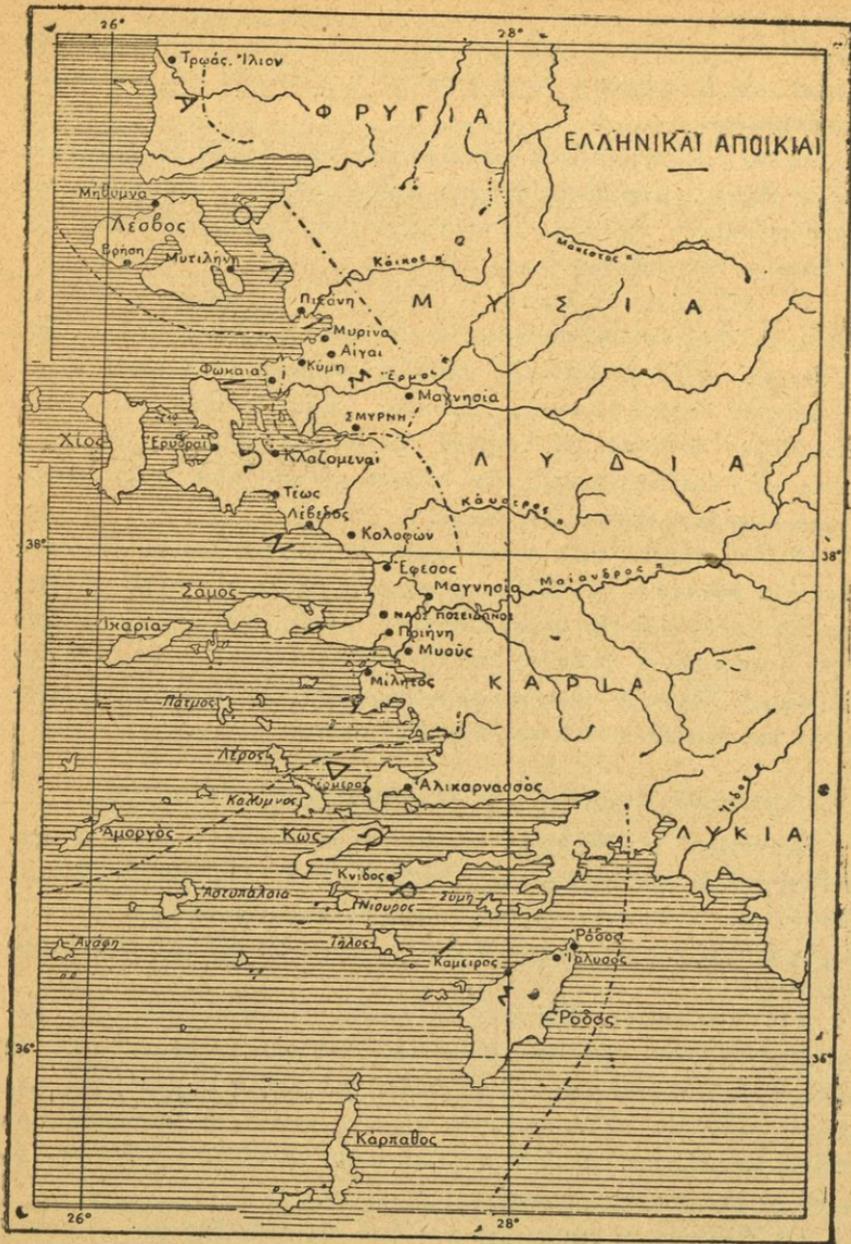
Εἰς τὸ μέσον τῶν δύο Ἑλλάδων, τῆς *Εὐρωπαϊκῆς* καὶ τῆς *Ἀσιατικῆς* Ἑλλάδος, εἶναι τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Τοὺς παλαιότερους χρόνους διέτρεχον τὴν θάλασσαν οἱ Φοίνικες μὲ τὰ πλοῖα τῶν. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες ἔγιναν καλύτεροὶ ναυτικοὶ καὶ τοὺς ἐξεδίωξαν. Τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἔγινεν ἀπὸ τὸ 800 π. Χ. Ἑλληνικὴ θάλασσα.

Ἡ Ἰωνία. — Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἔγιναν πολυάριθμοὶ καὶ πλούσιοι, περισσότερο δὲ ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἀνεπτύχθησαν οἱ Ἴωνες. Τόσῃ σπουδαιότητα ἔλαβον αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις, ὥστε ἀργότερα ὅλοι οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐλέγοντο Ἴωνες.

Αἱ πόλεις τῶν Ἰώνων ἀνεδείχθησαν μεγαλύτεραι ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς *Εὐρωπαϊκῆς* Ἑλλάδος. Ἰδίως ἡ Ἰωνικὴ πόλις *Μίλητος* ἀνυψώθη πολὺ καὶ ἔγινε μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας πόλεις τοῦ κόσμου.

Ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἰώνων. — Μὲ τὸ ναυτικὸν καὶ τὸ ἐμπόριον οἱ Ἴωνες ἀπέκτησαν μεγάλα πλοῦτη. Εἰς τὴν ὥραίαν Ἰωνίαν ἔζων οἱ Ἕλληνες ἀνετον καὶ πολιτισμένον βίον. Ἠγάπων τὰς πανηγύρεις καὶ τὴν πόλιν. Οἱ ἀοιδοὶ περιέτρεχον τὰς πόλεις καὶ ἔψαλλον τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων. Ἐκεῖ ἐδημιουργήθησαν τὰ ἀθάνατα *Ὀμηρικὰ ποιήματα*.

Εἰς τὴν Μίλητον ἐδημιουργήθη τὸ Ἑλληνικὸν ἀλφάβητον ἀπὸ τὰ σημεῖα ποῦ εἶχον κάμει οἱ Φοίνικες. Ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν δὲ προήλθον ἀργότερα τὰ ἀλφάβητα ὅλων τῶν λαῶν τῆς Εὐρώ-

Εἰκ. 23. Ἡ Ἀδριατικὴ Ἑλλάς. — Αἱ Ἑλληνικαὶ φυλαὶ καὶ πόλεις εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

της. Μὲ τὴν γραφὴν ἐκφράζομεν τὰς ἰδέας μας, πλουτίζομεν τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ θαυμασία αὐτὴ ἀνακάλυψις ἀνώψωπε καὶ ἐξηυγένισε τὸν ἄνθρωπον.

Εἰς τὰς Ἰωνικὰς πόλεις ἀνεπτύχθησαν κατ' ἀρχὰς τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι. Ἀπὸ αὐτὰς ἐγύρισε πάλιν ὀπίσω ὁ πολιτισμὸς εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία εἶχε γίνεи βάρβαρος ἕνεκα τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Δωριέων.

Ὁ Ἑλληνικὸς λαός. — Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (ἀπὸ τὸ 800 π. Χ.) ἤρχισαν οἱ Ἕλληνες νὰ αἰσθάνωνται, ὅτι ἀνήκουν εἰς εἷς ἕνα καὶ τὸν ἴδιον λαόν. Αἱ τέσσαρες μεγάλαι Ἑλληνικαὶ φυλαὶ ὠνομάζοντο Ἰωνες, Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Ἀχαιοί, εἰς ὅμως μαζὶ ὠνομάζοντο Ἕλληνες. Τὰ ὀνόματα Ἑλλὰς καὶ Ἕλληνες, τὰ ὁποῖα τόσον πολὺ ἐδοξάσθησαν εἰς τὸν κόσμον, ἐγίναν ἀπὸ τότε κοινὸν ὄνομα εἰς τῶν Ἑλληνικῶν λαῶν.

Οἱ δύο μεγάλοι παλαιοὶ ποιηταί, Ὅμηρος καὶ ἔπειτα Ἡσίοδος (κατὰ τὸ 800 π. Χ.) ἐδίδασκον εἰς τοὺς Ἕλληνας τὰς παραδόσεις τῶν προγόνων καὶ τὴν θρησκείαν των. Ὁ εἷς, ὁ Ὅμηρος, ἦτο ἀπὸ τὴν Ἀσιατικὴν, ὁ Ἡσίοδος ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα (ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν). Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐμάνθανον ἀπὸ αὐτοῦς ὅτι ἦσαν ἡνωμένοι καὶ ἀπετέλουν ἕνα καὶ τὸν ἴδιον λαόν.

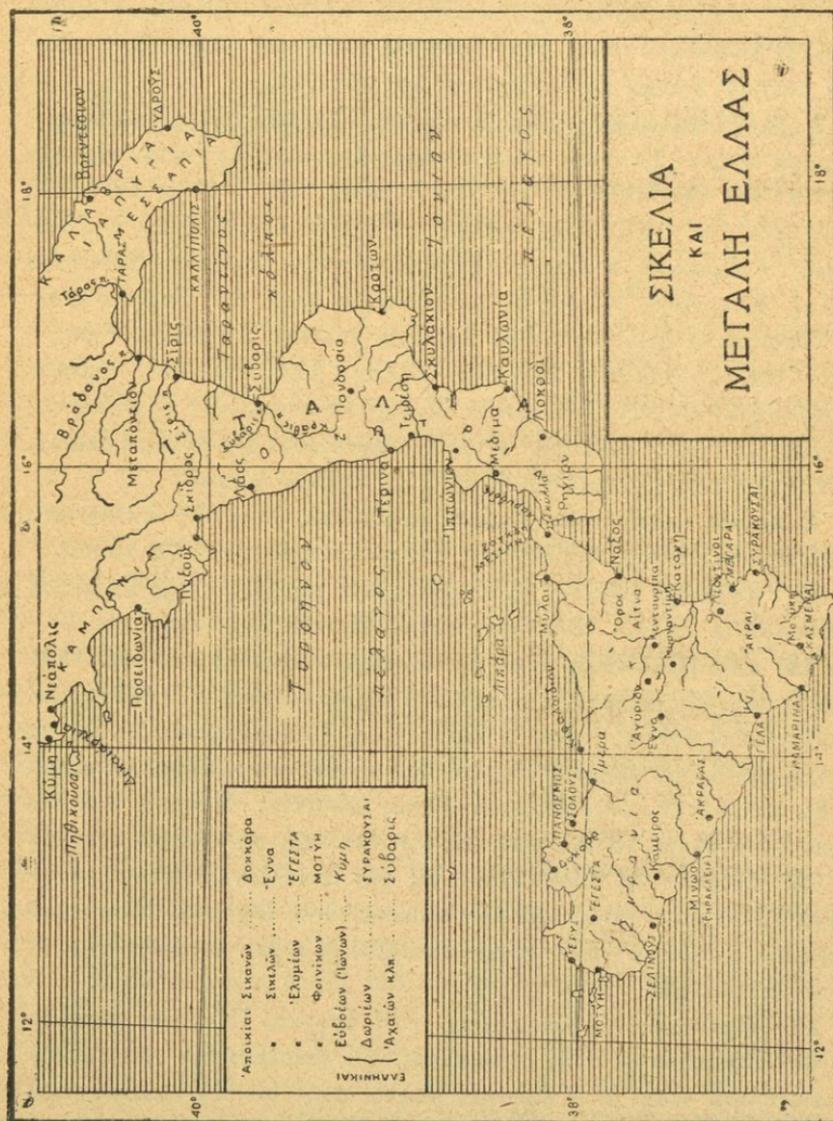
γ.—Αἱ ἀποικίαι. — Ἡ Μεσόγειος θάλασσα.

Ἀργότερα οἱ Ἕλληνες ἐσκορπίσθησαν μακρὰν εἰς τὰς παραλλίας χώρας τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Πρωτύτερα οἱ Φοίνικες διέτρεχον τὰς θαλάσσας αὐτὰς ἀλλ' οἱ Ἕλληνες τοὺς ἐξεδίωξαν, ὥπως τοὺς εἶχον ἐκδιώξει καὶ ἀπὸ τὸ Αἴγαῖον πέλαγος.

Οἱ ἀποικοί.—Εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις ἠῤῥησαν πολὺ ταχέως οἱ κάτοικοι, ἤρχισαν δὲ καὶ τὰς διενέξεις ἀναμεταξύ των. Ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ αἱ ἔριδες ἠνάγκαζον ἕν μέρος τῶν κατοίκων νὰ φύγη. Ἦθελον προσέτι νὰ μεγαλώσουν τὸ ἐμπόριόν των καὶ νὰ πλουτίσουν. Ἐπήγαιναν λοιπὸν εἰς ἄλλας χώρας διὰ νὰ ζήσουν μὲ περισσοτέραν ἄνεσιν καὶ εὐκολίαν.

Οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἔφευγον ἀπὸ τὰς πατρίδας των, ἐλέγοντο ἀποικοί, καὶ αἱ νέαι πόλεις, τὰς ὁποίας ἐκτίζον, ἀποικίαι. Δὲν ἐγίναν διὰ μιᾶς εἰς αἱ ἀποικίαι. Ἡ ἴδρυσις αὐτῶν διήρκεσε σχεδὸν δύο αἰῶνας (800—600 π. Χ.).

Αἱ ἀποικίαι πρὸς Βορρᾶν.—Εἰς τὰς ἀκτὺς τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης ἐκτίθησαν πολυάριθμοι ἀποικίαι. Ἡ σπου-

Εἰς. 24 Ἡ Μεγάλη Ἑλλάς.—Αἱ πολυάριθμοι Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Νοτίας Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας.

δαιοτέρα εἶναι εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ Εὐξείνου Πόντου, εἰς τὸν Βόσπορον, ὅπου οἱ Μεγαρεῖς ἐκτίσαν τὸ Βυζάντιον. Ἡ πόλις αὕτη μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Χριστοῦ ἐδοξάσθη εἰς τὴν ἱστορίαν μετὸ ὄνομα Κων-

σταντινούπολις ὡς πρωτεύουσα τῆς *Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας*.

Καὶ πέραν ἀπὸ τὸν Βόσπορον εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου Πόντου (τῆς Μαύρης θαλάσσης) ἐκτίσθησαν πλείσται Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι. Αἱ ἀποικίαι ἐκεῖναι ὄσαι ἦσαν εἰς τὰ Βόρεια μέρη (εἰς τὴν Νοτιαν Ῥωσίαν) ἔγιναν πολὺ πλούσιαι καὶ εὐτυχεῖς.

2. Αἱ ἀποικίαι πρὸς Δυσμᾶς. Ἡ Μεγάλῃ Ἑλλάς—

Αἱ μεγαλύτεραι ὁμῶς καὶ πλουσιώτεραι ἀποικίαι ἰδρῦθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Σικελίαν. Τὸ Νότιον μέρος τῆς Ἰταλίας ἐκαλύφθη δλόκληρον ἀπὸ Ἑλληνικὰς πόλεις, αἱ σπουδαιότεραι ἦσαν ἡ *Νεάπολις*, ἡ *Κρότων*, ὁ *Τάρας*. Ἐπίσης εἰς τὴν Σικελίαν ἰδρῦθησαν πολλαὶ Ἑλληνικαὶ πόλεις, αἱ μεγαλύτεραι ἦσαν αἱ *Συρακοῦσαι*.

Τόσον πολὺ ἐμεγάλωσαν αἱ ἀποικίαι ἐκεῖναι, ὥστε δλόκληρος ἡ Νοτιὰ Ἰταλία ὠνομάσθη *Μεγάλῃ Ἑλλάς*. Ἀπὸ τότε ἕως σήμερον διετηρήθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν τὰ Ἑλληνικὰ ἔθιμα καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα. Οἱ Ἰταλοὶ μάλιστα, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, διετήρησαν ἕως σήμερον τὸν ὠραῖον Ἑλληνικὸν τύπον.

Ἄλλὰ καὶ μακρύτερα ἀκόμη, σχεδὸν εἰς ὅλας τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου θαλάσσης, ἐκτίσθησαν Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι. Εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς ἤκημασεν ἡ *Κυρήνη*, εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Γαλατίας ἡ *Μασσαλία*. Ἄλλοι Ἑλληνες ἐπήγαν εἰς τὴν Ἰσπανίαν.

Ἡ σπουδαιότης τῶν ἀποικιῶν.—Πολλαὶ ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς ἀποικίας ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ σήμερον, μετὰ 2.500 ἔτη, καὶ εἶναι μεγάλαι πόλεις, (ὅπως ἡ *Νεάπολις*, ἡ *Μασσαλία* κλπ.). Διὰ τὸ ἐννοήσωμεν πόσον μεγάλαι ἔγιναν πολλαὶ ἀποικίαι, ἀρκεῖ νὰ εἰπώμεν ὅτι καὶ αὐτὰς πάλιν ἔκαμναν ἄλλας ἀποικίας. Μόνη ἡ Μίλητος ἰδρῦσε 300 πόλεις. Ἡ *Κρότων*, εἰς τὴν Ἰταλίαν, συνήθροιζε στρατὸν 300.000 ἀνδρῶν. Αἱ *Συρακοῦσαι*, εἰς τὴν Σικελίαν, ἔγινεν ἡ μεγαλύτερα Ἑλληνικὴ πόλις, καὶ πρωτεύουσα ἑνὸς ἰσχυροῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου. Πολλὰ δ' Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἔρριψαν μεγάλην λάμψιν εἰς τὸν πολιτισμόν.

Ἡ ἴδρυσις τῆς ἀποικίας—Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες μετανάσται δὲν ὁμοιάζον με τοὺς σημερινούς. Οἱ ἀποικοὶ δὲν ἐπήγαιναν ἀνὰ εἰς ἢ ἀνὰ δέκα, ἀλλ' ἐφευγαν πολλοὶ μαζί με τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των. Μόλις τὸ πλοῖον ἐφθανεν εἰς τὴν ξένην χώραν, ἐκτιζαν εἰς ἓνα λόφον τὴν *Ἀκρόπολιν*. Ἐπειτα ἐκτιζαν τὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν ἐπροστάτευεν ὁ ἴδιος θεὸς τῆς πατρίδος των.

Ἐπίσης αἱ ἀρχαῖαι Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι δὲν ὁμοιάζον με τὰς

σημερινὰς. Αἱ σημεριναὶ ἀποικίαι τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας εἶναι κτήσεις τοῦ κράτους, διοικουνται συμφώνως μὲ τοὺς νόμους αὐτοῦ. Αἱ ἀρχαῖαι ὅμως ἀπετέλουν ἐκάστη καὶ ἓν ἰδιαιτερον κράτος, ἀλλ' εἶχον σεβασμὸν εἰς τὴν μητέρα πόλιν, ἢ ὅποια ἐλέγετο *μητρόπολις*.

δ.—Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις.—Οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες.

Ἡ πόλις.—Ἡ χώρα τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰς κοιλάδας, τὰς ὅποιας περικλείουν ὕψηλὰ ὄρη. Διὰ τοῦτο οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἦσαν διηρημένοι εἰς πολλὰ κράτη. Τὸ κράτος ἦτο ἡ πόλις, καὶ ὅσοι εἶχον δικαιώματα εἰς τὴν πόλιν ἦσαν *πολίται*.

Τὰ κράτη ἐκεῖνα ἦσαν πολὺ μικρά. Πολλὰ εἶχον ὀλίγας χιλιάδας κατοίκους, τὰ μεγαλύτερα 200—300 χιλιάδας. Κάθε μία ἀπὸ τὰς πόλεις εἶχεν, ὡς κράτος, ἰδιαιτέραν διοίκησιν, εἶχε τοὺς ἰδικούς της ἄρχοντας, ἐπίσης εἶχεν ἰδιαιτερον στρατόν, ἰδιαιτερον στόλον. Ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὅποιον ἐκυβερνᾶτο ἐκάστη πόλις, λέγεται *πολιτεία* (πολίτευμα).

Τὰ πολιτεύματα.—Εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους, κατὰ τὴν Μυκηναϊκὴν ἐποχὴν, ὡς γνωρίζομεν, ἤκμαζον μεγάλα βασίλεια, τὰ ὅποια εἶχον βασιλεῖς τοὺς μεγάλους ἥρωας.

Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Δωριέων κατέστρεψε τὰ ἰσχυρὰ ἐκεῖνα βασίλεια. Κατόπι (μετὰ τὸ 1000 π. Χ.) συνέβησαν μεγάλαι ταραχαὶ εἰς τὰς πόλεις. Οἱ εὐγενεῖς κατήργησαν τὴν βασιλείαν καὶ ἔλαβον αὐτοὶ τὴν ἐξουσίαν. Τὸ τοιοῦτον πολίτευμα λέγεται *ἀριστοκρατία*, διότι κυβερνοῦν οἱ εὐγενεῖς, οἱ *ἄριστοι*.

Εἰς μερικὰς πόλεις ἤρπασαν τὴν ἐξουσίαν ἰσχυροὶ ἄνδρες, οἱ ὅποιοι ἐκυβέρνην ὡς βασιλεῖς καὶ ἐλέγοντο *τύραννοι*. Εἰς τὰς ἀρχὰς οἱ τύραννοι ἦσαν καλοὶ ἄρχοντες. Ἀργότερα ὅμως, διὰ νὰ κρατήσουν τὴν ἐξουσίαν, εἶχον φρουρὰν καὶ κατεπίεζον τὸν λαόν. Διὰ τοῦτο τὸ ὄνομα τύραννος ἔλαβε τὴν κακὴν σημασίαν, τὴν ὅποιαν ἔχει καὶ σήμερον.

Ἀλλὰ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ὁ λαὸς ἐφθασεν εἰς μεγάλην ἀνάπτυξιν. Τότε εἰς πολλὰς πόλεις ἔπεσε καὶ ἡ δύναμις τῶν εὐγενῶν καὶ ἔγινεν ἰσχυρὸς ὁ λαός. Ἐπειδὴ ὁ λαὸς λέγεται *δῆμος*, τὸ τοιοῦτον πολίτευμα ὠνομάσθη *δημοκρατία* (δῆμος—κρατῶ).

Ὁ νόμος. Οἱ νομοθέται.—Εἰς τὰ ἀρχαῖα Ἀνατολικά κράτη, εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὴν Περσίαν, ὁ μόνος ἰσχυρὸς ἦτο ὁ βα-

σιλεύς. Ἐκαμνεν ὅ,τι ἤθελεν, ὁ λαὸς ἦτο δοῦλος εἰς τὸν βασιλέα. Μόνον εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ὁ λαὸς ἀνεπτύχθη καὶ ὁ κάθε εἰς ἔγινεν ἐλεύθερος. Οἱ Ἕλληνας ἠγάπησαν εἰς τὸν μικρὸν τόπον τῶν τῆν ἐλευθερίαν περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον λαόν.

Ὅταν αἱ πόλεις εὐρέθησαν εἰς ταραχάς, οἱ πολῖται παρεκάλεσαν σοφοὺς συμπολίτας τῶν νὰ κανονίσουν πῶς ἔπρεπε νὰ ζοῦν καὶ νὰ

Εἰκ 25. Τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος.— Ἡ Ἑλλὰς διασχίζεται ἀπὸ πολλὰς σειρὰς ὄρων. Εἰς τὸ μεταξὺ ὑπάρχουν καὶ μεγάλαι κοιλᾶδες (Ἀργολίς, Λακωνία κ.λ.), εἰς τὰς ὅποιας ἐκτίσθησαν αἱ πόλεις.

διοικοῦνται. Οἱ σοφοὶ οὗτοι, οἱ ὅποιοι ἔδωκαν νόμους εἰς τὰς πόλεις τῶν, ὠνομάσθησαν νομοθέται. Πολλοὶ δέ, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἔγιναν περίφημοι. Ἴδίως ἐδοξάσθησαν ὁ Λυκοῦργος καὶ ὁ Σόλων διὰ τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ἔδωκαν ὁ πρῶτος εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὁ μόνος κύριος εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ἦτο ὁ νόμος. Διὰ τοὺς Ἕλληνας ὁ νόμος ἦτο ὁ βασιλεύς, εἰς τὸν ὅποιον ὄφειλον εἶποι

νά υπακούουν. Ἡ ἀγάπη διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἡ ὑποταγὴ εἰς τοὺς νόμους ἔκαμαν μεγάλην τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐδόξασαν αὐτήν.

Αἱ μεγάλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις. — Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Ἑλληνικῶν λαῶν (μετὰ τὸ 800 π. Χ.) ἡ μεγαλύτερα Ἑλληνικὴ πόλις ἦτο ἡ *Μίλητος* εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Εἰς δὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα ἀνεδείχθησαν αἱ πόλεις τῆς Πελοποννήσου, ἰδίως τὸ *Ἄργος* καὶ ἡ *Κόρινθος*. Εἰς τὸ τέλος δὲ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἀνεδείχθησαν αἱ *Θῆβαι*, ἔπειτα οἱ *Ἀχαιοὶ* εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ οἱ λαοὶ τῆς Βορείας Ἑλλάδος. Οἱ πλέον ὀνομαστοὶ ἔγιναν τότε οἱ *Μακεδόνες*.

Εἰς τὴν καλὴν ἐποχὴν, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς, αἱ μεγάλαι πόλεις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἦσαν αἱ *Ἀθῆναι* καὶ ἡ *Σπάρτη*. Τὰ ὀνόματά των ἔγιναν τὰ πλέον δοξασμένα ὀνόματα τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ εἶναι ὀνομαστὰ εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἕως σήμερον. Αἱ δύο αὗται πόλεις ἦσαν αἱ πρωτεύουσαι τῶν δύο μεγάλων Ἑλληνικῶν λαῶν, ἡ *Σπάρτη* ἦτο ἡ πρωτεύουσα τῶν Δωριέων, αἱ *Ἀθῆναι* τῶν Ἰώνων.

Οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες. — Οἱ δύο μεγάλοι Ἑλληνικοὶ λαοὶ ἦσαν οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες. Κάθε εἰς εἶχεν ὅλως διόλου διαφορετικὸν χαρακτῆρα. Καὶ οἱ δύο μαζὶ εἶχον τὰ τέλεια χαρίσματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου.

Οἱ Δωριεῖς ἦσαν λαὸς ὀρεινὸς καὶ φιλοπόλεμος. Ἦσαν συνηθισμένοι νὰ ζοῦν ὡς στρατιῶται εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ νὰ ὑποτάσσωνται εἰς αὐστηρὰν πειθαρχίαν. Τὸ ἐναντίον οἱ Ἴωνες ἦσαν λαὸς ναυτικός. Εἶχον πνεῦμα λεπτότερον, ἦσαν δραστήριοι, ἠγάπων τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἐλευθερίαν.

Οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες ἦσαν ἀρχηγοὶ ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἔνεκα τοῦ διαφορετικοῦ χαρακτῆρός των ἦσαν ἀντίζηλοι πρὸς ἀλλήλους. Ὀλόκληρος ἡ Ἑλλὰς ἐχωρίζετο εἰς δύο μέρη, εἰς τὸ ἕν πρῶτοι ἦσαν οἱ Δωριεῖς, εἰς τὸ ἄλλο πρῶτοι ἦσαν οἱ Ἴωνες. Αἱ δύο δὲ μεγάλαι πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν πρωτεύουσαι των, ἡ *Σπάρτη* καὶ αἱ *Ἀθῆναι*, ἐζήτουν κάθε μία νὰ γίνῃ πρωτεύουσα ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

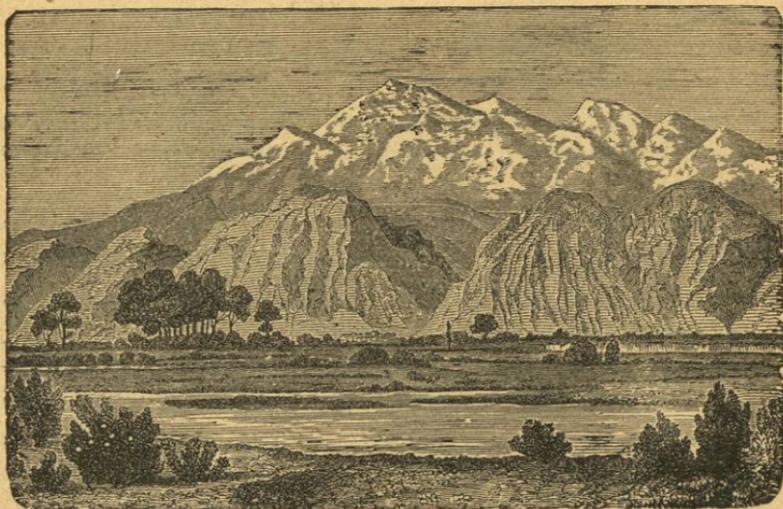
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Η ΣΠΑΡΤΗ ΚΑΙ ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

1000—500 π. Χ.

α. — Ἡ Σπάρτη καὶ ὁ Λυκοῦργος.

Ἡ Λακωνία. — Ἡ Σπάρτη ἔκειτο εἰς τὸ ἰσθμικὸν μέρος τῆς Πελοποννήσου εἰς τὸ μέσον μιᾶς κοιλάδος, ἣ ὁποία ὀνομάζεται Λακωνία. Ἀπὸ τὸ ἐν μέρος πρὸς Δ. καταβαίνει εἰς τὴν θάλασσαν

Εἰκ. 26. Ὁ Ταῦγετος καὶ ἡ κοιλάς τοῦ Εὐρώτα

Ἡ Λακωνία περικλείεται ἀπὸ ὑψηλὰς ὄρους ἀπο κρήμους, αἱ ὅποια κόπτονται ἀπὸ ὀλίγας φάραγγας. Αἱ ὄρουσιαι αὗται ἀποτελοῦν φυσικὸν ὄχυρον τῆς πεδιάδος. Πρὸς Δυσμὰς φαίνεται ὁ μεγαλοπρεπέστατος Ταῦγετος, ἀριστερὰ εἰς τὴν κοιλάδα εἶναι ἡ Σπάρτη.

Ἐν πολὺ ὑψηλὸν καὶ μακρὸν ὄρος ὁ Ταῦγετος, πρὸς Α. δὲ ὁ Πάρων. Εἰς τὸ μέσον τῶν δύο τούτων ὄρων σχηματίζεται ἡ κοιλάς τῆς Λακωνίας, τὴν ὁποίαν ποτίζει ὁ ποταμὸς Εὐρώτας καὶ τὴν κάμνει πολὺ εὐφορον. Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν τοῦ Ταῦγέτου πρὸς Δυσμὰς ἀπλώνεται μία ἄλλη πεδιάς, ἀκόμη εὐφορωτέρα, ἡ Μεσσηνία.

Οἱ Σπαρτιᾶται. — Ὁ σπουδαιότερος κλάδος τῶν Δωριέων ἦσαν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι κατέκτησαν τὴν Λακωνίαν κατὰ τὸ 1000 π.Χ. Οἱ Δωριεῖς οὗτοι ἔκτισαν τὴν Σπάρτην καὶ ὠνομάσθησαν **Σπαρτιᾶται**. Εἰς ὄσους ἀπὸ τοὺς παλαιούς κατοίκους ὑπετάχθησαν ἡσύχως οἱ Σπαρτιᾶται ἀφήκαν τὰ κτήματά των διὰ νὰ τὰ καλλιεργοῦν, ὠνομάζοντο δὲ οὗτοι **περῖοικοι**, διότι κατόικουν πέριξ τῆς Σπάρτης.

Οἱ εἴλωτες. — Πολὺ σκληρὰ ὅμως ἦτο ἡ τύχη ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δὲν ἤθελον νὰ ὑποταχθοῦν. Αὐτοὶ ἔγιναν δοῦλοι καὶ ὠνομάζοντο **εἴλωτες**, ἦσαν δὲ ὑποχρεωμένοι νὰ καλλιεργοῦν τὰ κτήματα τῶν κατακτητῶν.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἦσαν πολὺ ὀλίγοι (σχεδὸν 10.000), οἱ περῖοικοι ἦσαν πολυάριθμοι, οἱ δὲ εἴλωτες ἦσαν εἴκοσι φορές περισσότεροι (σχεδὸν 200.000), καὶ ἐμίσουν πολὺ τοὺς κυρίους των. Διὰ ταῦτα οἱ Σπαρτιᾶται ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ εἶναι διαρκῶς ἔτοιμοι διὰ τὸν πόλεμον.

Ὁ Λυκούργος. — Οἱ Σπαρτιᾶται ἔγιναν μεγάλοι καὶ ἀνδρεῖοι ἀπὸ τοὺς νόμους των, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζον **νόμους τοῦ Λυκούργου**. Δὲν γνωρίζομεν τίποτε ἀκριβές διὰ τὸν Λυκούργον. Ἴσως ἔζητε κατὰ τὸ 800 π. Χ. Ἦτο, ὡς ἔλεγον, ἀπὸ βασιλικὸν γένος καὶ ἀνθρωπος σοφός, διότι εἶχε ταξιδεύσει εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ εἶχε μάθει τὴν σοφίαν τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων. Ὄταν οἱ Σπαρτιᾶται ἐζήτησαν ἀπὸ αὐτὸν νὰ τοὺς δώσῃ νόμους, ἠρώτησε τὸ μαρτυρεῖται τῶν Δελφῶν, καὶ ἡ Πυθία τοῦ εἶπεν ὅτι εἶναι «φίλος τῶν θεῶν». Ἐδέχθη λοιπὸν νὰ κάμῃ νόμους, διότι θὰ ἦσαν νόμοι τῶν θεῶν. Καὶ ὅταν τοὺς ἐτελείωσεν, ὤρκισε τοὺς συμπολίτας του νὰ μὴ ἀλλάξουν τίποτε, ἕως ὅτου ἐπιστρέψῃ. Τότε ἐγκατέλειψε τὴν Σπάρτην καὶ δὲν ἐπανῆλθε πλέον.

Ἡ διοίκησις. Ἡ Γερουσία. Οἱ Ἐφοροὶ. — Τὴν Σπάρτην ἐκυβέρνην εἰς παλαιότερους χρόνους δύο βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι εἶχον πολὺ μεγάλην δύναμιν. Ὁ Λυκούργος ἠλάττωσε τὴν δύναμίν των, τοὺς ἀφήκε νὰ εἶναι μόνον ἀρχηγοὶ τοῦ στρατεύ. Τὴν πραγματικὴν διοίκησιν εἶχεν ἡ **Γερουσία**. Ἦτο δὲ αὕτη ἓν συμβούλιον ἀπὸ 28 γέροντας ἀπὸ εὐγενεῖς οἰκογενεῖας καὶ τοὺς δύο βασιλεῖς. Ἡ Γερουσία ἔκαμνε τοὺς νόμους καὶ διηύθυνεν ὅλας τὰς ὑπεθέσεις τῆς Σπάρτης.

Ὅλοι δὲ οἱ Σπαρτιᾶται, ὅσοι εἶχον φθάσει τὰ 30 ἔτη, συνήρχοντο εἰς συνελεύσεις μίαν φοράν τὸν μῆνα. Ἄλλ' ἢ συνέλευσις

τοῦ λαοῦ εἶχε πολὺ μικρὰν ἐξουσίαν. Τὴν μεγαλυτέραν δύναμιν ἀπέκτησαν οἱ ἄρχοντες, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο Ἐφοροί, καὶ οἱ ὅποιοι ἐπέβλεπον ὅλους τοὺς ἄλλους ἄρχοντας τῆς πόλεως, ἂν ἔκαμναν καλὰ τὸ καθήκον των, ἀκόμη καὶ τοὺς δύο βασιλεῖς.

Ἡ ἀνατροφή τῶν παιδῶν.—Μεγάλην προσοχὴν ἔδιδον οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου εἰς τὴν ἀνατροφήν. Μόλις ἐγεννᾶτο τὸ παιδί, τὸ ἐξήταζον οἱ γέροντες, ἂν τὸ εὔρισκον γερὸν, τὸ ἔδιδον εἰς τὴν μητέρα του νὰ τὸ ἀναθρέψῃ, ἂν ὅμως ἦτο ἀσθενικόν, τὸ ἔρριπτον εἰς ἓν βάραθρον τοῦ Ταυγέτου.

Ὅλαι αἱ μητέρες ἀνέτρεφον μὲ τὸν ἴδιον τρόπον τὰ παιδιά των. Τὰ ἄφινον γυμνά, τὰ ἐσυνήθιζον νὰ μὴ φοβοῦνται τίποτε. Ὅταν ἐγίνοντο ἑπτὰ ἐτῶν, τὰ παρέδιδον εἰς τοὺς ἄρχοντας. Τὰ παιδιά ἀπετέλουν ὀμίλους ἀναλόγως τῆς ἡλικίας των καὶ ἔζων μαζί, τὰ καλύτερα ἦσαν οἱ ἀρχηγοί.

Πολλὰ γράμματα δὲν ἐμάνθανον οἱ μικροὶ Σπαρτιᾶται, διότι ὄλην τὴν ἡμέραν ἔκαμναν γυμνάσια. Ἐμάνθανον νὰ τρέχουν, νὰ πηδοῦν καὶ νὰ παλαίουν, ἰδίως νὰ μεταχειρίζονται καλὰ τὰ ὅπλα. Ἦτο δὲ πολὺ σκληρὸς ὁ βίος των. Ἐβάδιζον μὲ γυμνοὺς πόδας καὶ εἶχον ἓν μόνον ἀπλοῦν ἔνδυμα τὸ ἴδιον καὶ τὸ καλοκαίρι καὶ τὸν χειμῶνα. Ἐτρῶγαν πολὺ ὀλίγον, ἐκοιμῶντο δὲ ἐπάνω εἰς καλάμι, τὰ ὅποια ἔκοπτον οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὸν Εὐρώταν, καὶ ἐλούοντο εἰς τὰ κρύα νερὰ τοῦ ποταμοῦ. Καμμίαν φορὰν μάλιστα τοὺς ἐμαστίγωνον ἕως νὰ τρέξῃ αἷμα, καὶ νικητὴς ἦτο ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος δὲν ἔδραζε κανὲν παράπονον.

Μὲ τὴν ἰδίαν σκληρὰν ἀνατροφήν ἀνετρέφοντο καὶ τὰ κοράσια. Οἱ Σπαρτιᾶται ἤθελον νὰ κάμουν ῥωμαλέας γυναῖκας, διὰ νὰ ἔχουν ῥωμαλέα τέκνα.

Τὰ πολεμικὰ τραγούδια.—Διὰ νὰ ἐνθουσιάζωνται τὰ παιδιά, τὰ ἐμάνθανον νὰ χορεύουν καὶ νὰ τραγουδοῦν πολεμικὰ τραγούδια. Ἦσαν δὲ ταῦτα ἐπαινος διὰ τοὺς καλοὺς, κατηγορία διὰ τοὺς κακοὺς. Τὰς ἑορτὰς ἐχόρευον ὅλοι κατὰ ἡλικίαν. Ὁ χορὸς τῶν γερόντων ἔψαλλεν :

« Ἄλλοτε εἶμαστε ἐμεῖς γενναῖα παλληᾶρια ».

Ὁ χορὸς τῶν ἀνδρῶν ἐξηκολούθει :

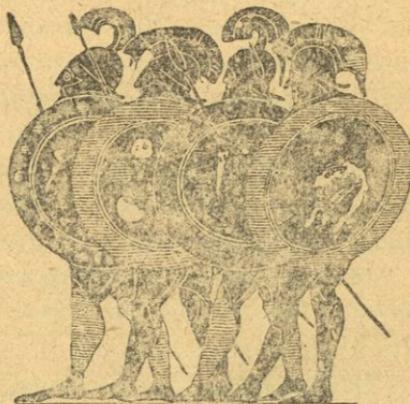
Εἶμαστε ὅμως τώρα ἐμεῖς νι' ἂν θές, δοκίμασέ μας ».

Καὶ ἔπειτα τὰ παιδιά ἔψαλλον :

Ἄπ' ὅλους θὰ γενοῦμ' ἐμεῖς πολὺ καλύτεροί σας ».

β.—Ὁ στρατὸς καὶ αἱ κατακτήσεις τῆς Σπάρτης.

Ὁ στρατιωτικὸς νόμος.—Ὅταν ὁ Σπαρτιάτης ἔφθανεν εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν, ἐπήγγινεν εἰς τὸν στρατόν, ὅπου ἔμενον ἕως τὰ 60 ἔτη. Δὲν ἦτο δὲ ἐλεύθερος νὰ ζῆ ὅπως αὐτὸς ἠθελεν. Ἄλλ' ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ζῆ καθ' ὅλον τὸν χρόνον αὐτὸν εἰς τὸν λόχον του,

Εἰκ. 27. — Σπαρτιάτης ὀπλίτης (μικρὸν ἀγαλμα χαλκοῦν).

Ὁ ὀπλίτης ἦτο πεζὸς στρατιώτης, ὁ ὁποῖος εἶχε θώρακα πανοπλίαν. Ἔφερε θώρακα καὶ περικεφαλαίαν καὶ περικνημίδας.

Εἰκ. 28. — Ὀπλίται ἐν πορείᾳ (ἀπὸ ζωγραφίαν ἐνὸς ἀγγείου).

Βαδίζοντες κατὰ τοῦ ἐχθροῦ οἱ ὀπλίται ἐκάλυπτον ἑαυτοὺς μὲ τὰς ἀσπίδας, αἱ ὁποῖαι ἐσχημάτιζον ἀληθινὸν τεῖχος ἐμπρὸς των.

ὅπως λέγομεν σήμερον. Ἐτρωγε μὲ τοὺς συντρόφους του εἰς τὰ συσσίτια, τὸ δὲ φαγητόν του συνίστατο ἀπὸ μικρὰ τεμάχια κρέατος, τὰ ὁποῖα ἐβράζοντο μὲ χοιρινὸν ἀλειμμα, ξεῖδι καὶ ἄλας. Τὸ ἄσχημον αὐτὸ φαγητόν ἦτο ὁ περίφημος μέλας ζωμός.

Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου δὲν ἐπέτρεπον νὰ ὑπάρχουν εἰς τὴν Σπάρτην πλούσιοι καὶ πτωχοί. Ὅλοι ἔπρεπε νὰ εἶναι ἴσοι, ὡς οἱ στρατιῶται ἐνὸς συντάγματος. Καμμία πολυτέλεια δὲν ἐπετρέπετο, ἐπίσης καμμία ἐργασία. Μόνον οἱ εἰλωτες καὶ οἱ περιόικοι εἰργάζοντο. Ὁ Σπαρτιάτης δὲν εἶχεν ἄλλο ἔργον παρὰ μόνον νὰ πολεμῇ διὰ τὴν πατρίδα του.

Ἡ Σπάρτη λοιπὸν ὠμοίαζε μὲ ἓν μέγα στρατόπεδον, καὶ ἦτο

ἀτείχιστος, ἐνῶ ὄλαι αἱ ἀρχαῖαι πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἦσαν περιτριγυρισμένοι ἀπὸ τείχῃ. Διότι τὴν ἐπροφύλαττεν ἡ ἀνδρεία τῶν τέκνων τῆς.

Οἱ λακωνισμοί. — Ἡ ἀνατροφή καὶ ὁ βίος αὐτὸς ἔκαμναν τοὺς Σπαρτιάτας πολὺ σεβαροὺς ἀνθρώπους. Τὰ λόγια τῶν ἦσαν πολὺ ὀλίγα. Περὶφημοὶ ἰδίως εἶχον γίνεαι εἰς ὄλην τὴν Ἑλλάδα αἱ ἀξιόπρεπεις καὶ βραχύταται ἀπαντήσεις των, αἱ ὁποῖαι ὠνομάζοντο *λακωνισμοί*.

Ἐπίσης αἱ Σπαρτιάτιδες ἐφημίσθησαν διὰ τὴν φιλοπατρίαν καὶ διὰ τὸ θάρρος των. Ἦσαν σεβασταὶ εἰς ὅλους καὶ πολλὰ λόγια τῶν ἔμειναν ἀθάνατα εἰς τὴν ἱστορίαν. Ὅταν ἔδιδον τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν υἱὸν των, ἔλεγον «*ἦ τάν, ἦ ἐπι τάν*», (ἦ νὰ τὴν φέρῃς ὀπίσω ἢ ἐπάνω εἰς αὐτὴν νὰ σὲ φέρου). Καὶ ὅταν ἀνήγγειλαν εἰς μίαν Σπαρτιάτιδα ὅτι ὁ υἱὸς τῆς ἐφονεύθη, ἀλλ' ἀφ' οὗ ἐνίκησεν εἰς τὴν μάχην, ἐκείνη εἶπε : «*Διὰ τοῦτο τὸν ἐγέννησα καὶ τὸν ἀνέθρεψα, διὰ ν' ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῆς πατρίδος του*».

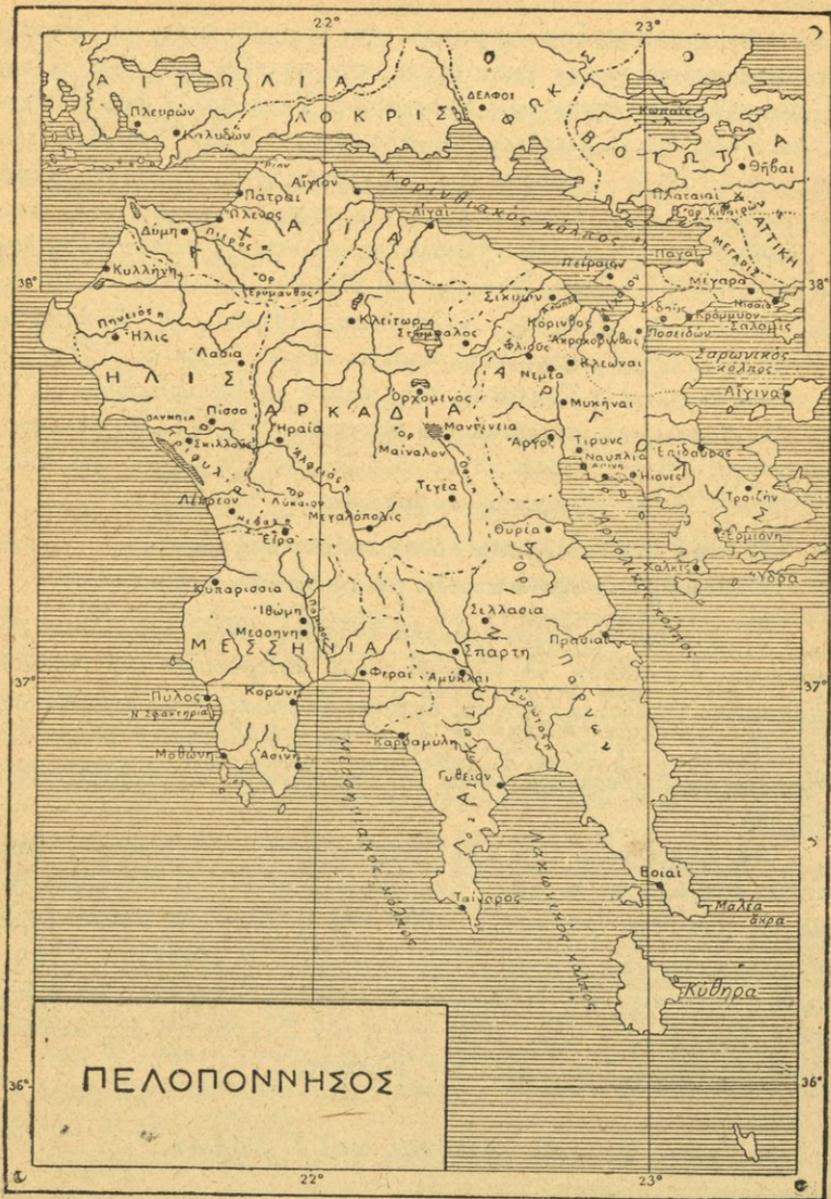
Ὁ Σπαρτιατικὸς στρατός. — Ὁ πρῶτος στρατὸς εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα διὰ τὴν δὴ. αμίν του καὶ διὰ τὴν πειθαρχίαν του ἦτο ὁ στρατὸς τῆς Σπάρτης.

Οἱ Σπαρτιάται ἐπολέμουν πεζοὶ καὶ ἐλέγοντο *ὀπλίται*. Ἐφόρουν ὡς ὀπλα ἀμυντικὰ *θώρακα*, *περικεφαλαίαν* καὶ ἐκράτουν μεγάλην *ἀσπίδα*. Διὰ νὰ κτυποῦν τὸν ἐχθρὸν εἶχον κοντὸν ξίφος καὶ μακρὰν λόγχην. Ὁ στρατιώτης, ὁ ὁποῖος ἦτο ὀπλισμένος κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐλέγετο *ὀπλίτης* (διότι ἔφερεν ὀλόκληρον τὸν ὀπλισμὸν του).

Οἱ ὀπλίται ἐβάδιζον ὄλοι μαζί ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐσχημάτιζον ἕναν στερεὸν ὄγκον, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο *φάλαγξ*. Τὴν στιγμὴν, ποῦ ἡ φάλαγξ ἐκινεῖτο, οἱ στρατιῶται ἔψαλλον πολεμικὸν ἄσμα, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο *παιάν*. «*Ἡ θεὰ τῆς φάλαγγος ἐπροξένει τρόμον, διότι οἱ στρατιῶται ἐβάδιζον μὲ ῥυθμὸν, σύμφωνα μὲ τὸν αὐλόν, καὶ ὄλοι μαζί ὡς εἰς ὄγκος ἐπροχώρουν χωρὶς νὰ τρομάζουν, ἀλλὰ μὲ ἡσυχίαν, μὲ χαρὰν καὶ μὲ τραγούδια ἐπήγαιναν εἰς τὸν θάνατον*»¹.

Οἱ Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι. — Ἀφ' οὗ οἱ Σπαρτιάται καθυπέταξαν τὴν Λακωνίαν, ἐστραφῆσαν πρὸς Δ. ἐναντίον τῶν γειτόνων των Μεσσηνίων. Ἡ εὐφορία τῆς ὥραίας Μεσσηνιακῆς πεδιδάδος ἐκίνησε τὴν ὀρεξίν των.

(1) Ὁ Πλούταρχος, εἰς τὸν βίον τοῦ Λυκούργου.

Ἀδ. Ἀδαμαντίου Ἰστ. Ἀρχ. Ἑλλ. διὰ α' Ἑλλ. Σχολ. ἔκδ. Γ' 26/8/25 4

Ὁ πόλεμος ὑπῆρξε πολὺ μακρὸς καὶ σκληρὸς. Διότι οἱ Μεσσήνιοι ὑπερησπίσθησαν μὲ γενναϊότητα τὴν πατρίδα των. Ἐπὶ τέλους οἱ Σπαρτιᾶται ἐνίκησαν τοὺς Μεσσηνίους. Μετὰ πολλὰ ἔτη οἱ Μεσσήνιοι ἠθέλησαν νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν σκληρὰν δουλείαν τῶν Σπαρτιατῶν. Εἰς νεαρὸς ἥρως, ὁ Ἀριστομένης,

Εἰκ. 31.—Νόμισμα* «Λακεδαιμονίων». Ἡ Χαλκιοίκος Ἀθηνα

ἐκίνησεν εἰς ἐπανάστασιν ὀλόκληρον τὴν Μεσσηλίαν. Ἐτόλμησε μάλιστα νὰ ἐκστρατεύσῃ ἕως τὴν Σπάρτην καὶ εἰσῆλθε μίαν νύκτα εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς. Οἱ Σπαρτιᾶται ἦσαν ἀηλιπιοσμένοι. Τότε εἰς χωλὸς ψάλτης, ὁ *Τυρταῖος*, τοὺς ἔκαμε νὰ ἐνθουσιαστοῦν μὲ τὰ πολεμικὰ του τραγούδια. Τὰ ἐψαλλον οἱ Σπαρτιᾶται, ὅταν ἐδάδιζον εἰς τὴν μάχην. Διὰ τοῦτο λέγονται *ἐμβατήρια* :

«Τι τιμὴ σὺ παλληκάρι, ὅταν πρῶτο σὴ φωτιά
«Σκοιωθῆ γιὰ τὴν πατρίδα μὲ τὴ σπάθα σὴ δεξιὰ» !

Ὁ Ἀριστομένης ἔκαμε θαύματα ἀνδρείας. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἐνίκηθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ μὲ τοὺς συντρόφους του (κατὰ τὸ 650 π. Χ.). Πολλοὶ ἐπῆγαν καὶ ἔκτισαν ἀποικίας, ὅπως τὴν *Μεσσήνην* εἰς τὴν Σικελίαν. Παντοῦ, ὅπου ἐσκορπίσθησαν οἱ Μεσσήνιοι, ἐψαλλον εἰς θλιβερὰ τραγούδια τὴν ὑποδούλωσιν τῆς ὠραίας πατρίδος των.

Ἡ ἡγεμονία τῆς Πελοποννήσου.— Ἀπὸ τότε οἱ Σπαρτιᾶται ἐμεγάλωσαν ταχέως. Ἐκαμον πολλοὺς ἄλλους πολέμους καὶ μὲ τὰς νίκας των ἠνάγκασαν σχεδὸν ὅλα τὰ κράτη τῆς Πελοποννήσου νὰ ὑποταχθοῦν εἰς αὐτοὺς. Ἡ Σπάρτη κατὰ τὸ 500 π. Χ. ἦτο ἡ πρώτη πόλις εἰς τὴν Πελοπόννησον, εἶχε τὴν ἀρχηγίαν, τὴν *ἡγεμονίαν*, ὅπως ἔλεγον τότε. Ἡ δὲ φήμη τῶν Σπαρτιατῶν ἐξηπλώθη εἰς ὅλας τὰς χώρας, ὅπου κατῴκουν Ἕλληνες.

γ. — Αἱ Ἀθῆναι καὶ ὁ Σόλων.

Αἱ Ἀθῆναι.— Ὅλως διόλου διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς Σπάρτης εἶναι ἡ ἱστορία τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Σπαρτιᾶται ἦσαν λαὸς πολεμιστῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν κυρίως ναυτικοί, ἡγάπων δὲ τὰς τέχνας καὶ τὸν πολιτισμόν.

Εἰς τὴν Ἀττικὴν τὸ κλίμα εἶναι θαυμάσιον, ὁ οὐρανὸς καθαρὸς-
 ταιος καὶ ὁ ἀήρ λεπτότατος. Εἰς τὸ μέσον τῆς πεδιάδος τῶν Ἀθη-
 νῶν ὑψώνεται εἰς ἀπόκρημος βράχος, 100 μέτρα περίπου ὑψηλός.
 Ἀπὸ παλαισιότατους χρόνους ὁ βράχος οὗτος εἶχε τριγυρισθῆ με τεῖ-
 χος, εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ ἐκτίσθη μικρὸν κατὰ μικρὸν ἡ πόλις.
 Ὁ λόφος οὗτος εἶναι ἡ περίφημος εἰς ὄλον τὴν κόσμον Ἀκρόπολις.

Ἡ μυθικὴ ἱστορία. — Οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι διηγοῦντο ὡς
 παλαισιότατην ἱστορίαν τῶν τὰς παραδόσεις τῶν ἡρώων αὐτῶν. Ὁ
 πρῶτος ἦρωας, ὁ ὁποῖος ἐξημέρωσε τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς, ἦτο
 ὁ Κέκροψ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Κέκροπος οἱ με-
 γάλαι θεοί, ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ποσειδῶν, ἦλθον εἰς ἔριδα ποῖος θὰ εἶναι
 ὁ προστάτης τῆς πόλεως. Ἐνίκησεν ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ ὁποία ἐχάρισεν εἰς
 τοὺς Ἀθηναίους τὴν ἐλαίαν καὶ ἔδωκε τὸ ὄνομά της εἰς τὴν πόλιν.

Ὁ ἀγαπητὸς ἦρωας τῶν Ἀθηναίων, ὁ Θησεύς, ἦτο ὁ ἰδρυτὴς τῶν
 Ἀθηνῶν. Πρωτύτερα οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἔζων χωριστά, ὁ
 Θησεύς συνήνωσε τοὺς κατοίκους καὶ ἔκαμε τὸ Βασίλειον τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ θυσία τοῦ Κόδρου. — Ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῶν Ἀ-
 θηνῶν ἦτο ὁ Κόδρος. Οἱ Δωριεῖς, ἀφοῦ κατέκτησαν τὴν Πελοπόν-
 νησον, ὤρμησαν νὰ κυριεύσουν καὶ τὰς Ἀθήνας. Τὸ Μαντεῖον τῶν
 Δελφῶν εἶχεν εἶπει, ὅτι ἀπὸ τοὺς δύο λαοὺς θὰ νικήσῃ ἐκεῖνος, τοῦ
 ὁποῖου ὁ βασιλεὺς θὰ ἐφρονεύετο. Ὁ Κόδρος ἀπεφάσισε νὰ προσφέρῃ
 τὸν ἑαυτὸν τοῦ θύμα ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ἐνεδύθη ὡς χωρικός, ἐπῆγεν
 εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον καὶ ἐφρονεύθη ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς. Ὁ
 χρησμὸς εἶχεν ἐκπληρωθῆ, οἱ Δωριεῖς ἐφοβήθησαν καὶ ἐγύρισαν
 ὀπίσω εἰς τὴν Πελοπόννησον. Μετὰ τὴν ἡρωϊκὴν θυσίαν τοῦ Κόδρου
 οἱ Ἀθηναῖοι κατήγγησαν τὴν βασιλείαν.

Αἱ παραδόσεις αὐταὶ δεικνύουν εἰς πόσον παλαιοὺς χρόνους
 ἀνεβίβαζον οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι τὴν ἔδυσιν τῆς πόλεως τῶν καὶ με-
 ποίαν δόξαν περιέβαλλον τὰς ἀρχὰς τῆς ἱστορίας της.

Ἡ ἀληθινὴ ἱστορία. — Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς
 Ἀττικῆς ἀπετελέσθησαν ἀπὸ διαφόρου λαοῦς, μεταξὺ τῶν ὁποίων
 πρῶτοι ἦσαν οἱ Ἴωνες.

Οἱ ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν οἰκογενειῶν ἦσαν οἱ εὐπατρίδαι (οἱ
 καταγόμενοι ἀπὸ καλῶν πατέρων). Οἱ εὐγενεῖς οὗτοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον
 μεγάλα κτήματα καὶ δύναμιν, κατήγγησαν τὴν βασιλείαν καὶ ἐκυ-
 βέρνων αὐτοὶ τὸν τόπον. Οἱ εὐπατρίδαι ὅμως ἐφέροντο σκληρῶς πρὸς
 τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἐπανεστάτησε καὶ ἐζήτησε νὰ γίνουν γραπτοὶ

νόμοι. Οἱ νόμοι, τοὺς ὁποίους ἔκαμεν ὁ Δράκων, δὲν ἐβελτίωσαν τὴν κατάστασιν, διότι ἦσαν πολὺ αὐστηροὶ (καὶ σήμερον λέγομεν Δρακόντειος νόμος). Διὰ τὰ μὴ γίνῃ ἐμφύλιος πόλεμος, οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ λαὸς συνεφώνησαν νὰ ζητήσουν νόμους ἀπὸ τὸν σοφὸν Σόλωνα.

Τὸν βίον τοῦ Σόλωνος γνωρίζομεν καλύτερα ἀπὸ τὸν βίον τοῦ Λυκούργου, ἔζησε κατὰ τὸ 600 π. Χ. Κατήγετο καὶ αὐτὸς ἀπὸ βασιλικὸν γένος. Εἶχε κάμει καὶ αὐτὸς πολλὰ ταξίδια καὶ εἶχε μάθει τὸν βίον καὶ τοὺς νόμους τῶν πολιτισμένων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἦτο δὲ καὶ ποιητής, μὲ τὰ ἐνθουσιώδη ποιήματά του ἐξήγειρε τὴν φιλοπατρίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ τοὺς ὠδήγησεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν νίκην. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀνέκτησαν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν Σαλαμίνα, τὴν ὁποίαν τοὺς εἶχον ἀρπάσει οἱ Μεγαρεῖς, καὶ εἶχον ἐλευθέραν τὴν θάλασσαν διὰ τὸ ἐμπόριόν των.

Ἡ κοινωνικὴ ἐξέλιξις.—Ἡ σπουδαιότερα φροντίς τοῦ Σόλωνος ὑπῆρξε νὰ φέρῃ ἰσότητα εἰς τὴν κοινωνίαν, διὰ τοῦτο ἠλάττωσε τὴν δύναμιν τῶν εὐγενῶν καὶ ἠύξησε τὴν δύναμιν τοῦ λαοῦ. Ὅσοι πτωχοὶ χωρικοὶ ἐχρεώστουν χρήματα εἰς τοὺς εὐπατριδας ἐγίνοντο δούλοι εἰς αὐτούς, ὁ Σόλων τοὺς ἔδωκε τὴν ἐλευθερίαν. Ἐπειτὰ ἐπῆρε μέρος ἀπὸ τὰ μεγάλα κτήματα τῶν πλουσίων καὶ ἔδωκεν εἰς τοὺς πτωχοὺς.

Ὁ Λυκούργος εἶχεν ἀπαγορεύσει εἰς τοὺς Σπαρτιάτας νὰ ἐργάζονται, διότι δὲν ἤθελε νὰ εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον στρατιῶται. Ὁ Σόλων ὅμως ἤθελε νὰ κάμῃ τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀγαποῦν τὴν ἐργασίαν καὶ ἐτιμῶρει κάθε ἄεργον. Διὰ τὴν ἀγαπήσουν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐργασίαν ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς δικαιώματα ἀναλόγως τοῦ πλείτου αὐτῶν. Τοὺς διήρσεν εἰς τέσσαρας τάξεις. Δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ εἶναι κανεὶς εὐγενῆς, διὰ τὴν ἀνήκῃ εἰς τὴν πρώτην τάξιν. Κάθε Ἀθηναῖος ἠδύνατο νὰ φθάσῃ εἰς αὐτήν, ὅφειλε νὰ ἐργασθῇ καὶ νὰ ἀποκτήσῃ πλοῦτον μὲ τὴν ἐργασίαν καὶ μὲ τὴν ἀξίαν του.

Ἡ διοίκησις.—Τὴν μεγαλυτέραν δὲ δύναμιν εἶχεν ὁ λαός. Ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι συνηθροίζοντο εἰς συνέλευσιν, ἣ ὁποία ἐλέγετο *ἐκκλησίαι τοῦ δήμου* (συνάθροισις τοῦ λαοῦ). Ὁ λαὸς ἐξέλεγεν ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι θὰ τὸν ἐκυβέρνην. Ἐλέγοντο δὲ οὗτοι ἄρχοντες, ἦσαν ἑννέα καὶ ἐξελέγοντο δι' ἕν ἔτος.

Μεγάλην ἐπίσης ἐξουσίαν ἀπέκτησεν ἡ *Βουλὴ τῶν πεντακοσίων*, ἣ ὁποία παρεσκευάζε τοὺς νόμους καὶ ἐπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ ἐκτελοῦνται αἱ ἀποφάσεις τοῦ λαοῦ. Τὸ ἀνώτατον δὲ δικαστήριον

ὠνομάζετο **Ἄρειος Πάγος**, ὁ ὁποῖος ἐπέβλεπε νὰ διατηροῦνται τὰ καλὰ ἦθη εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἡ ἀνατροφή τῶν νέων. — Ἡ ἀνατροφή εἰς τὰς Ἀθήνας δὲν εἶχε σκοπὸν ν' ἀναπτύσσει μόνον τὸ σῶμα, ὅπως εἰς τὴν Σπάρτην, ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα. Τὸ παιδίον δὲν ἐδίδοτο εἰς τὸ κράτος, ἐστέλλετο εἰς τοὺς γονεῖς του νὰ μάθῃ γράμματα καὶ γυμναστικὴν. Ἐμάνθανε καὶ ποιήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐξυμνοῦντο αἱ πράξεις τῶν προγόνων, ἰδίως δὲ ἐμάνθανε νὰ σέβεται τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς μεγαλυτέρους του. Ἡ ἀγνωμοσύνη πρὸς τοὺς γονεῖς ἐτιμωρεῖτο πολὺ αὐστηρά.

Ὁ Πεισίστρατος (κατὰ τὸ 550 π. Χ.). — Ἀργότερα ἔγιναν καὶ πάλιν ταραχαὶ εἰς τὰς Ἀθήνας. Εἰς φιλόδοξος ἀλλ' ἱκάνος ἄνθρωπος ὁ **Πεισίστρατος**, κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ λαοῦ καὶ ἐπῆρεν αὐτὸς μόνος ὅλην τὴν ἐξουσίαν. Ἐγίνεν ὡς βιασιλεύς, **τύραννος**, ὅπως ἔλεγον τότε. Μετεχειρίσθη ὅμως τὴν δυνάμιν του διὰ νὰ κάμῃ καλὸν εἰς τὴν πατρίδα του. Ὁ Πεισίστρατος ἐκυβέρνησε μὲ φρόνησιν καὶ ἐστόλισε τὰς Ἀθήνας μὲ ὠραῖα οἰκοδομήματα, ἠγάπα δὲ καὶ ἐπροστάτευσεν τὰ γράμματα. Ἀκόμη καὶ βιβλιοθήκην ἵδρυσεν, καὶ ἐφρόντισεν νὰ συναθροίσῃ τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα ἔψαλλον οἱ αἰεῖδοι. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπετελέσθη ἡ ἀθάνατος **Ἰλιάς** καὶ **Ὀδύσεια**.

Οἱ υἱοὶ ὅμως τοῦ Πεισιστράτου, ὁ Ἴππίας καὶ ὁ Ἴππαρχος, ὑπερηφανεύθησαν πολὺ καὶ ἤρχιζαν νὰ καταπιέζουσιν τοὺς Ἀθηναίους. Διὰ τοῦτο δύο νέοι, ὁ **Ἀρμόδιος** καὶ ὁ **Ἀριστογείων**, ἐφόνευσαν εἰς μίαν ἑορτὴν τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν, ἀργότερα δὲ ἐξεδιώχθη καὶ ὁ ἄλλος.

δ. — Ἡ πρόοδος τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ Κλεισθένης. — Τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος ἐτελειοποίησεν μετ' ὀλίγον χρόνον ὁ **Κλεισθένης**, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ κατήγετο ἀπὸ εὐγενεῖς, ὅμως ὑπεστήριξε τὸν λαόν. Ὅλοι οἱ πολῖται ἔγιναν ἐντελῶς ἴσοι, καὶ ὁ λαὸς ἐξέλεγε τοὺς ἄρχοντας του, ἀκόμη καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ στρατοῦ, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο **στρατηγοί**.

Διὰ νὰ προφυλάξῃ ὁ Κλεισθένης τοὺς συμπατριώτας του ἀπὸ ἄλλην τυραννίαν, ὥρισεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἠδύνατο νὰ ἐξορίζουσιν ὁποιονδήποτε ἐφοβοῦντο. Οἱ πολῖται συνήρχοντο καὶ ἔγραφον τὸ

ὄνομα ἐκείνου, τὸν ὅποιον ἤθελον νὰ διώξουν, εἰς ἓν ὄστρακον, διὰ τοῦτο ἡ τοιαύτη ἐξορία ἐλέγετο ἐξοστρακισμός.

Ἡ ἐλευθερία εἰς τὰς Ἀθήνας. — Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος καὶ τοῦ Κλεισθένους ἔκαμαν τὰς Ἀθήνας μεγάλην καὶ πλουσίαν πόλιν. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχον φόβον νὰ πέσουν πάλιν εἰς τὴν τυραννίαν, ἦσαν ἡσυχοὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν των, καὶ κάθε πολίτης ἦτο ἐλεύθερος νὰ ἐργασθῆ καὶ ν' ἀναπτυχθῆ ὅπως ἤθελεν. Ἡ ἐλευθερία ἐμάνθανε τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀγαποῦν τὴν ἐργασίαν καὶ νὰ εἶναι δραστήριοι εἰς κάθε περίστασιν.

Ἡ γεωργία. Ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον. — Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἦσαν, ὅπως καὶ σήμερον, γεωργοί. Οἱ περισσότεροὶ Ἀθηναῖοι ἔζων ἀπὸ τὰ κτήματά των. Ὁ Σόλων ἔκαμε νόμους διὰ νὰ εὐκολύνῃ τὴν γεωργίαν.

Ἐπειδὴ ἔμως ἡ Ἀττικὴ δὲν ἦτο χώρα πλουσία, διὰ τοῦτο ἐφρόντισεν ὁ Σόλων ν' ἀναπτυχθοῦν αἱ τέχναι καὶ τὸ ἐμπόριον. Πλησίον εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὸ Λαύριον, ὑπῆρχον μεταλλεῖα ἀργύρου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔμαθον νὰ τὰ ἐκμεταλλεύωνται καὶ ἐπλούτισαν, μὲ τὰ χρήματά των ἔκαμαν διαφόρους βιομηχανίας. Κατεσκεύαζαν δηλαδὴ διάφορα χρήσιμα πράγματα, ἔπιπλα, ὅπλα, ὑφάσματα, ἰδίως ὠραῖα ἀγγεῖα. Ἐπίσης κατεσκεύασαν πλοῖα, μὲ τὰ ὅποια ἐταξίδευον, μετέφερον διὰ τῆς θαλάσσης τὰ ἔργα τῆς βιομηχανίας των καὶ τὰ ἐπώλουν εἰς μακρινὰς χώρας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐδημιούργησαν σπουδαῖον ἐμπόριον καὶ ἀπέκτησαν πολλὰ πλούτη.

Ἡ ἀριστοκρατία καὶ ἡ δημοκρατία. — Αἱ δύο μεγάλαι πόλεις τῆς Ἑλλάδος, ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι, εἶχον ὅλως διόλου ἀντίθετα πολιτεύματα. Εἰς τὴν Σπάρτην δὲν εἶχον τὴν ἐξουσίαν οὔτε οἱ βασιλεῖς, οὔτε ὁ λαός, ἀλλ' ὀλίγοι εὐγενεῖς ἐκυβέρνων (ἡ Γερουσία καὶ οἱ Ἐφοροί). Τὸ πολίτευμα λοιπὸν τῆς Σπάρτης ἦτο ἀριστοκρατικόν. Αἱ Ἀθῆναι, εἰς τὰς ὁποίας ὁ λαός εἶχε τὴν δύναμιν, ἦσαν δημοκρατία. Διότι ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου (ἡ συνέλευσις τοῦ λαοῦ) ἀπεφάσιζε δι' ἅλα τὰ σπουδαῖα ζητήματα. Ὅμοιος εἰς τὰς ἄλλας Ἑλληνικὰς πόλεις τὸ πολίτευμα ἦτο εἰς ἄλλας ἀριστοκρατικόν, εἰς ἄλλας δημοκρατικόν. Αἱ Δωρικαὶ πόλεις ἐκυβερνῶντο μὲ ἀριστοκρατίαν, ὅπως ἡ Σπάρτη, αἱ δὲ Ἴωνικαὶ μὲ δημοκρατίαν, ὅπως αἱ Ἀθῆναι.

Ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι. — Ἡ σπουδαιότερα ἱστορία τῆς Ἑλλάδος συγκεντρώνεται γύρω εἰς τὰς δύο μεγάλας πόλεις,

τὴν Σπάρτην καὶ τὰς Ἀθήνας. Κάθε μία δεικνύει καὶ ἓν διαφορετικὸν μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Ἡ Σπάρτη, ἡ μεγάλη πρωτεύουσα τῶν Δωριέων, ἦτο ἓν μέγα στρατόπεδον. Οἱ Σπαρτιῶται ἔζων ὡς στρατιῶται καὶ ὑπῆκουον εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος των ὡς μία μηχανή. Διὰ τοῦτο ἔδωκαν εἰς τὸν κόσμον μεγάλα καὶ ἀθάνατα παραδείγματα ἡρωϊσμοῦ καὶ θυσίας διὰ τὴν πατρίδα.

Αἱ δὲ Ἀθηναίαι, ἡ μεγάλη πρωτεύουσα τῶν Ἰώνων, ἦτο πόλις ἐμπορική, ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ἦτο καὶ πόλις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Μὲ τοὺς μεγάλους συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχναις αἱ Ἀθηναίαι ἔγιναν διδάσκαλος τῆς ἀνθρωπότητος. Αἱ μεγάλαι νίκαι τῆς Σπάρτης ἔχουν λησμονηθῆ. Ἄλλ' αἱ Ἀθηναίαι ἔμειναν ἕως σήμερον, μετὰ εἴκοσι αἰῶνας, ἡ ἀθάνατος πόλις τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Σήμερον εἰς ὅλους τοὺς πολιτισμένους λαοὺς ἡ μεγάλη προσπάθεια εἶναι νὰ γίνουν οἱ πολῖται ὅ,τι ἦσαν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὴν Σπάρτην. Εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ πολῖτης ἠγάπα τὴν ἐλευθερίαν, τὴν δραστηριότητα, τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Εἰς δὲ τὴν Σπάρτην ὁ πολῖτης ἦτο στρατιώτης, ἔτοιμος εἰς κάθε στιγμήν νὰ δώσῃ τὴν ζωὴν του διὰ τὴν πατρίδα.

ΑΡΧΑΙΟΝ ΑΓΓΕΙΟΝ
(τῆς καλῆς ἐποχῆς).

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΕΩΣ ΤΟ 500 π. Χ.

Η ΛΑΤΡΕΙΑ—ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ—Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ο Ἑλληνικὸς λαός.—Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὑπῆρξαν πολλὰ κράτη εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα. Καὶ ἀκόμη ὅτι κάθε κράτος ἀπὸ αὐτὰ εἶχε τὸ ἰδικόν του πολίτευμα καὶ τὸν ἰδικόν του στρατόν. Δὲν ὑπῆρξε λοιπὸν ἓν Ἑλληνικὸν κράτος. Ὑπῆρξεν ὅμως εἰς Ἑλληνικὸς λαός.

Πολλοὶ καὶ μεγάλοι ἦσαν οἱ δεσμοί, οἱ ὁποῖοι συνέδεον πρὸς ἀλλήλους τοὺς Ἕλληνας. Ὅλοι ὠμίλουν τὴν ἰδίαν γλῶσσαν, ἐλάτρευον τοὺς ἰδίους θεοὺς, καὶ τέλος ἔζων κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Ταῦτα τὰ τρία ἦσαν τὰ μεγαλύτερα σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἐδείκνυον, ὅτι ἔλοι οἱ Ἕλληνες ἀνήκον εἰς μίαν καὶ τὴν ἰδίαν φυλὴν. Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος ἀπετελεῖτο καὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι εἶχον μὲν εἰς τὸν τόπον των, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι εἶχον σκορπισθῆ μακρὰν μὲ τὰς ἀποικίας.

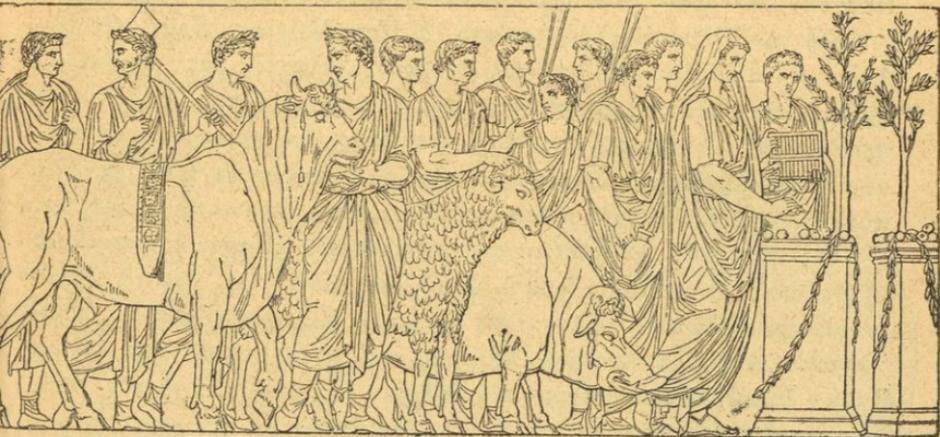
Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα.—Αἱ διάφοροι φυλαὶ τῶν Ἑλλήνων ὠμίλουν τὴν ἰδίαν γλῶσσαν, ἀλλὰ μὲ διάφορον τρόπον, πρὸ παντὸς εἰς τὴν προφοράν. Ὁμοίως καὶ σήμερον ἡ προφορὰ εἶναι ὀλίγον διαφορετικὴ εἰς μερικὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Αἱ διαφοραὶ αὗται λέγονται *διάλεκτοι*. Αἱ δύο μεγάλαι φυλαί, οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Δωριεῖς, εἶχον τὰς μεγαλύτερας διαφορὰς εἰς τὴν γλῶσσαν, καὶ αἱ σπουδαιότεραι διάλεκτοι ἦσαν ἡ Ἰωνικὴ καὶ ἡ Δωρικὴ.

Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔτελειοποιήθη εἰς ἄφθαστον βαθμόν. Μεγάλοι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς ἔγραψαν ὑπέροχα ποιήματα καὶ βιβλία. Ἡ ὠραιότης, ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ σαφήνεια εἶναι τὰ μεγάλα χαρίσματα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἔως σήμερον, ἐπὶ τρεῖς χιλιάδας ἔτη, ὀμιλοῦμεν τὴν ἰδίαν γλῶσσαν. Ἔως σήμερον ἡ ὠραία Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι στενὸς δεσμός, ὁ ὁποῖος ἐνώνει τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν εἰς ἕνα τὰς χώρας καὶ εἰς ἕνα τοὺς χρόνους.

Ἡ θρησκεία.—Ἄλλος στενὸς δεσμός ἦτο ἡ θρησκεία. Εἰς

μερικὰς πόλεις ἐσέβοντο ἰδιαίτερος ὡς προστάτας ὠρισμένους θεοὺς καὶ ἥρωας. Ὅλοι ἔμως οἱ Ἕλληγες ἐπίστευον εἰς τοὺς ἰδίους θεοὺς καὶ ἥρωας. Δι' ὅλους δὲ ὁ ἀνώτατος θεὸς ἦτο ὁ Ζεὺς, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦτο ἐλέγετο *Πανελλήνιος*.

Αἱ Ἀμφικτυονεῖαι.—Μερικοὶ Ἕλληγικοὶ λαοὶ ἐσχημάτισαν θρησκευτικὰς ἐνώσεις διὰ νὰ ἔχουν κοινὴν λατρείαν. Οἱ λαοὶ οὗτοι ἐλέγοντο Ἀμφικτύονες, καὶ αἱ συμαχίαι αὐταὶ ὠνομάσθησαν Ἀμφικτυονεῖαι. Οἱ Ἀμφικτύονες συνήρχοντο κατὰ ὠρισμένον χρό-

Εἰκ. 32. — Θυσία. — Οἱ προσφέροντες τὴν θυσίαν ὠδήγουν ἐν πομπῇ εἰς τὸν βωμὸν τὰ θύματα.

νον διὰ νὰ σκεφθοῦν περὶ τῶν ὑποθέσεών των. Αἱ συνελεύσεις των ἐλέγοντο Ἀμφικτυονικὰ συνέδρια καὶ συνέδριον ἀκόμη περισσότερο τοὺς Ἕλληγας. Τὸ σπουδαιότερον ἦτο τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον τῶν Δελφῶν.

Ἡ λατρεία.—Εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωας ἐδείκνυον τὸν σεβασμὸν των οἱ ἀρχαῖοι μὲ τὴν λατρείαν. Ὅλοι οἱ Ἕλληγες ἐλάτρευον αὐτοὺς κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον.

Ἡ λατρεία τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων συνίστατο εἰς προσευχὰς καὶ θυσίας, αἱ ὁποῖαι προσεφέροντο εἰς τὰ ὅμοιώματα τῶν θεῶν, τὰ εἶδωλα. Διὰ τοῦτο ἡ τοιαύτη θρησκεία λέγεται εἰδωλολατρεία.

Πρὸς τιμὴν ἐπίσης τῶν θεῶν οἱ ἀρχαῖοι ἴδρυσον κατοικίας αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο ναοί. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ναῶν ἦτο τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ, ἀπ' ἔξω δὲ ἐν ὑψηλὸν μέρος, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο βωμός. Αἱ θυσίαι ἐγίνοντο εἰς τὸν βωμὸν. Μετὰ τὴν θυσίαν ἐκάθηντο καὶ

ἔκαμναν συμπόσιον μετὰ τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ ζώου. Εἰς τὴν λατρείαν τῶν Ἑλλήνων ὄλα ἦσαν φαειδρὰ ὅπως καὶ ἡ φύσις ποῦ εἶχον τριγύρω των.

Τὰ μεγάλα ἱερά. — Μερικὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ἦσαν ὀνομαστά διὰ τὴν λατρείαν, ἢ ὅποια ἐγένετο εἰς αὐτά. Εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα ἱδρυον οἱ Ἑλληνες πολλοὺς ναοὺς, τοὺς ἐστὸλιζον μετὰ ἀγάλματα καὶ μετὰ κήπους, συνήρχοντο δὲ ἐκεῖ διὰ νὰ κάμνουν κοινὴν λατρείαν. Ἐλέγοντο ἱερά καὶ ἐλατρεύοντο εἰς αὐτὰ ὀρισμένοι θεοί. Τὰ μεγάλα ἱερά τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ἡ *Ὀλυμπία*, ἡ *Ἀθήλος* καὶ οἱ *Δελφοί*.

Εἰς τὴν Ὀλυμπίαν ἐλατρεύετο ὁ *Πανελλήνιος Ζεὺς*, εἰς τὴν Ἀθήλον ὁ *Ἀπόλλων*, ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς Δελφοὺς. Τὰς ὀρισμένας ἡμέρας τῆς τελετῆς συνήρχοντο ἀπὸ ὄλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος οἱ προσκυνηταί. Αἱ πόλεις ἔστελλον πρεσβείας, διὰ νὰ κάμουν μετὰ ἐπισημότητα τὰς θυσίας. Σήμερον γνωρίζομεν καλῶς τὰ τρία μεγάλα αὐτὰ ἱερά, διότι ἀπεκαλύφθησαν μετὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῶν ἀρχαιολόγων.

Οἱ Δελφοί. — Περιφημον θρησκευτικὸν κέντρον ἔγιναν ἰδίως οἱ *Δελφοί*, ὅπου ἐλατρεύετο ὁ Ἀπόλλων. Διότι ἐκεῖ ἦτο τὸ *Μαντεῖον τῶν Δελφῶν*, σεβαστὸν εἰς ὄλον τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον. Ἐκεῖ ἦρχοντο ἀπὸ ὄλα τὰ μέρη Ἑλληνες, καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ξένους ἀκόμη λαοὺς, διὰ νὰ μάθουν τὴν θέλησιν τοῦ θεοῦ καὶ νὰ τὸν συμβουλευθοῦν. Τὴν θέλησιν τοῦ ὁ θεοῦ ἐφανέρωνε μετὰ τὴν γνωστὴν μας ἱερείαν *Πυθίαν*. Πρὸς προστασίαν τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος οἱ πέριξ λαοὶ εἶχον κάμει τὴν σπουδαιότεραν Ἀμφικτυονίαν, ἢ ὅποια ἐλέγετο *Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον* τῶν Δελφῶν.

β. — Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες.

Οἱ ἀγῶνες. — Πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων οἱ Ἑλληνες ἐτέλουν καὶ μεγάλας πανηγύρεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐγένοντο ἀγῶνες. Μετὰ ἐνθουσιασμὸν προσέτρεχον εἰς αὐτοὺς οἱ Ἑλληνες ἀπὸ ὄλα τὰ μέρη, ὅπου εὐρίσκοντο σκορπισμένοι. Οἱ σπουδαιότεροι ἀγῶνες ἦσαν τέσσαρες, τὰ *Ἰσθμια*, τὰ *Νέμεα*, τὰ *Πύθια*, καὶ οἱ μεγαλύτεροι ἀπὸ ὄλου, τὰ *Ὀλύμπια*, δηλαδὴ οἱ *Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες*.

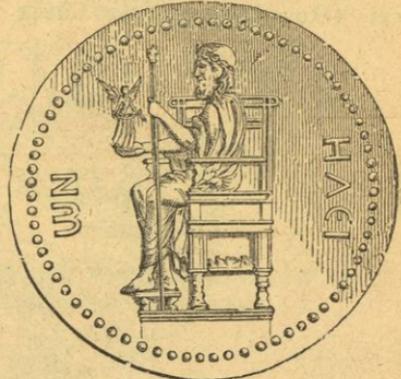
Οἱ ἀγῶνες εἶχον διάφορα ἀγωνίσματα. Τὰ σπουδαιότερα ἦσαν ὁ δρόμος μετὰ ὄπλα ἢ χωρὶς ὄπλα, τὸ ἄλμα, πῆδημα εἰς μῆκος, ἡ δισκοβολία, ρίψιμον τοῦ δίσκου (στρογγυλῆς πέτρας) κ.λ.

Ὅσοι ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰ ἀγωνίσματα, ὅσοι συνηγωνίζοντο,

ἐλέγοντο ἀθληταί, καὶ ἔκαμναν πρωτύτερα δίαιταν καὶ γυμναστικὴν. Οἱ νικηταὶ δὲν ἐλάμβανον ὡς βραβεῖον χρήματα, ἀλλὰ μόνον ἓνα κλάδον δάφνης ἢ ἓνα στέφανον ἐλαίας.

Ἡ Ὀλυμπία.—Οἱ πλέον ὀνομαστοὶ ἀγῶνες ἐγίνοντο εἰς τὴν Ὀλυμπίαν. Εὐρίσκειται δὲ αὕτη εἰς τὴν Ἥλιδα εἰς μίαν κοιλάδα, τὴν ὁποίαν διαρρέει ὁ ποταμὸς Ἀλφειός. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐκτίσθησαν ἐκεῖ πολλοὶ ναοὶ τῶν θεῶν, διάφορα ἄλλα μνημεῖα καὶ τὸ μέρος ἐστολισθῆ με πολλὰ ἀγάλματα. Ἀργότερα ἀνηγέρθη μεγαλοπρεπὴς ναὸς πρὸς τιμὴν τοῦ Διός, ὁ ὁποῖος ἦτο θεὸς ὄλων τῶν Ἑλλήνων, ὁ Πανελλήνιος θεός. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Ὀλυμπία ἐγινεν εἰς μέγας ἱερὸς τόπος, ἐν μέγα ἱερὸν.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες.—Πλησίον εἰς τοὺς ναοὺς ἦτο τὸ Στάδιον, ὅπου ἐγίνοντο οἱ ἀγῶνες. Εἰς δὲ τὸν Ἰππόδρομον συνηγωνίζοντο εἰς τὸν δρόμον τὰ ἄρματα. Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελεῦντο κάθε τέσσαρα ἔτη. Ἀπὸ παντοῦ ἤρχοντο οἱ Ἕλληνες, διότι ἦσαν οἱ Πανελλήνιοι ἀγῶνες. Ἡ περίοδος τῶν τεσσάρων ἐτῶν ἐλέγγοτο Ὀλυμπιάς, καὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ Διὸς ἀπὸ τὸ 776 π. Χ. ἤρχισαν νὰ σημειώνουν τακτικὰ τὰς Ὀλυμπιάδας καὶ τοὺς νικητάς. Ἀπὸ τὸ 776 π. χ. γνωρίζομεν με ἀκρίβειαν τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν.

Εἰκ. 33—Νόμισμα τῶν Ἡλείων, ὅπου εἰκονίζεται τὸ περίφημον ἄγαλμα τοῦ Διὸς εἰς τὴν Ὀλυμπίαν.

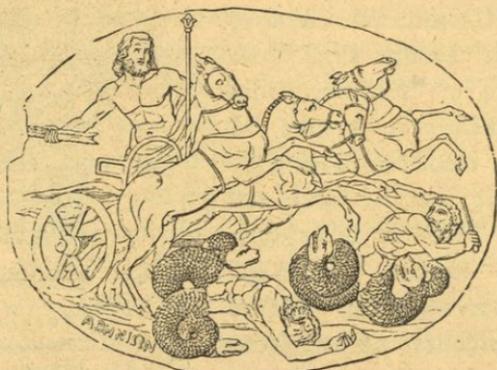
Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες διήρχουν πέντε ἡμέρας. Ἡ ἑορτὴ ἤρχιζε πρῶτ' με μεγάλην θυσίαν εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Διός. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐπήγαιναν ὄλοι εἰς τὸ στάδιον. Μόλις ἐδγαίνειν ὁ ἥλιος, ἐσάλπιζον αἱ σάλπιγγες. Οἱ κριταί, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο Ἑλλανοδίκαι, ἐκάθηντο εἰς τὰς θέσεις των, οἱ ἀθληταὶ ἤτοιμαζόντο καὶ οἱ ἀγῶνες ἤρχιζον. Τὸ πρῶτον ἀγώνισμα ἦτο ὁ δρόμος. Ἐπειτα ἤρχετο ἡ πάλη, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ παλαισταὶ ἦσαν γυμνοί.

Τὸ σπουδαιότερον ἀγώνισμα ἦτο τὸ πένταθλον, τὸ ὁποῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ πέντε ἀγωνίσματα. Οἱ ἀθληταὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ πηδήσουν, νὰ ρίψουν τὸ ἀκόντιον, νὰ τρέξουν, νὰ ρίψουν τὸν δίσκον καὶ εἰς τὸ τέλος νὰ παλαίσουν. Τὸ ὠραιότερον δὲ ἀγώνισμα ἦσαν

αί *ἵπποδρομιαί*, αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο εἰς τὸν *Ἴππόδρομον*. Ἄλλοτε ἦσαν ἀγῶνες ἵππέων, ἄλλοτε ἀγῶνες ἄρμάτων. Τὰ ἄρματα ἦσαν ἐλαφρὰ καὶ ζευγμένα μὲ τέσσαρας ἵππους. Ἐτοποθετοῦντο κατὰ σειρὰν εἰς τὸ ὠρισμένον μέρος, ἢ σάλπιγξ ἔδιδε τὸ σημεῖον καὶ τὰ ἄρματα ὤρμων εἰς τὸν δρόμον.

Ο Ὀλυμπιονίκης.— Τὴν τελευταίαν ἡμέραν ἐγένετο μὲ μεγαλοπρέπειαν ἡ διανομὴ τῶν βραβείων. Τὸ *ἄθλον*, δηλαδὴ τὸ βραβεῖον, ἦτο μόνον εἰς *στέφανος ἐλαίας*. Ἐμπρὸς εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διὸς συνηθροίζετο τὸ πλῆθος. Ὁ κῆρυξ ἐφώναζε τὸ ὄνομα τοῦ νικητοῦ καὶ τὴν πατρίδα του. Ὁ νικητὴς ἐπροχώρει, καὶ οἱ Ἑλληνοδίκαι τοῦ ἔβαλλον τὸν στέφανον εἰς τὴν κεφαλὴν. Ὁ νικητὴς ἐλέγετο *Ὀλυμπιονίκης*.

Δὲν ὑπῆρχε μεγαλυτέρα εὐτυχία διὰ τὸν Ἕλληνα παρὰ νὰ λέγεται Ὀλυμπιονίκης. Ἦτο δόξα καὶ δι' αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ διὰ τὸν

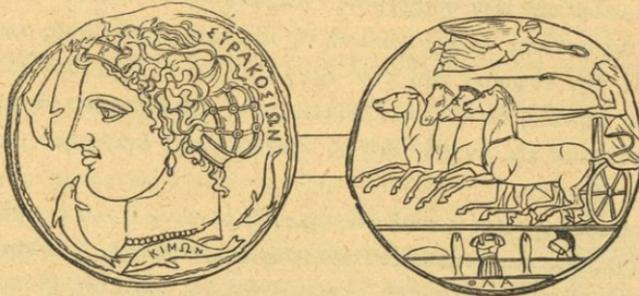
Εἰκ. 34. — Ἡ παράστασις εἰκονίζει τὴν *Γιγαντομαχίαν* ἀπὸ τὴν μυθολογίαν. Δεικνύει δὲ ἄρματα μὲ τέσσαρας ἵππους διὰ τὰς ἵπποδρομίας.

τόπον του. Ὅταν ὁ Ὀλυμπιονίκης ἐγύριζεν ὀπίσω εἰς τὴν πατρίδα του, ἐγένετο δεκτὸς μὲ μεγάλας τιμὰς. Οἱ ποιηταὶ ἐψαλλον τὸ κατόρθωμά του. Οἱ συμπολιταὶ του ἐκρήμνιζον ἕν μέρος τοῦ τειχους τῆς πόλεως διὰ νὰ εἰσέλθῃ ἐπὶ ἄρματος. Ἡ Σπάρτη τοῦ ἔδιδε τὴν τιμὴν νὰ βαδίξῃ εἰς τὴν μάχην ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ μαζί μὲ τὸν βασιλέα.

Μεγάλη ὠφέλεια τῶν ἀγῶνων. — Διὰ τοῦτο ὄλοι οἱ Ἕλληνες ἔτρεχαν μὲ μέγαν ἐνθουσιασμόν διὰ νὰ ἴδουν τοὺς ἀγῶνας. Οἱ νέοι ἐγυμνάζοντο ἀόκνως, ἀπέκτων εὐκίνησιαν καὶ ρώμην, ἢ ὁποῖα ἐχρειάζετο διὰ τὸν πόλεμον. Μὲ τὸ κνονικὸν δὲ σῶμα ἀνεπτύσσετο

καὶ τὸ πνεῦμα. Οἱ ἀγῶνες συνετέλεσαν πολὺ εἰς τὴν ἀρμονικὴν ἀνάπτυξιν σώματος καὶ πνεύματος, καὶ ἀπέδειξαν, ὅτι ὁ ὑγιὲς νοῦς χρειάζεται ὑγιὲς σῶμα.

Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου αἱ πανηγύρεις ἐκείναι συνετέλουν πολὺ εἰς τὸ νὰ αἰσθάνωνται οἱ Ἕλληνες ὅτι ἦσαν εἰς λαός. Ὅχι μόνον διότι ἐλάτρευον μαζὶ τοὺς θεοὺς των. Ἄλλ' εἰς τὰ μεγάλα ἱερά ποῦ συνήρχοντο, ἰδίως εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, ἤκουον συγγραφεῖς καὶ ποιητὰς, ἔβλεπον ἀγάλματα καὶ ζωγραφίας. Οἱ καλλιτέχναι καὶ οἱ ποιηταὶ ἦσαν γνωστοὶ καὶ ἠγαπῶντο εἰς ὅλον τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον. Ἡ ποίησις καὶ ἡ τέχνη ἦσαν καὶ αὐτὰ εἰς σπουδαῖος δεσμός, ὁ ὁποῖος συνήγωνε τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον.

Εἰκ. 35.—Νόμισμα τῶν Συρακουσίων. Ἡ νίκη στεφανώνει τὸν Ὀλυμπιονικῆν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐπάνω εἰς τὸ τέθριππον.

γ. — Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς.

Ὁ πολιτισμὸς εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. — Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ παναρχαίου Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ εἰς Ἕλληνες ἐδημιούργησαν νέον πολιτισμὸν (ἀπὸ τὸ 800 π. Χ.). Αἱ Ἑλληνικαὶ χώραι, εἰς τὰς ὁποίας ἤρχισεν ὁ νέος πολιτισμὸς, εἶναι αἱ νῆσοι καὶ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Πρῶτοι προώδυσαν οἱ Ἴωνες, οἱ ὁποῖοι ἦσαν οἱ σπουδαιότεροι Ἕλληνες. Μὲ τὰ ταξιδιά των ἐγνώρισαν καλύτερα τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὸν πανάρχαιον πολιτισμὸν των. Καὶ αἱ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, ἰδίως τῆς Νοτίας Ἰταλίας καὶ Σικελίας, ἐξεπολιτίσθησαν πολὺ ταχέως. Διότι οἱ ἀποικοὶ ἦσαν ἄνθρωποι δραστήριοι, εἰ ὁποῖοι εἰργάζοντο ἀόκνως διὰ νὰ προοδεύουν.

Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς. — Ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν

Ἡ Ἑλλάδα ὁ πολιτισμὸς ἦλθε καὶ εἰς τὰς χώρας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ ἐργάζωνται. Ὁ Ἕλληνικὸς πολιτισμὸς ἦτο κοινὸν ἔργον ὄλων τῶν Ἑλλήνων. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐγνώρισαν τὸν πανάρχαιον πολιτισμὸν τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἰδίως ἐτίμων μέγας τοὺς ἀρχαίους Αἰγυπτίους, καὶ πολλοὶ Ἕλληνες ἐπήλθιν νὰ διδασθοῦν τὴν ἀρχαίαν σοφίαν των. Ἐδλεπον τὰ ὄρατα πράγματα, τὰ ὅποια τοὺς ἔφερον οἱ Φοίνικες, ἀγγεῖα, κοσμήματα, ὑφάσματα. Οἱ Ἕλληνες εἰργάσθησαν, ἐκαπίασαν καὶ κατεσκεύασαν πολὺ ὄραιότερα.

Τὸ σπουδαιότερον εἶναι ὅτι οἱ Ἀνατολικοὶ λαοὶ δὲν εἰργάζοντο παρὰ μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν των. Οἱ Φοίνικες δὲν εἶχον ἄλλην σκέψιν ἀπὸ τὸ ἐμπορικὸν των συμφέρον. Ἐπρεπε νὰ ἔλθουν οἱ Ἕλληνες διὰ νὰ ἀναπτύξουν καὶ νὰ ἐξυψώσουν τὸ πνεῦμα μὲ εὐγενεῖς καὶ ὑψηλὰς ἰδέας. Μὲ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν ἐργασίαν των ἐδημιούργησαν πρῶτον, δηλαδὴ ἰδικὸν των πολιτισμὸν. Μικρὸν κατὰ μικρὸν τὸν ἐτελειοποίησαν εἰς ἀνυπέροχτον βαθμὸν καὶ ἔγιναν οἱ διδάσκαλοι ὄλου τοῦ κόσμου.

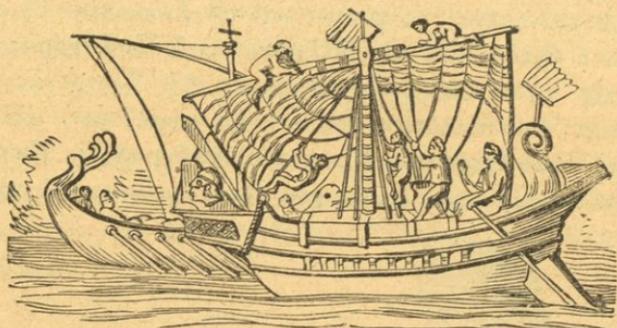
Ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον. — Πολὺ ἔνωρις ἤρχισαν οἱ Ἕλληνες νὰ κατασκευάζουν διάφορα πράγματα χρήσιμα διὰ τὸν βίον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀνεπτύχθη εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις ἡ βιομηχανία.

Τὰ ἔργα τῆς βιομηχανίας των οἱ Ἕλληνες τὰ μετέφερον μὲ τὰ πλοῖα των καὶ τὰ ἐπώλουν εἰς ἄλλας χώρας. Ἀπὸ τοὺς λαοὺς τῶν χωρῶν τούτων ἠγόραζον ὅσα προϊόντα δὲν εἶχον αὐτοί. Κατ' ἀρχὰς ἔκαμαν τὸ ἐμπόριον οἱ Φοίνικες. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες τοὺς ἐξετόπισαν πρῶτα ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, ἔπειτα ἀπὸ ὅλην τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Μὲ τὰς ἀποικίας μάλιστα διεδόθη εἰς ὅλον τὸν κόσμον τὸ Ἑλληνικὸν ἐμπόριον. Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις, ἰδίως αἱ ἀποικίαι, ἔκαμαν μὲ τὸ ἐμπόριον πολὺ μέγала πλούτη.

Αἱ τέχναι. — Οἱ Ἕλληνες ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐτελειοποιήθησαν τὰ ἔργα τῆς βιομηχανίας των καὶ τοιοῦτοτρόπως τὰ ἔκαμαν ἔργα τέχνης. Ἰδίως κατεσκεύαζον πολλῶν εἰδῶν ἀγγεῖα μὲ ποικιλώτατα καὶ ὄραιότατα σχήματα. Τὰ ἐζωγράφιζον μὲ διάφορα κοσμήματα καὶ πχραστάσεις. Συνήθιζον δὲ νὰ ζωγραφίζουσιν ἐπάνω εἰς τὰ ἀγγεῖα τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων καὶ τὰς μάχας τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου.

Ἐπίσης ἤρχισαν νὰ κατασκευάζουσιν ἀγάλματα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων. Ἐτοποθέτουσαν δὲ αὐτὰ εἰς τοὺς ναοὺς, οἱ ὅποιοι ἐθεωροῦντο

ὡς αἱ κατοικίαι αὐτῶν. Μικρὸν κατὰ μικρὸν οἱ ναοὶ καὶ τὰ ἀγάλματα ἔγιναν μεγαλοπρεπῆ καὶ ἐξαισια. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐδημιουργήθη ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη, ἡ ὁποία ὑψώθη εἰς

Ἀρχαῖον ἐμπορικὸν πλοῖον. Κινεῖται μὲ κώπας καὶ μέγιστα.

ἀνυπερβλήτον ὠραιότητα καὶ παρήγαγεν ἀθάνατα μνημεῖα.

Ἡ ποίησις. — Τὰ πρῶτα ἀριστουργήματα τῆς ποιήσεως ἔγιναν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Εἰς τὴν Ἴωνίαν, ὡς γνωρίζομεν, ἐπλάσθησαν τὰ λαμπρότατα ποιήματα τοῦ κόσμου, ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια. Ἡ ποίησις αὐτὴ ὀνομάζεται Ἡρωϊκὴ ἢ Ἐπικὴ ποίησις, διότι διηγεῖται τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων εἰς ἔπη (ἔπος σημαίνει λόγος διήγησις).

Μετὰ τὸν Ὅμηρον ἐφάνησαν καὶ ἄλλοι πολλοὶ ποιηταὶ εἰς τὰς νήσους καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν ἐχόρευον καὶ ἔφαλλον μὲ τὴν λύραν. Ἀπὸ τὴν συνήθειαν αὐτὴν ἀνεπτύχθη ἡ μουσικὴ καὶ ἡ λεγομένη *λυρικὴ ποίησις*, ἡ ὁποία ἐψάλλετο μὲ τὴν λύραν καὶ ἐξέφραζε τὰ ἀνθρώπινα αἰσθήματα. Μεγάλην φήμην ἀπέκτησεν ἡ ποιήτρια *Σαπφὼ* ἀπὸ τὴν Λέσβου.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς χώρας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος ἤκμασαν δύο μεγάλοι ποιηταὶ, καὶ οἱ δύο δὲ ἦσαν ἀπὸ τὴν Βιωτίαν. Ὁ παλαιότερος εἶναι ὁ *Ἡσίοδος* (κατὰ τὸ 800 π.Χ.),

Ἀρχαῖον Ἀγγεῖον. Παριστάνει τὴν Ἀθηνᾶν πάνοπλον.

ἀργότερα ἐδοξάσθη πολὺ ὁ Πίνδαρος, ὁ ὁποῖος ἔψαλε τὴν δόξαν τῶν Ὀλυμπιονικῶν.

Οἱ σοφοί. — Ἄλλοι πάλιν, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο σοφοί, ἐμέλτησαν τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως καὶ τὸν ἄνθρωπον. Οἱ σπουδαιότεροι ἦσαν ὁ Θαλῆς ἀπὸ τὴν Μίλητον καὶ ὁ Πυθαγόρας, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη εἰς τὴν Σάμον, ἀλλ' ἐξῆσεν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἀποικίας τῆς Ἰταλίας. Ἀπὸ τοιούτους σοφοῦς, ὡς γνωρίζομεν, ἐξέλεξαν αἱ πόλεις τοὺς νομοθέτας των. Ὀνομαστοὶ δὲ ἔγιναν οἱ Ἑπτὰ σοφοί, οἱ ὁποῖοι εἶπον περίφημα λόγια, γνωμικά, χρήσιμα διὰ τὸν βίον.

Ἡ ποιήτρια Σαπφώ. Πλησίον τῆς εἶναι ἡ λύρα.

Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ βάρβαροι. — Ὅτιαν οἱ Ἕλληνες συνηθῶντο εἰς τὰς ἐορτὰς καὶ τοὺς ἀγῶνας, ἠσθάνοντο, ὅτι ὅλοι ἀνήκον εἰς ἓνα λαόν. Ἡ θρησκεία, αἱ παραδόσεις, ὁ πολιτισμὸς των, ὅλα αὐτὰ ἦσαν μεγάλοι δεσμοὶ διὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους οἱ Ἕλληνες εἶχον ἰδικὰς των συνηθείας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν διαφορετικαὶ ἀπὸ τὰς συνηθείας τῶν ἄλλων λαῶν. Πολὺ μεγάλη ἦτο ἡ ἀγάπη των πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Ἐκ φύσεως δὲ καὶ διὰ τοῦ πολιτισμοῦ των ἔγιναν πολὺ ἐξηυγενισμένος λαός. Εἰς τὸν πόλεμον δὲν ἦσαν σκληροί, ὅπως οἱ λαοὶ τῆς

Ἄνατολῆς. Ἀνέτρεφον μὲ ἐπιμέλειαν τὰ παιδιὰ καὶ ἐσέβοντο τοὺς γέροντας, ἐτίμων πολὺ τὴν φιλοξενίαν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἀρετὴν.

Ὅλοι οἱ ἄλλοι λαοί, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον ἐξευγενισθῆ, ἦσαν βάρβαροι. Ὅταν οἱ Ἕλληνες ἐπροχώρησαν εἰς τὸν πολιτισμὸν, τότε μὲ περιφρόνησιν ἐβλεπον τοὺς ἄλλους λαούς. Τοὺς ἔλεγον βαρβάρους καὶ ἐνόουν ὅτι ἦσαν ἀπολίτιστοι.

Τοιοῦτος ἦτο ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος. Ἀλλὰ μόλις ἤρχισε νὰ μεγαλώνῃ εἰς πολὺ ἰσχυρὸς λαὸς ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν, οἱ Πέρσαι, οἱ ὁποῖοι εἶχον κατακτήσει ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, ἐζήτησαν νὰ ὑποδουλώσουν καὶ τοὺς Ἕλληνας. Ἡ ἀνδρεία ὕμως καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔδωκαν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν νίκην ἐναντίον τῶν βαρβάρων.

Ἀρχαῖα ἀγγεῖα διαφόρων σχημάτων καὶ διακοσμήσεων.

ΠΕΡΙΔΗΨΙΣ

ΜΕΡΟΣ Α'.—ΟΙ ΠΛΑΙΙΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Α' Ἡ χώρα καὶ οἱ κάτοικοι.—Ἡ Ἑλλάς εἶναι χώρα ὄρεινὴ καὶ παραθαλασσία. Τὰ ὄρη καὶ ἡ θάλασσα ἐπέδρασαν εὐνοϊκώτατα εἰς τὸν ἐκ φύσεως καλὸν χαρακτῆρα τῶν κατοίκων της. Διὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες ἔγιναν λαὸς εὐφυῆς καὶ δραστήριος.

Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἐλέγοντο *Πελασγοί*. Μετ' αὐτοὺς ἦλθον οἱ Ἕλληνες. Οἱ παμπάλαιοι χρόνοι ἔμειναν σκοτεινοὶ εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων. Κατὰ τὰς παραδόσεις οἱ ἥρωες εἶχον φέρεи τὸν πολιτισμὸν εἰς τὴν χώραν. Πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν εἶχον ἔλθει ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν.

Οἱ Ἀνατολικοὶ λαοί.—Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ πρῶτος πολιτισμὸς τῆς ἀνθρωπότητος ἐδημιουργήθη εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἐκεῖ ὑπῆρξαν τὰ πολιτισμένα κράτη ἀπὸ 5000 ἔτη π. Χ. Οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς ἔμαθον πρῶτοι νὰ ζοῦν εἰς κοινωνίας καὶ νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν, νὰ κατεργάζονται τὰ μέταλλα, νὰ κτίζουν πόλεις.

Οἱ πανάρχαιοι πολιτισμένοι λαοὶ ἦσαν οἱ *Αἰγύπτιοι* καὶ οἱ *Ἀσσύριοι*. Κατόπιν ἦλθον οἱ *Φοίνικες*, ναυτικὸς λαός, οἱ ὁποῖοι διέδωκαν τὸν πολιτισμὸν εἰς τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Μεσογείου θαλάσσης.

Ἡ Εὐρώπη ἦτο ἀπολίτιστος, καθ' ὃν χρόνον ἡ Ἀνατολὴ ἦτο πολιτισμένη. Ἀρχίζει δὲ ἡ Εὐρώπη ν' ἀναφαίνεται εἰς τὴν ἱστορίαν μὲ τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι παρέλαβον ἀπὸ

τὴν Ἀνατολὴν τὰς πρώτας γνώσεις τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ χώρα τῶν Ἑλλήνων ἦτο ξηρὰ καὶ πτωχὴ, εἰργάσθησαν ὁμοῦ οὗτοι τόσον πολὺ, ὥστε ἐδημιούργησαν ὑπέροχον πολιτισμόν, διότι *ἡ ἐργασία εἶναι ἡ βᾶσις κάθε προόδου.*

Β'. Ὁ πρῶτος Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς.— Κατὰ τὸ 1500 π. Χ. εὐρίσκομεν εἰς τὰς χώρας τοῦ Αἰγαίου πελάγους λαμπρὸν πολιτισμόν. Κέντρα αὐτοῦ εἶναι ἡ **Κρήτη**, κατ' ἐξοχὴν δὲ αἱ **Μυκῆναι**, ἀπὸ τὰς ὁποίας ὀνομάζεται **Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς**. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπῆρχον εἰς τὴν Ἑλλάδα πολλὰ βασίλεια μὲ ἰσχυροὺς βασιλεῖς.

Ἡ **ἐπιδρομὴ τῶν Δωριέων** (1200—1000 π. Χ.) κατέστρεψε τὸν Μυκηναϊκὸν πολιτισμόν. Τότε οἱ Ἕλληνες ἐλησμόνησαν τὴν ἱστορίαν τῶν παλαιῶν βασιλείων καὶ ἐπλασαν μὲ τὴν ζωηρὰν φαντασίαν των θαυμασίας παραδόσεις περὶ τῶν προγόνων των. Τοὺς ἐφαντάζοντο ὡς ὑπερφυσικὰ ὄντα, ὡς **ἥρωας**, διὰ τοῦτο αἱ παραδόσεις αὐταὶ λέγονται **Ἡρωϊκαὶ παραδόσεις**. Περιφημος ἔγινεν ὁ **Τρωϊκὸς πόλεμος**, τὸν ὁποῖον ἔψαλεν ὁ μέγας ποιητὴς Ὅμηρος.

Ἀπὸ τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα μανθάνομεν καὶ τὴν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων. Κάθε δύναμις τῆς φύσεως ἦτο καὶ εἰς θεός, ἐπίστευον λοιπὸν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἰς πολλοὺς θεοὺς. Οἱ σπουδαιότεροι ἦσαν οἱ δώδεκα θεοί, οἱ ὁποῖοι κατώκουν εἰς τὸν Ὀλυμπον καὶ ἐλέγοντο **Ὀλύμπιοι θεοί**, πρῶτοι δὲ ἀπὸ ὅλους ἦσαν ὁ **Ζεὺς** καὶ ἡ **Ἥρα**.

Ἐπίσης τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα, μᾶς μανθάνουν πῶς ἔζων οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν Μυκηναϊκὴν ἐποχὴν καὶ κατόπιν, κατὰ τὴν ἐποχὴν ποῦ ἔζη ὁ Ὅμηρος. Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχον πολλὰς ἀρετάς, σεβασμὸν εἰς τοὺς ἀνωτέρους, ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα καὶ ἦσαν φιλόξενοι. Εἰς τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα ἔβλεπον ὅλοι οἱ Ἕλληνες ὅτι ἀνήκουν εἰς ἓνα λαόν.

Γ' Ἡ ἐξάπλωσις τῶν Ἑλλήνων.—Μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Δωριέων οἱ Ἕλληνες ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐκεῖ ἐγινε μία ἄλλη Ἑλλάς, ἡ ὅποια πολὺ ταχέως προώδευσε εἰς τὸν πολιτισμόν.

Ἀργότερα οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν πολυαρίθμους εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον καὶ εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Μεγάλαι ἰδίως ἔγιναν αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις, αἱ ὅποια ἐκτίσθησαν εἰς τὴν Νοτίαν Ἰταλίαν καὶ τὴν Σικελίαν. Τόσον πολὺ ἤκημασαν αἱ πόλεις αὗται, ὥστε τὰ μέρη ἐκεῖνα ὠνομάσθησαν *Μεγάλη Ἑλλάς*.

Πρῶτα εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν ἐταξίδευον οἱ Φοίνικες. Οἱ Ἕλληνες τοὺς ἐξεδίωξαν ἀπὸ παντοῦ καὶ ὅλη ἡ Μεσόγειος ἐγένεν ὡς μία Ἑλληνικὴ θάλασσα.

Δ' Ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι.—Οἱ Ἕλληνες ἦσαν εἰς λαός, ἀλλὰ διηροῦντο εἰς φυλάς, αἱ σπουδαιότεραι ἦσαν οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες. Ἡ πρωτεύουσα πόλις τῶν Δωριέων ἦτο ἡ *Σπάρτη*. Μὲ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου οἱ Σπαρτιᾶται ἔγιναν δυνατοὶ καὶ μεγάλοι. Ἀπὸ μικροὶ συνήθιζον εἰς μεγάλην σκληραγωγίαν. Ἄλλην ἐργασίαν δὲν εἶχον παρὰ νὰ γυμνάζωνται, καὶ ἔζων ὡς νὰ ἦσαν διαρκῶς εἰς στρατόπεδον.

Μὲ τὸν ἰσχυρὸν στρατόν, τὸν ὅποιον εἶχεν ἡ Σπάρτη, ἔκαμε πολλὰς κατακτήσεις. Κατὰ τὸ 500 π. Χ. ἡ Σπάρτη ἀπέκτησε τὴν *ἡγεμονίαν*, δηλαδὴ τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Ἐπίσης πολὺ γρήγορα ἔγιναν μεγάλαι καὶ αἱ Ἀθῆναι, ἡ πρωτεύουσα τῶν Ἰόνων. Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος ἔδιδον τὴν δύναμιν εἰς τὸν λαόν, τὴν *ἐκκλησίαν τοῦ δήμου*, ἀντιθέτως πρὸς τὴν Σπάρτην, ὅπου εἶχον δύναμιν οἱ ἀριστοκράται.

Μὲ τὸ ἐλεύθερον πολίτευμά των, τὴν *δημοκρατίαν*, αἱ Ἀθῆναι προώδευσαν πολὺ ταχέως. Οἱ νόμοι των τοὺς ἔκαμμον ν' ἀγαποῦν τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν.

Οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες ἦσαν ὅλως διόλου διαφορετικοὶ κατὰ τὸν χαρακτήρα. Διὰ τοῦτο ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι ἔγιναν ἀντίζηλοι. Οἱ Σπαρτιᾶται ἀφῆκαν μεγάλα παραδείγματα ἡρωϊσμοῦ καὶ θυσίας διὰ τὴν πατρίδα. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίσης ἔδειξαν ἡρωϊσμόν καὶ φιλοπατρίαν. Μαζὶ δὲ μὲ τὰς ἀρετὰς αὐτὰς ἠγάπησαν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας τόσον πολὺ, ὥστε ἐδημιούργησαν ἀθάνατον πολιτισμόν. Τὰ ἡρωϊκὰ κατορθώματα τῆς Σπάρτης ἐλησημονήθησαν, αἱ Ἀθῆναι ὅμως ἔγιναν ὁ διδάσκαλος ὄχι μόνον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος.

Ε΄. Οἱ Ἕλληνες ἕως τὸ 500 π. Χ. — Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα κάθε πόλις ἦτο καὶ ἐν κράτος. Ἄν καὶ ἦτο διηρημένη ἡ Ἑλλὰς εἰς πολλὰ κράτη, ὅμως ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἦσαν εἰς λαός. Διότι εἶχον τὴν ἰδίαν γλῶσσαν, τοὺς ἰδίους θεοὺς καὶ τὰς ἰδίας συνηθείας.

Σπουδαῖος δεσμὸς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἦσαν καὶ τὰ κοινὰ ἱερά, καὶ πρῶτα, ἀπ' ὅλα ἡ Ὀλυμπία, ἡ Δῆλος καὶ οἱ Δελφοί. Ἐπίσης καὶ οἱ ἀγῶνες, τοὺς ὁποίους ἐτέλουν πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων καὶ διὰ τοὺς ὁποίους εἶχον πολὺ μεγάλην ἀγάπην. Οἱ μεγαλύτεροι ἀγῶνες ἐγίνοντο εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, ὅπου ἐλατρεύετο ὁ μέγας θεός, ὁ Ζεὺς ὁ Πανελλήνιος. Μ' ἐνθουσιασμόν δὲ ἀπὸ παντοῦ οἱ Ἕλληνες ἔτρεχον εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν πανελλήνιοι ἀγῶνες.

Οἱ Ἕλληνες ἀνέπτυξαν εἰς ὕψιστον βαθμόν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐδημιούργησαν ἓνα πρωτότυπον καὶ μέγαν πολιτισμόν, μὲ τὸν ὁποῖον ἔγιναν οἱ διδάσκαλοι ὅλου τοῦ κόσμου. Μὲ τὸν κοινὸν αὐτὸν πολιτισμόν, τὸν ὁποῖον εἶχον οἱ Ἕλληνες, ἐξεχώριζον ἀπὸ ὅλους

τοὺς ἄλλους λαοὺς, τοὺς ὁποίους ἔβλεπον μὲ περιφρόνησιν. **Βάρβαροι** ἐλέγοντο ὅσοι δὲν ἦσαν Ἕλληνες. Ἡ μεγάλη πρόοδος τῶν Ἑλλήνων, ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα τοὺς ἀνέδειξαν νικητὰς ἐναντίον τῶν βαρβάρων.

Τὸ βᾶθος ἀρχαίου ἀγγείου.— Ὁ Οἰδίπους λύει
τὸ αἰνίγμα τῆς Σφιγγός.

Β΄. Η ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

500—400 π. Χ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ΄.

ΟΙ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Οἱ πόλεμοι, τοὺς ὁποίους ἔκαμαν οἱ Ἕλληγες ἐναντίον τῶν βασιλέων τῆς Ἀσίας Περσῶν ἢ Μήδων, ὀνομαζονται εἰς τὴν ἱστορίαν *Περσικοὶ ἢ Μηδικοὶ πόλεμοι*. Οἱ πόλεμοι αὐτοὶ διήρκεσαν σχεδὸν ἡμισυ αἰῶνα (500—450 π. Χ.). Τοὺς διηγῆθη δὲ μὲ λεπτομέρειαν εἰς διάσημος ἱστορικὸς τῆς ἀρχαιότητος, ὁ *Ἡρόδοτος*, ὁ ὁποῖος ἦτο σύγχρονος μὲ τὰ γεγονότα ἐκεῖνα.

Κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους οἱ Ἕλληγες, ἂν καὶ ἦσαν πολὺ ὀλιγώτεροι, ὑπερησπίσθησαν μὲ ἀνδρείαν τὴν ἐλευθερίαν των καὶ ἐκέρδισαν ἐνδόξους νίκας. Ὁ ἡρωϊσμὸς καὶ αἱ θυσίαι τῶν Ἑλλήνων, ἰδίως τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν, ἔμειναν ἀθάνατοι εἰς τὴν ἱστορίαν. Οἱ πόλεμοι ἐκεῖνοι ἐναντίον τῶν Περσῶν ἐδόξασαν τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔσωσαν τὸν πολιτισμὸν αὐτῆς καὶ τὸν πολιτισμὸν ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

α΄. — Οἱ Πέρσαι.

Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, κατὰ τὸ 500 π. Χ., ὀλόκληρος ἡ Ἀσία καὶ ὄλα τὰ πολιτισμένα Ἀνατολικά κράτη εἶχον πέσει εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Περσικοῦ κράτους.

Οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Μῆδοι ἦσαν συγγενεῖς λαοί, καὶ ἀπὸ παλαιοῦς χρόνους ἐξηπλώθησαν εἰς τὴν χώραν, ἣ ὁποία ὀνομάζεται,

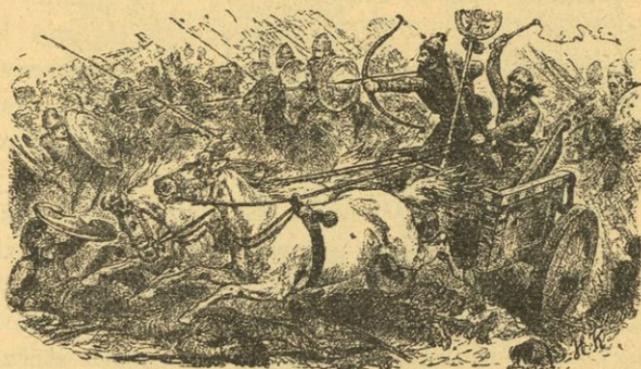
Περσία. Οἱ Πέρσαι καθυπέταξαν πρῶτον τοὺς Μήδους, ἔπειτα ἔλους τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐδημιούργησαν ἐν ἀπέραντον ἰσχυρὸν κράτος εἰς τὴν Ἀσίαν.

Ὁ βίος καὶ ἡ θρησκεία.—Ὁ βίος τῶν Περσῶν ἦτο περισσότερον ἡμέρος καὶ πολιτισμένος ἀπὸ τὸν βίον τῶν ἄλλων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ ἀνατροφή τῶν παιδίων εἶχε σκοπὸν νὰ κάμνη καλοὺς στρατιώτας, ἀλλὰ καὶ τιμίους ἀνθρώπους. Ὅταν ἐμεγάλωναν, ἐμάνθανον μόνον τρία πράγματα, νὰ τρέχουν ἔφιπποι, νὰ ρίπτουν τὸ τόξον καὶ νὰ λέγουν πάντοτε τὴν ἀλήθειαν.

Ἐπίσης καὶ ἡ θρησκεία των, τὴν ὁποίαν τοὺς εἶχε διδάξει ὁ σοφὸς Ζωροάστρης, ἦτο εὐγενῆς θρησκεία. Ἐλάτρευον τὸ πῦρ, ἐπειδὴ εἶναι τὸ ἀγνότερον πρᾶγμα ποῦ ὑπάρχει, διὰ τοῦτο ἐλέγοντο πυρολάτραι. Οἱ ἱερεῖς των ὠνομάζοντο **Μάγοι** καὶ εἶχον μεγάλην θέσιν εἰς τὸν λαόν.

Ὁ Κύρος (κατὰ τὸ 550 π. Χ.) — Ὁ μεγαλύτερος

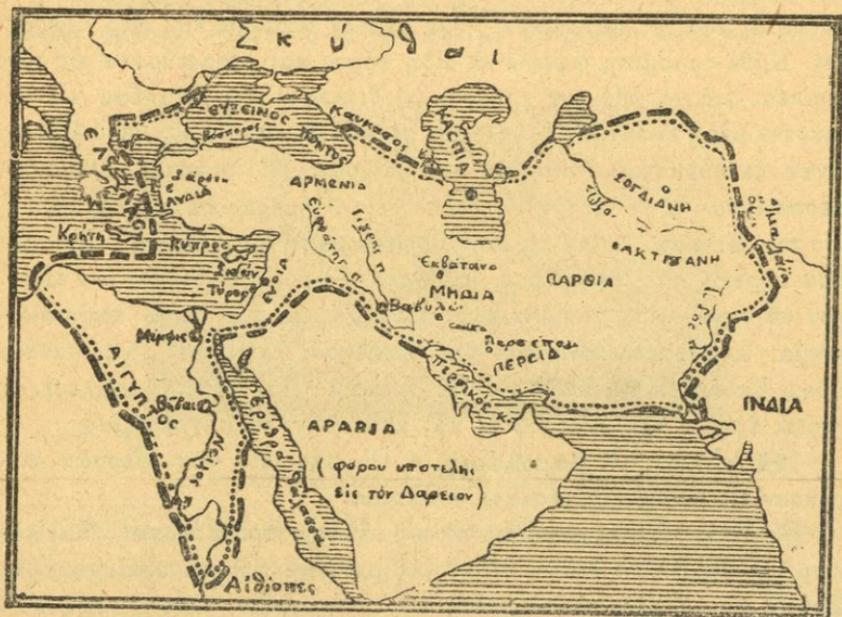
Ὁ Κύρος εἰς τὴν μάχην.

βασιλεὺς τῆς Περσίας ὑπῆρξεν ὁ **Κύρος**, ὁ ὁποῖος ἦτο γενναῖος πολεμιστὴς καὶ κατακτητὴς. Ὁ Κύρος ἐγίνε βασιλεὺς τῶν Μήδων καὶ Περσῶν, καὶ ἔπειτα ὤρμησε διὰ νὰ κατακτήσῃ δλόκληρον τὴν Ἀνατολήν.

Κατ' ἀρχὰς κατέκτησε πρὸς Δ. τῆς Περσίας τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, πολλὰς ἄλλας χώρας, ἔπειτα τὸ ἰσχυρὸν βασίλειον τῆς Ἀσσυρίας καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Βαβυλώνα. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἔλους τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν πολὺ σκληροὶ εἰς τὸν πόλεμον

(ιδίως οί Ἀσσύριοι), ὁ Κύρος ἐφέρθη μὲ πολλήν ἡμερότητα εἰς τοὺς νικημένους λαοὺς, καὶ ὁ ἥμερος τρόπος τοῦ ἔκαμεν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες διηγοῦντο πολλὰ ἀξιόμνημόνευτα διὰ τὸν Κύρον.

Ὁ Δαρεῖος. — Ὁ Κύρος εἶχε διμιοιργήσει ἕν μέγα κράτος. Οἱ διάδοχοί του τὸ ἐμεγάλωσαν, κατέκτησαν καὶ τὴν Αἴγυπτον. Ὁ δὲ βασιλεὺς Δαρεῖος ἔδωκεν εἰς τὸ κράτος αὐτὸ τάξιν καὶ καλὴν διοίκησιν. Ἀφοῦ ἐτελείωσε τὴν διοργάνωσιν τοῦ κράτους του, ὁ Δα-

Χάρτης, ὁ ὅποιος δεῖκνυεὶ τὸ ἀπέραντον κράτος τοῦ Δαρείου.

ρεῖος ἔκαμε μεγάλας ἐστρατείας καὶ κατέκτησε καὶ ἄλλας χώρας, ἔφθασεν ἕως τὴν μακρινὴν χώραν τῶν Ἰνδῶν.

Ἐπειτα ὁ Δαρεῖος ἐστράφη πρὸς τὴν Εὐρώπην, καὶ ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ μίαν δύσκολον ἐστρατείαν. Ἠθέλησε νὰ κατακτῆσῃ τοὺς Σκύθας, οἱ ὅποιοι ἦσαν βάρβαροι λαοὶ πρὸς Β. τοῦ Δουνάβεως εἰς τὰς χώρας τῆς σημερινῆς Ρωσίας. Διὰ νὰ κατορθώσῃ τὸν σκοπὸν τοῦ ἔκαμε μίαν μεγάλην γέφυραν ἀπὸ πλοῖα, ἐπέρασε τὸν Βόσπορον καὶ ἔπειτα τὸν Δούναβιν. Ἄλλ' οἱ Σκύθαι κατέστρεφον τὴν χώραν των καὶ ἔφευγον εἰς τὸ ἐσωτερικόν, οἱ Πέρσαι τοὺς ἐκυνήγουν, δὲν

ἠδύναντο ἕμως νὰ τοὺς εὖρουν. Ὁ Περσικὸς στρατὸς ἐκουράσθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ μὲ ἀταξίαν εἰς τὴν Ἀσίαν.

Τὸ μέγα Περσικὸν κράτος. — Τὸ κράτος τοῦ Δαρείου ἦτο ἀπέραντον. Εἶχε γίνει τὸ μεγαλύτερον κράτος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἴδει ἕως τότε ὁ κόσμος. Ὅλοι οἱ μεγάλοι Ἀνατολικοὶ λαοί, τοὺς ὁποίους ἔχομεν γνωρίσει, ἦσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν του. Τὸ Περσικὸν κράτος ἐφθάνεν ἀπὸ τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν ἕως τὸν Εὐξείνιον πόντον.

Ἡ διοίκησις. — Ὁ Δαρεῖος ἐχώρισε τὸ ἀπέραντον κράτος του εἰς μεγάλας ἐπαρχίας, αἱ ὁποῖαι ὠνομάζοντο *σατραπεῖαι*. Οἱ διοικηταὶ των, οἱ *σατράπαι*, ἦσαν σχεδὸν βασιλεῖς εἰς τὰς χώρας των. Κάθε σατράπης ὤφειλε νὰ δίδῃ φόρον καὶ στρατεύματα εἰς τὸν βασιλέα. Διὰ νὰ φθάνουν γρήγορα αἱ διαταγαὶ τοῦ βασιλέως εἰς τὰ μακρινὰ μέρη ἔκαμε εἰς δλόκληρον τὸ κράτος σταθμούς, ὅπου ἐπερὶ-μεναν *ξεκούραστοι ἵπποι* διὰ ν' ἀλλάζουν. Οἱ σταθμοὶ ἐλέγοντο *παρασάγγαι*. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς 6 ἡμέρας ἐφθάναν εἰδήσεις ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, τὰ *Σοῦσα*. Πρωτύτερα ἐχρειάζοντο 90 ἡμέραι. Ἡδύνατο λοιπὸν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν νὰ συναθροίσῃ ἀπειράριθμον στρατὸν καὶ εἰς πολὺ ταχὺ διάστημα. Ὁ στρατὸς συνίστατο ἀπὸ διαφόρους λαοὺς καὶ εἶχε παντὸς εἶδους ὅπλα. Ἠκολούθουν δ' αὐτὸν μακρὰι *σειραὶ* ἀπὸ *καμήλους*, αἱ ὁποῖαι ἔφερον τὰς ζωοτροφίας καὶ κάθε ἄλλο ποῦ ἐχρειάζετο.

Ἡ αὐλὴ τοῦ βασιλέως. — Οἱ βασιλεῖς τῶν Περσῶν κατήκουν εἰς μεγαλοπρεπέστατα ἀνάκτορα.

Εἶχον δὲ πολλὰς μεγάλας πόλεις, ἄλλην πρωτεύουσαν διὰ τὸν χειμῶνα καὶ ἄλλην διὰ τὸ θέρος. Αἱ μεγάλαι πρωτεύουσαι ἦσαν τὰ *Σοῦσα* καὶ ἡ *Περσέπολις*. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην σώζονται ἀκόμη μεγαλοπρεπέστατα ἑρείπια τῶν παλατιῶν. Οἱ Πέρσαι ἐτελειοποίησαν τὴν τέχνην τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν Αἰγυπτίων.

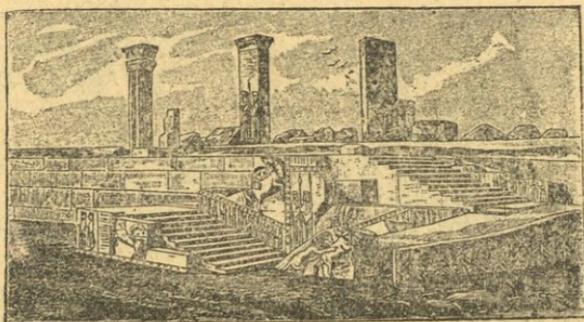
Εἰς τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐκεῖνα παλάτια ὁ Δαρεῖος ἔζη μὲ πρωτάκουστον πολυτέλειαν καὶ μεγαλοπρέπειαν. Εἶχε φρουρὰν ἀπὸ 10,000 ἀνδρείους σωματοφύλακας, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο *Ἀθάνατοι*, διότι, μόλις ἀπέθνησκεν εἰς, ἀμέσως ἄλλος ἔπαιρνε τὴν θέσιν του καὶ ἔτσι ἔμενε πάντοτε ὁ ἴδιος ἀριθμὸς. Χιλιάδες *μεγιστάνες*, ὑπάλληλοι καὶ *θεράποντες* τὸν ἐτριγύριζον. Ὁλόκληρος ἡ πολυτελής ἐκείνη ὑπηρεσία, ὅλοι οἱ ἀνῆρωποι ἐκεῖνοι, αἱ ὁποῖοι ἦσαν *τριγύρω* εἰς τὸν βασιλέα, ἀπετέλουν τὴν αὐλὴν αὐτοῦ.

Πολὺ δύσκολα ἠδύνατο νὰ ἴδῃ κανεὶς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν.

Ἐκάθητο εἰς ἓνα θρόνον χρυσοῦν, ἐκράτει εἰς τὰς χεῖρας του χρυσοῦν σκήπτρον καὶ ἐφόρει πολυτελέστατα ἐνδύματα. Κάθε εἰς ποῦ τὸν ἐπλησίαζεν ἔπρεπε νὰ πέσῃ εἰς τὰ γόνατα καὶ νὰ φιλήσῃ τὰ γόνατα τοῦ βασιλέως (τοῦτο ἐλέγετο *προκύνησις*).

Ὁ μέγας βασιλεὺς.— Ἡ τοιαύτη διοργάνωσις καὶ τακτοποίησις τοῦ κράτους ἔκαμε νὰ ἔχῃ ὁ Δαρείος τὸν μεγαλύτερον πλοῦτον καὶ τὴν μεγαλυτέραν δύναμιν, ποῦ εἶχον ἴδει ἕως τότε οἱ ἄνθρωποι. Διὰ τοῦτο ὠνομάσθη ἀπὸ τοὺς λαοὺς *μέγας βασιλεὺς*.

Ἡ φοβερὰ ἐκείνη δύναμις τοῦ μεγάλου βασιλέως, ὅπως θὰ μάθωμεν ἀμέσως, ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν μὲ τὸν μικρὸν λαὸν τῶν Ἑλλή-

Τὰ εἱρεῖνια Περσικοῦ παλατιοῦ εἰς τὴν Περσέπολιν.

νων. Οἱ Πέρσαι ἔπαθον μεγάλην ταπείνωσιν, καὶ ἀπὸ τότε ἤρχισεν νὰ κρημνίζεται τὸ ἀπέραντον Περσικὸν κράτος.

β'. — Οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἡ Μικρὰ Ἀσία.— Τὸ μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πρὸς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν ἦτο ἀπὸ παλαιστάτους χρόνους πολὺ πλούσιον καὶ πυκνὰ κατοικημένον. Εἰς τὸ μέρος αὐτὸ κατὰ τοὺς ἀρχαιστάτους χρόνους ὑπῆρχον δύο μεγάλα κράτη, τὸ βασίλειον τῆς Φρυγίας εἰς τὸ ἐσωτερικόν, καὶ τὸ βασίλειον τῆς Λυδίας πρὸς τὴν θάλασσαν. Οἱ Ἕλληνες ἐγνώριζον πολὺ καλὰ καὶ τοὺς Φρύγας καὶ τοὺς Λυδοὺς καὶ διηγούντο διὰ τὸν πλοῦτον των πολλὰ περίεργα πράγματα.

Ἡ χώρα, ὅπου ἦτο ἡ Λυδία, εἶνε πάρα πολὺ εὐφορος. Διάφο-

ροι ποταμοί, τῶν ὁποίων σπουδαιότερος εἶναι ὁ *Μαίανδρος*, καταβαίνουν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ σχηματίζουν ὠραίας κοιλάδας. Εἰς τὴν παραλίαν, ἐκεῖ ὅπου ἐκβάλλουν οἱ ποταμοί, οἱ Ἕλληνες εἶχον κτίσει, ὡς γνωρίζομεν, πολλὰς πόλεις.

Τὸ βασίλειον τῆς Λυδίας. — Ἀπὸ παλαιὸν καιρὸν τὸ βασίλειον τῆς *Λυδίας* ἦτο πολὺ πλούσιον. Οἱ βασιλεῖς του εἶχον τὰ παλάτια των εἰς τὰς *Σάρδεις*, πλησίον δὲ ρέει ὁ ποταμὸς *Παντωλός*, ὁ ὁποῖος ἐκύλιε μὲ τὰ νερά του ἄμμον χρυσοῦν. Ἀπὸ τὸν χρυσὸν αὐτὸν οἱ Λυδοὶ κατεσκευάζον τὰ πρῶτα νομίσματα, τὰ ὁποῖα ὑπῆρξαν εἰς τὸν κόσμον. Τὸ νόμισμα ἔφερε μεγάλην εὐκολίαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνίας.

Ἡ καταστροφὴ τοῦ Λυδικοῦ βασιλείου. — Ὁ πλουσιώτερος βασιλεὺς τῆς *Λυδίας* ὑπῆρξεν ὁ *Κροῖσος*, ὁ ὁποῖος ἐμεγάλωσε τὸ βασίλειόν του. Ἠνάγκασε μάλιστα τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις ν' ἀναγνωρίσουν τὴν κυριαρχίαν του.

Ὁ *Κροῖσος* ἐθεωρεῖτο δι' εἶχε συναθροίσει τὰ μεγαλύτερα πλοῦτη τοῦ κόσμου. Οἱ θησαυροὶ αὐτοῦ ἐκίνουν τὸν θαυμασμὸν ὄλων τῶν ἀνθρώπων. Ἔλεγον, καὶ σήμερον ἀκόμη λέγομεν, «ἔχει τοὺς θησαυροὺς τοῦ *Κροῖσου*».

Ὅταν ὁ *Κῦρος* ἔγινε βασιλεὺς τῆς *Περσίας*, ὅλα τὰ ἄλλα βασίλεια τῆς Ἀνατολῆς ἐφοβήθησαν. Τότε ἔκαμαν ἐναντίον του συμμαχίαν τὰ μεγαλύτερα βασίλεια, ἡ *Βαβυλών*, ἡ *Αἴγυπτος*, ἡ *Λυδία*. Πρῶτος ἐπετέθη ἐναντίον τῆς *Περσίας* ὁ *Κροῖσος*. Ἄλλ' ὁ *Κῦρος* τὸν ἐνίκησεν, ἐπῆρε τὴν πρωτεύουσάν του, τὰς *Σάρδεις*, καὶ κατέστρεψε τὸ περίφημον ἄλλοτε *Λυδικὸν βασίλειον*.

Ὁ σοφὸς νομοθέτης τῶν Ἀθηνῶν *Σόλων* εἶχεν ὑπάγει, ὡς λέγεται, εἰς τὰς *Σάρδεις*, ὅπου εἶχε γνωρίσει τὸν *Κροῖσον*. Ἐπειδὴ οὗτος τοῦ ἐπεδείκνυε τὰ πλοῦτη καὶ τὴν δυνάμιν του, ὁ σοφὸς *Σόλων* τοῦ εἶπε : «μηδὲνὰ πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε». Ὅταν ὁ *Κῦρος* ἐκυρίευσεν τὰς *Σάρδεις*, συνέλαβε τὸν *Κροῖσον* καὶ τὸν ἔβαλεν εἰς τὴν πυρὰν διὰ νὰ τὸν κύσῃ. Τότε ὁ *Κροῖσος* ἐφώνησε τρεῖς φορές : «*Σόλων! Σόλων! Σόλων!*»! Ὁ *Κῦρος*, ἀφοῦ ἐπληροφόρηθη τι ἐσημαινὸν ταῦτα, ἐχάρισε τὴν ζωὴν εἰς τὸν *Κροῖσον*.

Ἡ ὑποδούλωσις τῶν Ἑλλήνων. — Τότε καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις αἱ ὁποῖαι ἦσαν εἰς τὰ παράλια, ἔπεσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν *Περσῶν*. Κάθε πόλιν ἐκυβέρνηα εἰς τύραννος, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ὅπως καὶ οἱ *Πέρσαι* σατράπαι. Ὁ σπουδαιότερος ὑπῆρξεν ὁ

Πολυκράτης, τύραννος τῆς νήσου Σάμου. Ὁ Πολυκράτης ἦτο πλούσιος καὶ δυνατός.

Εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἐκεῖνας χώρας εἶχε φθάσει τότε ὁ Ἑλληνικὸς βίος καὶ πολιτισμὸς εἰς μεγάλην λαμπρότητα. Οἱ τύραννοι, καὶ πρῶτος ὁ Πολυκράτης, ἠγάπων πολὺ τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Ἄλλ' οἱ Πέρσαι καθυπέταξαν τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ νήσους καὶ ἐσταμάτησαν τὴν μεγάλην πρόοδόν των,

Ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἴωνων (500 π.Χ.). — Ὅταν ὁ μέγας βασιλεὺς Δαρεῖος ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῶν Σκυθῶν, οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐνόμισαν, ὅτι εὗρον εὐκαιρίαν νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν Περσῶν. Πρώτη ἦ Μίλητος, ἡ πλουσιωτέρα πόλις, ἤρχισε τὴν ἐπανάστασιν. Ἐλαβον δὲ εἰς αὐτὴν μέρος καὶ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις.

Οἱ Ἴωνες ἔστειλαν πρέσβεις εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ ζητήσουν βοήθειαν. Οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἠθέλησαν νὰ τοὺς βοηθήσουν, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν 20 πλοῖα. Οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπροχώρησαν μάλιστα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἔκαυσαν τὰς Σάρδεϊς. Ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ κρατήσουν πολὺν καιρὸν τὸν πόλεμον. Ἐπὶ τέλους ὁ Περσικὸς στρατὸς ἐκυρίευσεν τὴν Μίλητον, οἱ δὲ Πέρσαι ἔκαυσαν τὴν μεγάλην πόλιν καὶ ἐσφαξαν τοὺς κατοίκους. Ἐπειτα ἐκυρίευσαν καὶ τὰς ἄλλας πόλεις καὶ τὰς καθυπέταξαν ὀριστικῶς.

Ἄλλ' ὁ Δαρεῖος δὲν ἔμεινεν εὐχαριστημένος. Τώρα ἠθελε νὰ κυριεύσῃ καὶ ὀλόγηρον τὴν Ἑλλάδα. Ἀφοῦ ὑπεδούλωσε τοὺς Ἕλληνας τῆς Ἀσίας, ἠθελε νὰ ὑποδουλώσῃ καὶ τοὺς Ἕλληνας τῆς Εὐρώπης. Ὁ Δαρεῖος ὠνειρεύετο νέας κατακτήσεις : νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἀθηναίους, νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἑλλάδα, ἔπειτα νὰ καθιποτάξῃ ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Διὰ τὸν μέγαν βασιλέα τῶν Περσῶν ἡ κατάκτησις τῆς Ἑλλάδος θὰ ἦτο εἰς εὐκόλος περίπατος¹.

(1) «Ὅταν ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος, λέγουν, ἤκουσεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐκυρίευσαν τὰς Σάρδεϊς, ἠρώτησε ποῖοι ἦσαν αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι. Καὶ ἀφοῦ τὸ ἔμαθεν, ἐπῆρε τὸ τόξον του, ἔβαλεν ἐπάνω ἓν βέλος καὶ τὸ ἔρριπεν ὑψηλὰ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐφώνησε : «Ζεῦ, ἀξιώσέ με νὰ ἐκδικηθῶ τοὺς Ἀθηναίους» ! Ἐπειτα διέταξεν ἓνα ὑπρέτην του, ὅσας φορὰς ἐγενεμάτιζε νὰ τοῦ λέγει : «Αὐθέντα, ἐνθυμοῦ τοὺς Ἀθηναίους» (Ἡρόδοτος).

(Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ διηγηθῇ εἰς τοὺς μαθητὰς τοὺς ὁραίους μύθους καὶ ἐπεισόδια, τὰ ὁποῖα ἐκθέτει μὲ γοητευτικὴν ἀφέλειαν ὁ Ἡρόδοτος, σχετικῶς μὲ τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς Λυδοὺς, ὡς περὶ τοῦ Μίδα καὶ τοῦ Μαρσίου, περὶ τοῦ Γύγη, περὶ τοῦ Κροίσου κλπ.).

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΔΑΡΕΙΟΥ

492 - 490 π. Χ.

α. — Ὁ Μαραθῶν.

Ἡ πρώτη ἐκστρατεία. — Ὁ Δαρεῖος ἔκαμνε πολὺν καιρὸν προετοιμασίας διὰ τὴν ἐκστρατείαν του ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων. Ἡ πρώτη ὅμως ἐκστρατεία ἀπέτυχεν, διότι ὁ στόλος του κατεστράφη ἀπὸ τρικυμίαν εἰς τὸ ἀπόκρημνον ὄρος Ἄθωνα (τὸ Ἅγιον Ὄρος).

Ἄλλ' ὁ μέγας βασιλεὺς δὲν ἄφινε τὸ σχέδιόν του. Πρὶν κάμῃ πόλεμον, ἐπροσπάθησε νὰ καθυποτάξῃ τοὺς Ἑλληνας χωρὶς πόλεμον. Ἔστειλεν ἀπεσταλμένους εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἐζήτηε νὰ τοῦ δώσουν γῆν καὶ ὕδωρ. Ἦσαν τὰ σημεῖα τῆς ὑποταγῆς. Οἱ

Ἰγῆται καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἐφόνευσαν τοὺς ἀπεσταλμένους. Τοὺς ἔρριψαν, λέγεται, εἰς ἓν βάραθρον καὶ εἰς ἓν φρέαρ καὶ τοὺς εἶπον : « πᾶρτε τώρα σεῖς οἱ ἴδιοι γῆν καὶ ὕδωρ » ! Κατὰ τὸν ἴδιον ὅμως χρόνον ὁ Δαρεῖος ἐξηκολούθει τὰς ἐτοιμασίας του.

Ἡ δευτέρα ἐκστρατεία. — Ὁ μέγας στόλος τοῦ Δαρείου (ἀπὸ 600 πολεμικὰ πλοῖα) ἐπέρασε τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, ἔφθασεν εἰς τὴν Εὐβοίαν καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν Ἀττικὴν. Πλησίον τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἀπεβίβασεν ὁ στόλος 100,000 πολεμιστὰς, πεζοὺς καὶ ἵππεις. Οἱ Πέρσαι ἐπροτίμησαν τὸν Μαραθῶνα, διότι ἐκεῖ εἶναι μία μεγάλη πεδιάς, εἰς τὴν ὁποῖαν ἦτο εὐκολον νὰ κινήθῃ ὁ πολυάριθμος ἐκεῖνος στρατός. Ἰδίως ἦτο κατάλληλος ὁ τόπος διὰ τὸ ἄριστον ἵππικὸν τῶν Περσῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐφοβήθησαν καὶ ἔστειλαν εἰς τὴν Σπάρτην διὰ νὰ ζητήσουν βοήθειαν. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον εἰς τὰς Ἀθήνας εἶχε μεγάλην φήμην ὁ Μιλτιάδης. Αὐτὸς καὶ ὁ Ἀριστείδης ἦσαν τότε ἀπὸ τοὺς δέκα στρατηγούς, τοὺς ὁποῖους ἐξέλεγον οἱ Ἀθηναῖοι κάθε ἔτος διὰ νὰ διευθύνουν τὸν στρατὸν εἰς τὸν πόλεμον.

Ὁ Μιλτιάδης εἶχε τὴν ἰδέαν ὅτι, ἀντὶ νὰ περιμένουν τοὺς Πέρσας νὰ ἔλθουν εἰς τὰ Ἀθήνας, προτιμότερον ἦτο νὰ ὑπάγουν εἰς συνάντησίν των. Ἀλλ' οἱ Σπαρτιάται δὲν ἤρχοντο εἰς βοήθειάν των· τοὺς ἠμπόδιζεν, ὅπως ἔλεγον, κάποια θρησκευτικὴ τῶν ἑορτῆ. Καμμία δὲ ἄλλη Ἑλληνικὴ πόλις δὲν ἔστειλε βοήθειαν, μόνον ἡ μικρὰ πόλις Πλαταιαὶ ἔστειλαν 1000 πολεμιστάς. Μόνοι των οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τὸν ὀλίγον στρατόν, ποῦ εἶχον, ὤρμησαν μὲ θάρρος ἀναντίον τῶν Περσῶν.

Οἱ δύο στρατοί.—Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἠμπόρεσαν νὰ παρατά-

Ἑλληνες πολεμισταί.

Ἀριστερὰ στρατιώτης τῆς Μυκηναϊκῆς. Ὁ ὄπλισμός, βλέπομεν, δὲν ἤλλαξε πολὺ. Οἱ στρατιῶται ἔχουν θώρακα περικεφαλαίαν, ἀσπίδα ὡς ἀμυντικὰ ὄπλα, ὅς ἐπιθετικὰ τὸ δόρυ καὶ μικρὸν ξίφος ἀνηρτημένον εἰς τὸν ὦμον.

ἔχουν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ παρὰ μόνον 10.000 ἄνδρας καὶ τοὺς χιλίους Πλαταιεῖς, οἱ ὅποιοι ἔτρεξαν πρὸς βοήθειαν των. Ἀπέναντί των εἶχον τὸν ἐχθρικὸν στρατόν, ὁ ὅποῖος ἦτο δέκα φορές μεγαλύτερος (100.000). Καὶ ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν.

Ὅπως οἱ Σπαρτιάται, οὕτω καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ὄπλαται, δηλαδή εἶχον βαρὺν ὄπλισμόν. Ἐφερον περικεφαλαίαν, θώρακα καὶ κνημίδας. Ἐπετίθεντο μὲ τὴν λόγχην καὶ τὸ ξίφος, ἐπροφύλαττον δὲ τὸ σῶμά των μὲ τὴν ἀσπίδα. Ὁ ὄπλισμός τῶν Περσῶν δὲν ἦτο τόσον τέλειος.

Ἡ σπουδαιότερα ὅμως αἰτία τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων ἦτο, ὅτι ὁ Ἑλλην στρατιώτης ἤξευρε νὰ μεταχειρίζεται τὰ ὄπλα του μὲ τέχνην

καὶ μὲ εὐκολίαν. Διότι ἦτο συνηθισμένος ἀπὸ μικρὰν ἡλικίαν εἰς τὰς ἀσκήσεις τοῦ σώματος, τὰ γυμνάσια τοῦ ἦσαν ἀγαπητὰ καὶ ἦτο ἡσχημένος εἰς τὸν πόλεμον ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας. Ἀκόμη δὲ σπουδαιότερα αἰτία ἦτο ἡ ἀγάπη, τὴν ὅποιαν εἶχε διὰ τὴν ἐλευθερίαν. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν ὑπῆκοοι καὶ δοῦλοι, ὅπως οἱ στρατιῶται τοῦ μεγάλου βασιλέως. Κάθε Ἀθηναῖος ἠσθάνετο, ὅτι ἐπολέμει διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος καὶ συγχρόνως καὶ διὰ τὴν ἰδικήν του ἐλευθερίαν. Ὁ ἐνθουσιασμός των τοὺς ἔδωκε τὴν δύναμιν νὰ νικήσουν.

Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος (490 π. Χ.). — Ὁ Μιλτιάδης παρέταξε τὸν μικρὸν στρατὸν του εἰς ὀλίγας γραμμάς, ὥστε νὰ

Ἐπίθεσις τῶν Ἀθηναίων ὀπλιτῶν εἰς τὸν Μαραθῶνα τὸ 490 π. Χ. — Νεωτέρα εἰκὼν, ἣ ὅποια δίδει καλὴν ἰδέαν τῆς μάχης καὶ τῆς ὁρμῆς τῶν Ἀθηναίων.

κατέχη μεγάλην ἔκτασιν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ Πέρσαι, οἱ ὅποιοι ἦσαν πολυάριθμοι, δὲν θὰ κατώρθωναν νὰ τοὺς περικυκλώσουν.

Μόλις ἐδόθη τὸ σημεῖον, οἱ Ἀθηναῖοι ἤρχισαν νὰ πρέχουν δραμαῖοι ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἔτρεχον ὅλοι μαζί, σφιγμένοι ὁ εἰς κοντὰ εἰς τὸν ἄλλον, εἶχον προφυλαγμένον τὸ σῶμα των μὲ τὰς ἀσπίδας καὶ ἐκράτουν ἐμπρὸς τὴν λόγχην. Ἔτρεχον μὲ ὁρμὴν καὶ μὲ ἀνδρείαν, οἱ δὲ Πέρσαι δὲν ἔλαβον καιρὸν νὰ μεταχειρισθοῦν τὰ τόξα των, οὔτε τὸ ἵππικόν των ἐπρόφθασε νὰ κινηθῇ. Ἦναγκάσθησαν λοιπὸν νὰ πολεμοῦν σῶμα μὲ σῶμα.

Ἴδου τι λέγει ὁ ἀρχαῖος ἱστορικὸς Ἡρόδοτος ὁ ὁποῖος ἐξιστόρησε τοὺς μεγάλους Περσικοὺς πολέμους :

«Οἱ Ἄθηναῖοι ὤρμησαν μὲ δρόμον ἐναντίον τῶν βαρβάρων. Οἱ δὲ Πέρσαι βλέποντες τοὺς Ἀθηναίους νὰ τρέχουν, ἐνόμισαν ὅτι τοὺς κατέλαβε μανία, ἐνεκα τῆς ὁποίας πολὺ γρήγορα θὰ κατεστρέφοντο. Διότι ἦσαν ὀλίγοι καὶ ἔτρεχον δρομαῖοι, δὲν εἶχον δὲ οὔτε ἰππικόν, οὔτε τοξότας. Ἀυτὰ ἐσκέπτοντο οἱ βάρβαροι. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἀφοῦ ὅλοι μαζὶ ἐφθασαν κοντὰ εἰς τοὺς Πέρσας, ἐμάχοντο μὲ μεγάλην ἀνδρείαν. Καὶ ἀλήθεια, πρῶτοι αὐτοὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἑλληνας ἔτρεξαν δρομαῖοι ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, καὶ πρῶτοι αὐτοὶ ἐπίσης ἀντίκρουσαν χωρὶς νὰ φοβηθοῦν τοὺς Πέρσας. Ἔως τῶρα καὶ μόνον τὸ ὄνομα τῶν Περσῶν ἐπροξένει φόβον εἰς τοὺς Ἑλληνας».

Ἡ νίκη τῶν Ἀθηναίων. — Ἡ μάχη διήρκεσεν ὅλην τὴν τὴν ἡμέραν. Οἱ Πέρσαι κατῴρθωσαν νὰ διασπάσουν εἰς τὴν μέσην τὸν στρατὸν τῶν Ἀθηναίων, τὸ κέντρον τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν εἰς τὰ ἄκρα, ἔτρεξαν ἐναντίον των καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς Πέρσας. Τότε ὅλοι οἱ Πέρσαι ἔτρεχον νὰ σωθοῦν εἰς τὰ πλοῖα των. Οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐκυνήγουν ἀπ' ὀπίσω καὶ τοὺς ἐφόνευον, ἕως ὅτου ἐφθασαν εἰς τὴν θάλασσαν. Ὅσοι δὲν ἐφονεύθησαν, εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἔφυγον.

Εἰς Ἀθηναίος ὀπλίτης ἔτρεξεν ἀμέσως γεμάτος χαρὰν ν' ἀγγείλῃ τὴν νίκην εἰς τὰς Ἀθήνας· «Χαίρετε, νενικήκαμεν» ! ἐφώνησε μόλις ἐφθασε, καὶ ἀπὸ τὸν κόπον ἔπεσεν ἀμέσως νεκρός.

Ἐπειδὴ ἐφοβήθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, μήπως οἱ Πέρσαι διευθυνθοῦν ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων, χωρὶς νὰ ξεκουρασθοῦν, τρέχουν δρομαῖοι πάλιν διὰ νὰ ὑπερασπισθοῦν τὴν ἀγαπητὴν των πόλιν. Ἐφθασαν γρήγορα καὶ παρετάχθησαν γύρω εἰς τὰ ὑψώματα τῶν Ἀθηναίων. Ἀπὸ ἐκεῖ ὄλεπον τὸν στόλον τῶν ἐχθρῶν, ὁ ὁποῖος εἶχε φθάσει εἰς τὸ Φάληρον. Ἀλλὰ καὶ οἱ Πέρσαι βλέπουν ἐκπληκτοὶ τὸν στρατὸν τῶν Ἀθηναίων, καὶ σπεύδουσι νὰ φύγουν διὰ τὴν Ἀσίαν.

Τοὺς ὀλίγους Ἀθηναίους, οἱ ὁποῖοι ἐφονεύθησαν, τοὺς ἔθαψαν εἰς τὸν Μαραθῶνα. Ἐπάνω εἰς τὸν τάφον των ἔβαλαν τρόπαιον, δηλαδὴ ὄπλα καὶ ἀσπίδα διὰ νὰ μένῃ εἰς ὅλους ὡς φανερόν σημεῖον τῆς νίκης. Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος ἔκαμε τοὺς Ἀθηναίους φημισμένους εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνας.

Αδ. Ἀδαμαντίου, Ἰστ. Ἀρχ. Ἑλλ. διὰ α'. Ἑλλ. Σχολ. ἐκδ. Γ' 26]8]25 6

β. — Αἱ Ἀθήναι μετὰ τὸν Μαραθῶνα.

Ὁ Θεμιστοκλῆς. — Αἱ Ἀθήναι ἔχασαν γρήγορα τὸν νικητὴν τοῦ Μαραθῶνος. Ὁ Μιλτιάδης ἀπέθανε λησμονημένος.

Ἄλλὰ νέοι ἄνθρωποι ἐφάνησαν. Τώρα ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης ἦσαν οἱ πλέον ἐπιφανεῖς πολῖται εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὁ Θεμιστοκλῆς εἶχε μεγάλην εὐφυΐαν καὶ φρόνησιν, ἐπίσης εἶχε μέγαν ἐνθουσιασμόν καὶ ἦτο ἀκούραστος εἰς τὴν ἐργασίαν.

Ὅταν ἐγίνεν ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος, ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο ἀκόμη πολὺ νέος. Ἀπὸ τότε ἐπεσεν εἰς μεγάλην σκέψιν, ἄφησε τὰς διασκεδάσεις καὶ τοὺς φίλους του. Ὅταν τὸν ἠρώτων οἱ φίλοι του διατὶ ἤλλαξεν, ἔλεγε : «τὸ τρόποιον τοῦ Μιλτιάδου δὲν μὲ ἀφίνει νὰ κοιμηθῶ».

Μετὰ τὴν προνοητικότητά του νὰ βλέπη τὸ μέλλον ὁ Θεμιστοκλῆς ἐνόει ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν ὁ ἀγέρωχος βασιλεὺς ν' ἀνεχθῆ τὴν μεγάλην ταπεινώσιν, τὴν ὁποῖαν διὰ πρώτην φοράν ἔπαθον οἱ Πέρσαι εἰς τὸν Μαραθῶνα. Ἐπερίμενον ὅτι θὰ ἐγύριζε μὲ μεγάλας δυνάμεις διὰ νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα. Προεῖδε καὶ ἄλλο σπουδαῖον, τὸ ὁποῖον ἔκαμε τὰς Ἀθήνας μεγάλας : ὅτι ἡ θάλασσα εἶχε μεγάλην δύναμιν διὰ τὰς Ἀθήνας καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ὄφειλον νὰ γίνονιν ναυτικοί.

Ὁ δίκαιος Ἀριστείδης. — Ὅπως διόλου διαφορετικὸς χαρακτήρ ἦτο ὁ Ἀριστείδης. Ἐγίνε τόσον ὀναμαστός διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην του, ὥστε ἦτο γνωστός ὡς «δίκαιος Ἀριστείδης». Ἄλλ' ἦτο ἄνθρωπος τοῦ παλαιοῦ καιροῦ, δὲν εἶχε τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεμιστοκλέους, δὲν ἦτο τολμηρός, ὅπως ἐκεῖνος. Ὁ Ἀριστείδης ἠθέλε νὰ μείνουν οἱ Ἀθηναῖοι γεωργοί, ἄνθρωποι τῆς ξηρᾶς, ὅπως ἦσαν. Ἐνόμιζεν ὅτι ἤρκει νὰ ὑπερασπισθῆ τὰς Ἀθήνας ἡ πεζικὴ δύναμις.

Οἱ δύο ἄνδρες ἤριζον πολλὸν καιρὸν καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἔλεγεν : «οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ ἡσυχάσουν, ἂν δὲν ρίψουν καὶ τοὺς δύο ἡμᾶς εἰς τὸ βάραθρον». Ἀπὸ τότε ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης ἤρχισαν ν' ἀγωνίζονται τίνος ἡ γνώμη θὰ νικήσῃ.

Ὁ ἐξοστρακισμὸς τοῦ Ἀριστείδου. — Τόσον μεγάλα ἦσαν αἱ ἐριδὲς τῶν δύο μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι ἐφιλοτιμοῦντο ποιεῖν νὰ κάμῃ μεγαλυτέραν τὴν πατρίδα του, ὥστε ἀπεφα-

σίσθη νὰ ἐρωτηθῆ ὁ λαός, εἰς ποῖον ἀπὸ τοὺς δύο ἔδιδεν ἐμπιστοσύνην. Καὶ τότε ὁ ἄλλος ὤφειλε ν' ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Ἐγίνετο λοιπὸν ψηφοφορία ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἀθηναίους, κάθε εἰς ἔγραφεν ἐπάνω εἰς ἓν ὄστρακον τὸ ὄνομα Θεμιστοκλῆς ἢ Ἀριστείδης.

Λέγουν οὖν τὴν ἡμέραν, ποῦ ἐγίνετο ἡ ψηφοφορία, εἰς χωρικός, ὁ ὁποῖος δὲν ἐγνώριζε νὰ γράψῃ, ἐπλησίασε τὸν Ἀριστείδην καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ γράψῃ τὸ ὄνομά του εἰς τὸ ὄστρακον. Ὁ Ἀριστείδης τὸν ἠρώτησε: «Τί σοῦ ἔκαμαν αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος; — Τίποτε, ἀπεκρίθη ὁ χωρικός. Ἄλλ' ἐδαρύνθη πλέον ν' ἀκούω νὰ τὸν ὀνομάζουν δίκαιον.»

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπέβλήθη ὁ ἐξοστρακισμὸς εἰς τὸν Ἀριστείδην. Καὶ ὁ δίκαιος ἐκεῖνος ἐφυγεν ἀπὸ τὸν τόπον του. Τὴν στιγμὴν ποῦ ἄφινε τὰς Ἀθήνας, ὕψωσε τὰς χεῖρας του εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπεν: «*Εὐχομαι, ὦ θεοί, νὰ μὴ ἔλθουν ποτὲ εἰς κίνδυνον οἱ Ἀθηναῖοι, ὥστε νὰ ἔχουν ἀνάγκην νὰ μ' ἐνθυμηθοῦν*».

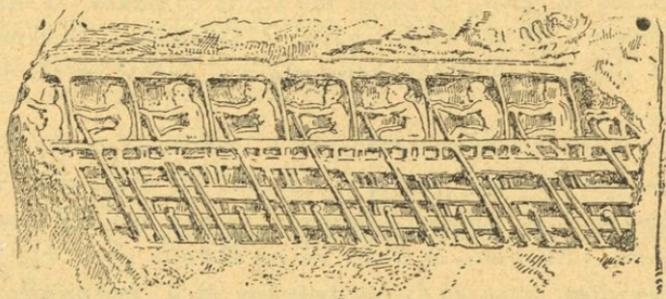
Τὰ σχέδια τοῦ Θεμιστοκλέους. — Ἡμέραν καὶ νύκτα ὁ Θεμιστοκλῆς ἐσκέπτετο πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα του. Ἐβλεπεν, ὅτι δὲν θὰ κατώρθωνε νὰ ἔχῃ ἢ Ἑλλάς τόσον μέγαν στρατόν, ὥστε ν' ἀντισταθῆ εἰς τὰς φοβερὰς δυνάμεις, τὰς ὁποίας θὰ ἔφερνε μαζί του ὁ μέγας βασιλεὺς. Μόνον εἰς τὴν θάλασσαν ὑπῆρχεν ἡ σωτηρία, μόνον μὲ τὰ πλοῖα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ σωθοῦν οἱ Ἀθηναῖοι. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἤθελε νὰ γίνουν αἱ Ἀθηναῖοι ἢ μεγαλυτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἔβλεπεν, ὅτι θὰ κατώρθωνον τοῦτο, μόνον ἂν εἶχον σπουδαῖον στόλον.

Ἡ πρώτη ἐργασία τοῦ Θεμιστοκλέους ἦτο νὰ κάμῃ καλοὺς λιμένας εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ἐπειτα κατώρθωσε ν' ἀποφασίσουν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν κατασκευὴν στόλου. Ἐχρειάζοντο βέβαια πολλὰ χρήματα· ἀλλὰ πλησίον εἰς τὰς Ἀθήνας ἦσαν τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐκέρδιζον πολλὰ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τὰ ἐμοίραζον ἀναμεταξὺ των. Ὁ Θεμιστοκλῆς τοὺς ἐπεισε νὰ θυσιάσουν ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι τὸ μερίδιόν των χάριν τῆς πατρίδος, ὥστε νὰ μαζευθοῦν πολλὰ χρήματα διὰ νὰ γίνῃ στόλος.

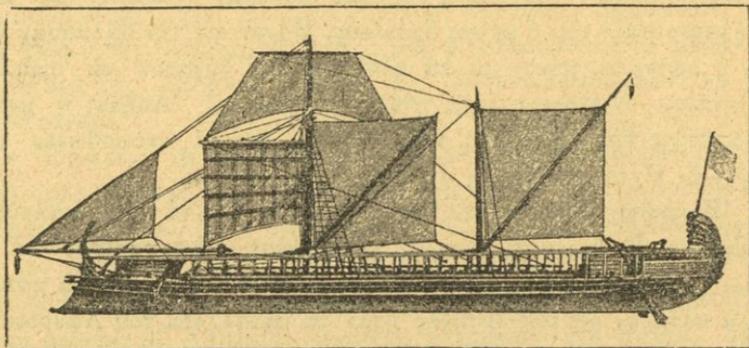
Ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων. — Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔκαμαν αἱ Ἀθηναῖοι δυνατόν στόλον. Τὰ πολεμικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα κατεσκεύασαν ὀνομάζοντο *τριήρεις*.

Ἡ *τριήρης* ἦτο ἐλαφρὸν πλοῖον, στενὸν καὶ πολὺ μακρόν. Ἐκινεῖτο δὲ μὲ ἰστία καὶ μὲ κώπας. Εἶχε τρεῖς σειρὰς καθισμάτων (διὰ

τεῦτο ἐλέγετο *τριήρεις*) ἀπὸ τὸ ἕν μέρος καὶ τρεῖς σειρὰς ἀπὸ τὸ ἄλλο. Εἰς τὰ καθίσματα αὐτὰ ἐκάθηντο οἱ κωπηλάται, διὰ νὰ τραβοῦν τὸ κουπί. Κάθε τριήρης εἶχε 150 ἑρέτας, ὅπως ἐλέγοντο οἱ κωπηλάται. Μὲ τὰ ἱστία καὶ μὲ τὰς κώπας ἡ τριήρης ἠδύνατο νὰ πηγαίνη σχεδὸν τόσον γρήγορα, ὅσον καὶ ἕν σημερινὸν ἀτμόπλοιον. Ἐμπρὸς δὲ εἰς τὸ ἄκρον ἦτο ἐμπεπηγμένον ἕν μακρὸν καὶ παχὺ σίδηρον, τὸ

Ἡ τριήρης. (Ἀπὸ ἀρχαίον ἀνάγλυφον) Ἡ εἰκὼν δεῖκνυει πῶς ἦσαν αἱ τρεῖς σειραὶ τῶν ἑρετῶν.

Ἡ Ἀθηναϊκὴ Τριήρης (ἀναπαράσταση).
Εἶχε περίπου 200 ἄνδρας, ἠμποροῦσε νὰ τρέξη καὶ 18 μίλια τὴν ὥραν.

τὸ ὅποιον ἐλέγετο *ἔμβολον*. Μὲ τὸ ἔμβολον αὐτὸ ἐπροσπάθουν νὰ τρυπήσουν τὸ ἐχθρικὸν σκάφος καὶ νὰ τὸ βυθίσουν.

Ἀπὸ πολλὰ τοιαῦτα πλοῖα ἀπετελέσθη ὁ περίφημος στόλος τῶν Ἀθηναίων, μὲ τὸν ὅποιον κατώρθωσαν ν' ἀντιταχθοῦν εἰς τὴν μεγάλην δύναμιν τῶν Περσῶν καὶ νὰ σώσουν τὴν Ἑλλάδα.

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΞΕΡΞΟΥ

480 π. Χ.

α. — Αἱ Θερμοπύλαι.

Αἱ ἐτοιμασίαι τῶν Περσῶν. — Ἡ καταστροφή, τὴν ὁποίαν ἔπαθον οἱ Πέρσαι εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἔκαμε τὸν Δαρεῖον ἔξω φρενῶν. Ἔστειλε κήρυκας εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ ἀπεράντου κράτους του καὶ ἔδωκε διαταγὰς νὰ ἐτοιμασθῇ μέγας στρατός.

Ἄλλ' ὁ Δαρεῖος ἀπέθανε καὶ τὸν διεδέχθη ὁ υἱὸς του Ξέρξης. Ἐπὶ τέσσαρα δλόκληρα ἔτη ἠτοιμάζετο ὁ νέος βασιλεύς. Ὅλοι οἱ λαοί, οἱ ὁποῖοι ὑπήκουον εἰς αὐτόν, τοῦ ἔδωκαν στρατεύματα καὶ πλοῖα. Ἡ Ἀσία, ἡ Φοινίκη, ἡ Αἴγυπτος. Λέγουσιν ὅτι ᾤδήγησαν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος 5.000.000 ἀνθρώπους (οἱ 2.500.000 ἦσαν πολεμισταί, οἱ ἄλλοι διὰ νὰ ὑπηρετοῦν). Ὁ στόλος του ἀπετελεῖτο ἀπὸ 4.200 πλοῖα (τὰ 1200 ἦσαν πολεμικὰ τὰ ἄλλα μεταγωγικὰ δηλαδὴ διὰ τὸν στρατὸν καὶ τὰ ζωοτροφίας).

Μὲ τόσον φοβερὰς δυνάμεις ἤρχετο ὁ ὑπερήφανος Ξέρξης ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἦθελε νὰ τὴν καταστρέψῃ καὶ ἔπειτα εἶχε σκοπὸν νὰ καθυποτάξῃ δλόκληρον τὴν Εὐρώπην.

Ἡ πορεία τοῦ Ξέρξου. — Ἀνεδασμένος ὁ Ξέρξης ἐπάνω εἰς ἓν ἄρμα ἐξεκίνησε τὸ 480 π. Χ. μὲ τὸν στρατὸν του. Οἱ διάφοροι λαοί, οἱ ὁποῖοι ἔδλεπον τὸ ἀτελείωτον ἐκεῖνο πλῆθος τῶν ἀνθρώπων ἔμμενον κατάπληκτοι καὶ φοβισμένοι. Ὅταν ἐπερνοῦσε ὁ στρατός, ἔλεγον, ἐρήμαζε τὰ χωράφια καὶ ἐξήραινε τὰ ποτάμια.

Ἄμα ἔφθασεν ὁ στρατός πλησίον τοῦ Ἑλλησπόντου, ἔβαλαν μαρμάρινον θρόνον εἰς ἓν βουνὸν καὶ ἐκεῖ ἐκάθισεν ὁ Ξέρξης διὰ νὰ τὸν ἐπιθεωρήσῃ. Ὅταν εἶδε τὰς πεδιάδας γεμάτας ἀπὸ ἀνθρώπων καὶ τὸν Ἑλλησπόντον ἀπὸ πλοῖα, πρῶτα ἐμακάρισε τὸν ἑαυτόν του, ἔπειτα ἐδάκρυσε. Διότι ἐσυλλογίσθη πόσον βραχὺς εἶναι ὁ ἀνθρώπινος βίος, ἀφοῦ ἀπὸ τόσους πολλοὺς ἀνθρώπους κανεὶς δὲν θὰ ἔζη μετὰ 100 ἔτη.

Ἐπειτα ἐκάλεσεν ὁ Ξέρξης τοὺς ἐπιφανεῖς Πέρσας καὶ τοὺς εἶπε «νὰ πολεμήσουν ἀνδρείως καὶ νὰ μὴ ἐντροπιάσουν τὰ παλαιὰ κατορθώματα. Διότι, καθὼς μανθάνω, εἶπεν, ἐκστρατεύομεν ἐναντίον γενναίων ἀνδρῶν· ἂν νικήσωμεν, κανεὶς ἄλλος στρατὸς ἀνθρώπων· δὲν θὰ εὐρεθῇ νὰ μᾶς ἀντισταθῇ ποτέ» (Ἡρόδοτος).

Ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου.—Εἰς τὸν Ἑλλησποντον εἶχε κάμει ὁ Ξέρξης δύο μεγάλας γεφύρας ἀπὸ πλοῖα. Μόλις ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, ὁ μέγας βασιλεὺς ἔκαμε θυσίας καὶ ἠύχθη «νὰ ὑποδουλώσῃ ὀλόκληρον τὴν Εὐρώπην καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὰ πέρατα αὐτῆς».

Τότε ἤρχισε νὰ περνᾷ ὁ στρατὸς. Πρῶτοι ἐπέρασαν οἱ Ἀθάνατοι, τὸ ἐκλεκτὸν σῶμα ἀπὸ 10.000 ἀνδρας μὲ χρυσοᾶ ἐνδύματα καὶ μὲ χρυσοᾶ ἔπλα. Ἐπειτα ἐπέρασαν οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Μῆδοι, οἱ ὁποῖοι εἶχαν εἰς τὴν κεφαλὴν τιάρας. Ἦσαν ὀπλισμένοι μὲ μεγάλα τόξα καὶ μὲ μακρὰ ξίφη. Ὅπισω ἐβλεπες τοὺς Ἀσσυρίους μὲ χαλκᾶς περικεφαλαίας, μὲ ἀκόντια καὶ μὲ βόταλα.

Ἀπὸ τοὺς ἄλλους, οἱ ὁποῖοι ἠκολούθουν, οἱ πλέον περίεργοι ἦσαν οἱ Σκύθαι μὲ ὑψηλοὺς καὶ μυτεροὺς σκούφους, ὀπλισμένοι μὲ τόξα καὶ μὲ ἀξίνες· οἱ ὄρειοι τοῦ Καυκάσου καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης, ὀπλισμένοι μὲ τόξα καὶ μὲ μαχαίρας· οἱ Αἰθίοπες ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν μὲ μαῦρον πρόσωπον, μὲ δέρματα λεόντος βιγμένα εἰς τοὺς ὤμους των καὶ μὲ τόξα πολὺ μεγάλα.

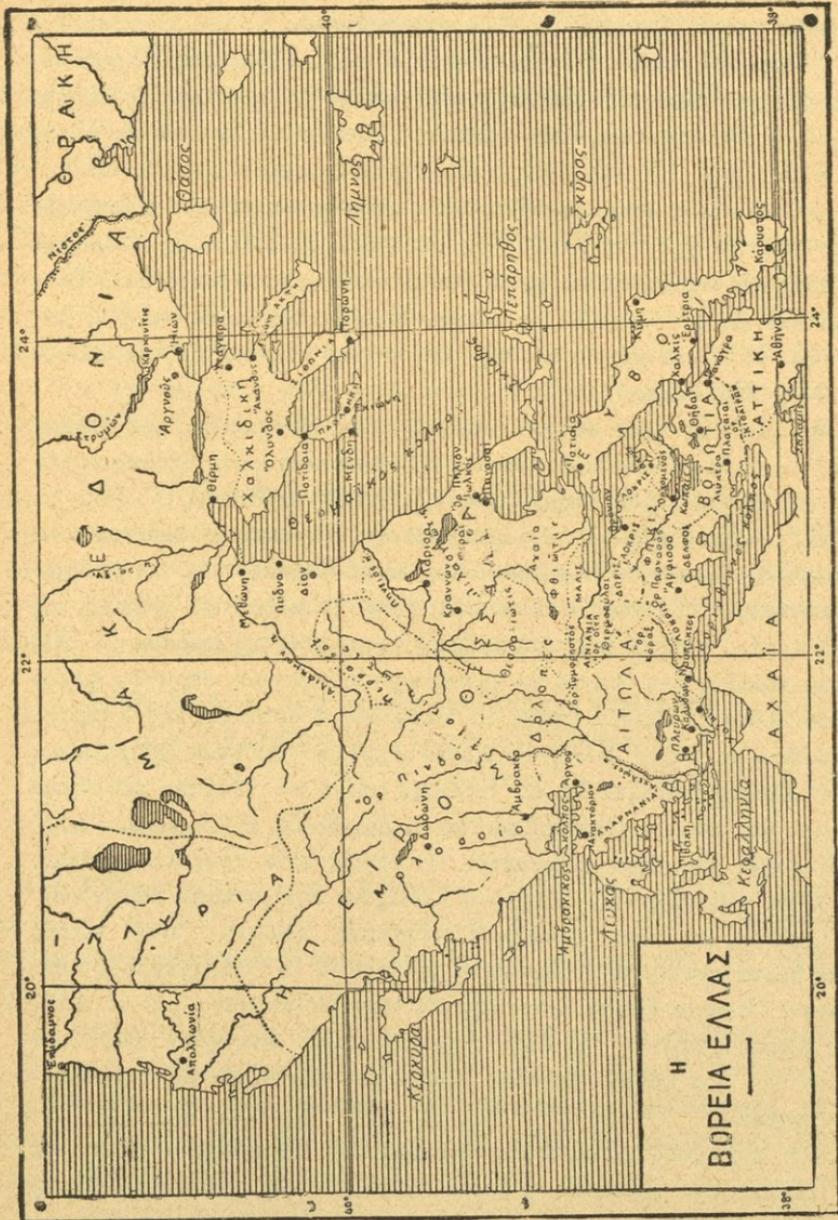
Χιλιῶν εἰδῶν ἄλλοι ἤρχοντο κατόπιν, ὄλοι ὅσοι κατώκουν εἰς τὴν Ἀσίαν, εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Σκυθίας, εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Ὑπῆρχον δὲ καὶ ἱππεῖς Πέρσαι ὀπλισμένοι ὅπως οἱ περσοί, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἱππεῖς ἀπὸ τὰς ἐρήμους. Οἱ Ἴνδοι ἦσαν ἐπάνω εἰς ἄρματα καὶ οἱ Ἀραβες εἰς καμήλους, αἱ ὁποῖαι ἔτρεχον ὡς ἵπποι (κατὰ τὸν Ἡρόδοτον).

Ὁ νόμος τῶν Σπαρτιατῶν.—Ἀφοῦ ὁ Ξέρξης ἔκαμε τὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου, ἐφώνησε τὸν Σπαρτιατὴν Δημάρaton, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐξόριστος ἀπὸ τὴν πατρίδα του, καὶ τὸν ἠρώτησε :

«Δημάρate, σὺ εἶσαι ἀπὸ μίαν πόλιν, ἣ ὁποία, ὡς ἀκούω, εἶναι μεγάλη καὶ ἰσχυρὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Λοιπὸν εἰπέ μου, θὰ τολμήσουν οἱ Ἕλληνες νὰ μοῦ ἀντισταθοῦν» ;

Ὁ Δημάρatos ἀπεκρίθη εἰς ταῦτα :

«Οἱ Λακεδαιμόνιοι θὰ σοῦ ἐναντιωθοῦν εἰς τὴν μάχην, καὶ ἂν ὄλοι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ὑποταχθοῦν εἰς σέ. Μὴ ἐρωτᾶς δὲ πόσοι εἶναι.

Ἡ Βορεία Ἑλλάς (διὰ τὰς ἐκστρατείας τῶν Περσῶν).

Ἄν τύχουν νὰ εἶναι χίλιοι, θὰ πολεμήσουν χίλιοι, τὸ ἴδιον καὶ ἂν ὀλιγώτεροι, τὸ ἴδιον καὶ ἂν εἶναι περισσότεροι».

Ὁ μέγας βασιλεὺς ἐγέλασε καὶ εἶπε: «Δημάρατε, τί μοῦ λέγεις, χίλιοι ἄνδρες θὰ πολεμήσουν ἐναντίον τόσου στρατοῦ; σὺ ἤμπορεις νὰ πολεμήσης μὲ δέκα ἄνδρας; Λαίπὸν μὴ μοῦ λέγῃς αὐτὰς τὰς φλυαρίας.

— Οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπήντησεν ὁ Δημάρατος, ἔχουν κύριον τὸν νόμον καὶ τὸν φοβοῦνται πολὺ περισσότερον, παρ' ὅσον σὲ οἱ ἄνθρωποι σου, καὶ κάμνουν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ὁ νόμος τοὺς διατάσσει. Τοὺς διατάσσει δὲ ὁ νόμος νὰ μὴ φεύγουν ἐμπρὸς εἰς κανὲν πλῆθος ἀνθρώπων, ἀλλὰ νὰ μένουν εἰς τὴν μάχην καὶ νὰ νικοῦν ἢ νὰ φονεύωνται» (Ἡρόδοτος).

Αἱ μάχαι τῶν Θερμοπυλῶν. — Ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου κατέβη ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν πρὸς τὴν Θεσσαλίαν. Ὁ στόλος ἐπλεε πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς Θράκης καὶ κατήρχετο πρὸς Νότον.

Οἱ Ἕλληγες ἦσαν πολὺ ὀλίγοι καὶ ἦτο ἀδύνατον ν' ἀντισταθοῦν. Ἐσκέφησαν λοιπὸν νὰ κλείσουν εἰς τοὺς Πέρσας τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν. Τὸ στενὸν τοῦτο εἶναι πρὸς τὸ μέρος τῆς Εὐβοίας εἰς τὴν Στερεάν, μεταξὺ ἐνὸς ἀποκρήμου ὄρους καὶ τῆς θαλάσσης. Εἰς μικρὸς στρατὸς ἦτο ἱκανὸς νὰ ἐμποδίσῃ πολυάριθμον στρατὸν πολλὴν καιρὸν. Αὐτὸ τὸ στενὸν ἐπῆγε νὰ καταλάβῃ ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδας μὲ 7.000 Ἕλληνας. Μόνον οἱ τριακόσιοι ἦσαν Σπαρτιάται.

Ὁ Ξέρξης ἐνόμιζεν ὅτι οἱ Ἕλληγες μόλις θὰ ἔδλεπον τὸν στρατὸν του, θὰ ἔφευγον. Ἔστειλαν ἓνα ἰππέα νὰ ἴδῃ τι κάμνουν. Ἄλλ' οἱ Ἕλληγες δὲν ἦσαν φοβισμένοι. Ὁ ἰππεὺς εἶδε τοὺς Σπαρτιάτας, ἄλλους νὰ γυμνάζωνται, ἄλλους νὰ κτενίζουν τὴν μακρὰν κόμην των.

Ὁ μέγας βασιλεὺς ἐπερίμενε τέσσαρας ἡμέρας. Ἐπὶ τέλους ἔδωκε διαταγὴν εἰς τοὺς Πέρσας νὰ ἐπιτεθοῦν. Οἱ Ἕλληγες τοὺς ἀπέκρουσαν. Ἐπειτα ἔδωκε διαταγὴν εἰς τοὺς Ἀθανάτους, καὶ οἱ Ἀθάνατοι ἀπεκρούσθησαν. Ὁ Ξέρξης τρεῖς φορὰς ἐπήδησεν ἀπὸ τὸν θρόνον του. Δύο ἡμέρας διήρκει ἡ μάχη, ἐπὶ τέλους οἱ Ἕλληγες ἔμειναν νικηταί.

Ἄλλ' εἰς προδότης κάτοικος τοῦ τόπου, ὁ Ἐφιάλης ἔδειξεν εἰς τοὺς Πέρσας μίαν ἀτραπὸν, ἡ ὅποια ἐγύριζεν ἀπὸ τὸ ὀπισθεν μέρος τῶν Ἑλλήνων. Ἐν ἰσχυρὸν ἀπόσπασμα τῶν Περσῶν ἐπῆγε τὴν νύκτα καὶ ἐπερικύκλωσε τοὺς Ἕλληνας. Τὸ ὄνομα τοῦ Ἐφιάλου ἔμεινεν ἐπικατάρατον ἕως σήμερον.

Οἱ τριακόςιοι. — Ὁ ἥλιος ἤρχιζε ν' ἀνατέλλῃ. Ἀπὸ τὰ βουνὰ ἔτρεξαν οἱ σκοποὶ νὰ ἀναγγείλουν, ὅτι ἐπερικυκλώνοντο. Τότε ὁ Λεωνίδας ἐβίασε τοὺς ἄλλους Ἕλληνας νὰ φύγουν διὰ νὰ σωθοῦν. Αὐτὸς ὅμως, εἶπε, θὰ μείνῃ νὰ πολεμήσῃ μὲ τοὺς τρακκοσίους Σπαρτιάτας. Ὁ Ξέρξης ἔστειλεν εἰς τὸν Λεωνίδα νὰ τοῦ δώσῃ τὰ ὄπλα του : « Ἔλα νὰ τὰ πάρῃς », ἀπήντησεν ὁ Λεωνίδας. (1)

Τὸ πρῶτ' ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου ἐπιτίθεται καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Οἱ Σπαρτιᾶται ῥίπτονται ἐναντίον τῶν Περσῶν. Σφάζουν ὄσους μποροῦν, ἀλλὰ διαρκῶς νέα στρατεύματα τοὺς τριγυρίζουν. Αἱ λόγχοι των σπάζουν, οἱ Σπαρτιᾶται πολεμοῦν μὲ τὰ ξίφη. « Ὅσοι εἶχον ἀκόμη ὄπλα μὲ τὰ ὄπλα των, ὄσοι δὲν εἶχον μὲ τὰ χέρια, μὲ τὰ δόρατα ὄλοι ἐφονεύθησαν, τοὺς ἐσκέπασαν οἱ πέτρες καὶ τὰ βέλη, ποῦ ἔρριπτον οἱ βάρβαροι » (Ἡρόδοτος).

Ὁ ἥρωϊκὸς θάνατος τοῦ Λεωνίδα καὶ τῶν τριακοσίων ποτὲ δὲν ἐλησμονήθη. Ὁ Λεωνίδας ἔδειξεν εἰς τοὺς Πέρσας καὶ εἰς ὄλον τὸν κόσμον πῶς ὀφείλει κανεὶς ν' ἀποθνήσκῃ διὰ τὸ καθήκον, διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ διὰ τὴν πατρίδα του. Ἀργότερα ἔστησαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ μέρος ποῦ ἐφονεύθησαν οἱ ἥρωες, ἕνα λέοντα ἀπὸ μάρμαρον, καὶ εἰς τὸν βράχον ἔγραψαν τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν :

« Τρέξε διαδάτη, γιὰ νὰ πῆς στὴ Σπάρτη ἐκεῖ κάτω
Πῶς εἴμεθα θαμμένοι ἐδῶ, πιστοὶ στὸ θέλημά της ».

β. — Ἡ Σαλαμίς καὶ αἱ Πλαταιαί.

Οἱ Πέρσαι εἰς τὰς Ἀθήνας. — Ἡ θέσις εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο αἱ Ἀθηναὶ ἦτο ἀπελπιστικὴ. Καμμία πόλις ἀπὸ τὸν Ἰσθμὸν καὶ ἐπάνω πρὸς Βορρᾶν δὲν ἐτόλμα ν' ἀντισταθῇ εἰς τοὺς Πέρσας.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν ἀπελπισίαν των εἶχον στείλει νὰ ἐρωτήσουν τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Μόνον τὰ ξύλινα τεῖχη, εἶπεν ὁ Ἀπόλλων, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ τοὺς σώσουν. Ὁ Θεμιστοκλῆς κατῴρθωσε νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι ξύλινα τεῖχη, ἦσαν τὰ πλοῖα καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλιν.

(1) Ὁ διδάσκαλος θὰ διηγηθῇ καὶ τὰ ἄλλα ἀνέκδοτα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρει μὲ λεπτομερείαν ὁ Ἡρόδοτος.

Όλοι οί νέοι άνδρες έπρεπε νά επιβιβασθούν εις τά πλοία, οί δέ γέροντες, τά παιδιά, και αί γυναίκες νά υπάγουν εις τήν Σαλαμίνα.

Ήτο πολύ συγκινητικόν τò θέαμα, όταν έλος ό κόσμος εκείνος έξελίγησε και άφινε τήν άγαπητήν του πόλιν.

Ό Περσικός στρατός επέρασεν εύκολα τās Θερμοπύλας, κατέβη προς τά κάτω και εύρεν έρημον τήν πόλιν τών Άθηνών. Έκυρίευσε τήν Άκρόπολιν, έκαυσε τόν ναόν τής Άθηνάς και τούς άλλους ναούς. Συγχρόνως δέ έφθασε και ό Περσικός στόλος και έσκέπασε έλλην τήν θάλασσαν έμπρός εις τόν Πειραιά.

Ό Έλληνικός στόλος. — Τά πλοία τών Άθηναίων και

Ή έν Σαλαμίνη ναυμαχία (θέσις τών δύο στόλων).

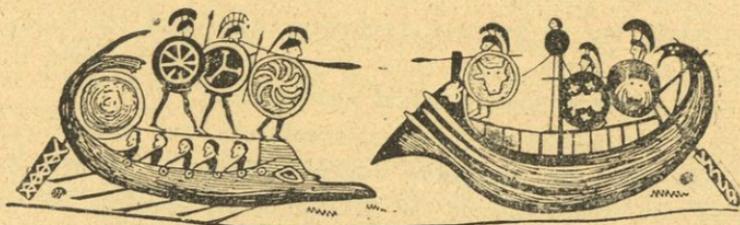
άλλων Έλληνικών πόλεων ειχον συναθροισθῆ εις τò στενόν τής Σαλαμίνοσ. Άπ' εκεί έδλεπον οί Άθηναίοι τās φλόγας τής πόλεώσ των, ή όποία έκαίετο υπό τών Περσών.

Οί Άθηναίοι ειχον τά περισσότερα πλοία. Άλλά κατá συμβουλήν του Θεμιστοκλέουσ ή άρχηγία του στόλου έδόθη εις τόν Σπαρτιάτην Εύρυδιάδην διά νά τιμηθῆ ή Σπάρτη. Οί Έλληνες εύρισκονται εις μεγάλην στεναχωρία, ποῦ νά γίνη ή ναυμαχία. Έφοβούντο, διότι από τήν ναυμαχίαν αὐτήν θά προήρχετο ή σωτηρία ή

υποδούλωσις τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ εἰς τὸ συμβούλιον ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπέμενε πολὺ νὰ μείνουν εἰς τὴν Σαλαμίνα. Ὁ ναύαρχος Εὐρυβιάδης ἐθύμωσε καὶ ὕψωσε τὴν βάρδον νὰ τὸν κτυπήσῃ. Ὁ Θεμιστοκλῆς εἶπε μὲ ἀπάθειαν· «Κτύπησε, ἀλλ' ἀκουσέ με». Ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Θεμιστοκλέους ἐπεισε καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας.

Τὴν νύκτα ἦλθεν ὁ Ἀριστείδης μὲ μιάν λέμβον ἀπὸ τὴν Αἴγιναν ὅπου ἦτο ἐξωστραχισμένος. Ἐπῆγεν εἰς τὸν Θεμιστοκλέα καὶ τοῦ εἶπε : «Πρέπει ν' ἀφήσωμεν τὰς ἐριδας καὶ τὴν ἐχθραν μας. Τώρα ὀφείλομεν νὰ φιλονικῶμεν, ποῖος ἀπὸ τοὺς δύο θὰ κάμῃ μεγαλύτερον καλὸν εἰς τὴν πατρίδα του».

Ἡ μάχη τῆς Σαλαμῆνος (488 π. Χ.). — Τὸ πρῶτ. οἱ

Ναυμαχία. Συμπλεκόμενα πλοῖα.

Σχέδιον παιδικὸν ἀπὸ ἀγγεῖον, τὸ ὁποῖον ὁμως δίδει μιάν ἰδέαν.

δύο στόλοι παρετάχθησαν ἐναντίον ἀλλήλων εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῆνος. Οἱ Πέρσαι εἶχον 1200 πολεμικὰ πλοῖα, ἔλων δὲ τῶν Ἑλλήνων τὰ πλοῖα δὲν ἐφθανον οὔτε τὰ 400. Ὁ Εὐέρξης ἐκάθητο εἰς ἕνα χρυσοῦν θρόνον εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἀττικῆς, διὰ νὰ βλέπῃ τὴν ναυμαχίαν.

«Μόλις ἐφεξεν ἡ ἡμέρα μία μεγάλη βοή ὡς ὕμνος ἠκούσθη ἀπὸ τὰς τάξεις τῶν Ἑλλήνων. Οἱ βάρβαροι καταλαμβάνονται ἀπὸ φόβον. Γεμᾶτοι ἀπὸ ἀτρόμητον ὑάρρος ὄρμουσιν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν μάχην. Αἱ σάλπιγγες σαλπίζουσι, καὶ τότε ἀπὸ ὄλων τὰ στόματα βγαίνουν τὰ λόγια αὐτά :

«ὦ παιδιὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐμπρός
 Τὴν πατρίδα ἐλευθέραν νὰ δῆτε,
 Τὰ παιδιὰ, τὶς γυναῖκες,
 Τῶν θεῶν τοὺς ναοὺς
 Καὶ τοὺς τάφους τῶν προγόνων».

Οἱ δύο στόλοι προχωροῦν ἐναντίον ἀλλήλων. Τὰ σιδηρὰ ἔμβολα.

ἐμπήγνυνται εἰς τὰ ἐχθρικά πλοῖα. Ἄλλὰ τὰ ἐχθρικά πλοῖα εἶναι μαζευμένα εἰς στενὸν μέρος, δὲν ἤμποροῦν νὰ κινηθοῦν, σπάζουν τὰ κουπιά των ποῦ κτυποῦν τὸ ἕν ἐπάνω στὸ ἄλλο. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος περικυκλώνει τοὺς Πέρσας καὶ ἀπὸ παντοῦ τοὺς κτυπᾷ. Τὰ Περσικὰ πλοῖα ἀνατρέπονται, ἡ θάλασσα δὲν φαίνεται ἀπὸ τὰ συντρίμματα τῶν πλοίων, καὶ ἀπὸ τοὺς νεκροὺς αἱ ἄκται, οἱ βράχοι εἶναι γεμάτοι» (κατὰ τὸν ποιητὴν *Αἰσχύλον*, ὁ ὁποῖος εἶχε λάβει μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν).

Ὅταν τὴν νύκτα ἀνέβη ἡ σελήνη, οἱ Ἕλληνες εἶχον κερδίσει μὲ τὴν ἀνδρείαν των λαμπροτάτην νίκην ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Ἡ φυγὴ τοῦ Ξέρξου. — Ἀπὸ τὴν παραλίαν καθισμένος εἰς τὸν χρυσοῦν θρόνον, ἐδλεπεν ὁ Ξέρξης τὴν ναυμαχίαν. Ὅταν εἶδε τὰ πλοῖά του νὰ φεύγουν, ἐπήδησεν ἐπάνω ἀπὸ τὸν θυμὸν καὶ τὴν λύπην του. Τόσον μέγαν φόβον ἐπήρε, ὥστε δὲν ἐσκέφθη τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον νὰ γυρίσῃ εἰς τὸ κράτος του.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν οἱ Ἕλληνες ἐπερίμενον καὶ ἄλλην ναυμαχίαν. Ἄλλ' εἶδον τὸν Περσικὸν στόλον νὰ φεύγῃ. Ὁ Ξέρξης διηυθύνθη μὲ τὸν στόλον του εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἐπέρασε τὰς γεφύρας καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀσίαν. Τὸ ἴδιον ἔκαμεν καὶ ὁ ἀπειράριθμος στρατὸς του. Ἄφησεν ὅμως ὁ Ξέρξης τὸν γαμβρὸν του Μαρδόνιον εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ 300,000 ἄνδρας διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον.

Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Καρχηδόνιοι. — Τὸν ἴδιον καιρὸν, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ Πέρσαι κατέκτησαν ὅλην τὴν Ἀνατολήν (κατὰ τὸ 550 π. Χ.), εἰς τὴν Δύσιν ἤκμαζε μία μεγάλη δύναμις, ἡ Καρχηδών. Ἡ πόλις αὕτη, ἡ ὁποία ἦτο ἀποικία τῶν Φοινίκων εἰς τὰ Βόρεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς, εἶχε δημιουργήσει ἕν πολὺ ἰσχυρὸν κράτος. Τὸν ἴδιον πάλιν καιρὸν αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι τῆς Νοτίας Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας εἶχον φθάσει εἰς μέγαν πλοῦτον καὶ δύναμιν. Ὁ τύραννος Γέλων εἶχε κάμει πολὺ μεγάλην καὶ ἰσχυρὰν πόλιν τὰς Συρακούσας.

Τότε ἐφάνησαν οἱ Καρχηδόνιοι εἰς τὴν Σικελίαν. Ὁ πλοῦτος τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τοὺς ἐκίνησε τὴν ὄρεξιν. Ἴσως μάλιστα οἱ Πέρσαι ἦσαν εἰς συνεννόησιν μὲ τοὺς Καρχηδονίους.

Τὴν ἴδιαν ἐποχὴν μὲ τὸν Ξέρξην ὁ Καρχηδόνιος στρατηγὸς Ἀμίλκας συνήθροισε μέγαν στρατὸν καὶ στόλον καὶ ὤρμησε νὰ κυριεύσῃ τὴν Σικελίαν. Μεγάλῃ μάχῃ συνεκροτήθη εἰς τὴν Ἑλλη-

νικήν πόλιν *Ίμέραν* τῆς Σικελίας. Ὁ Γέλων ἐνίκησε τοὺς Καρχηδονίους (480 π. Χ.). Ὅταν ὁ Ἀμίλκας εἶδεν ὅτι οἱ ἰδικοὶ τοῦ ἐτρέποντο εἰς φυγὴν, ἐρρίφθη εἰς τὸ πῦρ καὶ ἐκάη.

Ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν (479).—Ὁ Μαρδόνιος ἐπέρασε τὸν χειμῶνα μὲ τὸν στρατὸν του εἰς τὴν Θεσσαλίαν, τὸ δὲ ἔαρ κατέβη πρὸς Νότον καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας. Διὰ δευτέραν φοράν οἱ Ἀθηναῖοι ἄφινον καὶ τώρα τὴν πόλιν των. Ὁ Μαρδόνιος ἔκαυσε πάλιν τὰς Ἀθήνας καὶ τοὺς ναοὺς, καὶ ἔπειτα ἐπῆγε μὲ τὸν στρατὸν του καὶ ἐστρατοπέδευσε εἰς τὰς *Πλαταιὰς* τῆς Βοιωτίας.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐστεῖλαν εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἐζήτησαν βοήθειαν. Αἱ Ἀθηναί, ἡ Σπάρτη καὶ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις συνεκρότησαν δυνατὸν στρατὸν. Ἀρχιστράτηγος ἐγένετο ὁ Σπαρτιάτης *Παυσανίας*. Οἱ Ἕλληνες ἦλθον καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἀπέναντι τῶν Περσῶν. Ἔιχον 100,000 ἄνδρας καὶ οἱ Πέρσαι 300,000, τὰ πλέον ἐκλεκτὰ στρατεύματά των.

Ἡ μάχη ἐγένετο μὲ πείσμα. Οἱ Πέρσαι ἠγωνίσθησαν γενναίως, καὶ ὄλοι οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν μὲ ἀνδρείαν. Ἰδίως οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔμειναν ἀκλόνητοι, καὶ ἐπὶ τέλος ἐτρέψαν εἰς φυγὴν τοὺς Πέρσας. Μεγάλῃ σφαγῇ ἐγένετο, ἐφονεύθη δὲ ὁ ἴδιος ὁ Μαρδόνιος.

Οἱ Ἕλληνες γύραν μέγαν θησαυρὸν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Περσῶν, ὄπλα, κοσμήματα, χρυσόν, ἄργυρον. Μὲ τὰ λάφυρα ἔκαμαν ἀναθήματα εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ἰδίως εἰς τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Ἐκεῖ ἀφιέρωσαν ἓνα μέγαν χρυσοῦν τρίποδα, εἰς τὸν ὁποῖον ἦσαν γραμμέναι αἱ 31 Ἑλληνικαὶ πόλεις, αἱ ὅποιαι ἐπολέμησαν διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ μάχη τῆς Μυκάλης (479).—Μετὰ τὴν νικήν εἰς τὰς Πλαταιὰς ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐπλευσε εἰς τὴν Ἀσίαν διὰ τὴν κινήσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐπανάστασιν ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ὁ στόλος τῶν Ἑλλήνων συνήντησε τὸν Περσικὸν εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Μυκάλῃ*, πλησίον τῆς Μιλήτου. Ἐξω εἰς τὴν ξηρὰν ἦτο καὶ στρατὸς τῶν Περσῶν. Οἱ Ἕλληνες ἐξῆλθον εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ὤρμησαν ἐναντίον τῶν Περσῶν. Τοὺς ἐνίκησαν, τοὺς κατεδίωξαν καὶ ἔπειτα ἔκαυσαν καὶ τὸν στόλον των.

Ὁ κίνδυνος εἶχε παρέλθει. Παντοῦ ἐθριάμβευον οἱ Ἕλληνες.

Ἡ μικρά, ἀλλ' ἐλευθέρα Ἑλλάς εἶχε νικήσει τὴν μεγάλην, ἀλλὰ δούλην Ἀσίαν. Τόσον μεγάλην δύναμιν ἐμπνέει ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν.

* Ἀρχαῖον ἀγγεῖον μὲ ὤφραϊς διακοσμήσεις καὶ παράστασιν θυσίας.

ΤΟ ΘΑΛΑΣΣΙΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

α. — Ἡ Ἑλλάς μετὰ τὰς νίκας.

Οἱ Ἀθηναῖοι.—Ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος ὀφείλεται εἰς τὴν Σπάρτην καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡ Σπάρτη ἦτο μὲ τὸν στρατόν της ἡ πρώτη δύναμις εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ στρατιῶται αὐτῆς ἔγιγαν ἥρωες.

Ἄλλ' ἰδίως οἱ Ἀθηναῖοι ἔδωκαν θάρρος εἰς ὄλους τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐξήγειραν τὴν Ἑλλάδα ν' ἀντισταθῆ εἰς τοὺς Πέρσας. Ὁ ἀρχαῖος ἱστορικὸς Ἡρόδοτος λέγει: «οἱ Ἀθηναῖοι ὑπῆρξαν οἱ σωτῆρες τῆς Ἑλλάδος· αὐτοὶ ἔκαμαν νὰ λάβουν θάρρος καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες καὶ αὐτοὶ ἀπέκρουσαν τὸν μέγαν βασιλέα».

Ὁ ἠρωϊσμός τῶν Ἑλλήνων.—Οἱ χρόνοι τῶν Περσικῶν πολέμων ὑπῆρξαν χρόνοι ἠρωϊσμοῦ. Τότε βλέπομεν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐθυσίαζον τὴν ζωὴν καὶ τὴν εὐτυχίαν διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πατρίδα των. Οἱ Ἕλληνες ἐδίδαξαν εἰς τὸν κόσμον, ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὸν σεβασμὸν εἰς τοὺς νόμους καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα.

Τὰ ὀνόματα τοῦ *Μαραθῶνος*, τῶν *Θερμοπυλῶν* καὶ τῆς *Σαλαμίτος* ἔμειναν ἀθάνατα. Ποτὲ δὲν ἐλησμονήσαν οἱ Ἕλληνες τὸν Μιλτιάδην, τὸν Λεωνίδα, τὸν Θεμιστοκλῆν καὶ τοὺς ἥρωας πολεμιστὰς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ὡς ὄρκον· «μὰ τοὺς *Μαραθωνομάχους* καὶ *Σαλαμινομάχους*».

Ἡ ἀνοικοδόμησις τῶν Ἀθηνῶν.—Εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ἔμεινε πλέον κανεὶς ἀπὸ τοὺς Πέρσας. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι εὗρον τὴν πατρίδα των κατεστραμμένην, ἡ πρώτη των δὲ φροντίς ὑπῆρξε ν' ἀνοικοδομήσουν τὴν πόλιν των.

Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν ἤρχισαν νὰ ἐργάζωνται. Ὁ Θεμιστοκλῆς κατῶρθωσεν, ὥστε, πρὶν ν' ἀρχίσουν νὰ κτιζοῦν τὰς ἰδικὰς των οἰκίας, νὰ ἐργασθοῦν διὰ νὰ ἀνοικοδομήσουν τὰ τεῖχη τῆς πόλεως.

Καί' ἀρχάς κατεσκευάσαν τὸ τεῖχος, τὸ ὅποιον περιεκύκλωνε τριγύρω τὴν πόλιν. Ἐπειτα ἔκαμαν τεῖχη εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς. Ὁ Πειραιεύς ἐγένεν μέγας λιμὴν καὶ ναύσταθμος. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον τώρα σκοπὸν ν' ἀναλάβουν αὐτοὶ ἐπίθεσιν ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἐπρεπεν αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις, αἱ ὅποια ἦσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Περσῶν, ν' ἀπελευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν δουλείαν.

Τὸ τέλος τοῦ Πausανίου.—Μετὰ τὴν μάχην τὴν Μυκάλης ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐπῆγεν εἰς τὸν Ἑλλησποντον, διὰ νὰ καταδιώξῃ τοὺς Πέρσας. Ἀρχηγὸς τῶν Ἑλλήνων ἦτο ὁ Πausανίας, νικητὴς τῶν Πλαταιῶν. Εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὸ Βυζάντιον, τὸ ὅποιον εἶναι ἢ μετὰ Χριστὸν μεγάλη Κωνσταντινούπολις. Ἐκεῖ ὅμως ἐδαρύνθη νὰ ζῆ μετὰ τὴν Σπαρτιατικὴν ἀπλότητα, ἐγένε πολὺ υπερήφανος καὶ ἔζη μετὰ τὴν πολυτέλειαν τῶν βασιλέων τῆς Ἀσίας.

Τότε οἱ Ἐφοροὶ τὸν ἐκάλεσαν ὀπίσω εἰς τὴν Σπάρτην. Ὁ Πausανίας ἐπῆγε καὶ διέμεινεν ἐκεῖ, ἀλλὰ ἤρχισε νὰ στενωχωρῆται, διότι ἦτο συνηθισμένος νὰ ζῆ εἰς τὰ πλούτη. Τότε οἱ Ἐφοροὶ ἀπεφάσισαν νὰ τὸν συλλάβουν, ὁ δὲ Πausανίας κατέφυγεν εἰς ἕνα ναὸν διὰ νὰ σωθῆ. Τὸν ἔκλεισαν ἐκεῖ, καὶ πρώτη ἢ μήτηρ του ἔφερε λίθους διὰ νὰ κτίσῃ τὴν θύραν. Κλεισμένος ἐκεῖ μέσα ἀπέθανεν ὁ Πausανίας ἀπὸ τὴν πείναν.

Ἡ δόξα τοῦ Θεμιστοκλέους.—Εἰς ἄλλην τὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρχεν ὄνομα περισσότερο ἐνδοξον ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Θεμιστοκλέους. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμίνας ὁ Θεμιστοκλῆς ἔκαμε μίαν ἐπίσκεψιν εἰς τὴν Σπάρτην. Τὸν ἐδέχθησαν μετὰ μεγάλας τιμᾶς. Ὅταν δὲ ἐπῆγεν εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ἔλος ὁ κόσμος ἐλησμόνησε τοὺς ἀθλητὰς καὶ ἐγύρισε νὰ τὸν ἴδῃ, ἔλοι δὲ ἐπρόφεραν τὸ ὄνομά του. Ὁ Θεμιστοκλῆς συνεκινήθη καὶ εἶπεν εἰς φίλους του, ὅτι ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτο ἡ εὐτυχεστέρα ἡμέρα τῆς ζωῆς του.

Τὸ τέλος τοῦ Θεμιστοκλέους.—Καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ὅμως εἶχε πολὺ υπερηφανευθῆ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐφοβήθησαν μήπως γίνῃ τύραννος, διὰ τοῦτο ὁ λαὸς τὸν κατεδίκασεν εἰς ἐξοστρακισμόν, ὅπως ἄλλοτε τὸν Ἀριστέλδην.

Μὲ πικρίαν ὁ Θεμιστοκλῆς ἀφῆκε τὴν πατρίδα του καὶ ἐγύριζεν εἰς τὰ ξένα ἀπὸ χώραν εἰς χώραν, ἐπὶ τέλους ἐπῆγεν εἰς τὴν Περσίαν. Ὁ Ἐέρξης εἶχεν ἀποθάνει καὶ τὸν εἶχε διαδεχθῆ ὁ υἱὸς του Ἀρταξέρξης. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐζήτησε νὰ παρουσιασθῆ εἰς τὸν μέγαν

βασιλέα και τοῦ εἶπε : «Εἶμαι Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔκαμε μεγάλα κακά εἰς τοὺς Πέρσας, και τώρα ἔρχομαι φυγὰς πρὸς σέ, ὦ βασιλεῦ». Τόση ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, ὥστε λέγουσιν ἔτι τὴν νύκτα τρεῖς φορές ἐφώναζεν εἰς τὸν ὕπνον του : «ἔχω Θεμιστοκλήν τὸν Ἀθηναῖον».

Ὁ μέγας βασιλεὺς ἐτίμησε πολὺ τὸν Θεμιστοκλήν. Ἀλλ' ὅταν τοῦ ἐζήτησε νὰ πολεμήσῃ ἐναντίον τῆς πατρίδος του, ὁ Θεμιστοκλῆς ἔπτε δηλητήριον : «οὔτε ἐξωργίσθη ἐναντίον τῶν συμπολιτῶν του, οὔτε ὑπερηφανεύθη διὰ τὰς τιμὰς ποῦ ἀπῆλαυε τώρα. Ἀλλ' ἐνθυμήθη τὴν παλαιὰν δόξαν και τὰ τρόπαιά του και ἀπεφάσισε νὰ δώσῃ ἄξιον τέλος εἰς τὴν ζωὴν του» (Πλούταρχος).

Ὁ Ἀριστείδης. — Ἀπὸ ὅλων τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης τὸ ὠραιότερον τέλος εἶχεν ὁ δίκαιος Ἀριστείδης.

Μετὰ τὴν μάχην τῆς Σαλαμίνας, ὅσον ἐπιπτεν ἡ φήμη τοῦ Θεμιστοκλέους, τόσον γυξανεν ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸν Ἀριστείδην. Οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν Ἀριστείδην ἔδωκαν τὴν διοίκησιν μετὰ τὰς νίκας. Ἔως τὸ τέλος ἀπῆλαυσεν ὁ ἐνάρετος αὐτὸς πολίτης μεγάλας τιμὰς. Ἀπέθανε δὲ πάμπτωχος, αἱ Ἀθῆναι ἔκαμαν τὴν κηδεῖαν του μετ' ἐξοδα τοῦ κράτους και πολὺν καιρὸν ἔδιδον σύνταξιν εἰς τοὺς ἀπογόνους του.

β. — Ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ συμμαχία ἐναντίον τῶν Περσῶν. — Οἱ Ἀθηναῖοι ἀμέσως μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Μυκάλης, πρὶν μάλιστα ἀνοικοδομήσουν τὰς οἰκίας των, ὥρμησαν μετὰ τὸν στόλον των ἐναντίον τῶν Περσῶν. Εἶχον ἀπόφασιν νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν πόλεμον, διὰ νὰ ἐλευθερώσουν ἀπὸ τοὺς Πέρσας και τοὺς Ἑλληνας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Εἰς τὸ μέγα τοῦτο ἔργον πρῶτοι ἦσαν πάλιν οἱ Ἀθηναῖοι. Αἱ Ἀθῆναι ἔγιναν ἀρχηγὸς μεγάλης συμμαχίας τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων ἐναντίον τῶν Περσῶν, ἄλλαι πόλεις ἔδιδον πλοῖα, ἄλλαι χρήματα. Ἐκανόνισε δὲ τὰ ζητήματα αὐτὰ ὁ Ἀριστείδης, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον ὅλοι ἐμπιστοσύνην.

Ὁ Κίμων. Αἱ νῆκαι τῶν Ἀθηναίων. — Ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἤκμαζεν εἰς τὰς Ἀθῆνας εἰς ἀνδρείους στρατηγὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου Κίμων, πολὺ ἀγαπητὸς εἰς τὸν λαόν.

Ὁ Κίμων ἐγύριζε μετὰ τὸν στόλον τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸ Αἰγαῖον

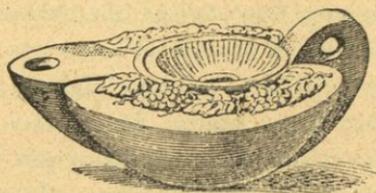
Ἀδ. Ἀδαμαντίου Ἰστ. Ἀρχ. Ἑλλ. διὰ α' Ἑλλ. Σχολ. ἐκδ. I' 26/8/25 7

πέλαγος, εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια. Οἱ Πέρσαι παντοῦ ἐνικήθησαν καὶ ἀπὸ παντοῦ ἐξεδιώχθησαν. Ὅλαι αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἡλευθερώθησαν ἀπὸ τοῦς Πέρσας, ὁ δὲ Κίμων ἀπέκτησε μέγα ὄνομα εἰς ἔλην τὴν Ἑλλάδα.

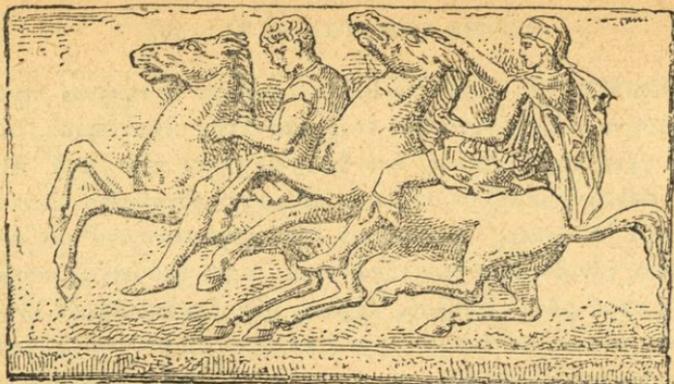
Ἡ δύναμις τῶν Ἀθηνῶν.— Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ. (κατὰ τὸ 450 π. Χ.), αἱ Ἀθηναὶ ἔφθασαν εἰς πολὺ μεγάλην δύναμιν. Πολλαὶ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἦσαν ὑπήκοοι εἰς τοῦς Ἀθηναίους, ἄλλαι ἦσαν σύμμαχοι. Αἱ Ἀθηναὶ εἶχον τὴν ἡγεμονίαν, δηλαδὴ τὴν ἀρχηγίαν.

Αἱ σύμμαχοι καὶ αἱ ὑπήκοοι εἰς τὰς Ἀθήνας πόλεις εἶχον φθάσει τὰς χίλιας. Τὸ Ἀθηναϊκὸν κράτος ἐξετείνετο σχεδὸν εἰς ὅλας τὰς χώρας, τὰς ὁποίας βρέχει τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, εἰς τὰς νήσους, τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Θράκης ἕως τὸν Εὐξείνιον Πόντον. Αἱ Ἀθηναὶ λοιπὸν ἐγίναν ἡ πρωτεύουσα ἑνὸς μεγάλου θαλασσοῦ κράτους εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον.

Αἱ λαμπραὶ νίκαι ἐναντίον τῶν Περσῶν ἔφεραν μεγάλα ἀποτελέσματα ὄχι μόνον διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Οἱ Ἕλληνες ἐνθουσιάσθησαν καὶ τὸ πνευμά των ἐμεγάλωσε μὲ τὴν ἐλευθερίαν. Μεγάλοι ἱσοφοί, ποιηταί, καλλιτέχναι ἐδημιούργησαν ἔργα, τὰ ὁποῖα θὰ θαυμάζῃ αἰωνίως ὁ κόσμος. Τὴν μεγαλυτέραν δὲ δόξαν ἀπέκτησαν αἱ Ἀθηναὶ, αἱ ὁποῖαι εἶχον σώσει τὴν Ἑλλάδα.

Ἀρχαῖος λύχνος μὲ διακοσμήσεις.

Ἡ πομπή τῶν Παναθηναίων (ζωοφόρος τοῦ Παρθενῶνος).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Ο ΑΘΗΝΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ο ΑΙΩΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

Κατὰ τὸ 450 π. Χ.

Μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους αἱ Ἀθῆναι, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ὑπερήφανοι διὰ τὰς νίκας των, ἔγιναν πολὺ μεγάλη καὶ ἔνδοξος πόλις. Ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον ἔφεραν μεγάλα πλούτη, αἱ τέχναι καὶ τὰ γράμματα ἔρριψαν δυνατὴν λάμψιν. Ὁραιότατα μνημεῖα ἐστόλισαν τὴν πόλιν, μεγάλοι καλλιτέχναι, ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς τὴν ἐδόξασαν. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ἑ' αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ (γύρω εἰς τὸ 450 π. Χ.) αἱ Ἀθῆναι ἦσαν τὸ κέντρον τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου. Διὰ τοῦτο, ἂν γνωρίσωμεν τὸν Ἀθηναϊκὸν πολιτισμὸν, γνωρίζομεν δλόκληρον τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς τὴν ἀνυπέβλητον τελειότητά του.

α. — Ἡ Ἀθηναϊκὴ δημοκρατία.

Ὁ Περικλῆς. — Τὸ μεγαλεῖον τῶν Ἀθηνῶν συνδέεται μετὰ τὸ ὄνομα ἑνὸς μεγάλου Ἀθηναίου, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο Περικλῆς. Διὰ τοῦτο ἡ λαμπροτάτη ἐκείνη ἐποχὴ, ἡ ὁποία εἶναι μια ἀπὸ τὰς ὠραιότερας ἐποχὰς τῆς ἀνθρωπότητος, ὠνομάσθη εἰς τὴν ἱστορίαν αἰὼν τοῦ Περικλέους.

Ὁ Περικλῆς ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ πρῶτον πρόσωπον εἰς τὰς Ἀθήνας. Κατήγετο ἀπὸ ἐπιφανεστάτην οἰκογένειαν, ἀπὸ τὰ βασιλικά γένη τῆς Ἀττικῆς, ἦτο ὁμῶς ἀρχηγὸς τοῦ λαοῦ. Εἶχε μεγάλην μόρφωσιν, μεγάλην σύνεσιν, καὶ συνανεστρέφετο πάντοτε με σοφούς. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐθαύμασαν τὴν εὐγένειάν του καὶ προσειλκύνοντο ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν λόγων του. Διότι ἦτο μέγας ρήτωρ, καὶ δὲν ἔλεγε παρὰ μόνον ὑψηλοῦς λόγους. Εἰς ἓνα ἐπιτάφιον λόγον του πρὸς τιμὴν τῶν φονευθέντων εἰς τὸν πόλεμον εἶπεν: «Οἱ πολεμισταί, οἱ ὅποιοι ἀποθνήσκουν ὑπὲρ τῆς πατρίδος των, εἶναι ἀθάνατοι, ὅπως οἱ θεοί!»

Οἱ πολῖται καὶ οἱ ἄλλοι κάτοικοι. — Εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅσοι εἶχον δικαίωματα εἰς τὴν πόλιν, ἦσαν οἱ πολῖται. Ὅλοι δὲ οἱ πολῖται ἦσαν ἴσοι, εὔτε ὁ πλουτοῦς, εὔτε ἡ εὐγένεια ἔδιδον μεγαλύτερα δικαίωματα. Οἱ πολῖται ἐψήφισον τοὺς νόμους, αὐτοὶ ἐψήφισον τοὺς ἀρχοντας, τοὺς ὁποίους ἤθελον. Κάθε λοιπὸν πολίτης ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἀρχων, ἂν ἦτο ἀξίος.

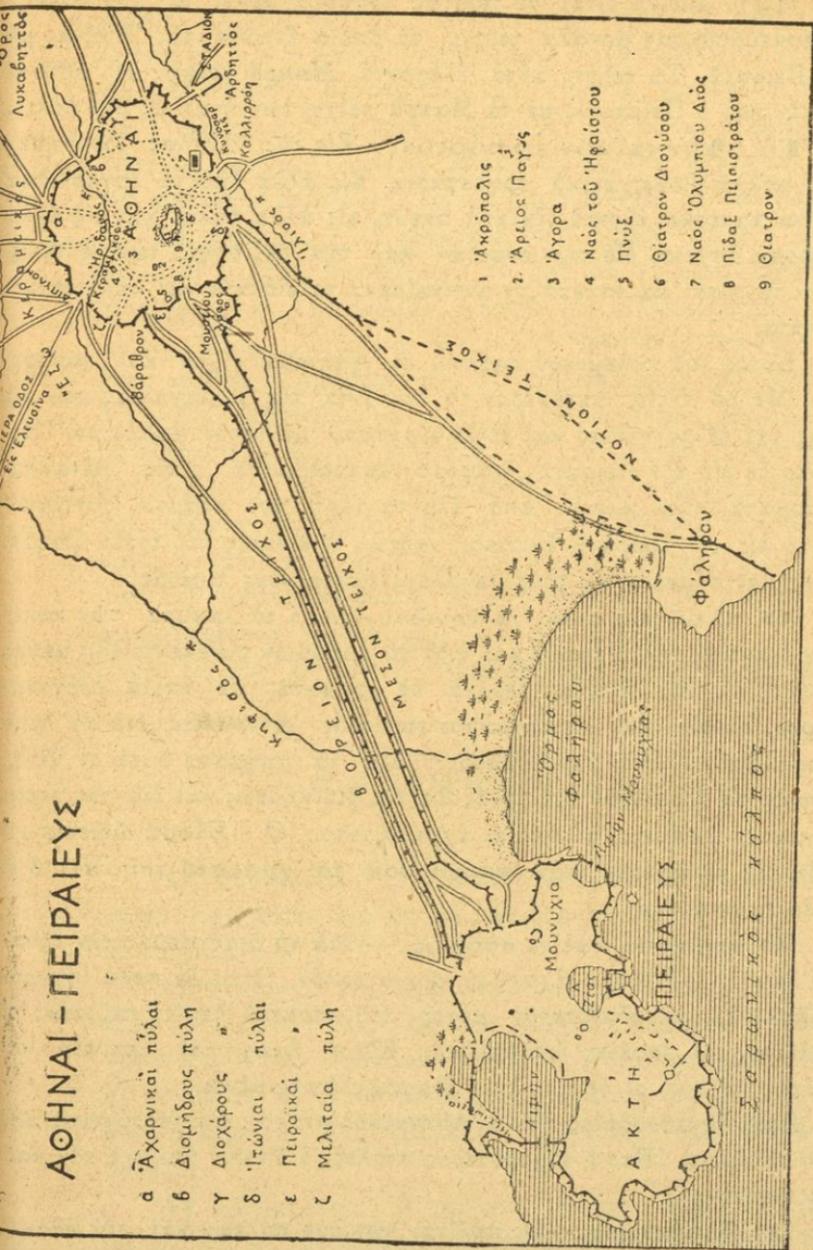
Ὅλοι οἱ κάτοικοι δὲν ἦσαν πολῖται. Εἰς τὰς Ἀθήνας κατοικοῦν πολλοὶ ξένοι, οἱ περισσότεροι δὲ κάτοικοι ἦσαν οἱ δούλοι, αἰχμάλωτοι ἢ ἄλλοι, τοὺς ὁποίους ἠγόραζον ἀπὸ τὰ ξένα μέρη. Οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς ἀρχαιότητος μετεχειρίζοντο μὲ μεγάλην σκληρότητα τοὺς δούλους. Οἱ Ἕλληνες, καὶ πρὸ παντὸς οἱ Ἀθηναῖοι, ἐφέροντο πρὸς αὐτοὺς μὲ μεγάλην μαλακότητα.

Αἱ Ἀθῆναι. — Τὸ μέγα θαλάσσιον κράτος τῶν Ἀθηναίων ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, αἱ ὅποιοι ἦσαν ἡ μεγάλη πρωτεύουσα τοῦ κράτους ἐκείνου. Αἱ Ἀθῆναι δὲν ἦσαν μόνον ἡ πόλις, ἀλλ' ἔπετέλουν ἓν σύνολον μὲ τὰ χωρία τῆς Ἀττικῆς, τὰ μεσόγεια, ὡς λέγομεν, καὶ μὲ τὸν Πειραιᾶ.

Ἡ Ἀττικὴ δὲν ἠδύνατο νὰ θρέψῃ μόνη τοὺς κατοίκους τῆς. Οἱ Ἀθηναῖοι ἠναγκάζοντο νὰ ζητήσουν ἀπ' ἐξω ὅ,τι τοὺς ἔλειπεν, ἀκόμη δὲ καὶ τὸν σίτον των ἐπρομηθεύοντο ἀπὸ τὴν Θράκην. Διὰ τὰς Ἀθήνας λοιπὸν εἶχε μεγάλην σπουδαιότητα ὁ στόλος καὶ ὁ Πειραιεύς.

Ὁ Πειραιεύς. — Ὁ Θεμιστοκλῆς, καὶ ἔπειτα ὁ Περικλῆς, ἐδημιούργησαν τρεῖς λιμένας εἰς τὴν Πειραικτὴν χερσόνησον, τὸν Πειραιᾶ, τὴν Ζέαν, καὶ τὴν Μουνυχίαν. Ὁ μέγας λιμὴν ἦτο ὁ Πειραιεύς.

Ὅπως καὶ αἱ Ἀθῆναι, ὁμοίως καὶ ὁ Πειραιεύς περιεκυκλώθη

ΑΘΗΝΑΙ - ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

- α Ἀχαρνικαὶ πύλαι
- β Διομήδους πύλη
- γ Διοχάρους "
- δ Ἰωνίαι πύλαι
- ε Πειραικαὶ "
- ζ Μεγαλαία πύλη

- 1 Ἀκρόπολις
- 2 Ἄρειος Παγός
- 3 Ἄγορα
- 4 Ναός τοῦ Ἡραίου
- 5 Πνύς
- 6 Θίατρον Διονύσου
- 7 Ναός Ὀλυμπίου Διός
- 8 Πίδαξ Πιραιοῦ
- 9 Θίατρον

Δεῦρ' Ἀθῆναι καὶ ὁ Πειραιεὺς (οἱ τρεῖς λιμένες, τὰ Μακρὰ τεῖχη).

ἀπὸ τείχη. Διὰ νὰ εἶναι δὲ τελείως προφυλαγμένοι αἱ δύο πόλεις, κατεσκευάσθησαν μεγάλα τείχη, τὰ ὅποια ἤνωνον τὰς Ἀθήνας μετὸν Πειραιᾶ. Τὰ τείχη αὐτὰ ἐλέγοντο *Μακρὰ τείχη*. Αἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν καὶ ὁ Πειραιεὺς μετὰ τὰ Μακρὰ τείχη τῶν ἦσαν ὡς μία πόλις.

Τὸ Ἀθηναῖκὸν ἐμπόριον.—Εἰς τὰς Ἀθήνας ἰδρῦθησαν τότε πολλὰ βιομηχανικὰ ἐργοστάσια. Εἰς ἄλλα ἀπὸ τὰ ἐργοστάσια ἐκεῖνα κατεσκευάζοντο οἰκιακὰ σκευή, εἰς ἄλλα ἔπλα, καὶ εἰς ἄλλα διάφορα ἀγγεῖα. Μετὰ τὴν εὐφυῆν καὶ τὴν δεξιότητά των οἱ Ἀθηναῖοι τεχνῖται κατεσκευάζον ἀντικείμενα τελειότατα καὶ καλλιτεχνικώτατα.

Ἐκτὸς τοῦ πολεμικοῦ στόλου, οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον καὶ ἐμπορικόν. Μετὰ τὰ πλοῖα μετέφερον τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας των εἰς ἕλας τὰς ξένας χώρας καὶ ἐδημιούργησαν μέγιστον ἐμπόριον. Ἦρχοντο δὲ εἰς τὸν Πειραιᾶ διάφορα ἐμπορεύματα (σίτος, μέταλλα, ὑφάσματα, οἶνοι κλπ.). Ἀπὸ ἕλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου συνηθρίζοντο εἰς τὸν Πειραιᾶ ἔμποροι, ναῦται, ἢ κινήσεις ἦτο τόσοσιν ζωηρά, ἔπως καὶ σήμερον εἰς τοὺς μεγάλους ἐμπορικὸς λιμένας.

Ὁ πλοῦτος τῶν Ἀθηνῶν.—Ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν πολέμων ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ ἀπὸ τὸ ἐμπόριον συνεκεντρώθη μέγας πλοῦτος εἰς τὰς Ἀθήνας. Πολλὰ δὲ χρήματα, τὰ ὅποια ἐλέγοντο *φόροι*, ἔδιδον καὶ οἱ σύμμαχοι εἰς τοὺς Ἀθηναίους διὰ νὰ τοὺς προφυλάττουσιν ἀπὸ τοὺς Πέρσας. Ὅλα τὰ χρήματα αὐτὰ οἱ Ἀθηναῖοι τὰ ἐδαπάνων διὰ τὰ ἔξοδα τῆς διοικήσεως καὶ διὰ τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις, αἱ ὅποιαί ἐχρειάζοντο. *Ὁ Ἕλλην ὠφείλει νὰ δίδῃ εἰς τὸ κράτος τὸν καιρὸν του, τὰ χρήματά του, καὶ οὐκ ἄλλο ἐχρειάζετο.*

Ὁ στρατὸς καὶ ὁ στόλος.—Διὰ νὰ διατηροῦν τὴν δύναμίν των οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἰσχυρὸν στρατόν, ἰδίως δὲ πολὺ ἰσχυρὸν στόλον. Τὸ σπουδαιότερον μέρος τοῦ στρατοῦ ἦτο τὸ πεζικόν, οἱ *ὄπλιται*, οἱ βαρέως ὀπλισμένοι. Εἶχον ὅμως καὶ ἵππικόν καὶ ἄλλους πεζοὺς, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἐλαφρῶς ὀπλισμένοι.

Πολὺ δὲ σπουδαῖος ἦτο ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος, ἀποτελούμενος ἀπὸ 300 τριήρεις. Ἦτο ὁ ἰσχυρότερος στόλος, ὁ ὅποιος ὑπῆρχε τὸν καιρὸν ἐκεῖνον.

Ἡ διοίκησις.—Οἱ πολῖται τῶν δύο πόλεων καὶ τῆς ἐξοχῆς συνηύχοντο εἰς μίαν συνέλευσιν καὶ ἐλάβανον τὰς σπουδαίας ἀποφάσεις. Ἐλέγετο δὲ ἡ συνέλευσις αὕτη τοῦ λαοῦ *ἐκκλησία τοῦ δήμου*.

μου, εἰς αὐτὴν δὲ ἐξελέγοντο οἱ ὑπάλληλοι τοῦ κράτους. Οἱ μεγαλύτεροι ἦσαν οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ στρατηγοί. Οἱ ἄρχοντες ἤσχο-
λοῦντο εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως, οἱ δὲ στρατηγοὶ ἦσαν οἱ ἀρχη-
γοὶ τοῦ στρατοῦ. Ἐπίσης ἀπὸ τοῦς πολίτας ἐξελέγοντο οἱ δικασταί,
διὰ ν' ἀπονέμουν τὴν δικαιοσύνην. Τὸ ἀνώτατον δικαστήριον ἦτο ὁ
Ἄρειος Πάγος, ὁ ὁποῖος ἔκρινε τὰ μεγάλα ἐγκλήματα καὶ εἶχε
τὴν ἀνωτάτην ἐπίβλεψιν, διὰ νὰ διατηροῦνται τὰ παλαιὰ καλὰ ἤθη.

Ἡ ἀγορά.— Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἐγένετο εἰς ἓν μέρος
ἀπέναντι εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, τὸ ὁποῖον λέγεται Πνύξ. Ἐπίσης
συνήρχοντο εἰς τὴν ἀγοράν, ἡ ὁποία ἦτο στολισμένη μὲ πολλὰ ὠραῖα
κτίρια. Ἐκεῖ συνηγνῶντο τακτικὰ οἱ Ἀθηναῖοι, διὰ νὰ ἴδουν ἀλλή-
λους καὶ νὰ συζητήσουν. Εἰς δὲ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου κάθε πο-
λίτης εἶχε δικαίωμα νὰ εἴπῃ τὴν γνώμην του. Μόλις ἤρχιζεν ἡ
συνεδρίασις, ὁ κῆρυξ ἐφώναζε: «τίς ἀγορεύειν βούλεται;» Ὁ ῥή-
τωρ ἀνέβαινεν εἰς ἓνα ὑψηλότερον τόπον, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο βῆμα,
καὶ ἠγόρευε (ἀγορεύω, ἐκφωνῶ λόγον εἰς τὴν ἀγοράν). Οἱ Ἀθη-
ναῖοι ἠγάπων πολὺ τοὺς ὠραίους λόγους. Ἦκουον ὅλους τοὺς ῥήτο-
ρας καὶ ἔπειτα ἐψήφισον, δηλαδὴ ἀπεφάσιζον. Διὰ τοῦτο ὁ Περ-
ικλῆς ἐκυδέρνα τὰς Ἀθήνας μὲ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου του, διὰ
τοῦτο εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ ῥητορικὴ τέχνη ἔφθασεν εἰς μέγα ὕψος.

β.— Ὁ βίος τῶν Ἀθηναίων.

Αἱ ἀσχολίαι.— Κατὰ τοὺς πολὺ παλαιούς χρόνους οἱ Ἀθη-
ναῖοι ἤσχοιοῦντο εἰς τὸ νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν καὶ νὰ βόσκουν
τὰ ποιμνιά των.

Ἀργότερον οἱ ἐλεύθεροι πολῖται ἦσαν κτηματῖαι ἢ ἔμποροι,
πολλοὶ δὲ κατεγίνοντο εἰς τὰς τέχνας, ἔκαμνον ἀγάλματα ἢ ζω-
γραφίας. Ἄλλοι ἔγραφον ποιήματα ἢ συγγράμματα. Αὐταὶ ἦσαν
αἱ ἀσχολίαι, αἱ ὁποῖαι κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἤρμωζον εἰς ἓνα ἐλεύθε-
ρον ἄνθρωπον. Τὰς δυσκόλους ἐργασίας τὰς ἄφιναν διὰ τοὺς
δούλους.

Ἡ κατοικία.— Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔζων τὸν περισσότερον
καιρὸν εἰς τὸ ὑπαιθρον. Τὸ κλίμα εἶναι ὠραῖον καὶ ὁ Ἕλλην εὐχα-
ρίστως περνᾷ τὴν ἡμέραν του εἰς τὸ ὑπαιθρον.

Διὰ τοῦτο τὰ σπίτια τῶν Ἀθηναίων ἦσαν πάρα πολὺ ἀπλᾶ καὶ πτωχικά. Οἱ τοῖχοι ἦσαν ἀπὸ πλίνθους ἢ ἀπὸ ξύλα, τὰ δωμάτια μικρά. Πτωχικά ἐπίσης ἦσαν τὰ ἐπιπλα, μόνον τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα, μία κλίνη, τράπεζα, μερικά καθίσματα. Πολλὰ ὅμως ὠραῖα ἀγγεῖα ἐστόλιζον τὰ δωμάτια. Τὰ σπίτια τῶν πλουσίων, ἐννοεῖται εἶχον μεγαλυτέραν πολυτέλειαν.

Ἐνδυμασία γυναικός.

Ἄριστερά γυνὴ ἐνδεδυμένη μὲ χιτῶνα καὶ κρατοῦσα ἀπλωμένον τὸ ἱμάτιον.
Δεξιὰ γυνὴ ἐνδεδυμένη μὲ χιτῶνα μόνον.

Τὸ ἔνδυμα.—Ἐπάνω εἰς τὸ σῶμα, κατάσαρκα, ἐφόρουσιν οἱ ἀρχαῖοι ἓν εἶδος ὑποκαμίσσου χωρὶς μανίκια, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο χιτῶν, καὶ ἐσφίγγετο εἰς τὴν μέσην μὲ μιαν ζώνην. Ὁ χιτῶν κατέβαινεν ἕως τὰ γόνατα, καμμίαν φοράν ἕως τὰ πόδια (ποδήρης χιτῶν). Ἀπ' ἐπάνω ἀπὸ τὸν χιτῶνα ἐφόρουσιν τὸ ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον ἦτο εἰς μανδύας ἀποτελούμενος ἀπὸ ἓν μόνον κομμάτι ὕφασμα, τὸ ὁποῖον ἐτύλιγον γύρω εἰς τὸ σῶμα. Οἱ ἄνδρες ἐφόρουσιν καὶ ἓνα μικρότερον μανδύαν (χλαῖνα ἢ χλαμύς).

Τὸ ἴδιον ὄνομα εἶχον καὶ τὰ ἐνδύματα τῶν γυναικῶν. Ἦσαν ἕως κατεσκευασμένα μὲ μεγαλυτέραν λεπτότητα. Αἱ ἀρχαῖαι Ἑλληνίδες, ἰδίως αἱ Ἀθηναῖαι, μὲ μεγάλην χάριν τὰ ἐφόρουσαν.

Τὰ γεύματα. — Οἱ Ἀθηναῖοι ἔτρωγον πολὺ ὀλίγον. Το κράτος δὲν τὸ ἡγάπων πολὺ. Συνήθως ἐπιπινον ζυμὸν ἀπὸ ἄλευρον καὶ ἔτρωγον ψάρι, τυρὶ, κουριά, σκόρδα, ἰδίως ἐλιές καὶ σῦκα. Οἱ Ἕλλητες ἐν γένει ἔζωσαν μὲ πολὺ μεγάλην λιτότητα.

Οἱ πλούσιοι ἕως ἐδίδον συχνὰ συμπόσια. Οἱ συνδαιτυμόνες ἐκάθητο εἰς κλῖνας, ἐμπρὸς ἦσαν τράπεζαι. Ἐτρωγον μὲ τὰ χέρια, ξαπλωμένοι καὶ ἀκουμβισμένοι εἰς τὸν ἀριστερὸν βραχίονα. Εἰς τὰ συμπόσια αὐτὰ ἠὲ χαριζοῦντο πολὺ οἱ Ἕλλητες νὰ συνομιλοῦν πολλήν ὥραν διὰ διάφορα ζήτηματα, πολιτικὰ καὶ φιλοσοφικά.

Οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες. — Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα αἱ γυναῖκες ἦσαν κλεισμέναι εἰς τὸ σπίτι. Αἱ Ἀθηναῖαι ἠσχολοῦντο μὲ τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας. Ἐμενον δὲ εἰς ἰδιαιτέρον διαμέρισμα, τὸ ὁποῖον ἐγέγετο *γυναικωνίτης*. Ἐκεῖ κατεγίνοντο εἰς τὸ νὰ ὑφαίνουσαν, νὰ κεντοῦσαν καὶ νὰ γνέθουσαν.

Ἐνδυμασία ἀνδρός. Φορεῖ χιτῶνα καὶ ἐπάνω χλαῖναν.

Συμπόσιον ἀρχαῖον (οἱ συνδαιτυμόνες εἶναι ἀκουμβισμένοι).

Εἰς τὰ συμπόσια δὲν ἐλάμβανον μέρος αἱ Ἀθηναῖαι, ἐπήγαιναν ἕως εἰς τὰς πανηγύρεις. Ὁ ἀνὴρ σπανίως ἔμενον εἰς τὸ σπίτι του, ἄλλην σχεδὸν τὴν ἡμέραν ἐκάθητο ἔξω καὶ ἠσχολεῖτο μὲ τὴν ἐργασίαν, μὲ τοὺς φίλους του, ἰδίως μὲ τὴν πολιτικὴν.

Ἡ ἀνατροφή τῶν παιδῶν. — Ὅταν ἐφθανε τὸ παιδί εἰς ἡλικίαν 7 ἐτῶν, ἐπήγαινε εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐκεῖ ἐμάνθανε μουσικὴν καὶ γυμναστικὴν.

“Όταν ἔλεγον μουσικὴν εἰ Ἕλληνας, δὲν ἐνόουν μόνον τὴν τέχνην νὰ παίζουσι λύραν ἢ κιθάραν, ἢ αὐλόν. Ἄλλ’ ἐνόουν δλόκληρον τὴν μόρφωσιν τοῦ πνεύματος, ἀνάγνωσιν, ἀριθμητικὴν, νὰ μαθηθῶσι τοὺς ποιητάς, ἰδίως τὸν Ὅμηρον. Διότι αἱ Μοῦσαι ἐπρροστάτευσαν ὄχι μόνον τὴν μουσικὴν, ἀλλὰ καὶ τὰ γράμματα, μάλιστα τὴν ποίησιν καὶ ἐν γένει ἐλα τὰ χαρίσματα τοῦ πνεύματος.

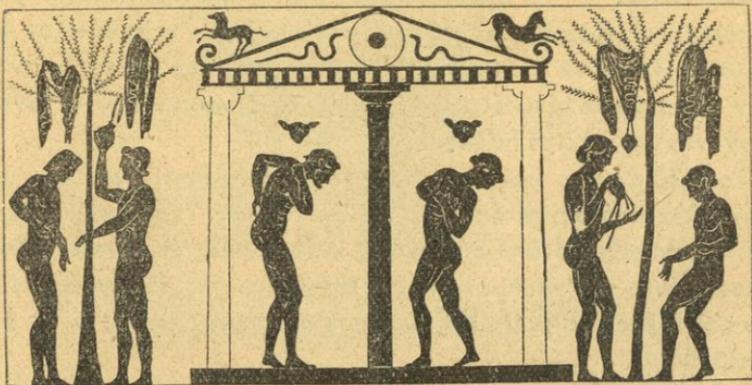
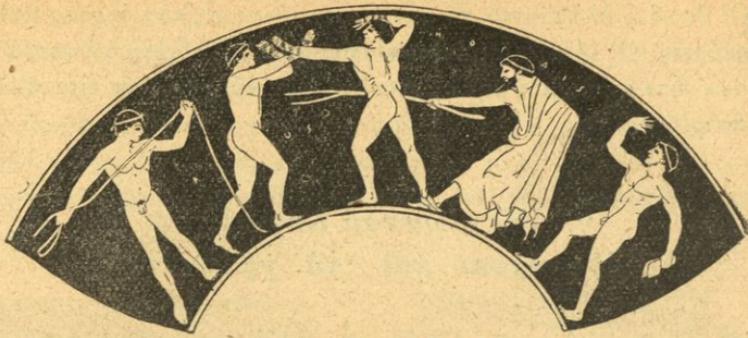
Οἱ Ἕλληνας ἠγάπων ὑπερβολικὰ τὴν γυμναστικὴν. Ἰδίως ἀπὸ ἡλικίαν 14 ἐτῶν ἐπερνοῦσαν τὸν καιρὸν τῶν εἰς τὰς παλαιστράς, ἔπου ἔκαμνον διαφόρους σωματικὰς ἀσκήσεις. Ὁ δὲ σκοπὸς τῶν ἀσκήσεων τοῦ σώματος ἦτο νὰ γίνεται ὠραῖον τὸ σῶμα, διότι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας ἐθαύμαζον τὸ κάλλος. Ὁ τέλειος ἄνθρωπος ἦτο ὄχι μόνον ὁ χρηστὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ ὁ ὠραῖος, ὁ «καλὸς καὶ ἀγαθός», ἔπως ἔλεγον.

Ἐνασχόλησις γυναικῶν εἰς τὴν μουσικὴν.

Οἱ ἔφηβοι. — Ἀπὸ τὴν ἡλικίαν 18 ἐτῶν ὁ νέος ἐλέγετο ἔφηβος. Ἀπὸ τότε ἤρχιζε καὶ ἡ στρατιωτικὴ του ὑπηρεσία. Τότε ἐλάμβανεν ἀπὸ τοῦ ἀρχοντα τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ δόρυ. Ἐπειτα ἀνήρχετο μ’ ἐπισημότητα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἔπου ἔβλεπε τὸν ἐξῆς ὄρκον :

«Δὲν θὰ ἐντροπιάσω τὰ ὄπλα μου, οὔτε θὰ ἐγκαταλείψω τοὺς συντρόφους μου. Θ’ ἀφήσω τὴν πατρίδα μου ὄχι μικρότεραν, καὶ εὐτυχεστέραν ἀπὸ ὅσην τὴν εὔρον. Θὰ ὑπακούω εἰς τοὺς νόμους καὶ τοὺς ἀρχοντας καὶ θὰ σέβωμαι τοὺς θεοὺς τῶν προγόνων μου»

Γυμναστικά ασχολία έφηβων.

Ἡ ἔνω εἰκὼν παριστάνει σκηναὶς πάλης.—Ἡ κάτω γυμνάσια εἰς τὴν παλαιστράαν.

☞ Οἱ ἔφηβοι λούονται καὶ ἀλείφονται μὲ ἔλαιον.

Οἱ ἔφηβοι ἐλάμβανον τὸ καλύτερον μέρος εἰς τὰς ἑορτάς καὶ τὰς πανηγύρεις. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐτίμων τοὺς ἐφήβους, διότι ἡ λαμπρὰ νεότης των ἦτο στολισμὸς διὰ τὰς ἑορτάς, καὶ πρὸ πάντων ἦτο ἡ ἐλπίς τῆς πατρίδος.

γ. — Ὁ αἰὼν τοῦ Περικλέους.

Αἱ τέχναι καὶ τὰ γράμματα.

Ὁ στολισμὸς τῶν Ἀθηνῶν. Αἱ Ἀθῆναι ἦσαν τὸν καιρὸν ἐκείνον ὡς ἡ πρωτεύουσα ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο ὁ μέγας Περικλῆς ἠθέλησε νὰ τὴν στολίσῃ μὲ μεγαλοπρεπῆ κτίρια ὡς πραγματικὴν πρωτεύουσαν ἑνὸς μεγάλου κράτους. Καμμία ποτὲ πόλις εἰς τὸν κόσμον δὲν ἐστολίσθη μὲ ὠραιότερα κτίρια καὶ μνημεῖα.

Ὁ ἀρχαῖος Ἀθηναῖος ἐβγαίνει ἀπὸ τὸ πτωχικὸν του σπίτι, ἐβλεπε τὰ ὠραῖα ἐκεῖνα μνημεῖα, καὶ ἦτο υπερῆφανος, διότι ὅλα τοῦ ἀνήκον. Ὅταν ἤρχισαν αἱ μεγάλαι ἐργασίαι, παρεπονέθησαν οἱ Ἀθηναῖοι ὅτι ἐξοδεύονται πολλὰ χρήματα. Τότε ὁ Περικλῆς εἶπεν εἰς τὸν λαόν : «Θὰ πληρώσω ἐγὼ τὰς δαπάνας, ἀλλὰ δίκαιον εἶναι νὰ γράψω τὸ ἰδικόν μου ὄνομα ἐπάνω εἰς τὰ μνημεῖα». Ἀμέσως οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ ἐφώνησαν νὰ παίρνη ὅσα χρήματα θέλει ἀπὸ τὸ δημόσιον ταμεῖον».

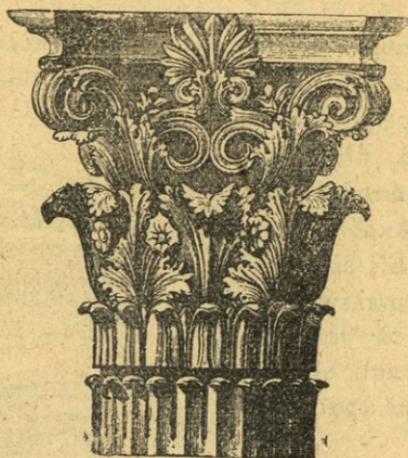
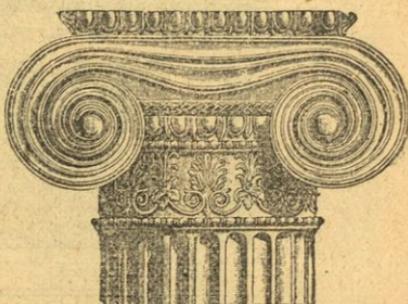
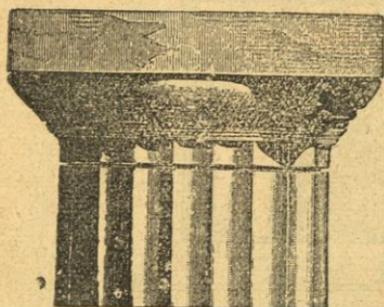
Οἱ ναοί. — Ὁ σπουδαιότερος στολισμὸς τῆς πόλεως καὶ τὰ ὠραιότερα οἰκοδομήματα ἦσαν οἱ ναοὶ τῶν θεῶν, τοὺς ἐκτιζον δὲ εἰς ὑψηλὰ μέρη διὰ νὰ φαίνωνται. Ἐκαμμον μάλιστα κάτω μίαν πλατεῖαν βᾶσιν καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὴν ἐκτίζετο ὁ ναός. Διὰ τὸ ἀναδοῦν ἀνήρχοντο μερικὰς βαθμίδας.

Τὸ σχέδιον τῶν ναῶν ἦτο παραλληλόγραμμον. Τριγύρω εἶχον στρογγυλὰς στήλας, αἱ ὁποῖαι λέγονται κίονες (κολῶνες). Μερικοὶ ναοὶ ἐτριγυρίζοντο ἀπὸ δύο σειρὰς κίωνων. Εἰς τὸ κέντρον εἶναι τὸ κύριον μέρος τοῦ ναοῦ, τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ δωμάτιον τοῦ θεοῦ καὶ ἐλέγετο σηκός. Εἰς τὸ μέσον τοῦ σηκοῦ ἐστήνετο τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ.

Οἱ τρεῖς ῥυθμοί. — Ἀπὸ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον εἶναι κατεσκευασμένοι οἱ κίονες, λέγονται Δωρικοί, Ἰωνικοὶ καὶ Κορινθιακοί. Τὸ εἶδος τοῦ ναοῦ, ὁ ῥυθμός, ὁρίζεται ἀπὸ τοὺς κίονας, διότι οἱ κίονες εἶναι ὁ σπουδαιότερος στολισμὸς. Ἐχομεν λοιπὸν

τρεις ρυθμούς, ὅπως ἔχομεν καὶ τριῶν εἰδῶν κίονας, τὸν Δωρικόν, τὸν Ἴωνικόν καὶ τὸν Κορινθιακόν.

Ὁ Δωρικὸς κίων στηρίζεται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ ἔδαφος, τὸ δὲ κιονόκρανον αὐτοῦ (τὸ κεφαλοκόλωνα) εἶναι πολὺ ἀπλοῦν. Οἱ σπουδαιότεροι ναοὶ Δωρικοῦ ρυθμοῦ σώζονται εἰς τὰς Ἀθήνας (τὸ Θησεῖον καὶ ὁ Παρθενών).

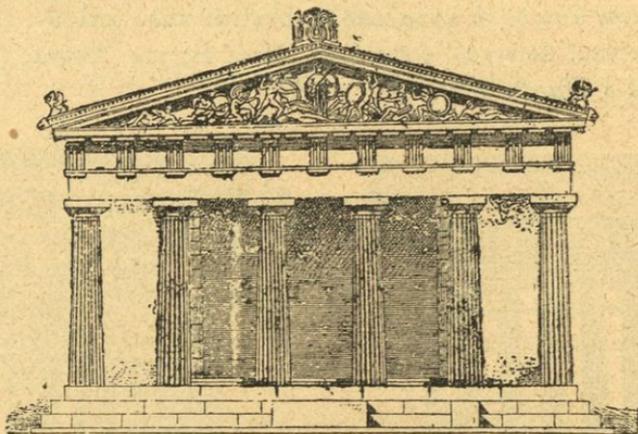
Οἱ τρεῖς ρυθμοὶ κατὰ τὴν σειρὰν ποῦ ἐνεπτύχθησαν,
Δωρικὸς, Ἴωνικὸς, Κορινθιακὸς

Ὁ Ἴωνικὸς κίων εἶναι πολὺ λεπτότερος ἀπὸ τὸν Δωρικόν, στηρίζεται δὲ ἐπάνω εἰς μίαν θάσιν, καὶ τὸ κιονόκρανον στολιζέται μὲ διάφορα κοσμήματα. Οἱ σπουδαιότεροι Ἴωνικοὶ ναοὶ εἶναι πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας (τὸ Ἐρέχθειον καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἀπτέρου Νίκης).

Ὁ Κορινθιακὸς κίων ἔχει κιονόκρανον ἀκόμη πλεουσιώτερον,

τὸ ὁποῖον παριστάνει τὸ φυτὸν ἄκανθαν. Τοιούτους κίονας ἔχει ὁ μέγας ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἰς τὰς Ἀθήνας.

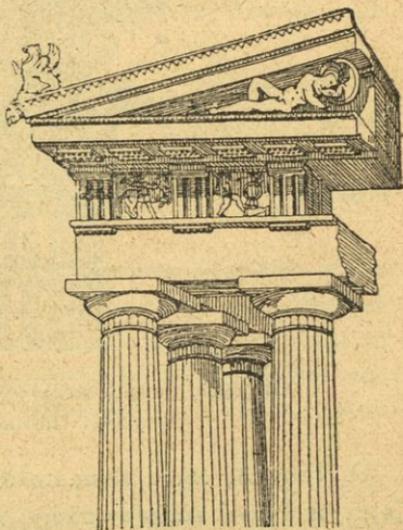
Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις.—Οἱ Ἕλληνες ἦσαν λαός, ὁ ὁποῖος

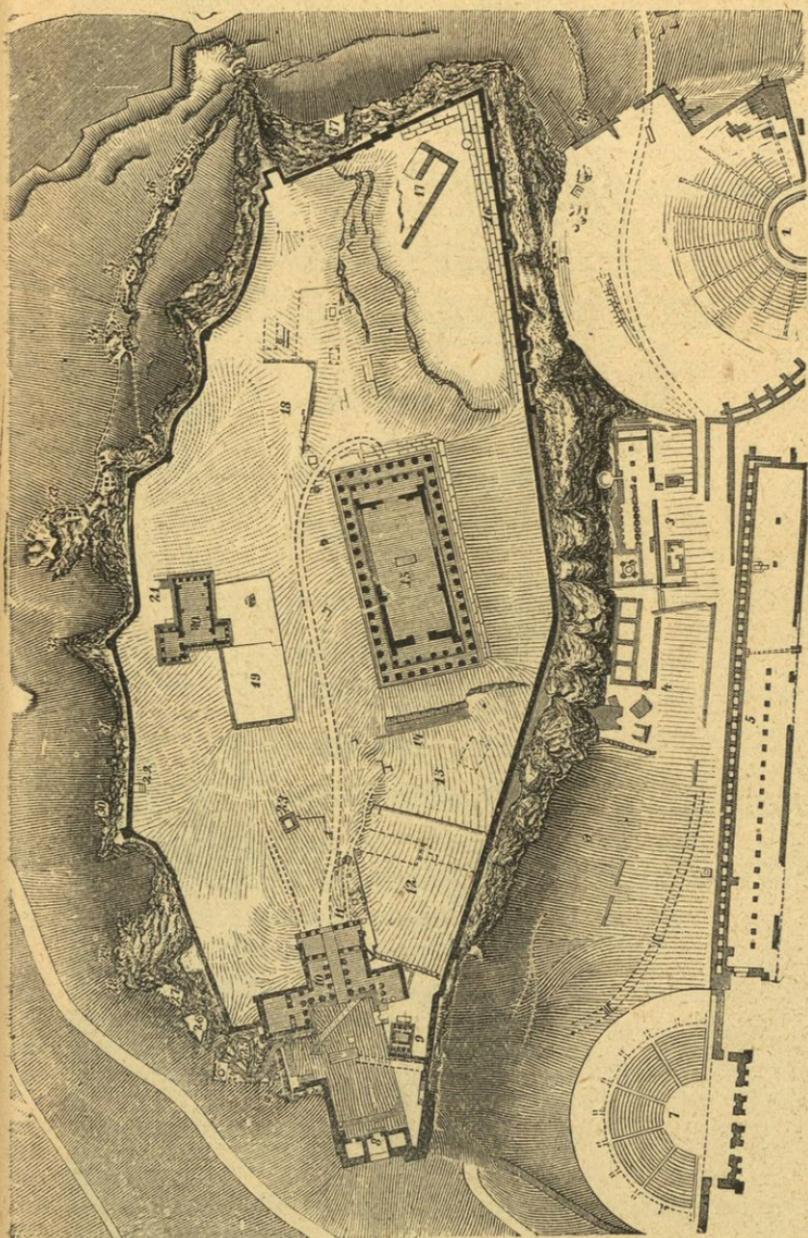
Ἀρχαῖος Δωρικὸς ναός. Τὸ ἀέτωμα ἔχει παράστασιν μὲ ἀνάγλυφα.

ἠγάπα εἰς μέγαν βαθμὸν τὴν τέχνην. Ὅλαι αἱ πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἦσαν στολισμέναι μὲ ὠραῖα δημόσια κτίρια, ἰδίως μὲ ναοὺς καὶ μὲ ἀγάλματα. Ἰδιαιτέρως δύο μέρη τῆς πόλεως ἦσαν τὰ πλέον περιποιημένα, ἡ Ἀκρόπολις καὶ ἡ Ἀγορά. Εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἦσαν τὰ ἱερὰ τῶν θεῶν. Εἰς δὲ τὴν ἀγορὰν ἐγίνοντο αἱ συνελεύσεις τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὰ θέατρα, αἱ πλατεῖαι, ἀκόμη καὶ οἱ δρόμοι, ἦσαν στολισμένοι μὲ ὠραῖα ἔργα τέχνης.

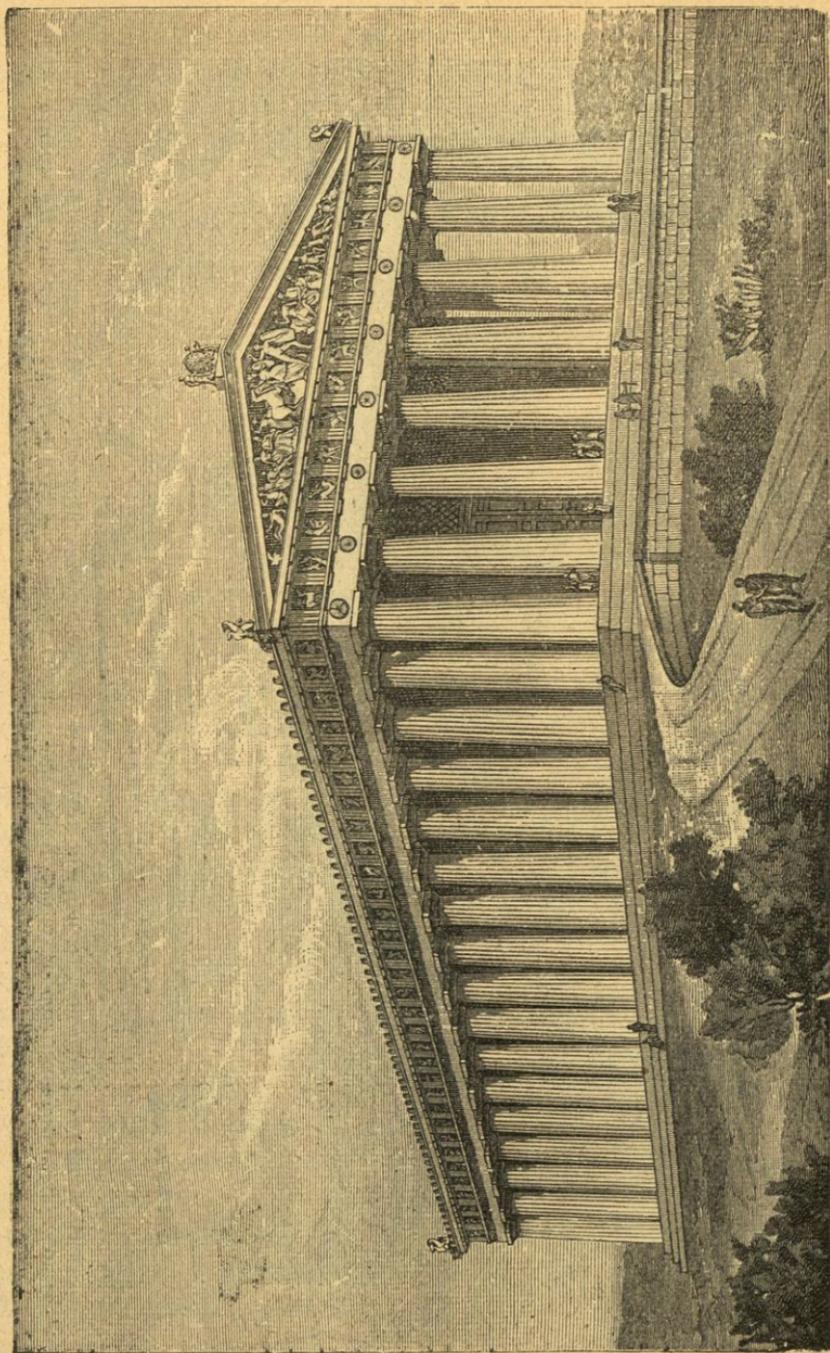
Οἱ παλαιοὶ ναοὶ τῶν Ἀθηνῶν εἶχον κατὰ τὸν Πέρσας. Τώρα, κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Περικλέους, ἔπρεπεν αἱ Ἀθηναῖοι νὰ στολισθοῦν μὲ μεγαλοπρεπέστατα κτίρια. Ὁ ραιότατα μέρη τῶν Ἀθηνῶν ἔγιναν ὁ Κεραμεικός, ὅπου ἦτο τὸ νεκροταφεῖον, καὶ ἡ Ἀκαδημία, ὅπου

Τὸ ἄνω μέρος, ἡ γωνία ἀρχαίου, ναοῦ (ἀέτωμα, ἐπιστύλιον, κιονόκρανα κίονες).

Ἡ Ἀκρόπολις (σχέδιον, τὰ μνημεῖα αὐτῆς). — 1. Τὸ Διονυσιακὸν θέατρον. — 7. Θέατρον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. — 8. Ἡ σημερινὴ εἰσοδοὸς εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. — 9. Ὁ ναὸς τῆς Ἀττέου Νίκης. — 10. Τὰ Προπύλαια. — 12. Τὸ Ἐρεχθεῖον. — 15. Ὁ Παρθενών. — 28. Ἡ Πράμαχος Ἀθηναῖα.

Ὁ Παρθενὸν ἀκέραιος, βλέπομενος ἀπὸ τὰ Περικλῆα, ὅπως ἦτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

ἐπήγαιναν οἱ σοφοὶ καὶ συνεζήτουν. Εἰς τοὺς πρόπεδας τῆς Ἀκροπόλεως εἶναι τὸ Διονυσιακὸν θέατρον, τοῦ ἐπίου σώζονται ἀκόμη ἕως σήμερον τὰ εἰρεῖπια. Ἰδίως ἔμως ἕνα τέπον ἠθέλησεν ὁ Περικλῆς νὰ ἀναδείξῃ μεγαλοπρεπέστατον καὶ ἱερώτατον, τὴν Ἀκρόπολιν.

Ἐπιτύμβιος στήλη ἐπὶ ἀρχαίου τάφου.

«Δεξιῶς» κ. λ. λέγει ἡ ἐπιγραφή.

τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς. Ποτὲ εἰς τὸν κόσμον δὲν ἐκτίσθη οἰκοδόμημα ποῦ νὰ φθάσῃ τὸν Παρθενῶνα εἰς τὴν ὠραιότητα, τὴν ἄρμονίαν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν.

Ὁ Φειδέας.— Ἡ Ἀκρόπολις εἶχε καὶ ἄλλα πολλὰ ὠραῖα μνημεῖα. Ὀλόκληρος ὁ χώρος ἦτο στολισμένος μὲ στήλας καὶ μὲ ἀγάλματα. Ὁ Περικλῆς εἶχε δώσει τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐργασιῶν εἰς τὸν φίλον του καὶ μέγαν γλύπτην Φειδίαν. Πολλοὶ δὲ καλλιτέχνη, ἀρχιτέκτονες, γλύπται, πολυάριθμοι τεχνῖται εἰργάζοντο ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Φειδίου μὲ μεγάλην δραστηριότητα.

Φημισμένοι ἰδίως γλύπται καὶ ζωγράφοι ἐστόλισαν τότε τὰς Ἀθήνας μὲ θαυμάσια ἀγάλματα καὶ ζωγραφίας. Εἰς τὸν σηκὸν τοῦ Παρθενῶνος ὁ Φειδέας ἔστησε τὸ ἄγαλμα τῆς Παρθένου Ἀδ. Ἀδαμαντίου, Ἰστ. Ἀρχ. Ἑλλ. διὰ α'. Ἑλλ. Σχολ. ἐκδ. Γ' 26]8]25 &

Ἡ Ἀκρόπολις.

— Δεξιᾶ, καθὼς ἀναβαίνομεν, σώζεται ἀκόμη ἐν μικρὸν μνημεῖον, ὁ ναὸς τῆς Ἀπτέρου Νίκης. Ὅταν ἀναβῶμεν διὰ νὰ εἰσέλθωμεν, θὰ περάσωμεν ἀπὸ ἓν ὠραῖον μνημεῖον, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν ὡς εἴσοδος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ διὰ τοῦτο λέγεται Προπύλαια. Ὅταν περάσωμεν τὰ Προπύλαια, θὰ ἴδωμεν ἀριστερὰ τὸ κομψότατον Ἐρέχθειον.

Δεξιὰ δὲ βλέπομεν μὲ θαυμασμόν τὸ ὠραιότερον μνημεῖον τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης. Εἶναι ὁ Παρθενῶν, ὁ ναὸς πρὸς τιμὴν

Ἐπιθετικῶς, τὸ ὁποῖον ἦτο κατεσκευασμένον μὲ χρυσὸν καὶ ἀπὸ ὄστρον ἐλέφαντος. Ἡ θεὰ ἐκράτει εἰς τὴν δεξιᾶν χεῖρα μίαν *Νίκην*, εἰς τὴν ἀριστερὰν τὴν ἀσπίδα. Ὀλίγον ἔμπρὸς ἀπὸ τῶν Παρθενῶνα εἶχε στήσει ἐν κολοσσιαῖον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς. Ἦτο ἡ *Πρόμαχος Ἀθηνᾶ*, ἡ ὁποία ὑπερησπίζετο τὴν πόλιν, εἶχε δὲ κολοσσιαῖον ὄψος καὶ ἦτο κατεσκευασμένη ἀπὸ χαλκόν.

Ἡ Ἀκρόπολις (ἔρειπωμένη).

Ὅπισθεν τῆς Ἀκροπόλεως εἶναι ἡ σημερινὴ πόλις, δεξιὰ ὁ Λυκαεῆτιός, ἀριστερὰ ἡ εἰσοδος, καὶ εἰς τὸ μέσον ὁ Παρθενών.

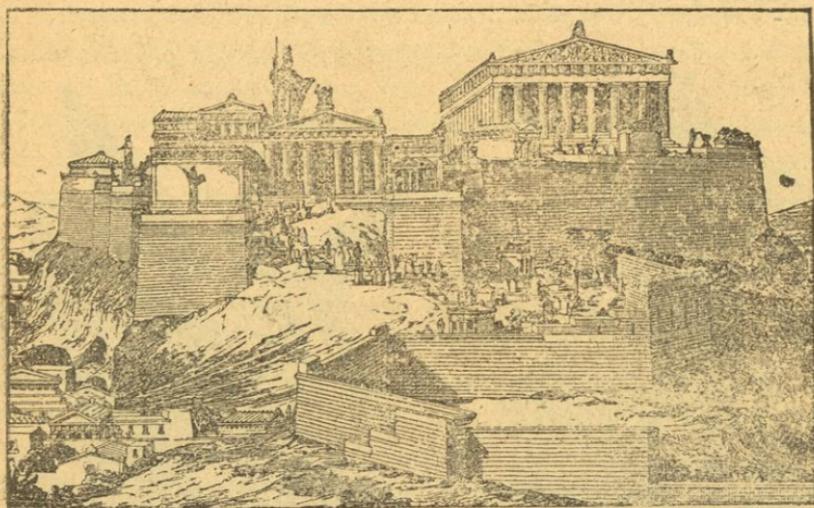
Ὁ Φειδίας κατεσκεύασε καὶ ἄλλο ἔργον, τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς εἰς τὴν Ὀλυμπίαν. Ἦτο κατεσκευασμένον, ὅπως καὶ τὸ τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς, ἀπὸ χρυσὸν καὶ ἐλέφαντα, εἰς τὴν δεξιᾶν χεῖρα ἐκράτει τὴν *Νίκην* καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν τὸ σκῆπτρον. Ἦτο τόσον μεγαλοπρεπὲς τὸ ἄγαλμα ἐκεῖνο, ὥστε οἱ Ἕλληγες ἔλεγον ὅτι, ὅταν τὸ ἔδλεπε κανεῖς, ἠδύνατο ν' ἀποθάνῃ εὐτυχῆς (βλ. τὸ ἄγαλμα εἰς σ. 59).

Ἡ ὠραιότης τῶν Ἀθηνῶν. — Ὑπῆρχον καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος ὠραῖοι ναοὶ καὶ ὠραῖα ἀγάλματα. Ἀλλὰ πούθεν ἂν εἰς τὸν κόσμον δὲν ὑπῆρχεν ἐν σύνολον μνημείων, τὸ ὁποῖον νὰ ὠμοιάζε μὲ τὴν Ἀκρόπολιν, ἡ ὁποία ἔμεινε ἀθάνατος καὶ εἶναι τὸ προσκύνημα τῆς ἀνθρωπότητος.

Παντοῦ δὲ εἰς τὴν πόλιν ἔλαμπον τὰ ὠραῖα ἀγάλματα, αἱ ὠραῖαι ζωγραφίαι, τὰ ὠραῖα κτίρια. Ἐπίσης εἰς καμμίαν ἄλλην πόλιν δὲν

ἔγινοντο τόσον λαμπραὶ καὶ φαῖδραὶ ἑορταὶ ἐν μέσῳ τῆς ὥραίας φύσεως. Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον, ὅτι ἦτο ὅλως διόλου ἀμόρφωτος ὁ ἀνθρώπος, ὁ ὅποιος δὲν ἐπήγαιεν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Τὰ μνημεῖα.— Ἄν καὶ ἐπέρασαν τόσοι αἰῶνες καὶ ἔγιναν τόσαι καταστροφαί, σώζονται καὶ σήμερον μερικοὶ ἀρχαῖοι ναοὶ ἢ λείψανα αὐτῶν. Τὰ ὀνομάζομεν *μνημεῖα*, τὰ θαυμάζομεν καὶ προσπαθοῦμεν νὰ τὰ διατηροῦμεν μὲ κάθε τρόπον.

Ἡ Ἀκρόπολις (ἀναπαράστασις, ὅπως θὰ ἦτο εἰς τὸν καιρὸν τῆς λαμπρότητός της).— Ἀριστερὰ ἢ *Πρόμαχος Ἀθηνᾶ*, δεξιὰ ὁ *Παρθενών*.

Τὰ ἀγάλματα, τὰ ὅποια ἔγιναν τότε, εἶναι τὰ θαυμασιώτερα καλλιτεχνικὰ ἔργα, τὰ ὅποια εἶδεν ὁ κόσμος. Ὅσα κατώρθωσαν νὰ εὔρουν μὲ τὰς ἀνασκαφὰς οἱ ἀρχαιολόγοι, τὰ φυλάττομεν μὲ μεγάλην εὐλάβειαν εἰς τὰ μουσεῖα. Διότι μετὰ εἴκοσι τέσσαρας σχεδὸν αἰῶνας καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ ἀνθρωπότης λαμβάνει ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν τέχνην ἀθάνατα διδάγματα.

δ. Αἱ ἑορταὶ καὶ ἡ ποίησις.

Αἱ πανηγύρεις τῶν ἀρχαίων.— Μεγάλην ἀγάπην εἶχον οἱ ἀρχαῖοι Ἑλλήνες διὰ τὰς δημοσίας ἑορτάς: Ἡ ἑορτὴ πρὸς τιμὴν ἐνὸς θεοῦ, εἰς τὴν ὁποῖαν συνηθροίζοντο ὅλοι, ἐλέγετο *πανηγυρίς*.

Πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ ἐγένετο *πομπή*, λιτανεία, ὡς λέγομεν σήμερον, μὲ μουσικὴν καὶ ᾄσματα. Ἐπειτα διεσχέδαζον, ἔτρωγον καὶ ἐχόρευον. Εἰς τὰς μεγάλας πανηγύρεις ἔκαμναν καὶ ἀγῶνας, γνωρίζομεν δὲ τοὺς τέσσαρας μεγάλους ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων.

Κάθε πόλις εἶχε καὶ ἰδιαιτέρας ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις. Ἐτελοῦντο δὲ πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ ἢ τῆς θεᾶς, τὴν ὁποίαν ἐλάτρευεν ἰδιαιτέρως ἡ πόλις.

Ἡ χρυσελεφαντινὴ Παρθένος
Ἄθηνᾶ τοῦ Φειδία.
Ἀναπαράστασις

Ἡ πτερωτὴ Νίκη, περίφημον ἀγαλμα
τοῦ Παιωνίου, ὁ ὁποῖος ἦτο σύγχρο-
νος μὲ τὸν Φειδίαν, κατὰ τὸ 450 π.Χ.

Τὰ Παναθήναια.—Ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἕλληνας οἱ Ἀθηναῖοι ἠγάπων περισσότερο τὰς ἑορτὰς πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν. Ἡ μεγαλοπρεπεστέρη ἑορτὴ ἦσαν τὰ Παναθήναια πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς, ἥτο, ὡς νὰ εἴπωμεν, ἡ ἐθνικὴ ἑορτὴ τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων.

Κατὰ τὴν πανήγυριν τῶν Πιναθηναίων ἐγίνοντο παραστάσεις εἰς τὸ θέατρον καὶ διάφοροι ἀγῶνες, τὴν δὲ τελευταίαν ἡμέραν ἐγίνετο μία θαυμασία παρέλασις. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέβαινον ἐν πομπῇ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, διὰ νὰ σκεπάσουν τὸ ἄγαλμα μὲ τὸν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς, τὸν ὁποῖον εἶχον κεντήσει αἱ νέαι τῶν εὐγενεστέρων οἰκογενειῶν.

Τὰ Δράματα. — Εἰς δὲ τὰς ἐορτὰς πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ θεὸς τοῦ αἴνου, ἐτραγῳδοῦν καὶ ἐχόρευον γύρω εἰς τὸν βωμὸν τοῦ θεοῦ. Ἀργότερα ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν ἐορτήν, ἤρχιζον νὰ παριστάνουν διάφορα ἐπεισόδια ἀπὸ τὸν βίον τοῦ θεοῦ. Τοιοῦτοτρόπως ἐγεννήθη μὲ τὸν κειρὸν ἡ τραγωδία καὶ ἡ κωμῳδία. Ἡ τραγωδία παριστάνει πράξεις, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν τὸν φόβον ἢ τὰ δάκρυα. Εἰς δὲ τὴν κωμῳδίαν ὁ ποιητὴς δεικνύει τὰ ἐλαττώματα τῶν ἀνθρώπων καὶ κάμνει τοὺς θεατὰς νὰ γελοῦν. Αἱ τοιαῦται παραστάσεις λέγονται δράματα, διότι αἱ ὑποκριταὶ κάμνουν διαφόρους πράξεις, δρῶσιν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ θεάτρου.

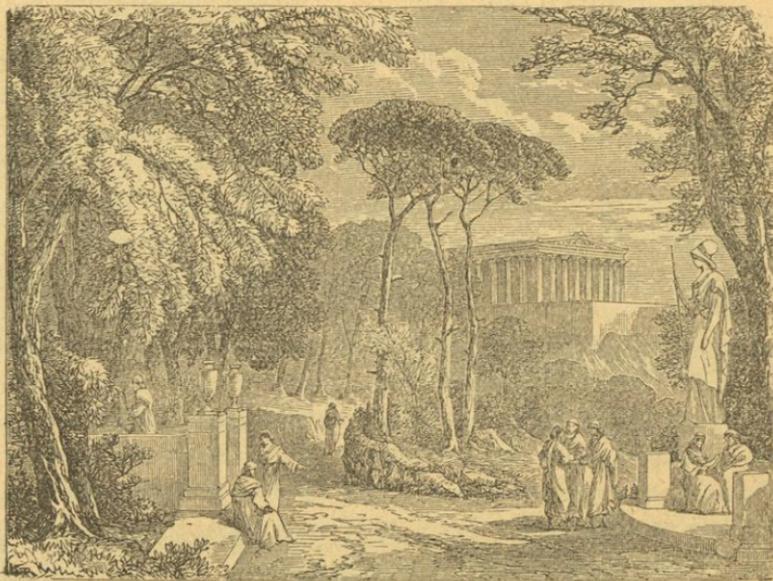
Οἱ μεγάλοι δραματικοὶ ποιηταί. — Τὸ δράμα λοιπὸν ἐδημιουργήθη εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν ὑψίστην τελειότητά του. Μεγάλοι ποιηταὶ ἔγραψαν τραγωδίας καὶ κωμῳδίας, αἱ ὁποῖαι παριστάνοντο εἰς τὸ θέατρον. Τὸ θέμα ἐλαμβάνετο ἀπὸ διαφορὰ ἐπεισόδια τῶν θεῶν ἢ τῶν ἡρώων.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ἤκμασαν οἱ μεγαλύτεροι δραματικοὶ ποιηταὶ τοῦ κόσμου. Ὁ Αἰσχύλος, ὁ Εὐριπίδης καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἦσαν τόσον μεγάλοι τραγικοὶ ποιηταί, ὥστε οἱ ποιηταὶ ἔλων τῶν αἰῶνων ἐμιμήθησαν τὰς τραγωδίας των. Ὁ δὲ Ἀριστοφάνης ἔγραψεν ἐξόχους κωμῳδίας. Καὶ οἱ τέσσαρες ἔζησαν κατὰ σειρὰν ἀπὸ τὸν καιρὸν τῶν Περσικῶν πολέμων ἕως τὸν καιρὸν τοῦ Περικλέους.

Τὸ θέατρον. — Τὰ δράματα παριστάνοντο εἰς τὸ θέατρον, τὸ ὁποῖον δὲν ὠμοίαζε μὲ τὸ σημερινόν. Εἰς τὰς Ἀθήνας σώζονται τὰ εἰσέλπια τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου, ἔπου παρίστανον τὰ δράματα των καὶ οἱ τέσσαρες μεγάλοι δραματικοὶ ποιηταί. Τὸ ἀρχαῖον θέατρον εἶχε σχῆμα ἡμικυκλίου, ἦτο ἀνοικτὸν χωρὶς στέγην καὶ ἐχώρει πολὺν κόσμον. Εἰς τὸ ἡμικυκλικὸν μέρος ἦσαν τὰ καθίσματα τῶν θεατῶν, τὰ ὁποῖα ἀνέβαινον πρὸς τὰ ἄνω κατὰ τρόπον κλιμακωτόν. Εἰς τὸ κάτω μέρος ἦτο ἡ ὀρχήστρα, ἔπου ὁ χορὸς, δηλαδὴ πολλοὶ ὑποκριταὶ μᾶζι, ἐχόρευε καὶ ἐτραγοῦδει. Ἀπέναντι δὲ ἦτο εἰς τοῖχος, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο σκηνή, καὶ ἔμπροσθεν αὐτῆς ἔπαιζον οἱ ὑποκριταὶ τὰ διάφορα πρόσωπα, τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωας.

Ὁ αἰὼν τοῦ Περικλέους. — Τὸν καιρὸν τοῦ ἐξῆσεν ὁ Περικλῆς εἰς τὰς Ἀθήνας ἐγίναν τὰ ὠραιότερα μνημεῖα, τὰ ὠραιότερα ἀγάλματα, καὶ ἤκμασαν οἱ μεγαλύτεροι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς. Εἰς τὴν λαμπροτάτην δὲ πόλιν αὐτὴν ἡ μόρφωσις τοῦ πνεύματος δὲν ἀνῆκε μόνον εἰς ὀλίγους. Ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται ἦσαν μορφωμένοι, ὅλοι ἠὲ χαριστοῦντο ν' ἀκούουν ὠραῖα ποιήματα, νὰ βλέπουν ὠραῖα ἀγάλματα. Εἰς τὴν Ἀγορὰν ἤκουον μ' εὐχαρίστησιν τοὺς ῥητοράς των, εἰς τὸ θέατρον ἐνθουσιάζοντο μὲ τὰ ὠραῖα δράματα. Ὁ λαὸς ἦτο κριτὴς καὶ ἔδιδε τὸ βραβεῖον εἰς τὸ καλύτερον δρᾶμα.

Τὰ ὠραῖα ἐκεῖνα ἔργα, ποῦ ἐδημιουργήθησαν τότε, ἔμειναν ἀθάνατα διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Εἰς ὅλους τοὺς χρόνους τῆς ἱστορίας, καὶ σήμερον ἀκόμη, προσπαθοῦμεν νὰ μιμούμεθα τὰ ἀρχαῖα ἐκεῖνα ἀγάλματα, τοὺς ἀρχαίους ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς. Ποτὲ δὲ καμμία πόλις εἰς τὸν κόσμον δὲν ἔρριψε τόσην μεγάλην λάμψιν, ὅσην αἱ Ἀθῆναι ἐκείνον τὸν καιρὸν. Εἶχε δίκαιον ὁ μέγας Περικλῆς, ὅταν ἔλεγε μὲ ὑπερηφάνειαν ὅτι αἱ Ἀθῆναι ἦσαν «τὸ σχολεῖον τῆς Ἑλλάδος». Αἱ Ἀθῆναι ἐγίναν καὶ τὸ σχολεῖον ἔλου τοῦ κόσμου.

Ἡ Ἀκαδημία (ἀναπαράστιασις). Ἄλσος, νεοί, ἀγάλματα κ.λ.π.

Η ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ὅσον καιρὸν ἡ Ἑλλάς ἦτο ἠνωμένη, ὑπῆρξεν ἰσχυρὰ καὶ ἔνδοξος. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς χρόνους ἀκριβῶς τῆς μεγάλης δόξης τῶν Ἀθηνῶν ἐπῆλθεν ἡ διαίρεσις. Ἐξῆ ἀκόμη ὁ μέγας Περικλῆς, ὅτε ἤναψε καταστρεπτικὸς πόλεμος μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Ἀπὸ τότε αἱ παλαιαὶ χῶραι τῆς Ἑλλάδος ἤρχισαν νὰ πίπτουν εἰς παρακμὴν.

α. — Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος.

Ἡ ἀντιζηλία τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν.— Αἱ μεγάλαι νίκαι τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ λάμψις, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον φθάσει, διήγειραν τὴν ἀντιζηλίαν τῶν ἄλλων μεγάλων πόλεων. Ἰδίως ἡ Σπάρτη ἐβλεπε πάντοτε μὲ ζηλοτυπίαν τὴν δυνάμιν των. Αἱ Θήβαι, ἡ Κόρινθος καὶ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις συνηνώθησαν μὲ τὴν Σπάρτην διὰ νὰ ματαιώσουν τὰ σχέδια τῶν Ἀθηνῶν, αἱ ὁποῖαι ἐζήτουν νὰ λάβουν τὴν ἡγεμονίαν ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

Αἱ δύο ἐχθρικαὶ δυνάμεις.— Ὁ μέγας αὐτὸς ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἐξερράγη ὀλίγα ἔτη μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους (μόλις 18 ἔτη εἶχον περάσει). Ὁλομάσθη Πελοποννησιακὸς πόλεμος καὶ διήρκεσε 27 ἔτη (431-404 π. Χ.). Ὑπῆρξε πολὺ σκληρὸς καὶ ὀλέθριος διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Ἑλλάς ἐχωρίσθη εἰς δύο συμμαχίας, εἰς δύο ἐχθρικά μέρη. Μὲ τὸ μέρος τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν αἱ νῆσοι καὶ αἱ παράλια πόλεις. Τὸ ἄλλο εἶχεν ἀρχηγὸν τὴν Σπάρτην, τὴν ὁποίαν ἐβοήθουν τὰ κράτη τῆς Πελοποννήσου. Ὀλόκληρος ἡ Ἑλλάς εἶχεν ἀναστατωθῆ ἀπὸ τὰς προετοιμασίας διὰ τὸν πόλεμον. Εἰς μέγας ἱστορικὸς τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Ἀθηναῖος *Θουκυδίδης*, συνέγραψε τὴν ἱστορίαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Ὁ **πρώτος πόλεμος.**— Ἡ ἀφορμὴ προήλθεν ἀπὸ μίαν ἔριδα μεταξὺ τῆς Κορίνθου καὶ τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Κορίνθιοι ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης καὶ ἤρχισεν ὁ πόλεμος.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχον πολὺν στρατόν, εἰ Σπαρτιάται πάλιν δὲν εἶχον στόλον. Διὰ τοῦτο ὁ Περικλῆς συνεβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ κλεισθοῦν εἰς τὴν πόλιν των, μέσα εἰς τὰ Μακρὰ τεῖχη. Οἱ Σπαρτιάται ἐπήγαιναν μὲ τὸν στρατόν των καὶ ἐλεηλάτουν τὴν Ἀττικὴν. Οἱ Ἀθηναῖοι πάλιν μὲ τὸν ἰσχυρὸν στόλον των ἐλεηλάτουν τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου.

Ὁ **λοιμὸς καὶ ὁ θάνατος τοῦ Περικλέους.**— Ἄλλ' εἰς τὰς Ἀθήνας εἶχον μαζευθῆ πολλοὶ ἄνθρωποι ἕνεκα τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀπὸ τὸ πλῆθος ἐπῆλθε μία φοβερὰ ἀρρώστεια, εἰς μέγας λοιμὸς. Πλῆθος ἀνθρώπων ἀπέθανεν ἀπὸ τὸν λοιμὸν, ὅσοι πάλιν ἐσώθησαν, ἔχασαν τὸ θάρρος των. Ὁ λαὸς ἤρχισε νὰ φωνάζῃ ἐναντίον τοῦ Περικλέους. Ἄλλ' ὁ μέγας ἀνὴρ ἔδιδεν εἰς ὄλους θάρρος. Ἐπαθον ὅμως τὴν μεγάλην συμφορὰν αἱ Ἀθηναῖοι νὰ χάσουν ἀπὸ τὸν λοιμὸν καὶ τὸν Περικλῆ (429 π. X.). Ἄλλ' ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησεν ἀκόμη, ἕως οὗτου ἐκουράσθησαν οἱ ἀντίπαλοι, καὶ ἔκαμαν εἰρήνην. Ὁ πόλεμος αὐτὸς διήρκεσε δέκα ἔτη, καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθη *δεκαετῆς πόλεμος* (431—421 π. X.).

Ὁ **Ἀλκιβιάδης.**— Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο ἀγαπητὸς εἰς εὐγενῆς νέος, ἀνεψιὸς τοῦ Περικλέους Ἀλκιβιάδης. Ἦτο πολὺ πλούσιος καὶ ὠραῖος, προικισμένος μὲ μεγάλην εὐφυΐαν, τὰ χαρίσματα δὲ αὐτὰ προσείλκυον τὸν λαόν.

Ὁ νέος ὅμως ἐκεῖνος ἔγινεν ἡ καταστροφὴ τῶν Ἀθηναίων, διότι ἦτο πολὺ φιλόδοξος καὶ ἀσύνετος. Ἡ φιλοδοξία του τὸν ἔκαμε νὰ ὀνειρεύεται μεγάλα σχέδια. Κατάρθωσε καὶ ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι θὰ ἠδύναντο νὰ κατακτήσουν τὴν μεγάλην νῆσον *Σικελίαν*, τότε θὰ ἐλάμβανον τὴν δύναμιν νὰ νικήσουν καὶ τοὺς Σπαρτιάτας. Ἀπὸ τὴν Σικελίαν θὰ ἐπήγαιναν νὰ κατακτήσουν τὰς χώρας τῆς Μεσογείου θαλάσσης, τὸ κράτος αὐτῶν θὰ ἔφθανεν ἕως τὰς Ἡρακλείας στήλας, καὶ αἱ Ἀθηναῖοι θὰ ἐγίνοντο ἡ πρωτεύουσα ἔλων τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ἐκστρατεία τῆς Σικελίας (415 π. X.).— Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνθουσιάσθησαν, δὲν ὠμίλουν παρὰ μόνον διὰ τὸ μέγα σχέδιον καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ἐκστρατείαν πρὸς κατάκτησιν τῆς Σικελίας. Ποτὲ τόσον λαμπρὸς στόλος καὶ στρατὸς δὲν εἶχεν ἐκκινήσει ἀπὸ

Ἑλληνικὴν πόλιν. Ὅλος ὁ λαὸς παρηκολούθησε μὲ τρελλὸν ἐνθουσιασμὸν τὴν ἀναχώρησιν διὰ τὴν μακρινὴν κατάκτησιν, ἣ ὅποια θὰ ἔφερε πλοῦτη καὶ δύναμιν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος ἐφθασεν εἰς τὰς Συρακούσας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἡ πλουσιωτέρα Ἑλληνικὴ πόλις εἰς τὴν Δύσιν, καὶ ἤρχισε νὰ τὰς πολιορκῇ. Ἄλλ' οἱ Σπαρτιᾶται ἔστειλαν βοήθειαν εἰς τοὺς Συρακούσιους, καὶ ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων κατεστράφη. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐδῶγῃκαν εἰς τὴν ξηρὰν μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ ἐφθانون εἰς καμμίαν φιλικὴν τῶν πόλιν, καὶ ἀπ' ἐκεῖ θὰ ἐπέστρεφον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀλλ' οἱ Συρακούσιοι τοὺς κατεδίωξαν κατὰ πόδας. Ἄλλοι ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἐφονεύθησαν, ἄλλοι ἀπέθανον ἀπὸ τὰς ταλαιπωρίας, ἄλλοι ἔγιναν αἰχμάλωτοι καὶ ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι. Οὔτε ἓν πλοῖον τῶν Ἀθηναίων, οὔτε εἷς στρατιώτης τῶν δὲν ἐγύρισεν εἰς τὴν πατρίδα.

Τὸ τέλος τοῦ Ἀλκιβιάδου.—Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἐκλέξει τὸν Ἀλκιβιάδην μαζὶ μὲ ἄλλους στατηγὸν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Σικελίας. Ἀλλὰ ταχέως τὸν ἐκάλεσαν ὀπίσω νὰ δώσῃ λόγον διὰ μίαν κατηγορίαν ἐναντίον του. Ἐκεῖνος δὲ ἐπῆγεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὅπου ἐδολοφονήθη. Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ὁ ἰκανὸς ἐκεῖνος ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος, ἂν εἶχε μεγαλυτέραν φρόνησιν, θὰ ἤδύνατο νὰ κάμῃ μέγα καλὸν εἰς τὴν πατρίδα του.

Ἡ ἄλωσις τῶν Ἀθηνῶν.—Ἡ ἀπελπισία ἀπὸ τὴν μεγάλην καταστροφὴν ἔδωκε θάρρος εἰς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ μὲ ἀξιοθαύμαστον δύναμιν κατεσκευάσαν πάλιν νέον στόλον. Ἀλλὰ καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἔκαμαν στόλον, ὁ δὲ ναύαρχός των, ὁ Δύσανδρος, ἄνθρωπος ἐπιδέξιος καὶ πανοῦργος, κατώρθωσε μὲ πονηρίαν νὰ καταστρέψῃ τὸν στόλον τῶν Ἀθηναίων εἰς μίαν θέσιν, ἣ ὅποια ἐλέγετο *Αἰγὸς ποταμοὶ* πλησίον εἰς τὰ Δαρδανέλλια.

Ἐν ἀπὸ τὰ διασωθέντα πλοῖα ἐφθασε νύκτα εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἀμέσως δὲ ἡ εἰδησις τῆς νέας καταστροφῆς διεδόθη ἀπὸ στόμα εἰς στόμα καὶ ἐφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Κανεὶς δὲν ἐκοιμήθη τὴν νύκτα ἐκείνην, διότι ὅλοι ἐπερίμεναν ὅτι θὰ ἐσφάζοντο ἢ θὰ ἐπωλοῦντο ὡς δοῦλοι.

Ὁ Δύσανδρος δὲν ἤργησε νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ πολιορκήσῃ τὰς Ἀθήνας. Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπερησπίσθησαν τὴν πόλιν τῶν μὲ ἥρωϊσμόν, ἀλλ' ἡ πείνα τοὺς ἠνάγκασε νὰ παραδοθῶν. Τότε ἔγινε λόγος νὰ καταστραφῇ ἐντελῶς ἡ πόλις. Οἱ Σπαρτιᾶται ὁμῶς εἶπον, ὅτι δὲν

ἔπρεπε νὰ πωλήσουν ὡς δούλους τοὺς κατοίκους μιᾶς πόλεως, ἢ ὅποια ἔσωσεν ἄλλοτε τὴν Ἑλλάδα (401 π. X.).

β.—Αἱ Ἀθῆναι μετὰ τὸν πόλεμον.

Ἡ πτώσις τοῦ Ἀθηναϊκοῦ κράτους.—Πολλοὶ σκληροὶ ἦσαν οἱ ὄροι, τοὺς ὁποίους ἐπέβαλον οἱ νικηταὶ εἰς τὰς Ἀθῆνας. Ὁ Λύσανδρος ἔκαυσε τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων καὶ κατηδάφισε τὰ Μακρὰ τεῖχη. Ἀπὸ τότε αἱ Ἀθῆναι ἔχασαν τὴν δύναμίν των.

Ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος περιήλθε τότε εἰς τὴν Σπάρτην. Ἄλλ' οἱ Σπαρτιῆται δὲν μετεχειρίσθησαν καλῶς τὴν δύναμιν των. Ἔβαλαν ἰδικὰς τῶν φρουρὰς εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, καὶ ἐφέρθησαν πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ὡς τύραννοι. Διὰ τοῦτο ἡ σκληρότης των ἐπροκάλεσεν ἐπαναστάσεις εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις. Πρῶται ἤρχισαν αἱ Ἀθῆναι.

Οἱ Τριάκοντα τύραννοι.—Εἰς τὰς Ἀθῆνας εἶχον τὴν ἐξουσίαν τριάκοντα ἄρχοντες, οἱ ὅποιοι ὑπεστηρίζοντο ἀπὸ τὴν Σπάρτην. Ἐκυβέρνων δὲ μὲ μεγάλην σκληρότητα καὶ ἔγιναν μισητοὶ εἰς τὸν λαόν, διὰ τοῦτο ὠνομάσθησαν *Τριάκοντα τύραννοι*. Διὰ τὸ νὰ στερεώσουν τὴν ἐξουσίαν των οἱ τύραννοι, ἐξώριζον ἢ ἐφόνευον τοὺς ἀντιπάλους των. Εἰς ἐξόριστος, ὀνομαζόμενος *Θρασύβουλος*, μὲ ἄλλους συντρόφους, κατώρθωσε νὰ εἰσέλθῃ κρυφίως εἰς τὰς Ἀθῆνας καὶ νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς τυράννους (403 π. X.).

Ἡ ἀμνηστία.—Διὰ τὸ νὰ δάλουν τέλος εἰς τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, συνεφώνησαν ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι νὰ μὴ ἐνθυμηθοῦν πλέον τὰς ἔχθρας των. Ὅλοι ὤρκισθησαν νὰ μὴ ἰζητήσουν ἐκδίκησιν δι' ὅσα εἶχον συμβῆ, ἢ λήθῃ δὲ αὐτὴ διὰ τὰ παρελθόντα ὠνομάσθη *ἀμνηστία*. Αἱ Ἀθῆναι δὲν ἐταράχθησαν πλέον ἀπὸ ἐμφυλίους ταραχάς.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αἱ Ἀθῆναι ἐκυβερνῶντο πάλιν μὲ τοὺς καλοὺς παλαιοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος. Ἀπὸ τότε ἤρχισαν ν' ἀναλαμβάνουν τὴν δύναμίν των καὶ ἔγιναν γρήγορα πάλιν μεγάλη πόλις.

Ὁ Σωκράτης (κατὰ τὸ 400 π. X.).—Τὸν καιρὸν ἐκείνον ἔζη εἰς τὰς Ἀθῆνας ὁ *Σωκράτης*, εἰς ἐνάρετος πολίτης, ὁ ὁποῖος εἶχε γίνεи περίφημος διὰ τὴν σοφίαν του. Ἐρωγεῖν ὀλίγον, δὲν ἐφόρει οὔτε σανδάλια, οὔτε χιτῶνα, παρὰ ἓνα παλαιὸν μανδύαν. Πολλὰς φορὰς οἱ φίλοι του ἠθέλησαν νὰ τοῦ δώσουν χρήματα, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἐδέχθη ἀπὸ κανένα βοήθειαν.

Ὁ Σωκράτης ἦτο πολὺ ἀσχημος, ὁ βίος του ἕμως ἦτο τόσον ὠραῖος, ὥστε ἔγινε τέλειον παράδειγμα ἑνὸς καλοῦ πολίτου. Ὅλην τὴν ἡμέραν ὁ Σωκράτης ἐγύριζεν εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὰς παλαίστρας, εἰς τοὺς δρόμους καὶ συνωμίλει μὲ τοὺς νέους. Ἡ συζήτησις ἦτο μίᾳ εὐγενῆς διδασκαλίᾳ. Ἐπροσπάθει νὰ δεικνύῃ εἰς ἄλλους τὴν ἀλήθειαν, ἐξήταξε μαζὶ τοὺς ποῖον εἶναι τὸ κακὸν διὰ νὰ τὸ ἀποφεύγουν, ποῖον εἶναι τὸ καλὸν διὰ νὰ τὸ κάμνουν. Ἐδίδασκε πολλὰς εὐγενεῖς καὶ ὑψηλὰς ἰδέας. Ἔλεγε δὲ πάντοτε τὸ ρητὸν «γνώθι σαυτὸν». Ἦθελε νὰ εἴπῃ ὅτι πρῶτα πρέπει νὰ γνωρίζῃς καλὰ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ἔπειτα νὰ ζητῆς νὰ ἐνοήσῃς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Σωκράτης ἀπέκτησεν ἀφωσιωμένους φίλους. Μερικοὶ ἕμως ἐνόμισαν ὅτι διδάσκει τὴν ἀσέβειαν πρὸς τοὺς θεοὺς, τὸν κατήγγειλαν, καὶ τὸ δικαστήριον τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον. Εἰς φίλος του ἠθέλησε νὰ τὸν σώσῃ, ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν ἐδέχθη, εἶπεν ὅτι ὁ πολίτης ὀφείλει νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του. Ἐμείνεν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἔπιε τὸ κώνειον, τὸ δηλητήριον τοῦ ἐδίδον εἰς τοὺς καταδικασμένους. Ἔως τὴν τελευταίαν του στιγμὴν ἐδίδασκεν ἐν μέσῳ τῶν φίλων καὶ μαθητῶν του. Ἀπέθανε μὲ τὴν γαλήνην ἑνὸς μεγάλου καὶ ἐναρέτου ἀνθρώπου, ὁ δὲ βίος καὶ ὁ θάνατός του ἔμειναν ὑψηλὸν παράδειγμα εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.

Μὲ τὰ γεγονότα αὐτὰ τελειώνει ὁ Ε' αἰὼν πρὸ Χριστοῦ, ὁ αἰὼν τῆς δόξης τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ὅταν αἱ Ἀθηναὶ ἐνίκηθησαν ἀπὸ τὴν Σπάρτην, τότε ἤρχισε καὶ ἡ παρακμὴ τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἐμφανίζεται εἰς ἄλλος μέγας Ἑλληνικὸς λαός, οἱ Μακεδόνες, οἱ ὅποιοι ἔμελλον νὰ κατακτήσουν τὸν κόσμον καὶ νὰ δοξάσουν πάλιν τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα.

Πελταστής, ἑλαφρὸς πολεμιστὴς ὀπλισμένος μὲ πέλτην (μικρὰν ἀσπίδα).

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ

ΜΕΡΟΣ Β΄.—Η ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

500—400 π. Χ.

Ε' αἰὼν π.Χ.

Γ'. Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι.— Οἱ Πέρσαι εἶχον καθυποτάξει τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς καὶ εἶχον ἰδρύσει ἐν ἀπέραντον κράτος. Οἱ σπουδαιότεροι βασιλεῖς τῶν ἦσαν ὁ Κῦρος καὶ ὁ Δαρεῖος. Τὸ κράτος τοῦ Δαρείου ἦτο τὸ μεγαλύτερον καὶ ἰσχυρότερον ποῦ εἶχεν ὑπάρξει εἰς τὸν κόσμον. Περιελάμβανεν ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, καὶ τοὺς πολιτισμένους ποῦ γνωρίζομεν (Αἰγυπτίους, Ἀσσυρίους, Φοίνικας), καὶ πολλοὺς ἄλλους ἀπολιτίστους λαοὺς.

Οἱ Πέρσαι εἶχον καθυποτάξει καὶ τὰς πλουσίας Ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ Ἴωνες ἐπανεστάτησαν μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀνθέξουν εἰς τὴν μεγάλην δύναμιν τοῦ Δαρείου καὶ ἐνίκηθησαν. Οἱ Πέρσαι τότε ἔκαυσαν τὴν μεγάλην πόλιν αὐτῶν Μίλητον (500 π. Χ.).

Κατόπιν οἱ Πέρσαι ἐπέπεσαν ἐναντίον τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος διὰ νὰ ὑποδουλώσουν καὶ αὐτήν. Οἱ Ἕλληνες μὲ τὰς μικρὰς τῶν δυνάμεις ἐνίκησαν τὰς ἀνεξαντλήτους δυνάμεις τῶν Περσῶν. *Ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν κάμνει τοὺς ἀνθρώπους ἥρωας καὶ ἐμπνέει εἰς αὐτοὺς ὑψηλὰ αἰσθήματα.*

Ζ'. Αἱ ἐκστρατεῖαι τοῦ Δαρείου.— Ὁ μέγας βασιλεὺς ἐξῆτει ἐκδίκησιν κατὰ τῶν Ἀθηναίων, διότι εἶχον βοηθήσει τοὺς Ἴωνας. Οἱ Πέρσαι μὲ στρατὸν 100.000

ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα. Ὀλίγοι Ἀθηναῖοι (10.000) ὀδηγούμενοι ἀπὸ τὸν *Μιλτιάδην*, κατετρόπωσαν αὐτούς (490). Ἡ νίκη τοῦ Μαραθῶνος ἔδωκε θάρρος καὶ ὑπερηφάνειαν εἰς τοὺς Ἕλληνας

Μετὰ τὴν νίκην οἱ σπουδαιότεροι ἄνδρες εἰς τὰς Ἀθήνας ἦσαν ὁ *Θεμιστοκλῆς* καὶ ὁ *Ἀριστείδης*. Ὁ Θεμιστοκλῆς προέβλεπεν ὅτι οἱ Πέρσαι θὰ ἐπανήρχοντο μὲ μεγαλύτερας δυνάμεις διὰ νὰ ὑποδουλώσουν τὴν Ἑλλάδα. Διὰ τοῦτο ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ κατασκευάσουν ἰσχυρὸν στόλον.

Β΄. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξου. — Μετὰ 10 ἔτη ὁ νέος βασιλεὺς τῶν Περσῶν Ξέρξης ὠδήγησεν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος φοβερὸν στρατὸν (2.500.000 ἄνδρας καὶ 1.200 πλοῖα). Ὁ Ξέρξης ἐζήτηι νὰ ὑποδουλώσῃ πρῶτον τὴν Ἑλλάδα, ἔπειτα νὰ κατακτῆσῃ τὴν Εὐρώπην καὶ νὰ γίνῃ κύριος ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἡ ἔνωσις τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα. Ἡ πρώτη ἀντίστασις ἐγένετο εἰς τὰς *Θερμοπύλας*, ὅπου ἐφρονεύθησαν μαχόμενοι ἡρωϊκῶς ὁ Λεωνίδας καὶ οἱ 300 Σπαρτιαῖται. Τότε χωρὶς ἐμπόδιον ὁ Περσικὸς στρατὸς ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὰς ἔκαυσεν.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον καταφύγει εἰς τὴν Σαλαμίνα. Εἰς τὸ στενὸν τῆς νήσου εἶχε συγκεντρωθῆ καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ἔφθασε δὲ καὶ πολυάριθμος στόλος τοῦ Ξέρξου. Ἐκεῖ συνήφθη μεγάλη ναυμαχία. Οἱ Ἕλληνες, οἱ Ἀθηναῖοι πρῶτοι, ἐπολέμησαν γενναίωτα καὶ κατέστρεψαν τὸν Περσικὸν στόλον (480 π. Χ.). Ἡ ἔνδοξος ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας ἐδόξασε τὰς Ἀθήνας καὶ ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος οἱ Ἕλληνες κατετρόπωσαν καὶ τὸν Περσικὸν στρατὸν εἰς τὰς *Πλαταιάς* (479). Συγχρόνως ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος κατέστρεψε τὸν Περσικὸν στόλον καὶ

στρατὸν εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Μυκάλῃ* πλησίον τῆς Σάμου. Ἐπὶ τότε οἱ Ἕλληνες τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας ἦσαν ἐντελῶς ἐλεύθεροι. Ὁ Μέγας βασιλεὺς εἶχε νικηθῆ καὶ ταπεινωθῆ. Ἡ νίκη τῆς Ἑλλάδος ἔσωσε τὸν πολιτισμὸν τῆς ἀνθρωπότητος.

Θ'. Τὸ μέγα κράτος τῶν Ἀθηναίων.— Ὁ πόλεμος ἐναντίον τῶν Περσῶν ἔπρεπε νὰ ἐξακολουθήσῃ διὰ νὰ εἶναι ἡσυχοὶ οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς Πέρσας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἰδρύθη συμμαχία τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς *Κίμων* κατετρόπως παντοῦ τοὺς Πέρσας.

Αἱ Ἀθηναὶ ἀπέκτησαν τότε πολὺ μεγάλην δύναμιν. Διότι ὅλαι αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις, αἱ ὁποῖαι εἶχον λάβει μέρος εἰς τὴν συμμαχίαν, ἦσαν ὡς ὑπήκοοι. Ἡ ἡγεμονία αὐτῆ τῶν Ἀθηναίων περιελάμβανεν ὀλόκληρον τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Τὸ Ἀθηναϊκὸν ἐμπόριον ἐμεγάλωσε πολὺ, πλοῦτος μέγας συνηθροίσθη. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αἱ Ἀθηναὶ ἰδρυσαν ἕν μέγα θαλάσιον κράτος καὶ ἦσαν ἡ πρωτεύουσα αὐτοῦ.

Ι'. Ὁ Ἀθηναϊκὸς πολιτισμὸς.— Ἀμέσως μετὰ τὰς νίκας ἐναντίον τῶν βαρβάρων ἀρχίζει ἡ λαμπροτέρα ἐποχὴ τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ὀνομάζεται *αἰὼν τοῦ Περικλέους* (περὶ τὸ 450 π. Χ.), διότι ὁ Περικλῆς ἦτο ὁ μέγας ἀνὴρ, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνησε τότε τὴν πρῶτην πόλιν τῆς Ἑλλάδος, τὰς Ἀθήνας. Ὁ Ε' αἰὼν πρὸ Χριστοῦ εἶναι ὁ σπουδαιότερος αἰὼν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς παγκοσμίου μάστιχα ἱστορίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ Ἕλληνες, πρῶτοι οἱ Ἀθηναῖοι, ἐδημιούργησαν τὸν σπουδαιότατον πολιτισμὸν τῆς ἀνθρωπότητος. Τότε ἐγεννήθησαν τὰ μεγαλύτερα πνεύματα, τὰ ὁποῖα ἐφάνησαν εἰς τὸν κόσμον, μεγάλοι ποιηταί, συγγραφεῖς, καλλιτέχνη, φιλόσοφοι. Οἱ περισσότεροι ἤκμασαν εἰς τὰς

Ἀθήνας, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν ἡ ὠραιότερα καὶ σπουδαιότερα πόλις τοῦ κόσμου.

Ὁ Περικλῆς ἠθέλησε νὰ στολίσῃ τὴν πόλιν του μὲ λαμπρὰ μνημεῖα ὡς ἀληθινὴν πρωτεύουσαν ἑνὸς μεγάλου κράτους. Ἡ Ἀκρόπολις ἔγινε τότε εἰς ἱερὸς τόπος καὶ ἐγέμισε μὲ ὠραιότατους ναῦς καὶ ἀγάλματα. Ὁ μεγαλοπρεπέστατος ναὸς εἶναι ὁ *Παρθενών*, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Φειδίας εἶχε κάμει ἑν θαυμάσιον χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς.

Εἰς τὴν λαμπρότητα τῶν Ἀθηνῶν συνετέλεσαν καὶ αἱ ὠραῖαι ἐορταί, αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡ μεγαλοπρεπεστέρα ἦσαν τὰ *Παναθήναια*. Τότε ἀνεπτύχθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ *δραῦμα*, δηλαδὴ ἡ παράστασις εἰς τὸ διαφόρων πράξεων εἰς τὸ θέατρον. Τότε ἤκμασαν οἱ μεγαλύτεροι τραγικοὶ καὶ κωμικοὶ ποιηταὶ τοῦ κόσμου, ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Εὐριπίδης καὶ ὁ Ἀριστοφάνης. Αἱ Ἀθῆναι ἔγιναν ἀπὸ τότε τὸ σχολεῖον τῆς Ἑλλάδος καὶ ὄλου τοῦ κόσμου.

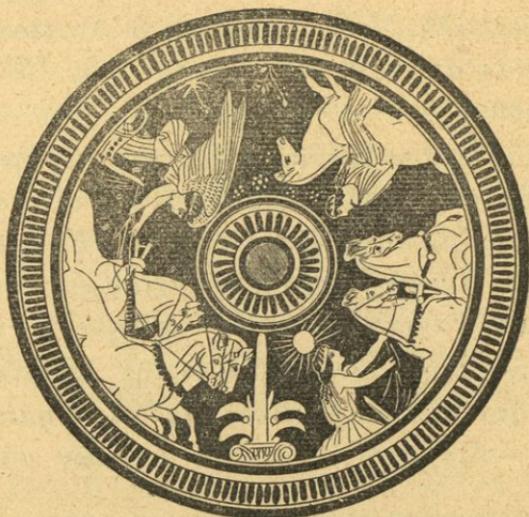
Ἡ Ἑλλὰς λοιπὸν ἐδημιούργησε τὴν τέχνην καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἔγινεν ὁ διδάσκαλος τῆς ἀνθρωπότητος. *Τὸ μεγαλύτερον δὲ τῆς Ἑλλάδος, ὀφείλεται εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ μήτηρ πάσης εὐτυχίας καὶ προόδου.*

ΙΑ. Ἡ παρακμὴ τῶν Ἀθηνῶν. — Ἡ δόξα τῶν Ἀθηνῶν ἐκίνησε τὴν ἀντιζηλίαν τῆς Σπάρτης. Ἀποτέλεσμα δὲ ἦτο ὁ καταστρεπτικὸς *Πελοποννησιακὸς πόλεμος* (431—404) μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων πόλεων τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου ἀπέθανεν ὁ Περικλῆς. Ἀργότερα οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμαν μίαν μεγάλην ἐκστρατείαν διὰ νὰ κατακτήσουν τὴν Σικελίαν. Ἄλλ' ἐκεῖ κατεστράφη καὶ ὁ στόλος καὶ ὁ στρατὸς των. Οἱ Σπαρτιᾶται λοιπὸν κα-

τώρθωσαν καὶ ἐκυρίευσαν τὰς Ἀθήνας (404). Ἡ μεγάλη πόλις ἔπεσεν εἰς παρακμήν, τὴν ἡγεμονίαν δὲ τῆς Ἑλλάδος ἔλαβεν ἡ Σπάρτη, ἀλλ' ἡ παρακμὴ τῶν Ἀθηναίων ἔφερε καὶ τὴν κατάπτωσιν ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἑλλὰς κατηνάλωσε τὰς δυνάμεις της ἀπὸ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Ἡ ἔνωσις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους εἶχε φέρει νίκην, μὲ τὴν ἐλευθερίαν δὲ καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἀντιζηλία καὶ ὁ πόλεμος μεταξὺ των ἔφερε τὴν ἐξασθένησιν καὶ τὴν παρακμὴν. Ὁ πολιτισμὸς ὅμως τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξεν ἀθάνατος, μετεδόθη εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἐδίδαξεν ὀλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα.

Η ΗΩΣ, Η ΣΕΛΗΝΗ ΚΑΙ Ο ΗΛΙΟΣ.

Ζωγραφία ἀρχαίου ἀγγείου.

Γ'.— Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΚΟΣΜΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

400—301 π. Χ.

Δ' αιών.

Μετά τὴν πτώσιν τῶν Ἀθηνῶν ἀρχίζει ἡ παρακμὴ ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Σπάρτη ἐκράτησεν ὀλίγον χρόνον τὴν ἡγεμονίαν, τὴν ἀντικατέστησαν ὅμως αἱ Θῆβαι, καὶ αὗται ὅμως ἔπεσαν ταχέως. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ Δ' αἰῶνος ἡ Ἑλλάς ἦτο διηρημένη εἰς τρία κράτη, σχεδὸν ἰσοδύναμα. Αἱ πρωτεύουσαι πόλεις ἦσαν αἱ Ἀθῆναι, ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Θῆβαι. Καμμία ἀπὸ τὰ τρεῖς αὐτὰς πόλεις δὲν ἦτο ἀρκετὰ ἰσχυρά, ὥστε νὰ καθυποτάξῃ τὰς ἄλλας καὶ νὰ λάβῃ αὐτὴ ὀριστικῶς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὸν ἴδιον ὅμως χρόνον ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ δύναμιν μιὰ ἄλλη Ἑλληνικὴ χώρα, πρὸς Βορρᾶν, ἡ ὁποία εἶχε μείνει ἄγνωστος ἕως τῶρα, ἡ Μακεδονία. Οἱ Μακεδόνες κατώρθωσαν ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον δὲν εἶχον ἐπιτύχει αἱ μεγάλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις, δηλαδὴ νὰ λάβουν τὴν ἡγεμονίαν ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

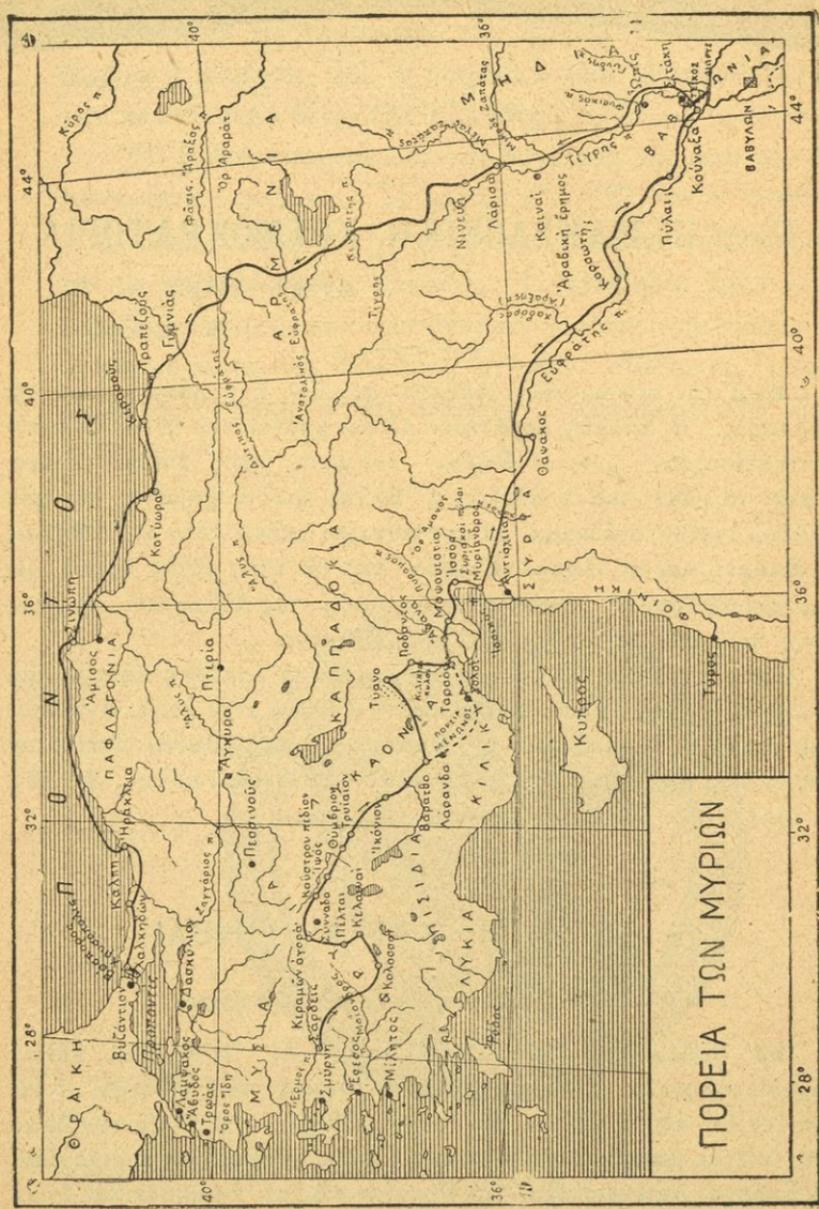
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

Η ΣΠΑΡΤΗ ΚΑΙ ΑΙ ΘΗΒΑΙ

α.— Ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι.

Ἡ διοικήσεις τῆς Σπάρτης.—Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἠὲ χαριστήθησαν, οὗτε κατεστράφη ἡ δύναμις τῶν Ἀθηνῶν, διότι ἠλπίζον οὗτε εἰς τὸ μέλλον θὰ ἦσαν ἐλεύθεροι. Ἡ ἐλπίς τῶν ὅμως αὐτῆ ὑπῆρξε ματαία. Διότι ἔπεσαν εἰς πολυῖσκληροτέραν κυριαρχίαν. Ἡ Σπάρτη μετεχειρίσθη τὴν ἐξουσίαν τῆς με ἐγωῖσμον καὶ ἔγινε μισητὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας

*Αδ. Ἀδαμαντίου, Ἰστ. Ἀρχ. Ἑλλ. διὰ α'. Ἑλλ. Σχολ. ἐκδ. Γ' 26]8]25 9

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Κύρου τοῦ Νεωτέρου καὶ ἡ ἐπάνοδος τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἔβαλαν καὶ αὐτοὶ βάρεις φόρους εἰς τοὺς Ἕλληνας, δὲν ἔπαυσαν δὲ νὰ ἀναμιγνύωνται εἰς τὴν διοίκησιν τῶν πόλεων. Αἱ Ἀθηναὶ εἶχον βοηθήσει παντοῦ τὴν δημοκρατίαν, ἡ Σπάρτη ὑπεστήριξε παντοῦ τὴν ἀριστοκρατίαν. Τὸ χειρότερον δὲ ἔτι ἔβαλεν εἰς τὰς πόλεις ἰδικὰς τῆς φρουρᾶς καὶ ἕνα ἰδικόν τῆς ἀρχηγόν, ὃ ὁποῖος ὀνομάζετο *ἀρμοστής*.

Ἡ ἐκστρατεία τῶν Μυρῶν (401 π. Χ.).—Καθ' ὃν χρόνον συνέβαινον αὐτὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα, γενναῖοι Ἕλληνες πολεμισταὶ ἔκαμνον μίαν περίφημον ἐκστρατείαν εἰς τὴν Περσίαν. Ὁ νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Ἀρταξέρξου, ὁ Κῦρος, ὃ ὁποῖος ἦτο σατράπης εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἠθέλησε νὰ πάρῃ αὐτὸς τὸν θρόνον. Μὲ τὰ χρήματά του συνήθροισεν εἰς τὰς Σάρδεϊς στρατὸν ἀπὸ Πέρσας καὶ ἀρκετοὺς Ἕλληνας ὀπλίτας. Ἀφοῦ ἠτοιμάσθη, ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ὁ Κῦρος ὠδήγησε τὸν στρατὸν του πολὺ μακρὰν πρὸς τὴν Βαβυλώνα. Ἐκεῖ πλησίον, εἰς τὰ Κούναξα, συνητήθη μὲ τὸν ἀδελφόν του Ἀρταξέρξην, ὃ ὁποῖος ὠδήγει πολυάριθμον στρατὸν, ἔγινε μεγάλη μάχη καὶ ὁ Κῦρος ἐφονεύθη. Οἱ Ἕλληνες στρατιῶται εἶχον μείνει νικηταί, ἀλλ' εὗρισκοντο μέσα εἰς ξένην χώραν, πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὸ μέσον ἐχθρῶν. Τότε ἐφάνη εἰς τὸ μέσον ὁ Ξενοφῶν ὃ Ἀθηναῖος, ὃ ὁποῖος εἶχε λάβει μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν. Ἦτο μαθητὴς τοῦ Σωκράτους καὶ εἶχε πολὺ θάρρος, τὸ ὁποῖον μετέδωκε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους.

Ὁ Ξενοφῶν ἀνέλαβε νὰ ὀδηγήσῃ ὀπίσω εἰς τὴν πατρίδα των τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν 10,000 περίπου (*μύριοι*). Ἐπέρασαν ἐρήμους χώρας, ἀνέβησαν καὶ κατέβησαν μεγάλα βουνά, ὑπέφερον χιόνιας, ζέστην. Καθ' ὄλον δὲ τὸ διάστημα διαρκῶς ἐπολέμου ἐναντίον τῶν ἐγχωρίων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ὀρεινοὶ καὶ φιλοπόλεμοι. Ἐπὶ τέλους ἐπλησίασαν εἰς τὴν πατρίδα των. Ὅταν ἀπὸ ἐν βουνὸν εἶδον τὴν θάλασσαν, ἐφώνησαν: «ἡ θάλασσα, ἡ θάλασσα!» ἀπὸ δὲ τὴν χαρὰν των ἔκλαιον καὶ ἐνηγκαλιζοντο ὃ εἰς τὸν ἄλλον. Ὁ Ξενοφῶν ἐδόξασε τὴν γενναίαν αὐτὴν ἐπάνοδον τῶν Μυρῶν μὲ τὸ βιβλίον του *Κύρου Ἀνάβασις*.

Ὁ πόλεμος ἐναντίον τῶν Περσῶν.—Ἀπὸ τὸν καιρόν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἡ Σπάρτη εἶχε πάρει τὴν θέσιν τῶν Ἀθηναίων, εἶχε καὶ στρατὸν καὶ στόλον. Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας

ἦσαν ὑπήκοοι εἰς τὴν Σπάρτην, ἔπρεπε λοιπὸν νὰ τὰς ὑπερασπίζε-
ται ἐναντίον τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας.

Μετὰ τὴν ἐκστρατείαν τῶν *Μυρίων* οἱ Πέρσαι ἐπετέθησαν
ἐναντίον τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὰς ὁποίας
ἐζήτησαν νὰ κατακτήσουν, διὰ νὰ ἐκδικηθοῦν τοὺς Ἕλληνας. Αἱ Ἑλ-
ληνικοὶ ἐκεῖναι πόλεις δὲν εἶχον δυνάμεις νὰ ἀποκρούσουν τοὺς
ἐχθροὺς καὶ ἐκάλεσαν τοὺς Σπαρτιάτας εἰς βοήθειαν. Τότε ἐνθυ-
μήθη ἡ Σπάρτη τὸ καθήκον της καὶ ἔστειλε τὸν βασιλέα Ἀγησί-
λαον εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Ὁ Ἀγησίλαος.— Ἦτο μικρὸς ὁ στρατός, τὸν ὁποῖον ἔδωκαν
οἱ Σπαρτιάται εἰς τὸν Ἀγησίλαον (μόνον 8.000). Ἄλλ' ὁ στρατηγός
του, ἂν καὶ εἶχε μικρὸν σῶμα, ἦτο δὲ καὶ χωλός, εἶχεν ἀνδρείαν
ψυχὴν. Ὁ Ἀγησίλαος ἤρχισε νὰ κερδίῃ νίκας εἰς τὴν Ἀσίαν, ἔκαμε
δὲ καὶ τολμηρότατον σχέδιον νὰ κατακτήσῃ τὸ Περσικὸν κράτος μὲ
τοὺς ἀτελειώτους θησαυροὺς του.

Αἰφνιδίως ἔλαβεν εἶδησιν ἀπὸ τοὺς ἐφόρους νὰ ἐπιστρέψῃ διὰ νὰ
ὑπερασπισθῇ τὴν Πελοπόννησον. Οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Θηβαῖοι καὶ ἄλλαι
πόλεις εἶχον κάμει συμμαχίαν ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν. Μεγάλην
πικρίαν ἠσθάνθη, ὑπήκουσεν ὅμως εἰς τὴν διαταγὴν τῆς πατρίδος
του καὶ ἐπέστρεψεν.

Ἡ Σπάρτη καὶ οἱ Πέρσαι.— Διὰ ν' ἀνισταθῇ ἡ Σπάρτη
εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὰς ἄλλας Ἑλληνικὰς πόλεις, ἀπεφάσισε νὰ
κάμῃ εἰρήνην μὲ τὸν μέγαν Βασιλέα. Ἡ Σπάρτη πάντοτε ἐσκέπτετο
μὲ ἐγωῖσμόν μόνον καὶ μόνον διὰ τὴν ἰδικὴν της ὑπαρξιν. Ἐστειλεν
εἰς τὴν Περσίαν ἕνα πρέσβυν, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο *Ἀνταλκίδας*. Μὲ
τὴν εἰρήνην τοῦ Ἀνταλκίδου (387 π. Χ.) ἀφίνοντο οἱ Ἕλληνες τῆς
Μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Περσῶν. Ἦτο ὄνειδος διὰ τὴν
Σπάρτην καὶ λύπη εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, διότι ἡ αἰσχρὰ αὐτῇ
εἰρήνη κατέστρεψε τὰ ἐνδοξα ἀποτελέσματα τῶν Περσικῶν πολέμων.
Ἡ Σπάρτη ἐξεδικήθη τὰς ἐχθρικὰς πόλεις καὶ ἐπέβαλε σκληροτέ-
ραν τυραννίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ ἀνύψωσις τῶν Ἀθηνῶν.— Μὲ ὄλας τὰς μεγάλας κα-
ταστροφάς, τὰς ὁποίας εἶχον πάθει οἱ Ἀθηναῖοι, τόσον θερμὴν ἀγά-
πην εἶχον πρὸς τὴν πόλιν των, ὥστε εἰργάσθησαν ἀκούραστοι καὶ
μὲ θάρρος διὰ ν' ἀνυψωθοῦν. Πολὺ γρήγορα αἱ Ἀθηναὶ ἐγιναν πάλιν
μεγάλῃ πόλις. Κατῶρθωσαν νὰ ἀνεγείρουν τὰ Μακρὰ τεῖχη,
ἔκαμναν πάλιν στρατὸν καὶ στόλον. Οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγοί, ὁ γεν-

ναίος Κόνων και ὁ ἐνάρετος Θρασύβουλος, ἐγύριζαν μὲ στόλον εἰς τὴν θάλασσαν ὡς νικηταί. Εἰς ἄλλος στρατηγός, ὁ Ἴφικράτης, εἶχεν ἐφεύρει ἐν εἶδος ἐλαφροῦ ὀπλισμοῦ μὲ μικροτέραν ἀσπίδα. Ἀπὸ τὸ ὄνομά της (πέλητ) ὠνομάσθησαν, καὶ οἱ στρατιῶται πελτασταί (βλ. εἰκόνα σ. 123).

Οἱ Ἀθηναῖοι κατώρθωσαν μάλιστα νὰ νικήσουν πολλὰς φορές τοὺς Σπαρτιάτας καὶ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὴν ξηράν. Μὲ τὸν ἐνθουσιώδη πατριωτισμὸν των ἐμεγάλωσαν πάλιν τὴν πατρίδα των, ἤρχισαν καὶ πάλιν νὰ ἐπνιδρύσουν τὸ παλαιὸν κράτος καὶ ν' ἀνυψώσουν τὰς Ἀθήνας εἰς τὴν παλαιάν των δόξαν. Τὸ ἐνάντιον ἢ Σπάρτη μὲ τὸν ἐγωϊσμὸν της ὄλοεν καὶ κατέπιπτε. Τότε δὲ ἀνυψώθη καὶ μία ἄλλη πόλις, ἡ ὁποία ἀκόμη δὲν εἶχε φανῆ, αἱ Θῆβαι, μὲ τὸν μέγαν ἄνδρα αὐτῆς τὸν Ἐπαιμειώνδα.

β.—Αἱ Θῆβαι καὶ ὁ Ἐπαιμειώνδας.

Αἱ Θῆβαι.—Εἶχε παρέλθει ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν, τώρα παρέρχεται καὶ τῆς Σπάρτης. Μιὰ ἄλλη Ἑλληνικὴ πόλις λαμβάνει τὴν ἡγεμονίαν, αἱ Θῆβαι.

Εἰς τὰς Θῆβας τὸ πολίτευμα ἦτο δημοκρατικόν, ὅπως καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἄλλ' οἱ Σπαρτιάται ἤθελον νὰ ἔχουν εἰς ὄχλας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τοὺς ἀριστοκρατικούς ὡς ἄρχοντας, διότι οὗτοι θὰ τοὺς ἦταν περισσότερον πιστοί. Μίαν ἡμέραν αἰφνιδίως κατέλαβον οἱ Σπαρτιάται μὲ προδοσίαν τὰς Θῆβας (385). Ἀμέσως δὲ ἔβαλαν φρουρὰν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, τὴν Καδμείαν, καὶ ἰδικούς των ἄρχοντας εἰς τὴν πόλιν.

Ὁ Πελοπίδας.—Τριακόσιοι Θηβαῖοι ἐζήτησαν σωτηρίαν εἰς τὰς Ἀθήνας. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Πελοπίδας, νέος ἀπὸ εὐγενῆ οἰκογένειαν. Ὁ Πελοπίδας ἀπεφάσισε νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα του, ὅπως πρὸ ὀλίγου εἶχε κάμει καὶ ὁ Ἀθηναῖος Θρασύβουλος.

Μίαν σκοτεινὴν νύκτα ποῦ ἔρριπτε πολὺ χιόνι, ἦλθε μὲ μερικοὺς ἀφωσιωμένους φίλους, καὶ κατώρθωσε νὰ εἰσέλθῃ κρυφὰ εἰς τὰς Θῆβας. Οἱ ἄρχοντες συνέτρωγον καὶ διεσκέδαζον. Κάποιος εἰδοποίησε μὲ γράμμα ἓνα ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐκρυψε τὸ γράμμα καὶ εἶπεν -

«εἰς αὖριον τὰ σπουδαῖα». Ὁ Πελοπίδας καὶ οἱ φίλοι του, εἰσῆλθον ἐκεῖ, ὅπου διεσκέδαζον οἱ ἄρχοντες, τοὺς ἐφόνευσαν, ἐκήρυξαν εἰς τὴν πόλιν τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἐξεδίωξαν τὴν ἔφρουράν τῶν Σπαρτιατῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπηλευθέρωσαν τὴν πατρίδα τῶν ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῆς Σπάρτης (379 π. X).

Ὁ Ἐπαμεινώνδας.—Κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἀνεφάνη, εἰς τὰς Θήβας εἰς ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ἄνδρας τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ἐπαμεινώνδας.

Ὁ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἦσαν στενοὶ φίλοι, καὶ οἱ δύο δὲ κατήγοντο ἀπὸ εὐγενεῖς οἰκογενείας. Ἄλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας ἦτο πτωχός. Ἠγάπα τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἐζη πολὺ αὐστηρὸν βίον, ἔτρωγεν ὀλίγον, ἐκίματο εἰς ἓν σκληρὸν στρώμα καὶ δὲν εἶχε παρά ἓνα μόνον μανδύαν. Εἶχε γίνεῖ στρατηγός, ἔπειτα, ὅταν ἐπέρασεν ἡ ἐξουσία του, ὑπηρέτησεν ὡς ἀπλοῦς πολίτης ὑπακούων εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του.

Οἱ δύο φίλοι ἄνειρεύοντο νὰ κάμουν μεγάλην τὴν πατρίδα τῶν, ἀλλὰ τοὺς ἐχρειάζετο στρατός, διὰ νὰ νικήσουν τοὺς Σπαρτιατάς. Εἰργάσθησαν λοιπὸν καὶ οἱ δύο μὲ μεγάλην δραστηριότητα καὶ ἐνθουσιασμόν.

Ὁ στρατὸς τῶν Θηβαίων.—Ὁ Πελοπίδας ἔκαμε τὸν ἑαυτοῦ λόχον, ὁ ὁποῖος ἐγένετο περίφημος εἰς τὴν ἱστορίαν. Τὸν ἀπετέλουν 300 νεοὶ ἀπὸ τὰς καλύτερας οἰκογενείας τῶν Θηβῶν, οἱ ὁποῖοι ἦσαν συνδεδεμένοι μὲ φιλίαν καὶ μὲ ὄρκον νὰ φονευθοῦν ὅλοι εἰς τὴν θέσιν τῶν, ἀλλὰ νὰ μὴ ὑποχωρήσουν ποτέ. Ὁ δὲ Ἐπαμεινώνδας ἐφεῦρε νέον τρόπον νὰ παρατάσῃ εἰς τὴν μάχην τὸν στρατόν. Ἄντι νὰ τὸν τοποθετῇ εἰς παράλληλον γραμμὴν ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ, τὸν ἔβαλλεν εἰς πλαγίαν γραμμὴν, ἐπειδὴ δὲ ἡ παράταξις ἐγένετο λοξή, ὁ στρατὸς ἐλέγετο *λοξὴ φάλαγξ*.

Ἡ νίκη τῶν Θηβῶν εἰς τὰ Λεῦκτρα.—Ὅταν οἱ Σπαρτιαῖται ἔμαθαν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Θηβῶν, ἐκήρυξαν κατ' αὐτῶν πόλεμον. Ὁ Σπαρτιατικὸς στρατὸς ἔκαμε πολλὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Βοιωτίαν, τέλος δὲ συνητήθη μὲ τοὺς Θηβαίους ὀλίγον μακρὰν ἀπὸ τὰς Θήβας εἰς τὴν μικρὰν πόλιν *Λεῦκτρα*. Ἐκεῖ συνήφθη πεισματώδης μάχη (371 π. X.). Ἡ ἀνδρεία τοῦ ἱεροῦ λόχου καὶ ἡ λοξὴ φάλαγξ τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἔκαμαν θαύματα. Οἱ Θηβαῖοι διέσπασαν τὰς ἐχθρικὰς τάξεις, πρώτην φοράν οἱ Σπαρτιαῖται ἐνικήθησαν

εἰς μάχην ἐκ παρατάξεως. Ἡ ἡγεμονία τῶν Σπαρτιατῶν ἔλαβε τέλος καὶ οἱ Θηβαῖοι ἔλαβον τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος.

Τὴν στιγμήν, ποῦ ἔφθασεν εἰς τὴν Σπάρτην ἡ εἰδησις τῆς καταστροφῆς, ἐγένετο ἑορτῆ, οἱ νέοι ἐχώρευον καὶ ἐτραγοῦδουν. Οἱ ἔφοροι διέταξαν νὰ μὴ διακοπῇ ἡ πανηγυρίς. Ὅταν τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐγιναν γνωστὰ τὰ ὀνόματα τῶν φονευθέντων, οἱ γονεῖς τῶν ἐδγῆκαν ἔξω εἰς τὴν πόλιν μὲ ἐνδύματα ἑορτῆς καὶ μὲ γελαστὸν πρόσωπον. Οἱ γονεῖς ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐσώθησαν, ἐκλείσθησαν εἰς τὰς οἰκίας τῶν καὶ ἔδαλαν πένθημα.

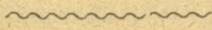
Ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰς τὴν Πελοπόννησον.—Μετὰ τὴν νίκην τῶν Θηβαίων καὶ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις ἐπανεστάτησαν ἐναντίον τῆς Σπάρτης καὶ ἐπῆγαν μὲ τὸ μέρος τῶν.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας μαζί μὲ τοὺς συμμάχους ἔφερε τώρα τὸν πόλεμον εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπροχώρησε μάλιστα ἕως τὴν Σπάρτην, ἀλλὰ δὲν τὴν ἐκυρίευσεν. Ὁ Ἀγησίλαος ὑπερησπίσθη τὴν πόλιν. Πρῶτην ὅμως φοράν ξένος στρατὸς ἔφθασεν ἐμπρὸς εἰς τὴν ἀτειχιστον Σπάρτην, ἕως τότε ἔλεγον μὲ ὑπερηφάνειαν αἱ Σπαρτιατίδες «ὅτι δὲν εἶχον ἴδει ποτὲ καπνὸν ἀπὸ ἐχθρικῶν στρώπεδον».

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔκαμε τέσσαρας ἐκστρατείας εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ εἰς πολλὰς πόλεις ἔδωκεν τὴν ἐλευθερίαν τῶν. Ἐβοήθησε νὰ κτισθοῦν δύο μεγάλαι πόλεις, ἡ **Μεσσήνη** πλησίον τῆς Ἰθώμης καὶ ἡ **Μεγαλόπολις** εἰς τὴν Ἀρκαδίαν.

Ἡ νίκη τῶν Θηβῶν εἰς τὴν Μαντινείαν. Κατὰ τὴν τετάρτην καὶ τελευταίαν ἐκστρατείαν τοῦ ὁ Ἐπαμεινώνδας συνηγήθη μὲ τὸν Ἀγησίλαον εἰς τὴν **Μαντινείαν**, πόλιν τῆς Ἀρκαδίας. Οἱ Θηβαῖοι ἐνίκησαν καὶ πάλιν, ἀλλ' ἔπεσε πληγωμένος ὁ Ἐπαμεινώνδας. Ἀπέθανεν εὐχαριστημένος ὅταν ἔμαθεν ὅτι οἱ Θηβαῖοι εἶχον μείνει νικηταί (362 π. Χ.).

Πρὸ πολλοῦ χρόνου εἶχεν ἀποθάνει καὶ ὁ Πελοπίδας. Τό μεγαλεῖον τῶν Θηβῶν διήρκεσε μόνον ὅσον ἔζησεν ὁ μέγας Ἐπαμεινώνδας, τώρα ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος περιέρχεται εἰς τὴν **Μακεδονίαν**.

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

α.—*Ἡ Μακεδονία καὶ ὁ Φίλιπος Β΄.*

Ἡ Μακεδονία.—Πρὸς Βορρᾶν τῆς Θεσσαλίας ἐκτείνεται μία μεγάλη χώρα, ἡ Μακεδονία, γεμάτη ἀπὸ ὑψηλά βουνὰ καὶ εὐφόρους πεδιάδας. Εἰς τὴν θάλασσαν εἰσχωρεῖ μία χερσόνησος, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς γλώσσας καὶ ὀνομάζεται *Χαλκιδική*, διότι ἐκεῖ εἶχον κτίσει πολλὰς ἀποικίας οἱ Χαλκιδεῖς. Ἡ Ἀνατολικὴ γλῶσσα εἶναι τὸ ὄρος *Ἄθως*, τὸ ὀνομαστὸν κατὰ τοὺς Χριστιανικοὺς χρόνους *Ἅγιον Ὄρος*, ὅπου σώζονται καὶ σήμερον παλαιὰ Βυζαντινά (Ἑλληνικά) μοναστήρια.

Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους.—Οἱ Μακεδόνες ἦσαν ῥωμαεῖοι, φιλοπόλεμοι. Ἦσαν Ἑλληγες καὶ αὐτοί, ἀλλ' εἶχον μείνει ὀπίσω εἰς τὸν πολιτισμόν.

Καθ' ὃν χρόνον ἡ κυρίως Ἑλλάς, καὶ πρῶται αἱ Ἀθηναί, ἔλαμπον εἰς τὸν πολιτισμόν, τὰ γράμματα καὶ τὴν τέχνην, οἱ Μακεδόνες ἔζων ἀκόμη, ὅπως οἱ Ἑλληγες κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους. Ὁ λαὸς ἦτο ἀμόρφωτος καὶ ἄξεστος. Οἱ δὲ εὐγενεῖς ἐπερνοῦσαν τὸν καιρόν των εἰς τὸ νὰ κυνηγοῦν καὶ νὰ κάμνουν πόλεμον ἐναντίον τῶν βαρβάρων

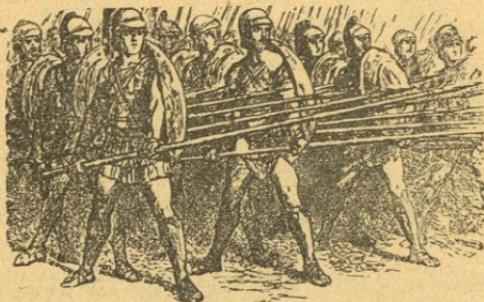
Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἰς τὴν Μακεδονίαν.—Οἱ βασιλεῖς τῶν Μακεδόνων ἐκαυχῶντο, ὅτι κατήγοντο ἀπὸ τοὺς *Ἡρακλείδας*, δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ μεγάλου ἥρωος Ἡρακλέους. Πρῶτος δ' *Ἀρχέλαος* ἐπροσπάθησε νὰ προοδεύσῃ τὸ βασίλειόν του. Ἐκάλεσε πλησίον του ἀπὸ τὰς Ἀθήνας τὸν μέγαν ποιητὴν *Εὐριπίδην*, εἰς δὲ διάσημος ζωγράφος, ὁ *Ζεῦξις*, ἐζωγράφησε καὶ διεκόσμησε τὰ ἀνάκτορα εἰς τὴν πρωτεύουσάν του *Πέλλαν*.

Εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μακεδονίας ὑπῆρχον πολλαὶ ἀποικίαι τῶν

Ἑλλήνων, ἰδίως τῶν Ἀθηναίων, αἱ ὁποῖαι συνετέλεσαν πολὺ εἰς τὸ νὰ ἐξευγενισθοῦν οἱ Μακεδόνες καὶ νὰ διαδοθῇ ὁ πολιτισμὸς εἰς τὴν χώραν των.

Ὁ Φίλιππος Β'. — Ἰδίως δὲ ἐμεγάλωσεν ἡ Μακεδονία ἀπὸ τὴν ἐποχὴν, ποῦ ἐγένινεν βασιλεὺς αὐτῆς ὁ Φίλιππος Β'.

Ὅταν ἦτο νέος ὁ Φίλιππος, εἶχε μένει τρία ἔτη εἰς τὰς Θήβας, ὅπου ἀνετράφη κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον. Ἡ διαμονὴ του εἰς μίαν μεγάλην Ἑλληνικὴν πόλιν ἐτελειοποίησε τὰ καλὰ φυσικὰ προτερήματά του. Ἐκεῖ εἶδε ἀπὸ πλησίον του τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ ἔμαθε μὲ ποῖον τρόπον εἰς καλὸς ἄρχων πρέπει νὰ φέρεται πρὸς τοὺς ὑπηκόους του καὶ πρὸς τοὺς ξένους λαοὺς.

Ἡ Μακεδονικὴ φάλαγξ.

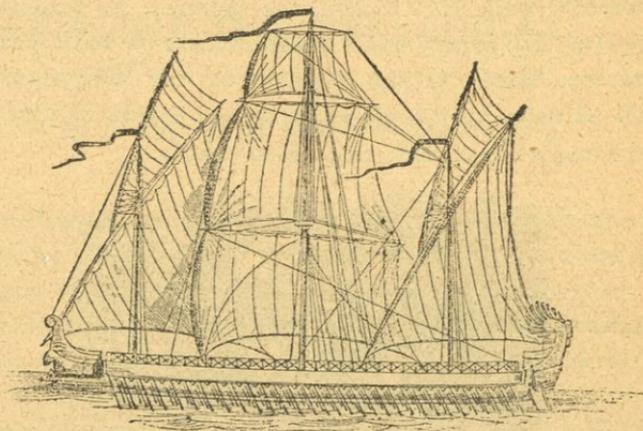
Ὁ Φίλιππος ἦτο πολὺ φιλόδοξος, καὶ μόλις ἀνήλθεν εἰς τὸν θρόνον (τὸ 360 π. Χ.), ἀπεφάσισε νὰ βάλῃ εἰς ἐνέργειαν μέγα σχέδιον : νὰ κάμῃ τὸ κράτος του δυνατὸν καὶ μεγάλον. Ἐπειτα νὰ γίνῃ ἀρχηγὸς ὄλων τῶν Ἑλλήνων, καὶ τέλος νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ εἰς κοινὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Ὁ Μακεδονικὸς στρατός. — Τὸ πρῶτον τοῦ Φιλίππου ἔργον ὑπῆρξε νὰ κάμῃ καλὸν στρατὸν. Ὡς παράδειγμα ἐπῆρε τοὺς στρατοὺς τῶν μεγάλων Ἑλληνικῶν πόλεων, τῶν Ἀθηναίων, τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Θηβῶν. Ἐκαμεν ὁμοῦ σπουδαίας τελειοποιήσεις εἰς τὸν ὅπλισμόν καὶ εἰς τὸν τρόπον τῆς μάχης.

Οἱ πεζοὶ ἦσαν ὀπλισμένοι μὲ περικεφαλαίαν, μικρὰν ἀσπίδα καὶ πολὺ μακρὰν λόγχην (6—7 μέτρων). Τὸ κύριον σῶμα τοῦ στρατοῦ ἦτο ἡ φάλαγξ. Οἱ ἄνδρες περὶτάσσοντο εἰς πολλοὺς στίχους, πολὺ πυκνὰ σφιγμένοι ὁ εἰς κοντὰ εἰς τὸν ἄλλον καὶ ἐκράτουσαν προεταμένως τὰς μακρὰς λόγχας των. Ὁλόκληρος ἡ φάλαγξ ὡς ἐν μο-

νοκόμματον σῶμα ἐδάδιζεν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὁμοίαζε μὲ ἐν κινούμενον φρούριον, τὸ ὅποσον ἐσάρωνεν ἔλα ἐμπρός του.

Πολὺ δὲ ἰσχυρὸν ἦτο καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἱππικοῦ. Οἱ ἱππεῖς ἦσαν ὀλόκληροι σκεπαμένοι μὲ σιδηρᾶς πανοπλίας. Οἱ εὐγενεῖς ἱππεῖς ἐλέγοντο ἐταῖροι (φίλοι, σύντροφοι), ἔζων πλησίον τοῦ βασιλέως καὶ ἀπετέλουν τὴν σωματοφυλακὴν του.

Ἀθηναϊκὴ τριήρης κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Δημοσθένους

Πρὸ παντὸς δὲ ὁ Φίλιπος ἠνάγκασε τὸν στρατὸν του νὰ ἔχη αὐστηρὰν πειθαρχίαν. Μὲ τὰ τακτικὰ γυμνάσια καὶ τὰς μεγάλας πορείας τὸν ἐσυνήθιζε νὰ εἶναι πάντοτε ἔτοιμος.

β. — Αἱ Ἀθῆναι καὶ ὁ Φίλιπος.

Αἱ Ἀθῆναι. — Εὐθὺς μόλις ἠθέλησε νὰ δάλη εἰς ἐνέργειαν τὸ σχέδιόν του ὁ Φίλιπος, ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς Ἀθηναίους. Τὸ πρῶτον ποῦ ἐζήτηε ἦτο νὰ φθάσῃ εἰς τὴν θάλασσαν. Ἄλλ' εἰς τὴν Χαλκιδικὴν, ὡς γνωρίζομεν, ἦ παραλία ἦτο γεμάτη ἀπὸ πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἀνήκον εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Αἱ Ἀθῆναι ἦσαν πάντοτε μία μεγάλη πόλις. Εἶχον ἀναδημιουργήσει τὸν στόλον των καὶ ἐπροσπάθουν νὰ ἐξαπλώσουν καὶ πάλιν τὴν κυριαρχίαν των. Ἀλλὰ τῶρα δὲν ὑπῆρχον ἱκανοὶ ἄνθρωποι νὰ κυβερνοῦν τὸν λαόν, καὶ διὰ τοῦτο ἄλλοι ἤθελον τὸν πόλεμον, ἄλλοι ἐζήτησαν εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν.

Ὁ Ἴσοκράτης καὶ ὁ Δημοσθένης. — Εἰς τὰς Ἀθήνας ἤκμαζον πάντοτε, ὅπως εἶπομεν, οἱ ρήτορες, οἱ ὅποιοι ὠμίλουν εἰς τὰς συνελεύσεις τοῦ λαοῦ. Οἱ ρήτορες εἶχον μεγάλην δύναμιν, διότι πρῶτα ἤκουεν αὐτοὺς ὁ λαὸς καὶ ἔπειτα ἀπεφάσιζεν, ἂν ἤθελεν εἰρήνην ἢ πόλεμον. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον οἱ σπουδαιότεροι ἦσαν ὁ Ἴσοκράτης καὶ ὁ Δημοσθένης, οἱ ὅποιοι εἶχον ὅλως διόλου διαφορετικὰς ἰδέας.

Ὁ Ἴσοκράτης ἐνόμιζεν εὖτε αἱ Ἀθηναίαι ἔπρεπε νὰ ταχθοῦν μὲ τὸ μέρος τοῦ Φιλίππου. Διότι ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα ἡνωμένην νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ὁ Δημοσθένης ὁμοῦς ἤθελεν ἀπὸ ὑπερηφάνειαν νὰ εἶναι ἡ πόλις του ἐντελῶς ἀνεξάρτητος. Ὄνειρεύετο νὰ κάμῃ τὰς Ἀθήνας ν' ἀποκτήσουν πάλιν τὴν παλαιάν των δόξαν καὶ ν' ἀναλάβουν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ λόγοι τοῦ Δημοσθένους. — Ὅταν ἐπαρουσιάσθη ὁ Δημοσθένης πρώτην φορὰν εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ λαοῦ διὰ νὰ ὀμιλήσῃ, ὅλοι ἐγέλασαν, διότι ἦτο τραυλός. Μὲ τὴν ἐπιμονὴν του ὅχι μόνον αὐτὸ τὸ ἐλάττωμα διώρθωσεν, ἀλλὰ καὶ κατώρθωσε νὰ γίνῃ ὁ μεγαλύτερος ρήτωρ τῆς ἀρχαιότητος καὶ ὅλου τοῦ κόσμου.

Ὁ Δημοσθένης ἐπολέμησε τὸν Φίλιππον μὲ τοὺς λόγους του, οἱ ὅποιοι ἦσαν γεμᾶτοι ἀπὸ πατριωτισμὸν. Ὁ Φίλιππος, ἔλεγεν, εἶναι ὁ ἐχθρὸς τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἀθηναίων καὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν παλαιάν δόξαν καὶ τοὺς γενναίους Μακροθωνομάχους. Ὁ Φίλιππος εἶχε πολλὰ χρήματα καὶ δυνατὸν στρατόν, ὁ Δημοσθένης εἶχε τὴν δύναμιν τοῦ λόγου καὶ τῆς ψυχῆς του. Μὲ τὸσον φλογερὸν πατριωτισμὸν ὑπερησπίσθη τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος του, ὥστε ἀπέκτησεν ἀθάνατον δόξαν.

Οἱ πόλεμοι τοῦ Φιλίππου μὲ τοὺς Ἀθηναίους (258—388).— Εἵκοσιν ὀλόκληρα ἔτη ἐχρειάσθη ὁ Φίλιππος διὰ νὰ κωρθώσῃ τοὺς σκοπούς του. Οἱ μεγάλοι ἀντίπαλοί του ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἔδιδον θάρρος οἱ λόγοι τοῦ Δημοσθένους. Ἐκαμᾶν πολλὰς ἐκστρατείας διὰ νὰ ὑπερασπισθοῦν τὰς ἀποικίας των εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, ἀλλὰ τότε μὲ τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων, τότε μὲ τὴν ὑποκρισίαν ὁ Φίλιππος ἐμεγάλωνεν ὁλοὲν τὸ κράτος του καὶ τὸ ἐξέτεινεν πρὸς τὰ Νότια.

Ὅταν ἔκαμνε μερικὰς κατακτήσεις, ἔπειτα ἐσταμάτα διὰ ν' ἀποκοιμίσῃ τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Δημοσθένης ἐξεγείρει διαρκῶς τοὺς Ἀθηναίους, ὁ Φίλιππος ὁμοῦς εὕρισκει πάντοτε καταλλήλους εὐκαιρίας νὰ

καταβαίνη μὲ τὸν στρατὸν του εἰς τὴν κεντρικὴν Ἑλλάδα. Ἐπὶ τέλους μίαν ἡμέραν αἰφνιδίως ρίπτεται πρὸς τὴν Βοιωτίαν καὶ πλησιάζει εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἡ μάχη τῆς Χαιρωνείας (338 π. Χ.) — Ἡ τρομοκρατικὴ εἰδησις ἔφθασε τὴν νύκτα εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀμέσως οἱ ἄρχοντες διατάσσουν νὰ ἠχήσουν αἱ σάλπιγγες εἰς τὰς ὁδοὺς, ν' ἀναφθοῦν πυρὰ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, διὰ νὰ εἰδοποιηθοῦν οἱ ἀγρότι. Τὰ ἐξημερώματα συναθροίζονται ὅλοι εἰς τὴν Πνύκα, ὅπου ἐγίνοντο τότε αἱ συνελύσεις τοῦ λαοῦ. «Ποῖος θέλει νὰ ὀμιλήσῃ;» φωνάζει ὁ κῆρυξ. Ὅλοι σιωποῦν. Τότε ὁ μέγας πατριώτης, ὁ Δημοσθένης, ἀναβαίνει εἰς τὸ βῆμα καὶ δίδει θάρρος εἰς τὸν λαόν. Ὀπλίζονται ἀμέσως οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ὁ στρατὸς τρέχει νὰ ἐνωθῇ μὲ τοὺς Θηβαίους διὰ «νὰ πολεμήσουν μαζί καὶ νὰ ὑπερασπισθοῦν τὴν ἐλευθερίαν».

Ὁ Φίλιππος ἔμως καταφθάνει αἰφνιδίως πλησίον τῶν Θηβῶν. Οἱ δύο στρατοὶ ἦσαν σχεδὸν ἴσοι κατὰ τὸν ἀριθμὸν (περίπου 30,000 πεζοί), καὶ συνεχρούσθησαν μὲ μνίαν εἰς τὴν Χαιρωνείαν. Ἄν καὶ ἦτο ἡλικιωμένος ὁ Δημοσθένης ἐμάχετο καὶ αὐτὸς ὡς ἀπλοῦς ὀπλίτης.

Γενναίως ἐπολέμησαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των, ἀλλ' ἡ Μακεδονικὴ φάλαγξ διέσπασε τὸν στρατὸν αὐτῶν. Ὁ ἱερὸς λόχος τῶν Θηβῶν κατεστράφη ὀλόκληρος, ὅλοι ἐσφάγησαν εἰς τὴν θέσιν των, χωρὶς νὰ κινήθωσιν πρὸς τὰ ὀπίσω.

Ὁ Φίλιππος ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων. — Ὁ Φίλιππος εὐμώρησε μὲ αὐστηρότητα τὴς Θήβας. Ἐσεβάσθη ἔμως τὰς Ἀθήνας, αἱ ὁποῖαι ἂν καὶ ἐχθρά, ἦσαν ὅμως ἡ πόλις τῆς δόξης.

Ὁ Φίλιππος ἐπλησίαζε πλέον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μεγάλων του σχεδίων. Ἡ μεγάλη ἐπιχείρησις, τὴν ὁποίαν ὠνειρεύετο, ἦτο ἡ **κατάκτησις τῆς Περσίας**. Συνεκάλεσε εἰς τὴν Κόρινθον ἀντιπροσώπους ὄλων τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, τοὺς ἐξέθηκε τὸ σχέδιόν του καὶ ἐζήτησε τὴν βοήθειάν των. Τὸν ἐξέλεξαν ἀρχιστράτηγον διὰ νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς Ἕλληνας ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Τότε ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν διὰ νὰ παρασκευασθῇ. Ἄλλ' αἰφνιδίως ἐδολοφονήθη ἀπὸ ἓνα εὐγενῆ Μακεδόνα. Τοὺς σκοποὺς του προωρρίζετο νὰ τοὺς ἐκτελέσῃ ὁ υἱὸς του **Ἀλέξανδρος**, ὁ ὁποῖος ἐπέρασε κατὰ πολὺ τὸ σχέδιον τοῦ πατρὸς του καὶ ἐγένινεν ὁ κατακτητὴς τῆς τοῦ κόσμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

333—323.

α'.—Ο Ἀλέξανδρος καὶ οἱ Ἕλληνες.

Τὸ μέγα Ἑλληνικὸν σχέδιον.— Ἡ μεγάλη ἐκστρατεία εἰς τὴν Ἀσίαν ἦτο παλαιὸν ὄνειρον τῶν Ἑλλήνων. Οἱ βασιλεῖς τῆς Περσίας, ὁ Δαρεῖος καὶ ὁ Πέρξης, εἶχον πυρπολήσει τοὺς

Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος (ἀπὸ παλαιὸν ἄγαλμα).

Ἑλληνικοὺς ἄναοὺς καὶ εἶχον ἐξυβρίσει τὴν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων. Τώρα οἱ Ἕλληνες εἶχον γνωρίσει τοὺς Πέρσας καλῶτερα καὶ δὲν

τοὺς ἐφοβοῦντο. Ἡ ἐκστρατεία τῶν Μυρίων καὶ οἱ πόλεμοι τοῦ Ἀγησιλάου εἰς τὴν Ἀσίαν εἶχον δείξει, ὅτι οἱ Μεγάλοι βασιλεῖς δὲν εἶχον πλέον τὴν παλαιὰν δύναμιν των.

Ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδῶν.—Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἔλα τὰ χαρίσματα τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος, καὶ ἀνεδείχθη εἰς ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ἐγεννήθησαν εἰς τὸν κόσμον. Τὰ κατορθώματά του ἐπροξένησαν κατάπληξιν καὶ τὸ μέγα ἔργον του ἔμεινεν ἀθάνατον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.

Μὲ τὰ ἄλλα χαρίσματά του ὁ μέγας Ἀλέξανδρος εἶχε καὶ τὴν ὠραιότητα. Οἱ ὀφθαλμοὶ του ἦσαν γλυκεῖς καὶ ζωηροί, τὸ δέρμα λευκότερον, ἡ κόμη ξανθὴ καὶ σγουρὴ. Ἦτο δραστήριος, δὲν ἐγνώριζε τί εἶναι φόβος καὶ κόπος καὶ ἐρρίπτετο μὲ ὀρμὴν εἰς τοὺς κινδύνους. Ἀπὸ τὴν νεαρὰν δὲ ἡλικίαν ἡ ψυχὴ του ἐπέτα πρὸς ἡρωϊκὰς πράξεις. Ἦξευρεν ἀπ' ἔξω τὰ ἀθάνατα ἡρωϊκὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, καὶ ὁ ἀγαπητός του ἦρωες ἦτο ὁ Ἀχιλλεύς, τὸν ὅποιον ὁμοῦς ἐπέρασεν εἰς τὴν πραγματικότητα.

Εἶχε δὲ καὶ τὴν εὐτυχίαν νὰ εὕρῃ διδάσκαλον ἕνα μέγαν φιλόσοφον. Ὁ μεγαλύτερος κατακτητὴς τοῦ κόσμου ἐγεννήθη, ὅταν ἔζη ὁ μεγαλύτερος φιλόσοφος τοῦ κόσμου. Ὁ μέγας οὗτος φιλόσοφος ἦτο ὁ Ἀριστοτέλης. Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἀριστοτέλους ἐμεγάλωσε τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἠϋξήσε τὴν ὀρμὴν του πρὸς τὰς γενναίας καὶ μεγάλας πράξεις.

Ἐπανάστασις εἰς τὴν Ἑλλάδα.—Ὁ Ἀλέξανδρος ἔλαβε τὸν θρόνον εἰς ἡλικίαν εἴκοσι ἐτῶν, ἀλλ' εἰς ὀλίγους μῆνας ἐστερέωσε τὴν δύναμιν του. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Θηβαῖοι ἐνόμισαν ὅτι εὐκόλως θὰ ἀπηλλάσσοντο ἀπὸ ἑν παιδίον, καὶ μὲ τὰς προτροπὰς τοῦ Δημοσθένους ἠνώθησαν ἐναντίον του. Μόλις ἔμαθε τὴν ἐπανάστασιν ὁ Ἀλέξανδρος, πίπτει ὡς κεραυνὸς καὶ ἀναγκάζει ἔλους τοὺς Ἕλληνας ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν του. Τὰς Ἀθηνῶνας τὰς ἐσυγχώρησε καὶ αὐτός, ὅπως καὶ ὁ πατήρ του, διὰ τὴν παλαιὰν δόξαν των. Τὰς Θήβας ὁμοῦς τὰς κατέστρεψε, δὲν ἐσεβάσθη παρὰ μόνον τὴν οἰκίαν τοῦ μεγάλου ποιητοῦ Πινδάρου. Κατόπιν καλεῖ καὶ αὐτός εἰς τὴν Κόρινθον γενικὴν συνέλευσιν καὶ ἀνακυρόσεται ἡγεμῶν τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν (333 π. Χ).

Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Διογένης.—Εἰς τὴν Κόρινθον ἔλος ὁ κόσμος ἔτρεχε διὰ νὰ ἴδῃ τὸν Ἀλέξανδρον. Μόνος ὁ φιλόσοφος Διογένης ἔμεινεν ἐντελῶς ἀδιάφορος καὶ οὔτε ἐζήτησε νὰ τὸν ἴδῃ.

Ἐπήγε λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ ἴδῃ τὸν Διογένην, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐξηπλωμένος εἰς τὸν ἥλιον. Ἀφοῦ τὸν ἐχαιρέτισεν ὁ Ἀλέξανδρος, τὸν ἠρώτησε τί ζητεῖ, ἐκεῖνος δὲ ἀπήντησε : « Παραμέρισε ὀλίγον ἀπὸ τὸν ἥλιον ». Ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεπλάγη καὶ εἶπεν εἰς τοὺς ἀξιωματικούς του : « Ἄν δὲν ἦμην Ἀλέξανδρος, θὰ ἤθελον νὰ ἤμην Διογένης ».

Ἡ Ἑλληνικὸς στρατός.— Ὁ Ἀλέξανδρος ὠδήγησεν εἰς τὴν Ἀσίαν μικρὸν στρατὸν ἀπὸ 30.000 πεζοὺς καὶ 5.000 ἵππους. Οἱ Μακεδόνες ἦσαν τὸ ἦμισυ, οἱ δὲ ἄλλοι ἦσαν Ἕλληνες ἀπὸ ἑλασ τὰς χώρας, μόνον οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἐκστρατεῖαν ἀπὸ ὑπερηφάνειαν.

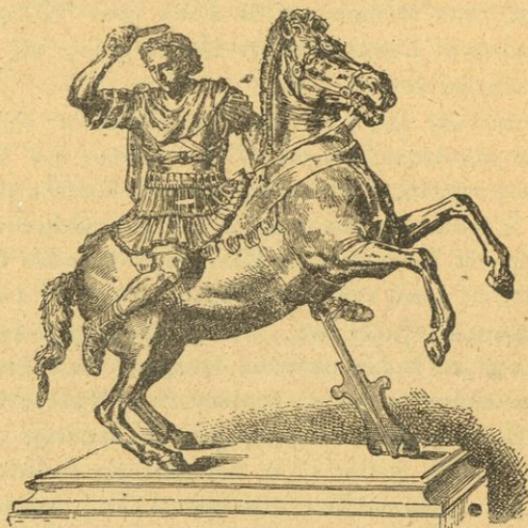
Στρατιῶται καὶ ἀρχηγοὶ ἦσαν ἀναθρεμμένοι εἰς τὸν πόλεμον, ἀπληστοὶ διὰ τὴν δόξαν, ἐπήγαιναν νὰ νικήσουν ἢ ν' ἀποθάνουν. Ὁ μικρὸς ἐκεῖνος στρατός ἀπετέλει τὴν φοβερὰν Μακεδονικὴν φάλαγγα. Σιδηρᾶ ἦτο ἡ πειθαρχία τοῦ στρατοῦ καὶ ἀκαταδάμαστον τὸ θάρρος. Ἡ μεγαλυτέρα δὲ δύναμις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἦτο ὁ ἀρχηγός του, ἡ ἀκράτητος ὁρμή τοῦ Ἀλεξάνδρου ὅλους τοὺς ἔκαμνεν ἥρωας.

Τὸ Περσικὸν κράτος.— Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ Περσικὸν κράτος εἶχεν ἀκόμη μεγάλας δυνάμεις. Τὸ κράτος ἐκεῖνο ἦτο 50 ἄφορας μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ βασιλείον τῆς Μακεδονίας. Ἀπέναντι πρὸς τὸν Ἑλληνομακεδονικὸν στρατὸν ὁ Δαρεῖος, ἀπόγονος τοῦ παλαιοῦ Δαρείου, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐκστρατεύσει ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἀντέταξεν εἰκοσαπλάσιον στρατόν. Ἄλλ' ὁ στρατός ἐκεῖνος δὲν εἶχε τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν δύναμιν τῶν Ἑλλήνων, οἱ δὲ λαοί, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τὸ ἀπέραντον κράτος του, δὲν ἦσαν ἐλεύθεροι. Ὁ Μέγας βασιλεὺς καὶ οἱ σατράπαι του ἦσαν τύραννοι διὰ τοὺς ὑπηκόους των, καὶ οἱ Πέρσαι δὲν ἐπολέμουν μὲ τὴν χαρὰν ποῦ δίδει ἡ ἐλευθερία, ὅπως οἱ Ἕλληνες.

β.— Ἡ κατάκτησις τῆς Περσίας.

Ὁ Ἀλέξανδρος διεξήγαγε τὴν ἐκστρατεῖαν μὲ καταπληκτικὴν ταχύτητα καὶ ὁρμήν. Δὲν ἐβάδιζε μὲ τὸν στρατόν του, ἔτρεχε διαρκῶς. Τίποτε δὲν τὸν ἐσταμάτα καὶ τίποτε δὲν τὸν ἐφόβιζεν. Ἦτο γεμάτος χαρὰν καὶ ἀπίστευτον τόλμην. Ὁ ἴδιος ἐμάχετο μὲ τοὺς στρατιώτας του ὡς λέων. Ἡ καταστροφὴ τοῦ Περσικοῦ κράτους ὑπῆρξε πολὺ ταχεῖα καὶ εὐκολος.

Κατάκτησις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.—Τὴν ἀνοιξιν τοῦ 334 π.Χ. ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ἐπέρασε τὸν Ἑλλησποντον καὶ ἦλθε εἰς τὸ Ἴλιον, ὅπου εἶχον γίνεαι οἱ μεγάλοι ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τρώων. Μόλις ἐπλησίασε τὸ πλοῖον εἰς τὴν ἀκτὴν, ἔρριψεν ὁ Ἀλέξανδρος τὸ ἀκόντιόν του τὸ ὅποιον ἐνεπήχθη εἰς τὴν γῆν, ἦτο τοῦτο σημεῖον ὅτι λαμβάνει τὴν κατοχὴν τῆς Ἀσίας. Πρῶτος ἐπήδησεν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἔκαμε θυσίαν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν καὶ εἰς τὸν ἀγαπητόν του ἥρωα Ἀχιλλεῖα, τὸν ὅποιον εἶχε ψάλει ὁ Ὅμηρος.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἔφιππος (ἀπὸ παλαιὸν ἄγαλμα, τὸ ὅποιον εἶχε κάμει ὁ σπουδαῖος γλύπτης Λύσιππος).

Οἱ στρατηγοὶ τοῦ Δαρείου εἶχον παρατάξει μεγάλας δυνάμεις εἰς τὸν ποταμὸν Γρανικόν, εἰς τὴν Τρωάδα. Ἐπολέμησε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος ὡς λέων, ἐκινδύνευσεν νὰ φονευθῆ, ἀλλ' εἰς τὸ τέλος διεσκόρπισεν τοὺς ἐχθρούς. Ἀπὸ τὰ λάφυρα ἀπέστειλεν εἰς τὰς Ἀθῆνας μὲ ὑπερηφάνειαν 300 Περσικὰς ἀσπίδας, ὡς ἀνάθημα εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, μὲ τὴν ἐπιγραφὴν: «Ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου, καὶ οἱ Ἕλληνες, ἐκτὸς τῶν Λακεδαιμονίων, ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, οἱ ὅποιοι κατοικοῦν τὴν Ἀσίαν». Αἱ ἀσπίδες ἐκρεμάσθησαν εἰς τὸν Παρθενῶνα.

Κατάκτησις τῆς Συρίας (335 π. Χ.). — Με τὴν πρώτην αὐτὴν νίκην ὄλη ἡ Μικρὰ Ἀσία καθυπετάγη εἰς τὸν νικητὴν. Ὁ χειμὼν δὲν ἐσταμάτησε τὸν Ἀλέξανδρον, ὁ ὁποῖος ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ συνήθροισε τὸν στρατὸν του εἰς τὴν πόλιν Γόρδιον τῆς Φρυγίας. Ἐκεῖ ὑπῆρχε μία ἄμαξα, ἡ ὁποία ἦτο δεμένη με ἀναριθμήτους κόμβους. Παλαιὸς δὲ χρησμὸς ἔλεγεν ἔτι, ὁποῖος κατάρθωνε νὰ λύσῃ τὸν δεσμὸν αὐτόν, θὰ ἐγίνετο κύριος τῆς Ἀσίας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔκοψε με τὸ ξίφος του τὸν «Γόρδιον δεσμὸν», καὶ ἔδειξεν εἰς ὄλους ὅτι εἰς αὐτὸν ἀνήκεν ἡ ἐξουσία τοῦ κόσμου.

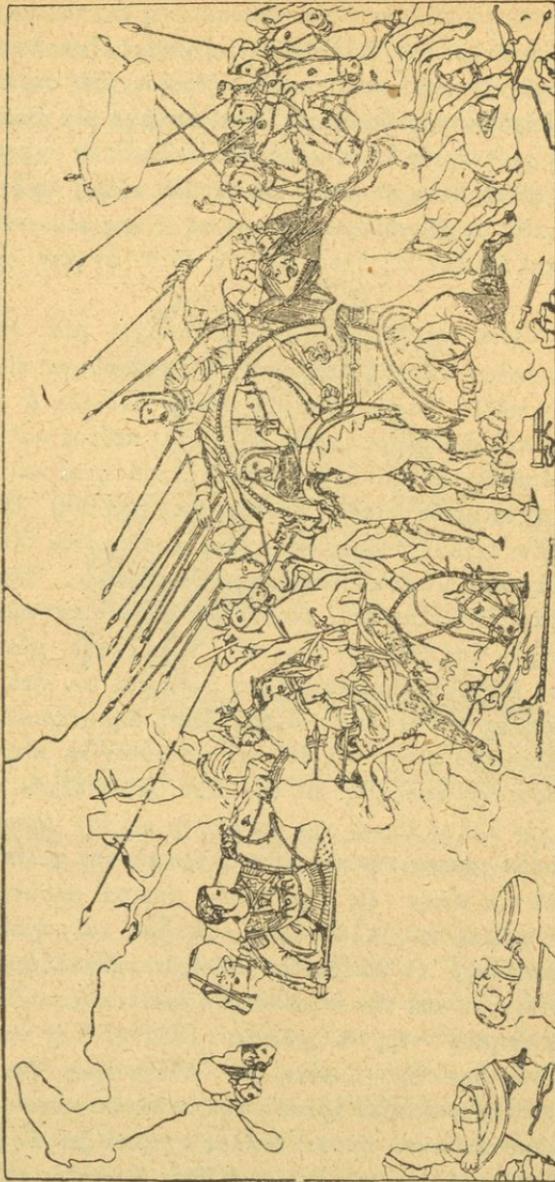
Εἰς τὰ Νότια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὑπάρχει μία στενὴ εἴσοδος μεταξὺ τῶν ὄρεων καὶ τῆς θαλάσσης, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς τὴν Συρίαν. Ἐκεῖ ἦτο ἡ πόλις Ἰσσός. Εἰς τὴν στενὴν πεδιάδα ὁ Δαρεῖος εἶχε συναθροίσει πολυάριθμον στρατὸν (500.000 πεζοὺς καὶ 100.000 ἵππεις). Ἡ Μακεδονικὴ φάλαγξ ὄρμησεν ἀκράτητος καὶ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὸν ἐχθρικὸν στρατὸν. Λέγεται ὅτι 100.000 Πέρσαι ἐσφάγησαν καὶ ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἔχασε παρὰ μόνον 500 ἄδρας.

Ἡ μεγαλοψυχία τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὅταν διήρχετο τὴν Κιλικίαν ὁ Ἀλέξανδρος, ἐλούσθη εἰς ἓνα παγωμένον ποταμὸν καὶ κατελήφθη ἀπὸ ἰσχυρὸν πυρετόν. Τότε ἔλαβε μίαν ἐπιστολήν, ἡ ὁποία τοῦ ἔλεγε νὰ προσέχη, διότι ὁ ἰατρός του ἦτο πληρωμένος ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Περσίας νὰ τοῦ δώσῃ δηλητήριον. Ὅταν ὁ ἰατρός, ὁ ὁποῖος ἦτο φίλος του ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νὰ πῆν τὸ φάρμακον ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἐφοβήθη. Με τὴν μίαν χεῖρα ἔλαβε καὶ ἔπιε τὸ ποτόν, με τὴν ἄλλην ἔδωκε τὴν ἐπιστολήν εἰς τὸν ἰατρόν, δεικνύων κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν πεποιθήσιν του εἰς τὴν φιλίαν.

Κατὰ δὲ τὴν νίκην εἰς τὴν Ἰσσὸν ἄπειρα πλοῦτη τοῦ Δαρείου ἔπεσαν εἰς χεῖρας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀκόμη καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐδείχθη μεγαλόψυχος πρὸς τὴν ἀτυχῆ βασιλίссαν καὶ τὴν ἐπεριποιήθη βασιλικῶς.

Κατάκτησις τῆς Αἰγύπτου (332 π. Χ.). — Ἀφοῦ καθυπέταξεν ὁλόκληρον τὴν Συρίαν, ὁ Ἀλέξανδρος ἔτρεξεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ καθυπέταξεν ἀμέσως τὴν παλαιὰν χώραν τῶν Φαραῶ. Εἰς τὴν θάλασσαν, ἐκεῖ ὅπου ὁ Νεῖλος σχηματίζει ἓν μέγα Δέλτα, ἔκτισε μίαν νέαν πόλιν, τῆς ὁποῖος ὁ ἴδιος ἐχάραξε τὸ σχέδιον. Ἡ πόλις ἐκείνη φέρει ἕως σήμερον τὸ ἐνδοξον ὄνομά του Ἀλεξάνδρεια καὶ ἔγινε μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας πόλεις τοῦ κόσμου.

Ἄδ. Ἀδαμαντίου Ἰστ. Ἀρχ. Ἑλλ. διὰ α' Ἑλλ. Σχολ. ἐκδ. Ι' 26/8/25 10

Εικ. 79. — *Ἡ μάχη εἰς τὴν Ἴσσον* (παλαιὸν ψηφιδωτὸν εἰς τὸ ἔδαφος. (Δεξιά εἶναι ὁ Δαρεῖος ἐπὶ ἄρματος, ἀριστερὰ ὁ Ἀλέξανδρος χωρὶς περικεφαλαίαν.

Ἡ κατάκτησις τῆς Ἀσίας (331 π.Χ.).— Ἐπειτα ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ εἰσεχώρησεν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ἀφοῦ διέβη τοὺς μεγάλους ποταμοὺς Εὐφράτην καὶ Τίγρητα, συνήνησε τὸν Δαρεῖον στρατοπεδευμένον εἰς τὴν πεδιάδα Γαυγάμηλα, ὅπου ἦτο ἡ πόλις Ἀρβηλα. Ὁ Δαρεῖος εἶχε φοβερόν στρατόν, ἐν ἑκατομμύριον πεζοὺς καὶ 40,000 ἵππεις μὲ πολλὰ ἄρματα. Ἀλλὰ τίποτε δὲν ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ τὴν Μακεδονικὴν φάλαγγα. Ὁ Περσικὸς στρατὸς ἐτράπη εἰς φυγὴν, ὁ δὲ Μέγας βασιλεὺς ἔφυγε μακρὰν εἰς τὰς Βορείας ὄρεινὰς χώρας.

Ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὰς πρωτεύουσας τῆς Περσίας.— Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε φθάσει εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Περσικοῦ κράτους καὶ ἤρχισε νὰ κατακτᾷ τὰς πρωτεύουσας τῶν μεγάλων Βασιλείων. Εἰσέρχεται θριαμβευτικῶς εἰς Βαβυλῶνα, ἔπειτα κυριεύει τὰ Σοῦσα καὶ τὴν Περσέπολιν.

Εἰς τὰς μεγάλας ἐκεῖνας πρωτεύουσας τῆς Περσίας ὁ Ἀλέξανδρος εὗρεν ἀπιστεύτους θησαυροὺς, πολυτελῆ ὑφάσματα, ἀρώματα, πολυτίμους λίθους, ἀμέτρητα χρήματα. Κατόπιν ὄρμᾳ εἰς τὰς Βορείας καὶ ὄρεινὰς χώρας πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου. Εἰς 11 ἡμέρας ἐπέρασε 480 χιλιόμετρα, ἀλλ' ὁ Δαρεῖος εἶχε φονευθῆ ἀπὸ ἓνα προδότην. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐθανάτωσε τὸν δολοφόνον, τὸ δὲ σῶμα τοῦ Δαρείου τὸ ἔθαψε μὲ μεγάλας τιμὰς. Δὲν ὑπῆρχεν πλέον ἄλλος βασιλεὺς εἰς τὴν Περσίαν καὶ εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν παρὰ μόνον ὁ Ἀλέξανδρος (330 π. Χ.).

γ. — Τὰ μεγάλα σχέδια τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἡ κατάκτησις τῆς κεντρικῆς Ἀσίας.— Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Δαρείου εἶχε τελειώσῃ ὁ Ἑλληνικὸς πόλεμος ἐνόντιον τῆς Περσίας. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος θέλει νὰ φθάσῃ ἕως ἐκεῖ, ὅπου ἔφθασαν οἱ μεγάλοι βασιλεῖς τῆς Περσίας (ὁ Κύρος καὶ ὁ παλαιὸς Δαρεῖος), καὶ ἀκόμη περισσότερον, θέλει νὰ τοὺς περάσῃ. Ὁ σκοπὸς τοῦ ἦτο ἡ κατάκτησις τοῦ κόσμου.

Καὶ τότε ἀρχίζει τὸ πλέον θαυμαστόν μέρος τῆς καταπληκτικῆς ἱστορίας του. Περνᾷ μεγάλους ποταμοὺς καὶ ὑψηλὰ ὄρη, εἰσχωρεῖ εἰς χώρας ἀδιαβάτους, ὅπου θὰ ἐδυσκολεύοντο νὰ βαδίσουν καὶ οἱ σημερινοὶ στρατοὶ μὲ ὅλα τὰ τελειοποιημένα μέσα. Βαδίζει ἡμέραν καὶ νύκτα. φθάνει ἕως τοὺς ποταμοὺς Ὠξὸν καὶ Ἰαξάρτην. Δύο ἔτη

ἐχρειάσθη διὰ νὰ κατακτήσῃ τὰς ἀγρίας καὶ μακρινὰς ἐκεῖνας χώρας, πρὸς Ἄ. τῆς Κασπίας θαλάσσης (τὸ σημερινὸν Τουρκεστάν).

Ἐκστρατεία εἰς τὰς Ἰνδίας (326 π. Χ.). — Ἐπειτα καταβάνει πρὸς Νότον (εἰς τὸ σημερινὸν Ἀφγανιστάν), περνᾷ τὸν ποταμὸν Ἰνδὸν καὶ φθάνει εἰς τὰς Ἰνδίας. Οἱ Μακεδόνες εὐρίσκουν ἐκεῖ πλουσίας χώρας, μεγάλας πόλεις καὶ πολὺν χρυσόν. Εἰς ἰσχυρὸς Ἰνδὸς ἡγεμῶν ὅστις ἐλέγετο Πῶρος, προσπαθεῖ νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν ὁρμὴν του ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος τὸν κατατροπώνει.

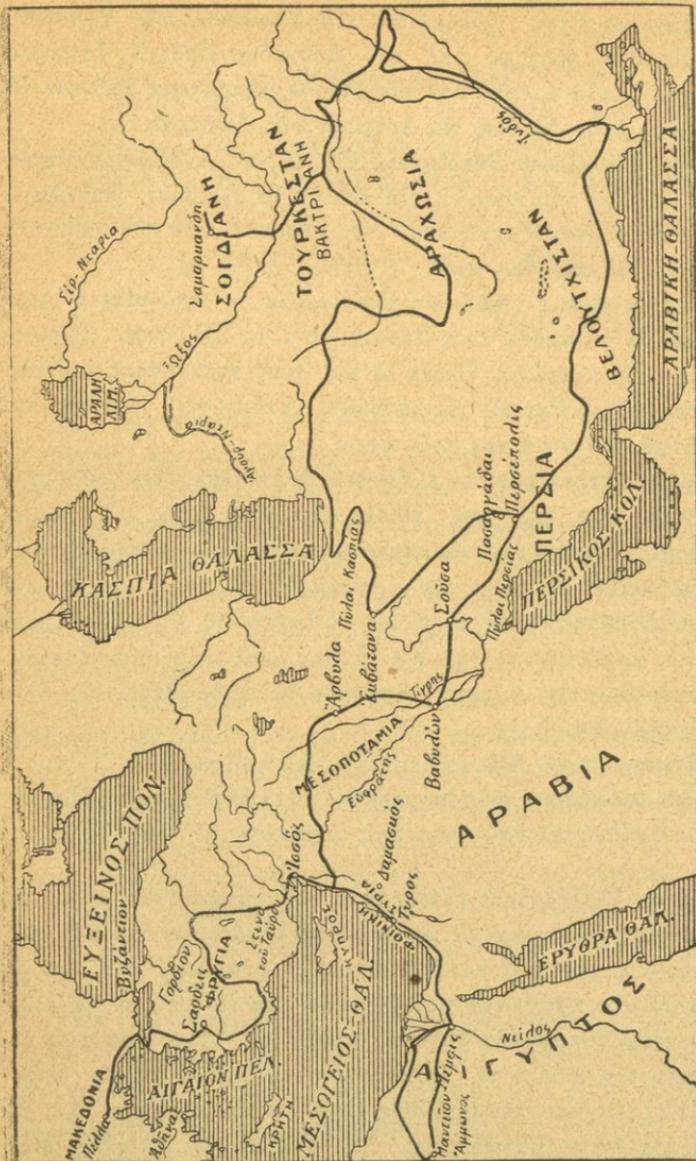

Μακεδῶν πολεμιστῆς.

Ὁ μέγας κατακτητὴς θέλει νὰ προχωρήσῃ ἀκόμη. Εἶχε σκοπὸν νὰ κατακτήσῃ τὴν μεγάλην κοιλάδα τοῦ Γάγγου. Ἄλλ' οἱ Μακεδόνες του ἔχουν κουρασθῆ πλέον. Δέκα ἔτη ἐδάδιζον μὲ ἀδιάκοπον ὁρμὴν· τὰ ἔπλατων εἶχον σκουριάσει, τὰ ἐνδύματά των ἦσαν ράκη. Μὲ δάκρυα παρεκάλεσαν τὸν βασιλέα των νὰ ἐπιστρέψουν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐθύμωσε καὶ ἔμεινε κλεισμένος τρεῖς ἡμέρας εἰς τὴν σκηνὴν του. Ἐπὶ τέλους, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς στρατιώτας του, ἔδωκε τὸ σημεῖον τῆς ἐπανόδου.

Ἡ ἐπάνοδος. — Τότε ὁ Ἀλέξανδρος κατεσκεύασε στόλον καὶ κατῆλθε τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν. Εἰς τὰς ὄχθας ἀπὸ τὸ ἓν καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐδάδιζεν ὁ στρατός. Οἱ ἐγγύωροι κάτοικοι, γεμάτοι ἐκπληξιν καὶ σεβασμόν, προσέτρεχον νὰ ἴδουν καὶ νὰ χαιρε-

τίσουν τὸν μέγαν κατακτητὴν. Ὅταν δὲ ἐφθασεν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰνδοῦ, ἀνέθηκεν εἰς τὸν ναύαρχον τοῦ στόλου τοῦ Νέαρχον νὰ ἐπιστρέψῃ διὰ τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον. Ἐκεῖνος δὲ μὲ τὸν στρατὸν ἐπέστρεψε διὰ τῆς Γεδρωσίας (τοῦ σημερινοῦ Βελουχιστάν). Ἐπέρασε μὲ τὸν στρατὸν του μίαν φρικώδη ἔρημον. Ἐδάδισαν 60 ἡμέρας ἐπάνω εἰς φλογερὰν ἄμμον χωρὶς νὰ εὐρίσκουν τροφήν, οὔτε ὕδωρ. Μόλις διεσώθη δὲ καὶ ὁ ἴδιος, μὲ τὴν μεγαλοφυλίαν του δὲ ἔσωσε καὶ τοὺς συντρόφους του. Μετὰ μεγάλους κινδύνους ὁ Ἑλληνικὸς στρατός καὶ στόλος συνηντήθησαν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐφράτου.

Ἡ πορεία καὶ αἱ κατακτήσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Τὸ ἄπεραντον Κράτος.— Τὸ Βασιλείον τοῦ Ἀλεξάνδρου περιλάμβανε μεγάλας χώρας ἢ εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀφρικὴν, τὴν Ἀσίαν. Πρὸς Β. ἤρχιζεν ἀπὸ τὸν Δούναδιν. Πρὸς Α. ἐφθκνεν ἕως τὰ μεγάλα Ἰμαλάια ὄρη, καὶ νοτιώτερον μακρύτερα ἀπὸ τὸν Ἰνδὸν ποταμόν καὶ πρὸς Ν. ἕως τὰς ἐρήμους τῆς Σαχάρας.

Εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἐπερίμεναν τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον πρέσβεις ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, διὰ νὰ τὸν χαιρετίσουν. Μεγάλαι ἐορταὶ καὶ πανηγύρεις ἐξεκούρασαν τὸν στρατὸν ἀπὸ τὰς ἀδιακόπους πορείας καὶ μάχας δέκα ἐτῶν.

Ὁ Ἀλέξανδρος Μέγας βασιλεύς.— Ἀπὸ τότε ὁ Ἀλέξανδρος ζητεῖ νὰ συνενώσῃ τοὺς Πέρσας μὲ τοὺς Ἕλληνας. Ἐνυμφεύθη τὴν κόρην τοῦ Δαρείου, ἔδωκε δὲ εἰς τοὺς στρατηγούς του τὰς εὐγενεστέρας κόρας Περσῶν μεγιστάνων. Ἀκόμη καὶ τοὺς στρατιώτας ἔβαλε νὰ πάρουν γυναῖκας τοῦ τόπου.

Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἐζήτησεν ἀνάπαυσιν. Νέα μεγάλα σχέδια εἶχεν εἰς τὸν νοῦν του. Ἦθελε νὰ ἐνώσῃ ὅλους τοὺς λαοὺς εἰς ἓν παγκόσμιον κράτος καὶ νὰ κάμῃ πρωτεύουσάν του τὴν Βαβυλῶνα. Διὰ τοῦτο ἔκτιζεν εἰς ὅλην τὴν Ἀσίαν πόλεις καὶ ἔκαμνε μεγάλα ἔργα συγκοινωνίας διὰ νὰ εὐκολύνῃ τὸ ἐμπόριον. Οἱ καταπληκτικοὶ ὅμως κόποι κατέστρεψαν τὴν ὑγείαν του, καὶ αἰφνιδίως ἔπεσεν ἄρρωστος ἀπὸ δυνατὸν πυρετόν, ἀπέθκνε δὲ νεαρῶτατος, εἰς ἡλικίαν 33 ἐτῶν (τὸ 323 π. Χ.).

Τὸ ἔργον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.— Ὅλους τοὺς κατακτητὰς τοῦ κόσμου τοὺς ἐπέρασεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν δόξαν τοῦ πολέμου. Ἀκόμη περισσότερον τοὺς ἐπέρασεν εἰς μεγάλα ἀποτελέσματα.

Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος δὲν ἔκαμνε τὰς κατακτήσεις αὐτοῦ μόνον διὰ νὰ κερδίσῃ χώρας καὶ νὰ καθυποτάξῃ λαοὺς. Τὸν στρατὸν του παρηκολούθουν φιλόσοφοι, καλλιτέχναι καὶ μηχανικοί, διὰ νὰ μελετοῦν ὅλα τὰ νέα πράγματα ποὺ ἔβλεπον, διὰ νὰ κτίζουν πόλεις καὶ νὰ κατασκευάζουν μεγάλα ἔργα συγκοινωνίας (δόδους, γεφύρας κ.λ.). Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐβγῆκεν ἀπὸ τὴν μικρὰν Ἑλλάδα καὶ διεσκορπίσθη εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔγινε παγκόσμιος. Ὁ Ἀλέξανδρος ἤνοιξεν εἰς τὸν Ἑλληνισμόν νέον δρόμον διὰ τὸ μέγα μέλλον αὐτοῦ, διότι παρεσκευάσεν ἕναν νέον κόσμον, ὁ ὁποῖος ἦτο ἕτοιμος νὰ δεχθῇ τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν καὶ ἀργότερα τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν.

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΝ Δ' ΑΙΩΝΑ

α.—*Ἡ ἐποχὴ τῶν Διαδόχων.*

323—301 π. Χ.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν, ποῦ ἀπέθανεν ὁ μέγας Ἀλέξανδρος, συνήλθον οἱ εὐγενεῖς τῆς Μακεδονίας, διὰ νὰ σκεφθοῦν τί θὰ κάμουν. Ὁ κατακτητὴς ἀπέθνησκε χωρὶς διάδοχον. Ἀπὸ τοὺς στρατηγοὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου μεγάλην δύναμιν εἶχεν ὁ Περδίκκας, ἀλλ' οὔτε αὐτὸς δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῆ, διότι οἱ δοξασμένοι σύντροφοὶ του εἰς τὰς μάχας ἐζήτουν ὁ καθεὶς διὰ τὸν ἑαυτὸν του τὴν ἐξουσίαν. Τὸν θάνατον λοιπὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπηκολούθησαν ἀτελείωτοι ταραχαὶ καὶ πόλεμοι εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ πόλεμοι τῶν Διαδόχων.—Οἱ στρατηγοὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου διεμοιράσθησαν τὰς χώρας τοῦ ἀπεράντου κράτους καὶ ὠνομάσθησαν εἰς τὴν ἱστορίαν *Διάδοχοι*. Ἐχρῖσαν δὲ μεγάλους πολέμους ἐναντίον ἀλλήλων ποῖος θὰ λάβῃ μόνος τὴν ἐξουσίαν. Οἱ πόλεμοι τῶν Διαδόχων διήρκεσαν 22 ἔτη καὶ ἐπροξένησαν μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ἀνατολὴν. Κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ αὐτῶν ἐξωλοθρεύθησαν ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐπίσης καὶ οἱ σπουδαιότεροι ἀπὸ τοὺς μεγιστάνας του.

Ὁ Ἀντίγονος.—Ἀπὸ τοὺς στρατηγοὺς, οἱ ὁποῖοι ἔμειναν, ὁ πλέον τολμηρὸς καὶ φιλόδοξος ἦτο ὁ Ἀντίγονος. Μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας ὁ Ἀντίγονος ἐγένετο ὁ ἰσχυρότερος. Ἦτο κύριος ὅλης τῆς Ἀσίας, ἀπὸ τὰς Ἰνδίας ἕως τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Εἶχεν ἄπειρα πλοῦτη καὶ μέγαν στρατόν, ἂν καὶ πολὺ γέρον, ὅμως ἦτο γεμάτος ζωῆν. Εἰς ἡλικίαν 80 ἐτῶν ὁ Ἀντίγονος ὠνειρεύετο νὰ ἐπανιδρύσῃ τὸ κράτος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ἄλλ' οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἐνόησαν τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἀντιγόνου

καὶ συνεμάχησαν ὅλοι ἐναντίον του. Εἰς τὴν Ἰψόν, πόλιν τῆς Φρυγίας, συνήφθη μεγάλη μάχη, εἰς τὴν ὅποιαν ὁ Ἀντίγονος ἔχασε καὶ τὸ κράτος καὶ τὴν ζωὴν του (301 π. X.).

Ὁ διαμελισμὸς τοῦ Κράτους.—Τότε τὸ Ἑλληνομακεδονικὸν κράτος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου διεμελίσθη ὀριστικῶς πλέον. Εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἑνὸς ἀπεράντου κράτους ἰδρύθησαν πολλὰ μικρὰ καὶ τρία μεγάλα Ἑλληνικὰ Βασίλεια, εἰς τὰ ὅποια ἐβασίλευσαν πολλὸν χρόνον Ἑλληνες βασιλεῖς. Ἦσαν δὲ τὰ μεγάλα αὐτὰ κράτη:

1. Τὸ Βασίλειον τῆς *Μακεδονίας* εἰς τὴν Εὐρώπην.
2. Τὸ Βασίλειον τῆς *Αἰγύπτου* εἰς τὴν Ἀφρικὴν.
3. Τὸ Βασίλειον τῆς *Συρίας* εἰς τὴν Ἀσίαν.

Ὁ Λαμιακὸς πόλεμος.—Μόλις ἐφθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ εἰδήσις, ὅτι ἀπέθανεν ὁ Ἀλέξανδρος, οἱ Ἀθηναῖοι ὑπεκίνησαν ἐπανάστασιν ἐναντίον τῶν Μακεδόνων. Ὁ μέγας ρήτωρ Δημοσθένης ἦτο πάντοτε ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐνθουσίαζε ὅλους διὰ τὸν ἀγῶνα. Ἦτο γέρων πλέον, ἀλλὰ τὸ θάρρος του ποτὲ δὲν τὸν εἶχεν ἐγκαταλείψει. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολιόρχησαν τοὺς Μακεδόνας εἰς τὴν πόλιν Λαμίαν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ πόλεμος ἐκεῖνος ὀνομάζεται *Λαμιακὸς πόλεμος* (323 π. X.).

Πολλὰ Ἑλληνικὰ πόλεις συνεμάχησαν τότε μὲ τοὺς Ἀθηναίους. Ἄλλ' ὁ διοικητὴς τῆς Μακεδονίας κατώρθωσε νὰ καταστείλῃ τὴν ἐπανάστασιν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ δεχθοῦν βαρεῖς ὄρους. Οἱ Μακεδόνες ἄλλους Ἀθηναίους ἐξώρισαν καὶ ἄλλους κατεδίκασαν εἰς θάνατον.

Τὸ τέλος δύο μεγάλων Ἀθηναίων.—Μεταξὺ τῶν καταδικασθέντων εἰς θάνατον ἦτο καὶ ὁ Δημοσθένης, ὁ ὁποῖος ἐπρόφθασε καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ κατεδίωχθη. Τὴν στιγμὴν ποῦ ἐπλησίαζον οἱ Μακεδόνες στρατιῶται, ἐπὶ τὸ κώνειον, διὰ νὰ σωθῇ ἀπὸ τὰς χειρὰς των (322). Τοιοῦτον τέλος εἶχεν ὁ μέγας ρήτωρ, τοῦ ὁποῖου ἡ μνήμη ἔμεινεν ἀθάνατος εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διότι ποτὲ δὲν ἀπηλπίσθη διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος του.

Μετ' ὀλίγα ἔτη ἀπέθανε καὶ εἰς ἄλλος μέγας πολίτης τῶν Ἀθηναίων, ὁ γέρων στρατηγὸς *Φωκίων*. Ἦτο ἐνδοξος στρατηγὸς καὶ πρὸ παντὸς ἀνθρώπου ὀνομαστὸς διὰ τὴν χρηστότητά του. Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τοὺς ἰσχύοντας Μακεδόνας, κατεδίκασαν εἰς θάνατον καὶ τὸν ἐνάρτεον Φωκίωνα. Ἐπὶ τὸ κώνειον, ὅπως καὶ ὁ Σω-

κράτης, με γαλήνην και χωρίς να εἶπη κανὲν παράπονον ἐναντίον τῶν συμπατριωτῶν του. Εἰς ἕτον υἱόν του μάλιστα παρήγγειλεν ὡς τελευταίαν θέλησιν «να μὴ φυλάξῃ καμμίαν μνησικακίαν διὰ τὴν ἀδικίαν τῶν Ἀθηναίων».

Ἡ Ἑλλάς λοιπὸν ἦτο εἰς τὸ ἔλεος τῶν Μακεδόνων. Διάφοροι ἰσχυροὶ Μακεδόνες ἐπολέμουσαν τότε διὰ τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας καὶ διὰ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Γαλατῶν.— Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνωμαλίας ἐκείνης ἔγινε μία μεγάλη ἐπιδρομὴ βαρβάρων, οἱ ὅποιοι ὠνομάζοντο Γαλάται. Ἦσαν ἀνδρεῖοι πολεμισταὶ καὶ ἤρχοντο ἀπὸ τὸν Δούναδιν. Μὲ ἀγρίαν ὀρμὴν, σχεδὸν 300.000 πολεμισταί, κατέβησαν πρὸς Νότον λεηλατοῦντες καὶ καταστρέφοντες τὰς Ἑλληνικὰς χώρας. Οἱ Γαλάται ἐφθασαν εἰς τὴν Φωκίδα καὶ ὤρμησαν εἰς τοὺς Δελφοὺς διὰ νὰ λεηλατήσουσαν τοὺς θησαυροὺς τοῦ Μαντείου. Αἰφνιδίως ἐξερράγη μία φοβερὰ καταιγὶς καὶ βράχοι μεγάλοι ἐκρημνίζοντο ἀπὸ τὰ ὄρη κατ' ἐπάνω των. Οἱ Ἕλληνες ἐνόμισαν ὅτι τοῦτο ἦτο καλὸν σημεῖον τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος, ὤρμησαν μὲ θάρρος ἐναντίον αὐτῶν καὶ τοὺς ἀπέδιωξαν (279 π. X.).

Δύο μεγάλοι στρατηγοί.— Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν δύο μεγάλοι στρατηγοί, ὁ Δημήτριος Πολιορκητῆς καὶ ὁ Πύρρος, βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου, ἐζήτησαν νὰ κυριαρχήσουσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὸν κόσμον. Ὁ Δημήτριος ἦτο υἱὸς τοῦ μεγάλου στρατηγοῦ Ἀντιγόνου, ὁ ὅποιος εἶχε νικηθῆ ἀπὸ τοὺς ἄλλους εἰς τὴν Ἰψόν. Κατώρθωσε καὶ ἔγινε βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' ἦτο παράτολμος στρατηγός, ἤθελε καὶ αὐτός, ὅπως καὶ ὁ πατήρ του, νὰ γίνῃ μόνος κύριος εἰς τὸ ἀπέραντον Ἑλληνομακεδονικὸν κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐπῆγε νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἀσίαν, ἀλλ' οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ τὸν συνέλαβον, καὶ ἀπέθανεν αἰχμάλωτος (283).

Τὰ μεγάλα σχέδια τοῦ Δημητρίου ἠκολούθησε καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου Πύρρος. Ὅπως καὶ ἐκεῖνος, ἦτο καὶ ὁ Πύρρος ριψοκίνδυνος, διαρκῶς ἐπεχειρεῖ νέας κατακτήσεις. Ἐπῆγε μὲ στρατὸν νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσεν. Ὅταν ἐπέστρεψεν, ἔγινε κύριος τῆς Μακεδονίας, ἔπειτα ἦλθε νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἐνῶ ἐπολιορκεῖ τὸ Ἄργος ἐφονεύθη (272 π. X.).

Ἡ κατάπτωσης τῆς Ἑλλάδος.— Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οὐδεὶς πλέον στρατηγός ἠδυνήθη νὰ κυριαρχήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ δύναμις δὲ αὐτῆς κατέπιπτε διαρκῶς. Ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Θῆβαι ἦσαν εἰς τελείαν κατάπτωσιν. Εἰς τὰς Ἀθήνας δὲν ἔμεινε παρὰ μόνον ἡ παλαιὰ δόξα, ἀπὸ τὸν καιρὸν μάλιστα ποῦ εἶχον χαθῆ οἱ δύο ἐνάρετοι πατριῶται, ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Φωκίων. Δύο νέοι Ἑλληνικοὶ λαοί, οἱ Αἰτωλοὶ καὶ πρὸ παντὸς οἱ Ἀχαιοί, ἔλαβον τότε δύναμιν. Οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν ἀκόμη ἀργότερα πολλὰς ἡρωϊκὰς προσπαθείας, διὰ νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος (κατὰ τὸ 250 π.Χ.).

β'. Τὸ Ἑλληνικὸν κράτος τῶν Συρακουσῶν

Κατὰ τοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος κατέκτα τὴν Ἀνατολήν, αἱ πολυάριθμοι Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εἶχον φθάσει εἰς μεγάλην δύναμιν. Γνωρίζομεν ὅτι καὶ αἱ ἀποικίαι συνετέλεσαν πολὺ εἰς τὴν δόξαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος. Πρέπει δὲ νὰ γνωρίσωμεν ἰδιαιτέρως ἓν ἰσχυρὸν Ἑλληνικὸν κράτος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἰδρυθῆ εἰς τὴν Δύσιν, τὸ κράτος τῶν Συρακουσῶν.

Ἡ δύναμις τῶν Συρακουσῶν.—Αἱ Συρακοῦσαι ἔγιναν μεγάλαι ἀπὸ τὴν ἐποχὴν, ποῦ ἐνίκησαν, ὡς εἶδομεν, τοὺς Καρχηδονίους εἰς τὴν Ἰμέραν. Καὶ αἱ Ἀθηναῖοι ἐπίσης ἔγιναν μεγάλαι μετὰ τὴν νίκην αὐτῶν ἐναντίον τῶν Περσῶν εἰς τὴν Σαλαμίνα κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος (480 π.Χ.). Ὁ τύραννος, δηλαδὴ ὁ βασιλεὺς τῶν Συρακουσῶν, *Γέλων* ἔσωσεν ἀπὸ τοὺς Καρχηδονίους καὶ ἐμεγάλωσε τὴν πόλιν. Ὁ δὲ ἀδελφός του *Ιέρων*, ὁ ὁποῖος τὸν διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον, ἠγάπα τὰ γράμματα. Ἐκάλεσεν εἰς τὴν αὐλήν του μεγάλους ποιητὰς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως τὸν Πίνδαρον καὶ τὸν Αἰσχύλον.

Αἱ Συρακοῦσαι εἶχον φθάσει εἰς τόσην μεγάλην δύναμιν, ὥστε ἀπέκρουσαν, ὅπως γνωρίζομεν, τὴν μεγάλην ἐκστρατείαν τῶν Ἀθηναίων. Ἀπὸ τότε ἔγιναν ἡ μεγαλυτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος μεγαλυτέρα καὶ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἀκόμη. Ἦσαν ἡ πρωτεύουσα ἐνὸς ἰσχυροῦ Ἑλληνικοῦ κράτους εἰς τὴν Σικελίαν. Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Σικελίας καὶ ὀλόκληρος σχεδὸν ἡ νῆσος ἀπετέλουσαν τὸ κράτος τῶν Συρακουσῶν.

Οἱ νόμοι τῶν Συρακουσῶν.—Ἀργότερα συνέβησαν ταραχαὶ μετὰ τῶν πολιτῶν. Διὰ τοῦτο παρεκάλεσαν ἓναν συμπολίτην των, τὸν Διοκλῆν, νὰ τοὺς κάμῃ νόμους. Διὰ νὰ φέρῃ ἡσυχίαν ὁ

Διοκλῆς, ἔκαμε καὶ ἓνα νόμον, ὃ ὁποῖος ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς πολίτας ἐπὶ ποινῇ θανάτου νὰ πηγαίνουν εἰς τὴν ἀγορὰν μὲ ὄπλα. Μίαν¹ φοράν ποῦ ἐγύριζεν ὁ Διοκλῆς ἀπὸ ἐκστρατείας, ἐγένετο ἐπανάστασις εἰς τὴν ἀγορὰν. Ἔτρεξ νὰ τὴν καθησυχάσῃ, χωρὶς νὰ σκεφθῆ ὅτι ἦτο ὠπλισμένος. «Διοκλῆ, τοῦ φωνάζουν οἱ ἐχθροὶ τοῦ, σὺ ὁ ἴδιος παραβαίνεις τοὺς νόμους σου.»—Ὅχι ἀπήντησε, τοὺς ἐπικυρώνων». Ἀμέσως ἐξήγαγε τὸ ξίφος τοῦ καὶ διεπέρασε τὸ στήθος τοῦ. Τότε καὶ αἱ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Σικελίας παρεδέχθησαν τοὺς νόμους τοῦ.

Ὁ τύραννος Διονύσιος.—Οἱ Καρχηδόνιοι ἐζήτησαν πάντοτε νὰ κατακτήσουν τὴν μεγάλην καὶ εὐφορον νῆσον. Ἔστειλαν πολλὰς φοράς στρατὸν καὶ στόλον εἰς τὴν Σικελίαν. Οἱ Συρακούσιοι ἐπολέμουν πάντοτε μὲ γενναιότητα ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων καὶ ὑπερησπίζοντο τὴν ἐλευθερίαν των.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν πολέμων ἐκείνων κατώρθωσε νὰ γίνῃ τύραννος εἰς τὰς Συρακούσας ὁ Διονύσιος μὲ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς Καρχηδονίους (τὸ 405 π.Χ.). Καὶ αὐτὸς ἐπολέμησε γενναίως. Ἐπειδὴ ὅμως ἐφοβεῖτο μήπως χάσῃ τὴν ἐξουσίαν ἔλαβε πολλὰς προφυλάξεις καὶ κατεπύριξε τοὺς συμπατριώτας τοῦ. Περὶφημον ἔγινεν εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἐν ἀνεκδοτῶν, τὸ ὁποῖον δεικνύει τοὺς φόβους τοῦ. Εἰς αὐλοκόλαξ, ὁ Δαμοκλῆς τὸν ἐγκωμιάζε πάντοτε διὰ τὴν εὐτυχίαν τοῦ. Ὁ Διονύσιος τὸν ἐκάλεσεν εἰς ἓν πλούσιον γεῦμα. Αἰφνιδίως ὁ Δαμοκλῆς βλέπει νὰ κρέμαται ἀπὸ τὴν στέγην ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐν ξίφος ἐξηρητημένον διὰ μιᾶς κλωστής· ἔχασε ἀμέσως ὅλην τὴν ὄρεξιν καὶ τὴν χαρὰν τοῦ (1).

Ὁ Τιμολέων.—Ἄλλ' οἱ Συρακούσιοι δὲν ἤθελον νὲ ἔχουν τυράννους. Οἱ Κορίνθιοι, τῶν ὁποίων ἦσαν ἀποικία αἱ Συρακούσαι, ἔστειλαν τὸν στρατηγὸν Τιμολέοντα νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ. Ἦτο ἀνὴρ πολὺ ἐνάρετος καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τὴν ἐλευθερίαν. Ὁ Τιμολέων ἔφερε τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὰς Συρακούσας, εἰργάσθη δὲ νὰ φέρῃ καὶ τὴν τάξιν εἰς ὅλην τὴν Σικελίαν. Ἐκέρδισε μίαν λαμπρὰν νίκην ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων. Τότε ἐθεώρησεν ὅτι τὸ ἔργον τοῦ ἐτελείωσε, παρητήθη ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ ἀπεσύρθη εἰς

(1) Καὶ σήμερον ἀκόμη λέγομεν τὸ ξίφος Δαμοκλέους, ὅταν θέλωμεν νὰ δεῖξωμεν ἓνα κίνδυνον, ὃ ὁποῖος κρέμαται ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν μας.

τὴν ἔξοχὴν. Ὅλοι ὁμως οἱ Συρακοῦσιοι τὸν ἐσέβοντο ὡς πατέρα δὲν ἔκαμον τίποτε, χωρὶς νὰ τὸν ἐρωτήσουν. Ὁ Τιμολέων ἦτο διὰ τοὺς Συρακοσίους τὸ κόσμημα τῆς πόλεως ὅποιος ἤρχετο, τὸν ὠδήγουν διὰ νὰ τὸν ἴδῃ, διότι τὸν ἐνόμιζον ὡς τὸ σπουδαιότερον πρᾶγμα, ποῦ εἶχον νὰ τοῦ ἐπιδείξουν.

Ὁ πολιτισμὸς εἰς τὰς Συρακοῦσας. — Μὲ τὸ ἐμπόριόν των αἱ Συρακοῦσαι συνήθρισαν ἀναρίθμητα πλοῦτη. Εἶχον περισσοτέρους ἀπὸ 500 χιλ. κατοίκους. Ἡ δὲ πόλις ἦτο λαμπροτάτη μὲ πολλὰ ὠραῖα μνημεῖα, μὲ μεγάλας πλατείας καὶ δύο θαυμασίους λιμένας. Οἱ τύραννοι τῶν Συρακοῦσῶν ἠγάπων τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Ποιηταί, φιλόσοφοι καὶ καλλιτέχναι ἐζήσαν εἰς τὰς Συρακοῦσας καὶ ἐλάμπρυναν αὐτάς.

γ. — Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς.

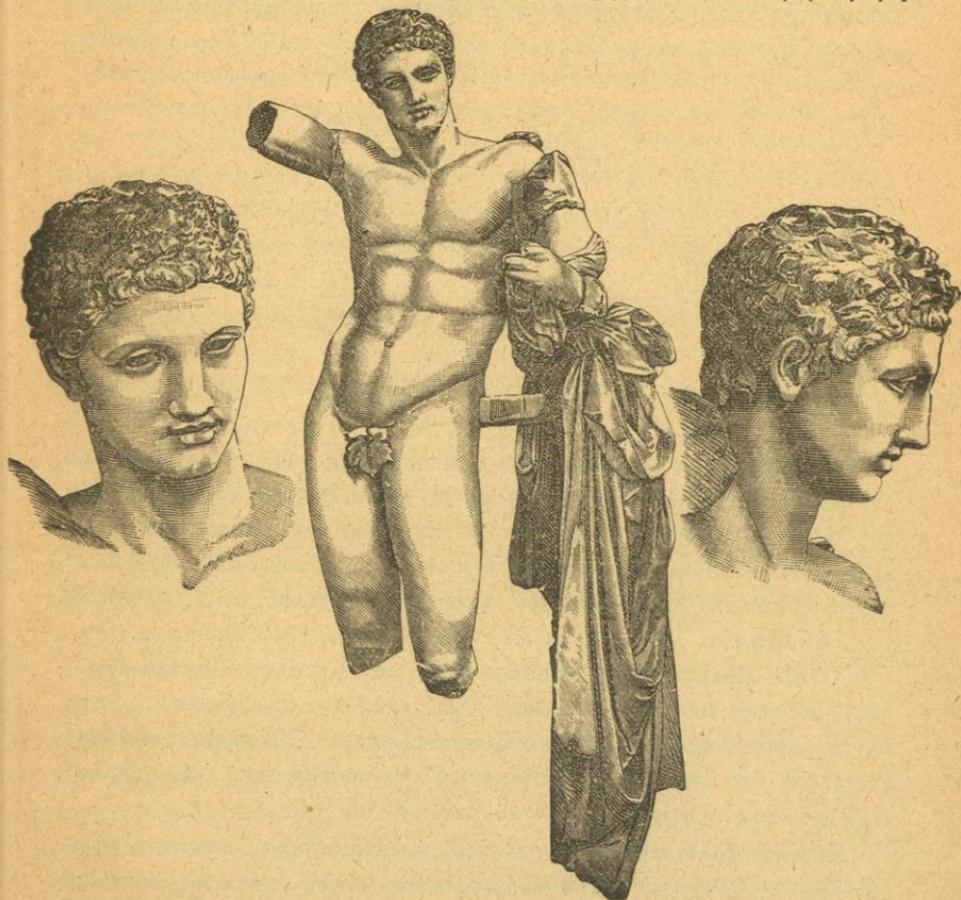
Ὁ Δ' αἰὼν πρὸ Χριστοῦ. — Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους, τὸν **Ε'** αἰῶνα πρὸ Χριστοῦ, αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ὡς γνωρίζομεν, τὸ λαμπρότερον κέντρον τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Μετὰ τὸν Περικλῆν, ἕως τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον, ἔρχεται ὁ **Δ'** αἰὼν π.Χ. Ἄν καὶ ἡ παλαιὰ Ἑλλάς εἶχε καταπέσει, ὁμως ἤκμαζε πάντοτε εἰς τὸν πολιτισμόν. Αἱ ὠραῖαι τέχναι, δηλαδὴ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ἡ γλυπτικὴ καὶ ἡ ζωγραφικὴ, ἐξηκολούθησαν καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους νὰ ἔχουν μεγάλην ἀνθησιν. Πάντοτε ἐκτίζοντο ἔξοχοι ναοὶ καὶ ἐγίνοντο ὠραιότατα ἀγάλματα. Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἦσαν γεμάται ἀπὸ θαυμάσια ἔργα τέχνης.

Ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη. — Ὁ Φειδίας, ὁ μεγαλύτερος γλύπτης τῆς ἀρχαιότητος, ἐλάμπρυνε τὸν **Ε'** αἰῶνα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ ἀριστουργήματα τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, ἰδίως τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν, ἦσαν γεμάτα ἀπὸ μεγαλοπρέπειαν. Ἀργότερα, τὸν **Δ'** αἰῶνα, μεγάλοι καλλιτέχναι ἦσαν ὁ Πραξιτέλης καὶ ὁ Λύσιππος. Ὁ Πραξιτέλης ἔκαμνε καὶ αὐτὸς ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα παρίστανον θεοὺς καὶ θεάς, μὲ τὸ τέλειον κάλλος ὠραίων ἀνθρώπων. Καὶ ὁ Λύσιππος ἦτο τόσο σπουδαῖος γλύπτης, ὥστε μόνον εἰς αὐτὸν ἐπέτρεπεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος νὰ κάμνῃ τὰ ἀγάλματά του.

Ἐπίσης καὶ ἡ ζωγραφικὴ ἐφθασεν εἰς μεγάλην τελειότητα. Οἱ σπουδαιότεροι ζωγράφοι ἦσαν ὁ Ζεῦξις καὶ κατοπινὸς ὁ Ἀπελλῆς. Ἐζωγράφιζον μὲ τόσην τελειότητα, ὥστε αἱ ζωγραφίαι των ἠδύνατο

νά εξαπατήσουν τοὺς βλέποντας μὲ τὴν φυσικότητά των. Ὁ Ἀπελ-
λῆς ἦτο ὁ εὐνοούμενος ζωγράφος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅπως ὁ Λύσιππος
ἦτο ὁ γλύπτης αὐτοῦ.

Οἱ φιλόσοφοι.—Εἰς τὰς Ἀθήνας ἤρχοντο ἀπὸ διάφορα μέρη

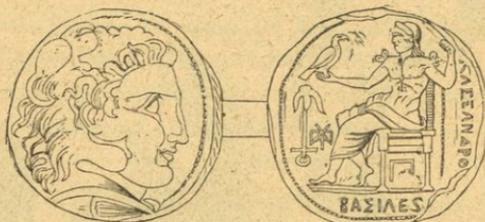
Εἰκ. 68. — Ὁ Ἐρμῆς τοῦ Πραξιτέλους (τὸ ὠραιότερον ἀρχαῖον ἄγαλμα
ποῦ σώζεται σήμερον, εἶναι εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ὀλυμπίας).

Τὰ ἀγάλματα τοῦ Φειδία (τὸν Ε' αἰῶνα) ἔχουν τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν
θεῶν. Ὁ Πραξιτέλης (τὸν Δ' αἰῶνα) παρέστησε τὸ τέλειον κάλλος τοῦ ἀνθρώπου.

τῆς Ἑλλάδος σοφοὶ ἄνθρωποι. Ἐσπούδαζον τὴν φύσιν καὶ τὸν ἄν-
θρωπον, ἐμελέτων πῶς ὀφείλει νὰ ζῆ ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἐδίδασκον
ἕσα ἐγνώριζον εἰς τοὺς μαθητάς των. Ἀπὸ μετριοφροσύνης δὲν

ἤθελον νὰ λέγωνται σοφοί, ἀλλὰ φίλοι τῆς φιλοσοφίας, φιλόσοφοι.

Πολὺ σπουδαῖος φιλόσοφος ἦτο ὁ *Σωκράτης*, τοῦ ὁποῦ εἶδομεν τὸν ὠραῖον βίον καὶ θάνατον. Ὁ ἴδιος δὲν ἔγραψε τίποτε. Γνωρίζομεν ὅμως τί ἐδίδασκεν ἀπὸ τὰ συγγράμματα, τὰ ὁποῖα ἔγραφαν δύο μαθηταὶ του, ὁ *Ξενοφῶν* καὶ ὁ *Πλάτων*. Οἱ μεγαλύτεροι φιλόσοφοι τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ κόσμου εἶναι *Πλάτων* καὶ ὁ *Ἀριστοτέλης*

Νόμισμα τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης.—Ὁ *Πλάτων* ἦτο Ἀθηναῖος καὶ πολὺ πλούσιος, ἔκαμε δὲ πολλὰ ταξίδια εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς, διὰ νὰ διδαχθῇ. Ὅταν ἐγύρισεν εἰς τὰς Ἀθήνας, κατήκτισεν εἰς ἓν μέρος ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο *Ἀκαδημία*, ὅπου ἐπήγαινον καὶ τὸν ἤκουον οἱ μαθηταὶ του. Καὶ σήμερον *Ἀκαδημαῖαι* λέγονται τὰ ἀνώτατα ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα.

Ὁ δὲ *Ἀριστοτέλης*, ὁ διδάσκαλος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἦτο μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος καὶ ἐδίδασκεν εἰς τὸ *Λύκειον*, ὅπως καὶ σήμερον ὀνομάζονται τὰ ἀνώτερα σχολεῖα. Ἡ σοφία τοῦ Ἀριστοτέλους ἦτο ἀτελειώτος. Τὸ πνεῦμά του ὑπῆρξεν ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ποῦ ἐγεννήθησαν εἰς τὸν κόσμον.

Μερικοὶ ἄλλοι φιλόσοφοι, οἱ ὁποῖοι ὀνομάσθησαν *κυνικοί*, ἔλεγον ὅτι ἡ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ μὴ φροντίζῃ οὔτε διὰ πλοῦτι, οὔτε διὰ τιμᾶς. Ἐνθουμούμεθα πόσῃ ἀδιαφορίᾳ ἔδειξεν ὁ *Διογένης* ὁ *κυνικός*, τὸν ὁποῖον ἐπήγγε νὰ ἴδῃ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Κόρινθον.

Οἱ ἱστορικοὶ.—Ἀπὸ παλαιὸν καιρὸν οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ γράφουν εἰς πεζὸν λόγον τὴν διήγησιν τῶν συμβάντων, ὅσα συνέβησαν εἰς παλαιότερας ἐποχάς. Ὁ πρῶτος σπουδαῖος ἱστορικός ἦτο ὁ *Ἡρόδοτος*, ὁ ὁποῖος διηγῆθη τὸν μέγαν πόλεμον μεταξὺ τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ σπουδαιότερος ἀπὸ ἄλλων τῶν ἱστορικοῦς εἶναι ὁ Ἀθηναῖος **Θουκυδίδης**, ὁ ὁποῖος ἐξιστόρησε τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον μὲ μεγάλην σοβαρότητα καὶ ἀκρίβειαν. Ὁ δὲ Ξενοφῶν, Ἀθηναῖος καὶ αὐτὸς, τὸν ὁποῖον γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Μυρῶν, ἔγραψε μὲ μεγάλην χάριν διάφορα ἱστορικὰ καὶ φιλοσοφικὰ συγγράμματα.

Οἱ ῥήτορες. — Εἰς τὰς Ἀθήνας, ὡς γνωρίζομεν, εἶχον μεγάλην δύναμιν οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἱκανοὶ νὰ ὀμιλοῦν μὲ τρόπον ὠραῖον καὶ πειστικόν. Ὁ μεγαλύτερος ῥήτωρ ὑπῆρξεν ὁ **Δημοσθένης**, τοῦ ὁποῖου ἐσώθησαν οἱ λόγοι. Μὲ θαυμασμὸν διαβάζομεν σήμερον τοὺς δυνατοὺς ἐκείνους λόγους ἐναντίον τοῦ Φιλίππου, οἱ ὁποῖοι ἐδίδον θάρρος εἰς τοὺς συγχρόνους του νὰ ἀγωνίζωνται ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.

Τὰ αἴτια τῆς παρακμῆς. — Ὅταν ἐπκυσε ν' ἀκούεται εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ ἰσχυρὰ φωνὴ τοῦ Περικλέους, αἱ Ἀθηναῖοι ἤρχισαν νὰ καταπίπτουν. Διότι ἀνεφάνησαν ῥήτορες, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔλεγον εἰς τὸν λαὸν τὰ πρέποντα, ἀλλ' ἔλεγον ὅσα ἤξευρον, ὅτι θὰ τὸν εὐχαριστήσουν. Οἱ ῥήτορες αὐτοὶ ἐλέγοντο **δημαγωγοί**, τοιοῦτος ἦτο ὁ Ἀλκιβιάδης. Ὁ λαὸς δὲν εἶχε πλέον καλοὺς ὁδηγοὺς καὶ διὰ τοῦτο ἡ Σπάρτη ἐνίκησε τὰς Ἀθήνας. Ἐπειτα εἰς ἄλλην τὴν Ἑλλάδα οἱ πολῖται ἤρχισαν νὰ χάνουν τὰς παλαιὰς ἀρετάς των, διότι ἐσκέπτοντο περισσότερον τὸ ἰδικόν των συμφέρον ἀπὸ τὸ κοινὸν συμφέρον τῆς πατρίδος.

Ἐκτὸς τούτου αἱ ἐριδὲς μεταξὺ τῶν πόλεων δὲν ἔπαυσαν. Αἱ Ἀθηναῖοι, ἡ Σπάρτη, αἱ Θῆβαι ἐξήντησαν τὰς δυνάμεις των εἰς τοὺς ἐμφυλίους πολέμους. Ὅταν ἦλθον οἱ Μακεδόνες, καθυπέταξαν ἄλλην τὴν Ἑλλάδα. Καὶ τότε συνηνώθησαν ἄλλοι οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Μακεδονίας καὶ διέπραξαν πάλιν μεγάλα κατορθώματα.

Τὸ παγκόσμιον Ἑλληνομακεδονικὸν κράτος. — Μὲ τὰς κατακτήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὁ Ἑλληνισμὸς ἐδῆρξεν ἀπὸ τὸν στενὸν κύκλον καὶ ἠπλώθη εἰς ἄλλην τὴν Ἀνατολήν. Ἀπὸ τότε, ἀπὸ τὸν **Γ' αἰῶνα π. Χ.** ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία ἀρχίζει νέαν περίοδον ὅχι ὀλιγώτερον ἐνδοξον ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν. Διότι ἀπὸ τότε, ἔπως θὰ ἴδωμεν τὸ ἐπόμενον ἔτος, ὁ πολιτισμὸς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος κατακτᾷ ὀλόκληρον τὸν κόσμον, πρῶτον τὴν Ἀνατολήν καὶ ἔπειτα τὴν Δύσιν.

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΚΟΣΜΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

400—381 π. Χ.

Δ' αἰών.

ΙΒ'. Ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Θῆβαι.—Ὅταν ἐνίκηθησαν αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος ἐπέρασεν εἰς τὴν Σπάρτην. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ σπουδαιότερα γεγονότα εἶναι δύο ἐκστρατεῖαι τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Ἀσίαν, ἡ ἐκστρατεία τῶν *Μυρῶν* πρὸς βοήθειαν τοῦ Κύρου τοῦ Νεωτέρου (401 π. Χ.), καὶ ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησιλάου, ὁ ὁποῖος ἠθέλησε νὰ κατακτήσῃ τὴν Περσίαν (396 π. Χ.).

Ἡ ἡγεμονία τῶν Σπαρτιατῶν ἦτο πολὺ σκληρὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Σπαρτιαῖται ἐφέρεθον ὡς τύραννοι, καὶ διὰ τοῦτο αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἔκαμαν ἐπαναστάσεις, ὅπως αἱ Ἀθῆναι μὲ τὸν *Θρασύβουλον* καὶ αἱ Θῆβαι μὲ τὸν *Πελοπίδαν*.

Τότε ἀνεφάνη εἰς τὰς Θήβας εἷς μέγας ἀνὴρ, ὁ *Ἐπαμεινώνδας*, ὃς ὁποῖος ἀνύψωσε τὴν πατρίδα του καὶ ἐνίκησε τοὺς Σπαρτιατάς. Μὲ τὴν ἀπώλειαν ὁμως τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρός (362 π. Χ.) παρήκμασαν καὶ αἱ Θῆβαι.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Ἑλλὰς ἔχασε τὰς δυνάμεις αὐτῆς. Ἡ ἡγεμονία ἐπέρασεν ἀπὸ τὰς Ἀθῆνας εἰς τὴν *Σπάρτην* καὶ ἔπειτα εἰς τὰς *Θήβας*. Εἷς νέος Ἑλληνικὸς λαός, οἱ *Μακεδόνες*, ἀνέλαβον τὴν ἡγεμονίαν ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

ΙΓ'. Ὁ Φίλιππος Β' καὶ οἱ Ἀθηναῖοι.

—Ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας **Φίλιππος Β'** ἔκαμεν ἰσχυρὰν τὴν χώραν του. Αἱ πρόοδοι αὐτοῦ ἀνησύχησαν πολὺ τοὺς Ἀθηναίους. Ἄν καὶ εἶχον καταπέσει αἱ Ἀθῆναι ἀνηγέρθησαν πάλιν καὶ ἐδοξάσθησαν. Διότι ὑπερασπίσθησαν μὲ γενναιότητα τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ μέγας ρήτωρ **Δημοσθένης** ἐνθουσίαζε τοὺς Ἀθηναίους μὲ τοὺς φλογεροὺς λόγους του.

Παρ' ὅλας ὁμως τὰς προσπάθειάς των οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τοὺς συμμάχους των Θηβαίους ἐνικήθησαν εἰς τὴν **Χαιρώνειαν** (338). Ὁ Φίλιππος ἀνεκηρύχθη ἀρχιστράτηγος ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Εἶχε τὸ μέγα σχέδιον νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς Ἕλληνας ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ νὰ καταστρέψῃ τὸ Περσικὸν κράτος.

ΙΔ'. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος.—Τὰ μεγάλα σχέδια τοῦ Φιλίππου ἐξετέλεσεν ὁ υἱὸς του **Ἀλέξανδρος**. Μὲ στρατὸν 35,000 διέβη εἰς τὴν Ἀσίαν διὰ νὰ κατακτήσῃ τὸ Περσικὸν κράτος. Ἡ Περσία ἦτο 50 φορὰς μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ Μέγας βασιλεὺς εἶχε στρατὸν 20 φορὰς μεγαλύτερον.

Ἡ ὀρμητικὴ προέλασις τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπῆρξε σειρὰ μεγάλων νικῶν μὲ ταχύτητα κεραυνοῦ. Οἱ Πέρσαι κατετροπώθησαν εἰς τὸν **Γρανικόν**, τὴν **Ἴσσον** καὶ τὰ **Ἄρβηλα**. Εἰς τὸ μεταξὺ ὁ Ἀλέξανδρος κατέκτησε τὴν Αἴγυπτον καὶ ἵδρυσεν τὴν **Ἀλεξάνδρειαν**. Κατόπιν ἐκυρίευσεν τὰς πρωτεύουσας τῶν βασιλείων τῆς Περσίας καὶ ἔγινεν αὐτὸς Μέγας βασιλεὺς (333).

Ἄλλὰ δὲν ἠθέλησεν ἀκόμη νὰ σταματήσῃ τὰς κατακτήσεις του. Προχωρεῖ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀσίας, εἰς τὸ Τουρκεστάν, εἰς τὸ Ἀφγανιστάν, παντοῦ πολεμεῖ διαρκῶς : αἱ ἰδρῦει Ἑλληνικὰς πόλεις. Ἐπειτα εἰσέρχεται εἰς τὰς Ἰνδίας. Ἀδ. Ἀδαμαντίου, Ἰστ. Ἀρχ. Ἑλλ. διὰ α'. Ἑλλ. Σχολ. ἐκδ. Γ' 26]8]25 11

Θέλει νὰ φθάσῃ ἕως τὸν Γάγγην ποταμόν, ἀλλ' ὁ στρατός του ἐκουράσθη πλέον. Τότε ἐπιστρέφει εἰς τὴν Βαβυλῶνα, τὴν ὁποίαν θέλει νὰ κάμῃ πρωτεύουσαν ἑνὸς ἀπεράντου κράτους. Σχεδιάζει μεγάλα ἔργα, ἀλλ' ἠσθένησεν αἰφνιδίως ἀπὸ σφοδρὸν πυρετὸν καὶ ἀπέθανεν (335 π. Χ.)

Τὸ ἔργον ὁμως τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἔζησεν ἐπὶ ἐπὶ αἰῶνας. Οἱ Ἕλληνες ἐσκορπίσθησαν εἰς ὄλην τὴν Ἀνατολήν, ὅπου διεδόθη ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ὁ πολιτισμὸν.

ΙΕ'. Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος τὸν 4' αἰῶνα. — Τὸ ἀπέραντον Ἑλληνομακεδονικὸν κράτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου διεμοιράσθη εἰς πολλὰ κράτη. Οἱ στρατηγοὶ του ἐπολέμησαν ἐναντίον ἀλλήλων 22 ἔτη, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἔμεινε μόνος κύριος. Ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ ἔγινε μία μεγάλη μάχη εἰς τὴν *Ίψον* (301 π. Χ.), ὅσοι στρατηγοὶ ἐσώθησαν διεμοιράσθησαν ὀριστικῶς τὸ ἀπέραντον κράτος.

Τότε ἰδρῦθησαν τρεῖς μεγάλα Ἑλληνικὰ βασίλεια: 1) τῆς *Μακεδονίας*, 2) τῆς *Αἰγύπτου* καὶ 3) τῆς *Συρίας*.

Ἡ παλαιὰ Ἑλλὰς ἔπεσεν εἰς μεγάλην κατὰπτωσιν. Διότι οἱ ἰσχυροὶ τῆς Μακεδονίας ἐζήτουν πότε ὁ εἰς, πότε ὁ ἄλλος νὰ λάβουν τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς. Αἱ Ἑλληνικαὶ ὁὐ πόλεις ἔχασαν τὴν δύναμίν των.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εἰς τὴν Δύσειν εἶχον φθάσει εἰς μεγάλην δύναμιν. Ἡ σπουδαιότερα ἦσαν αἱ *Συρακοῦσαι*, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν πρωτεύουσα ἑνὸς ἰσχυροῦ Ἑλληνικοῦ κράτους εἰς τὴν Σικελίαν. Οἱ Συρακούσιοι ὑπερησπίσθησαν γενναίως τὴν Σικελίαν ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων. Αἱ Συρακοῦσαι ἔγιναν πολὺ μεγάλη πόλις καὶ ἔλαμψαν εἰς τὸν πολιτισμὸν.

Εἰς τὴν παλαιὰν Ἑλλάδα ὁ *Ε' αἰὼν π. Χ.* ὑπῆρξεν ὁ

αἰών, κατὰ τὸν ὁποῖον αἱ Ἀθῆναι ἐλαμπρύνθησαν εἰς τὴν τέχνην καὶ εἰς τὴν ποίησιν. Κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἔφθασεν εἰς τὴν μεγαλυτέραν τελειότητα αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ κατόπιν, τὸν Δ' αἰῶνα, διέπρεψαν εἰς τὰς Ἀθήνας ρήτορες καὶ φιλόσοφοι. Πάντοτε δὲ ἤμαζεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ τέχνη. Ἐπειτα, μετὰ τὰς κατακτήσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀπὸ τὸν Γ' αἰῶνα π. Χ. ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἀκμάζει ἰδίως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ανατολήν, ὅπου ἐξακολουθεῖ ἡ ἔνδοξος Ἑλληνικὴ ἱστορία.

Μακεδονικὴ πανοπλία.

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

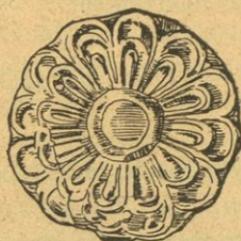
Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἱστορία συγκεντρώνεται εἰς τρία μεγάλα γεγονότα. Εἶναι δὲ ταῦτα : *Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι, ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος καὶ ἡ Μακεδονικὴ κοσμοκρατορία.*

Τὰ τρία μεγάλα γεγονότα διεδέχθησαν ἄλληλα εἰς πολὺ μικρὸν διάστημα χρόνου. Διότι ἀπὸ τοὺς Περσικοὺς πολέμους ἕως τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν ἐπέρασαν παρὰ δύο μόνον αἰῶνες (500—300). *Ἄλλ' οἱ δύο ἐκεῖνοι αἰῶνες λογαριάζονται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος πολὺ περισσότερον παρὰ αἱ χιλιάδες ἐτῶν τῆς ἱστορίας τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν.*

Κατὰ τὸ μικρὸν ἐκεῖνο διάστημα παρήχθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀθάνατα ἔργα, τὰ ὅποια ἔμειναν ἕως σήμερον τέλεια πρδείγματα εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Εἰς τὴν Ἑλλάδα διμορφώθησαν ὅλαι αἱ μεγάλαι ἰδέαι, αἱ ὅποια εἶναι βάσις τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ μας. Πρῶτη ἡ Ἑλλάς ἐδίδαξεν εἰς τὸν κόσμον τὴν ἀγάπην εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἰργάσθησαν χωρὶς ἀνάπαυσιν. Ἐνα μικρὸν καὶ πτωχὸν τόπον τὸν ἔκαμαν κύριον τοῦ κόσμου μὲ τὸ ἐμπόριον, μὲ τὰ ὄπλα, πρὸ παντὸς μὲ τὸν

πολιτισμόν. Καὶ ὅταν ἡ Ἑλλὰς ἔχασε τὴν ἑλευθερίαν, καὶ πάλιν δὲν ἄφησε τὸ ἔργον της. Ἐξακολούθησαν νὰ εἶναι ὁ ὀδιδάσκαλος τοῦ κόσμου. Αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια εἶναι αἱ μεγάλαι πρωτεύουσαι τοῦ πολιτισμοῦ, ὃ ὁποῖος διεδόθη εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Δύσιν, καὶ ἔγινεν ὁ ἰδικός μας, ὁ σημερινὸς πολιτισμός.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

Α'. 2000—500 π. Χ.

π. Χ.								
1500	Ἡ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς. Ἡ ἀκμὴ αὐτοῦ.							
1200—1000	Ἐπιδρομὴ τῶν Δωριέων. Μεταναστεύσεις τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς νήσους καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.							
900	Τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα.							
800	<table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td style="vertical-align: middle;">Ἡ Σπάρτη. Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου</td> <td rowspan="3" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td style="vertical-align: middle;">Ἀκμὴ τῆς</td> </tr> <tr> <td style="vertical-align: middle;">Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Ἀρχὴ τῶν</td> <td style="vertical-align: middle;">Ἰωνίας. Ἡ</td> </tr> <tr> <td style="vertical-align: middle;">Ὀλυμπιάδων. Οἱ ἱστορικοὶ χρόνοι.</td> <td style="vertical-align: middle;">Μίλητος.</td> </tr> </table>	Ἡ Σπάρτη. Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου	}	Ἀκμὴ τῆς	Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Ἀρχὴ τῶν	Ἰωνίας. Ἡ	Ὀλυμπιάδων. Οἱ ἱστορικοὶ χρόνοι.	Μίλητος.
Ἡ Σπάρτη. Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου		}		Ἀκμὴ τῆς				
Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Ἀρχὴ τῶν				Ἰωνίας. Ἡ				
Ὀλυμπιάδων. Οἱ ἱστορικοὶ χρόνοι.	Μίλητος.							
776	Αἱ Ἀθῆναι. Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνα.							
600	Αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι. Δημιουργία τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.							
800—500								

Β'. 500—400. Ε'. αἰὼν π. Χ.

π. Χ.	
500	Ἡ ἰσχὺς τοῦ Περσικοῦ κράτους. Κύρος. Ἐπανάστασις τῶν Ἰώνων.
480	Αἱ Θερμοπύλαι. Ὁ Θεμιστοκλῆς εἰς τὴν Σαλαμίνα.
450	Ἡ ἀκμὴ τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ αἰὼν τοῦ Περικλέους.
404	Ἡ Σπάρτη νικᾷ τὰς Ἀθήνας.

Γ'. 400—301. Δ'. αἰὼν π. Χ.

π. Χ.	
400	Ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης. Ὁ Σωκράτης. Ἐκστρατιῶν Μυρίων.
371	Ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν.
338	Χαιρώνεια. Ἡγεμονία τῆς Μακεδονίας.
330	Ἡ κοσμοκρατορία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.
301	Οἱ Διαδοχοὶ. Ἡ μάχη εἰς τὴν Ἴψόν. Ἰδρυσις τῶν Ἑλληνικῶν βασιλείων.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ σελ. 5

Α΄. ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΚΕΦ. Α΄. — Ἡ χώρα καὶ οἱ κίτιοικοι. — Αἱ Ἑλληνικαὶ χώραι. — Οἱ Πελασγοὶ καὶ οἱ Ἑλληνες. — Οἱ Ἀνατολικοὶ λαοί.	» 9
ΚΕΦ. Β΄. — Ὁ πρῶτος πολιτισμὸς. — Ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς. — Οἱ ἀρχαῖοι χρόνοι. — Ὁ Ὀμηρικὸς πολιτισμὸς. — Οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἥρωες	» 20
ΚΕΦ. Γ΄. — Ἡ ἐξάπλωσις τῶν Ἑλλήνων. — Αἱ μεταναστεύσεις τῶν Ἑλλήνων. — Ἡ Ἀσιατικὴ Ἑλλάς. — Τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. — Αἱ ἀποικίαι. — Οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες.	» 33
ΚΕΦ. Δ΄. — Ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι. — Ἡ Σπάρτη καὶ ὁ Λυκοῦργος. — Αἱ κτακτήσεις τῆς Σπάρτης. — Αἱ Ἀθῆναι καὶ ὁ Σόλων. — Ἡ πρόοδος τῶν Ἀθηνῶν.	» 44
ΚΑΦ. Ε΄. — Ὁ Ἑλλην. κόσμος ἕως τὸ 500 μ.Χ. Ἡ λατρεία καὶ οἱ ἀγῶνες. — Ὁ πολιτισμὸς.	» 56
ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ	» 66

Β΄. Η ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΕΦ. ΣΤ΄. — Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι. — Οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Ἑλληνες	» 71
ΚΕΦ. Ζ΄. — Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Δαρείου (490 π. Χ.). Ὁ Μαραθὼν (490 π. Χ.).	» 78
ΚΕΦ. Η΄. — Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξου. (480 π. Χ.) Αἱ Θερμοπύλαι. (480. π. Χ.). — Ἡ Σαλαμίς καὶ αἱ Πλαταιαί.	» 85

ΚΕΦ. Θ'.	— Τὸ θαλάσσιον κράτος τῶν Ἀθηνῶν. Σελ.	
	Ἡ Ἑλλάς μετὰ τὰς νίκας. — Ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν.	» 95
ΚΕΦ. Ι'.	— Ὁ Ἀθηναϊκὸς πολιτισμὸς. — Ὁ αἰὼν τοῦ Περικλέους. — Ἡ Ἀθηναϊκὴ δημοκρατία. Ὁ βίος τῶν Ἀθηναίων. — Αἱ τέχναι καὶ τὰ γράμματα. — Αἱ ἑορταίκαὶ ἡ ποίησις.	» 99
ΚΕΦ. ΙΑ'.	— Ἡ παρακμὴ τῶν Ἀθηνῶν. — Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος. — Αἱ Ἀθῆναι μετὰ τὸν πόλεμον.	» 119
	ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ	» 124

Γ'. Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΚΟΣΜΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

ΚΕΦ. ΙΒ'.	— Ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Θῆβαι. — Ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι. — Αἱ Θῆβαι καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας.	» 130
ΚΕΦ. ΙΓ'.	— Ἡ ἡγεμονία τῆς Μακεδονίας. — Ἡ Μακεδονία καὶ ὁ Φίλιπος Β'. — Αἱ Ἀθῆναι καὶ ὁ Φίλιππος.	» 136
ΚΕΦ. ΙΔ'.	— Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος. — Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ αἱ Ἑλληνες. — Ἡ κατάκτησις τῆς Περσίας. — Τὰ μεγάλα σχέδια τοῦ Ἀλεξάνδρου.	» 141
ΚΕΦ. ΙΕ'.	— Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος τὸν Δ'. αἰῶνα. — Ἡ ἐποχὴ τῶν Διαδόχων. — Τὸ Ἑλληνικὸν κράτος τῶν Συρακουσῶν. — Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς.	» 151
	ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ.	» 161
	Γενικὸν συμπέρασμα	» 165
	Χρονολογικὸς πίναξ.	» 166

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Χαλαρηστικαι παδαλαγαι των ιδλων σιζων, ηε παδεβερσι

Il cavallu del galeo. Le melle del galleo.
Il cavallu del galeo. Le melle del galleo.
Il cavallu del galeo. Le melle del galleo.

Αραπιασ ατι παλασ ρεσ. Παλασ Τερεν
Αραπιασ ατι παλασ ρεσ. Παλασ Τερεν

ατι παλασ ρεσ. Παλασ Τερεν
ατι παλασ ρεσ. Παλασ Τερεν
ατι παλασ ρεσ. Παλασ Τερεν